

DAV PUBLIC SCHOOLS, ODISHA ZONE.

संरकृतम्

SUPPORT MATERIAL

SESSION:2022-23

SUBJECT-SANSKRIT

CLASS-X

Roll
No.

--	--	--	--	--	--	--

कोड़ - 122

**D.A.V PUBLIC SCHOOLS, ODISHA ZONE
ANNUAL EXAMINATION – 2022-23**

**संस्कृतम्
कक्षा-दशमी**

F.M.-80

Time : 3 hrs.

- Please check that this question paper contains 8 printed pages
- Please check that this question paper contains 18 questions.
- Please write down the serial number of the question before attempting it.
- 15 minutes cooling time has been allotted to read the question paper.

निर्देशाः

१. अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति ।
२. प्रतिखण्डम् उत्तराणि प्रदत्तयाम् उत्तरपुस्तिकायाम् लेखनीयानि ।
३. प्रत्येकं खण्डं अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि
४. प्रश्नपत्रे उत्तराणि न लेखनीयानि
५. प्रश्नसंख्या: प्रश्नपत्रानुसारं लेखनीया ।
६. खण्डसंख्या अपि लेखनीया ।

खण्ड-‘क’

अपठित-अवबोधनम् (१० अङ्काः)

१. अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत ।
विज्ञानविषये भौतिकशास्त्रम् अतिप्रसिद्धम् । अल्वर्ट आइन्स्टीन-महोदयः तत्र विष्यातः वैज्ञानिकः आसीत् । सः जनेभ्यः भौतिकशास्त्रविषयान् प्रबोधयन् शास्त्रस्य महदुपकारं कृतवान् । तस्य भाषणैः प्रभावितः तस्य कारयानस्य चालकः अपि शास्त्रे विद्वान् अजायत । एकदा केचन जनाः आइन्स्टीन-महोदयम् एकस्यां सभायां भाषणार्थं दूरभाषया आहूतवन्तः । कारयानेन प्रस्थितः सः मध्यमार्गं स्वकारचालकम् एवं प्रार्थितवान्- ‘अद्य मे भाषणदाने इच्छा नास्ति, अतः भवान् एव भाषणं करोतु’ इति । सः अपि अङ्गीकृतवान्, दत्तं विषयम् अधिकृत्य सम्यक् भाषितवान् च । अन्ते जनाः प्रश्नान् अपृच्छन् । तेषु एकस्य जटिलस्य प्रश्नस्य उत्तरं सः न जानाति स्म, किन्तु चतुरः स एवम् अवदत् ‘अस्य प्रश्नस्य उत्तरं तु मम कारचालकः अपि दातुं शक्नोति’ इति । ततः कारयानं प्राप्य चालकस्थाने चालकवेशे स्थितम् आइन्स्टीन महोदयं सभायाम् आनीतवान् । सोऽपि तस्य उत्तरं दत्त्वा जनान् अतोषयत् ।

क) एकपदेन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)

1 x 2 = 2

i) आईन्स्टीन-महोदयः कस्य विषयान् प्रबोधयन् महदुपकारं कृतवान् ?

- ii) सः केन यानेन प्रस्थितः ?
 iii) आईनष्टीन-महोदयः भाषणार्थं क्या आहूतवन्तः ?

ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)	$2 \times 2 = 4$
i) जनाः आइन्स्टीन-महोदयं किमर्थम् आहूतवन्तः ?	
ii) कारचालकः किं कर्तुम् अशक्तः आसीत् ?	
iii) कः चालकस्थाने चालक वेशे स्थितम् आसीत् ?	
ग) अस्य अनुच्छेदस्य कृते समुचितं शीर्षकं लिखत ।	$1 \times 1 = 1$
घ) यथानिर्देशम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नत्रयम्)	$1 \times 3 = 3$
i) 'वैज्ञानिकः' पदस्य विशेषणं पदम् किम् अस्ति ?	
क) महोदयः ख) विख्यातः ग) जनेभ्यः (घ) तत्र	
ii) 'प्रार्थितवान्' इति क्रियापदस्य कर्ता कः ?	
क) सः ख) प्रस्थितः ग) एवं (घ) जनः	
iii) 'अकरोत्' शब्दस्य पर्यायः अनुच्छेदात् चित्वा लिखत ।	
क) अजायत ख) कृतवान् ग) अतोषयत्	
iv) 'अन्ते जनाः प्रश्नान् अपृच्छन्' – अस्मिन् वाक्ये क्रियापदं किम् ?	
क) अन्ते ख) जनाः ग) प्रश्नान् (घ) अपृच्छन्	

खण्ड 'ख'

रचनात्मककार्यम् (१५अङ्काः)

२. मित्रं प्रति लिखितं पत्रं मञ्जुषापदसहायतया पूरयित्वा पुनः लिखत । $\frac{1}{2} \times 10 = 5$

ए-१४(i) _____.

नवदिल्लीतः

प्रिय सखि सुमते !

(ii) _____.

अत्र कुशलं तत्रास्तु । अहं गणतन्त्र दिवससमारोहस्य सज्जायां व्यस्तः आसम् । अतः (iii) _____ तव पत्रस्य उत्तरं ददामि । अस्मिन् वर्षे मयापि गणतन्त्रदिवसस्य शेभायात्रायां भागः (iv) _____ । अस्माकं विद्यालयस्य (v) _____ राजपथे स्वकलायाः प्रदर्शनम् अकरोत् । अहं गरवानृत्यस्य प्रमुखः सञ्चालकः आसम् । छात्राणां राष्ट्रगानस्य ओजस्वी ध्वनिः (vi) _____ गुच्छितम् अकरोत् । स्वराष्ट्रस्य सैन्यबलानां पराक्रमं प्रदर्शनानि, विचित्रवर्णानि परिदृश्यानि (vii) _____ च दृष्टवा अहं गौरवान्वितः अस्मि । मम बाल्यावस्थायाः (viii) _____ तत्र पूर्णःजातः । (ix) _____ वन्दनीयौ ।

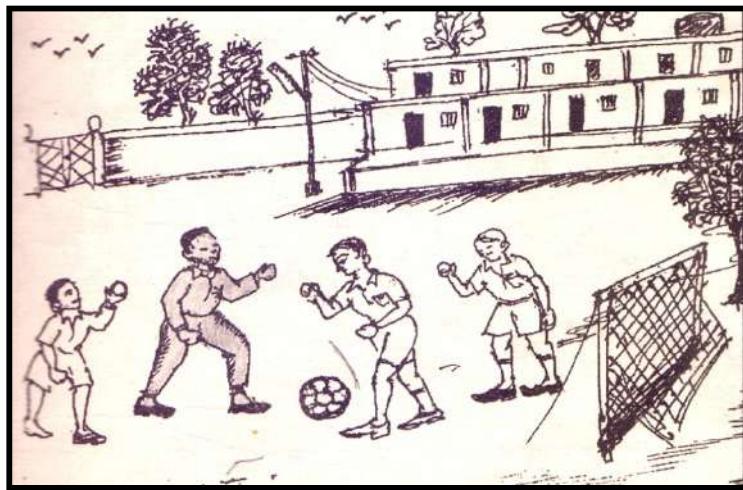
भवत्याः (x) _____ ,

सौम्यः ।

मञ्जूषा - (पितरौ, विलम्बेन, वसन्तविहारः, नमस्ते, वाद्यवृन्दम्, गृहीतः, राजपथम्, सुहृद, लोकनृत्यानि, स्वज्ञः)

३. चित्रं दृष्ट्वा मञ्जुषायां प्रदत्तपदानां सहायतया संस्कृतेन पञ्चवाक्यानि लिखत ।

$1 \times 5 = 5$

मञ्जुषा

(विद्यालयः, क्रीड़ान्ति, पादकन्तुकम्, खगाः, वृक्षाः, मुख्यद्वारम्, बालकाः, खगाः, दण्डदीपः, क्रीड़ाक्षेत्रम्)

अथवा

परिवेशसुरक्षा इति विषयम् अधिकृत्य मञ्जुषायां प्रदत्तपदानां सहायतया संस्कृतेन पञ्चवाक्यानि लिखत-
मञ्जुषाः (वृक्षाः, अस्माकं, वृक्षारोपणं, कर्तव्यम्, जनाः, अम्लजानवायुं, शुद्धं, सुरक्षा, ददति, कुर्वन्ति सचेतनाः)

४. अधोलिखितानां वाक्यानां संस्कृतभाषायाम् अनुवादं कुरुत । (वाक्यपञ्चकम्)

$1 \times 5 = 5$

क) मैं ईश्वर को पूजा करता हूँ ।

I worship God

ख) किसान खेत में परिश्रम करता है ।

The farmer works in the field.

ग) साधु जंगल में रहते थे

Monks live in the forest

घ) तुम्हारा घर कहाँ है ?

Where is your house?

ड) शिक्षक श्रेणीगृह में प्रवेश करते हैं ।

Teacher enters the classroom.

च) माता खाना पकाती है ।

Mother cooks food.

छ) उसने पत्र लिखा ।

He wrote the letter

खण्ड-‘ग’

अनुप्रयुक्त व्याकरणम् (२५ अङ्गः)

५. अधोलिखितवाक्येषु रेखांकितपदेषु सन्धिं सन्धिच्छेदं वा कृत्वा लिखत । (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) $1 \times 4 = 4$
- कश्चित् कृषकः क्षेत्रकर्षणं कुर्वन्नासीत् ।
  - बुद्धिमती व्याघ्रजाद् भयात् पुनरपि मुक्ता अभवत् ।
  - युष्मददर्शनात् कुशलमिव ।
  - सर्वकार्येषु सर्वदा बुद्धिः + वलवती भवति ।
  - उदीरितोऽर्थः पशुनापि गृह्यते ।
६. रेखांकितपदानां समासं विग्रहं वा प्रदत्तविकल्पेभ्यः चित्वा लिखत । (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) $1 \times 4 = 4$
- नहि निर्मलं जलम्

क) मलस्य अभावः	ख) मलेन सहितम्	ग) मलस्य पश्चात्	घ) मलम् निर्
----------------	----------------	------------------	--------------
  - तत्र राजसिंहः नाम राज्ञः पुत्रः वसति स्म ।

क) राजपुत्रे	ख) राजपुत्रः	ग) राजापुत्रः	घ) राजनपुत्रः
--------------	--------------	---------------	---------------
  - प्रतिदिनं पाठाभ्यासं करणीयम् ।

क) दिनस्य दिनस्य इति	ख) दिनं दिनं प्रति	ग) दिनात् दिनात् इति	घ) दिने दिनं प्रति
----------------------	--------------------	----------------------	--------------------
  - वाक्यटुः धैर्यवान् मन्त्री ।

क) वाचि पटुः	ख) वाचा पटुः	ग) वाचः पटुः	घ) वाक् पटुः
--------------	--------------	--------------	--------------
  - वाष्पयानमाला संधावति ।

क) वाष्पयानेषु माला	ख) वाष्पयानानां माला	ग) वाष्पयानम् माला	
---------------------	----------------------	--------------------	--
७. रेखांकितपदानां प्रकृति- प्रत्ययौ संयोज्य विभज्य वा उचितम् उत्तरं विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत । (केवल प्रश्नचतुष्टयम्) $1 \times 4 = 4$
- झननी तुल्य - वत्सला ।

क) वत्सल + टाप्	ख) वत्सल + डीप्	ग) वत्स्य + टाप्	घ) वत् + टाप्
-----------------	-----------------	------------------	---------------
  - उपवनस्य रमणीयता मनोहरा अस्ति ।

क) रमणीय + त्व	ख) रमणीय + तल्	ग) रमणीय + टाप्	घ) रमण + तल्
----------------	----------------	-----------------	--------------
  - सर्वेषाम् एव महत् + त्व विद्यते ।

क) महत्व	ख) महत्वम्	ग) गम्महत्ता	घ) मेहत्व
----------	------------	--------------	-----------
  - एका किशोरी भारतनाट्यं प्रस्तौति ।

क) किशोर + ई	ख) किशोरी + डीप्	ग) किशोर + डीप्	घ) किशो + ई
--------------	------------------	-----------------	-------------
  - श्रद्धा + मतुप् लभते जानम् ।

क) श्रद्धावान्	ख) श्रद्धावती	ग) श्रद्धामत्	घ) श्रद्धामती
----------------	---------------	---------------	---------------

८. वाच्यानुसारं उचितपदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा अधोलिखित संवादं पुनः लिखत । (केवलं प्रश्नत्रयम्) $1 \times 3 = 3$

- i) रमा – माले किं त्वं जन्मुशालां द्रष्टुं _____ ?
क) गम्यते   ख) गम्यन्ते   ग) गच्छसि   घ) गच्छामि
- ii) माला – न रमे ! _____ तत्र न गम्यते ।
क) मया   ख) अहम्   ग) माम्   घ) अस्मद्
- iii) रमा – अधुना त्वया गृहे किं _____ ?
क) क्रियन्ते   ख) करोषि   ग) क्रियते   घ) करोति
- iv) माला – अधुना अहम् _____ खादामि ।
क) फलानाम्   ख) फलेभ्यः   ग) फलानि   घ) फलाः

९. अधोलिखितवाक्येषु कालबोधकशब्दैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा वाक्यानि पुनः लिखत (केवलं चतुष्टयम्) $1 \times 4 = 4$

- i) अहं प्रातः _____ (4.45) वादने उत्तिष्ठामि ।
ii) _____ (5.15) वादने च भ्रमणाय गच्छामि ।
iii) ततः _____ (8.30) वादने विद्यालयं गच्छामि ।
iv) _____ (2.00) वादने गृहं प्रत्यागच्छामि ।
v) _____ (9.00) वादने भोजनं करोमि ।

१०. अधोलिखितवाक्येषु रिक्तस्थानानि मञ्जूषायां प्रदत्तैः उचितैः अव्ययपदैः लिखत । (केवलं त्रयाणाम्) $1 \times 3 = 3$

- i) रामः, लक्ष्मणः, सीता _____ वनं गच्छन्ति ।
ii) वने पशवः _____ गर्जन्ति ।
iii) सा _____ विद्यालयं न गमिष्यति ।
iv) मार्गे छात्राः _____ भ्रमन्ति ।
मञ्जूषा – (उच्चैः, श्वः, च, इतस्ततःः)

११. अधोलिखितवाक्येषु रेखांकितपदम् अशुद्धम् अस्ति । शुद्धपदं प्रदत्तविकल्पेभ्यः चित्वा लिखत । (केवलं त्रयाणाम्)

$1 \times 3 = 3$

- i) सा बालकः रमा अस्ति ।
क) बालिका   ख) बलकौ   ग) बालिका:   घ) बृक्षात्
- ii) वृक्षः परोपकाराय फलन्ति ।
क) वृक्षे   ख) वृक्षाः   ग) वृक्षम्   घ) बृक्षात्
- iii) यूयं कुत्र गच्छसि ?
क) गच्छन्ति   ख) गच्छथ   ग) गच्छामि   घ) आगमिष्यन्ति
- iv) सः श्वः विद्यालयं न आगच्छत् ।
क) आगमिष्यति   ख) आगच्छति   ग) आगच्छन्   घ) आगमिष्यन्ति

खण्ड-‘घ’

पठित-अवबोधनम् (३० अंका)

१२. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत |

कश्चित् कृषकः बलीवर्दाभ्यां क्षेत्रंकर्षणं कुर्वन्नासीत् । तयोः बलीवर्दयोः एकः शरीरेण दुर्बलः जवेन गन्तुमशक्तश्चासीत् । अतः कृषकः तं दुर्बलं वृषभं तोदनेन नुद्यमानः अवर्तत । सः ऋषभः हलमूढवा गन्तुमसक्तः क्षेत्रे पपात् । कृद्धः कृषीबलः तमुत्थापयितुं बहुवारं यत्नमकरोत् । तथापि वृषः नोत्थितः । भूमौ पतिते स्वपुत्रं दृष्टवा सर्वधेनूनां मातुः सुरभे नेत्राभ्यामश्रुणि अविरासन् । सुरभेरिमामवस्थां दृष्टवा सुराधिपः तामपृच्छत् – “अयि शुभे ! किमेवं रोदिषि ? उच्यताम्” इति ।

I. एकपदेन उत्तरत (केवलं प्रश्नद्वयम्)	$\frac{1}{2} \times 2 = 1$
i) कृषकः किं करोति स्म ?	
ii) एकः बलीवर्दः कीदृशः आसीत् ?	
iii) कस्याः नेत्राभ्याम् अश्रुणि अविरासन् ?	
II. पूर्णवाक्येन उत्तरत (केवलं प्रश्नद्वयम्)	$1 \times 2 = 2$
i) सः ऋषभः कथं क्षेत्रे पपात् ?	
ii) सुराधिपः किम् अपृच्छत् ?	
iii) सर्वधेनूनां मातुः नाम किम् ?	
III. यथानिर्देशम् उत्तरत – (प्रश्नद्वयस्य)	$1 \times 2 = 2$
i) ‘अपृच्छत्’ इति क्रियापदस्य कः कर्ता ?	
ii) ‘कृद्धः कृषीबलः’ अत्र विशेषणपदं किम् अस्ति ?	
iii) ‘सवलः’ इति पदस्य विपर्ययपदं किम् अस्ति ?	
१३) अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत	
क्रोधो हि शत्रुः प्रथमो नराणां देहस्थितो देह विनाशनायां यथास्थितो काष्ठगतो हि वह्निः स एव वह्निर्दहते शरीरम्	
I. एकपदेन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)	$\frac{1}{2} \times 2 = 1$
i) केषं प्रथमः शत्रुः क्रोधः ?	
ii) शरीरं कः दहते ?	
iii) क्रोधः कुत्रि स्थितः भवति ?	
II. पूर्णवाक्येन उत्तरत (केवल प्रश्नद्वयम्)	$1 \times 2 = 2$
i) क्रोधः कस्य विनाशं करोति ?	
ii) काष्ठगतः बाह्यिनः किं करोति ?	
iii) क्रोधः कतमः शत्रुः ?	
III. निर्देशानुसारम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)	$1 \times 2 = 2$
i) ‘प्रथमः शत्रुः’ अनयोः पदयोः विशेष्यपदं किम् ?	
ii) ‘दहते’ इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ?	
iii) रक्षणाय इति पदस्य विपर्ययपदं किम् ?	

१४.	अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत - निद्राभङ्गदुःखेन वनराजः सन्त्रपि दुच्छजीवैः आत्मनः एतादृश्या दूरावस्थया श्रान्तः सर्वजन्तून् दृष्ट्वा पृच्छति - सिंह - (क्रोधेन गर्जन) भोः ! अहं वनराजः किं भयं न जायते ? किमर्थं मामेवं तुदन्ति सर्वे मिलित्वा ? एकः वानरः - यतः त्वं वनराजः भवितुं तु सर्वथाऽयोग्यः । राजा तु रक्षक भवति परं भवान् तु भक्षकः । अपि च स्वरक्षायामपि समर्थः नासि तर्हि कथस्मान् रक्षिष्यसि ? अन्यः वानरः - किं न श्रुतां त्वया पञ्चतन्त्रोक्तिः - यो न रक्षति वित्रस्तान् पीड्यमानान्परैः सदा । जन्तून् पर्थिवरूपेण स कृतान्तो न संशयः । काकः - आम् सत्यं कथितं त्वया - वस्तुतः वनराजः भवितुं तु अहमेव योग्यः	
	I. एकपेदन उत्तरत - (केवलं प्रश्नदृश्यम्)	$\frac{1}{2} \times 2 = 1$
	i. कः क्रोधेन गर्जति ? ii. “त्वं वनराजः भवितुं तु सर्वथाऽयोग्यं” इति वाक्यं कः अकथयत् ?	
	II. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नदृश्यम्)	$1 \times 2 = 2$
	i. सिंहेन किम् सत्यं कथितं ? ii. राजा कीदृशः भवति ? iii. पर्थिवरूपेण कः कृतान्तः ?	
	III. निर्देशानुसारं उत्तरत / भाषिक कार्यम् (प्रश्नदृश्यम्)	$1 \times 2 = 2$
	i. “रक्षिष्यसि” इति क्रियायाः कर्तृपदं किम्। ii. “विशेषेण भीतान्” इत्यर्थं अत्र कः पर्यायपदं प्रयुक्तः ? iii. “अयोग्यः” इति पदस्य वर्पर्ययपदं किम्।	
१५.	रेखांकितानि पदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरत । (केवलं चतुर्णाम्)	$1 \times 4 = 4$
	i) आदेशं प्राप्य उभौ प्राचलताम्। ii) सुराधिपः ताम् अपृच्छत । iii) मयूरस्य नृत्यं प्रकृतेः आराधना । iv) बुद्धिमती चपेटया पुत्रौ प्रहृतवती । v) सुरभिः धेनूनां माता अस्ति ।	
१६.	मञ्जुषातः समुचितपदानि चित्वा अधोलिखित श्लोकस्य अन्वयं पुरयत ।	$1 \times 4 = 4$
	सेवितव्यो महावृक्षः फलच्छायासमन्वितः यदि दैवात् फलं नास्ति छाया केन निवार्यते	
	अन्वयः - फलच्छाया समन्वितः (i) _____ सेवितव्यः (ii) _____ यदि फलं (iii) _____ (तर्हि) (iv) _____ केन निवार्यते ।	
	मञ्जुषा - (छाया, महावृक्षः, नास्ति, दैवात्) अथवा अधोदत्तस्य श्लोकस्य भावार्थं रिक्तस्थानपूर्ति मञ्जुषाप्रदत्तपदानां सहायतया कुरुत ।	

भावार्थः (i) _____ शरीरे स्थितम् (ii) _____ एव तेषं महान् शत्रुः अस्ति । एवमेव पुरुषार्थम् इव तेषां कोऽपि
अन्यः (iii) _____ नास्ति । तं पुरुषार्थं कृत्वा (iv) _____ कदापि न दुःखिताः भवन्ति ।

मञ्जूषा - (मानवाः, मानवानाम्, बन्धुः, आलस्यम्)

१७. अधोलिखितं कथांशं समुचितक्रमेण लिखत । $1/2 \times 8 = 4$

- i) पक्षिणः सिंहस्य एतादृशी दशां दृष्ट्वा कलरवं कुर्वन्ति ।
- ii) तुच्छजीवैः आत्मनः दुरवस्थया श्रान्तः सर्वजन्तून् पृच्छति ।
- iii) एकः सिंहः सुखेन विश्राप्यते तदैव वानरः तस्य पुच्छं घुनोति ।
- iv) एवमेव वानराः वारं वारं सिंहम् तुदन्ति ।
- v) कृद्धः सिंहः तं प्रहर्तुम् इच्छति ।
- vi) क्रुद्धः सिंहः इतस्ततः धावति गजर्ति च ।
- vii) तदैव अपरः वानरः सिंहस्य कर्णम् आकृष्य वृक्षोपरि आरोहति ।
- viii) परम् किमपि कर्तुं असमर्थः एव तिष्ठति ।

१८. रेखांकितपदानां प्रसंगानुसारं शुद्धम् अर्थं चित्वा लिखत । (केवलं प्रश्नत्रयम्) $1 \times 3 = 3$

- i) वाष्पयानमाला सधावन्ती वितरन्ती ध्यानम्
  - (क) ध्वनिम्
  - (ख) प्रसन्नता
  - (ग) सुखं
  - (घ) आनन्दं
- ii) यः इच्छति आत्मनः श्रेयः प्रभूतानि सुखानि च
  - (क) बहूनि
  - (ख) फलानि
  - (ग) प्रभावपूर्णानि
  - (घ) पञ्चभूतानि
- iii) अहम् तव सन्ततिं पालयामि ।
  - (क) समानम्
  - (ख) पुत्रीं
  - (ग) पुत्रं
  - (घ) सन्तानं
- iv) प्रसृतं विजने प्रदेशे पदयात्रा न शूभावहा ।
  - (क) एकान्ते
  - (ख) विरक्ते
  - (ग) निर्गच्छे
  - (घ) प्रदूषणे

***

D.A.V. Public Schools, Odisha Zone

Annexure-C

Annual (2022-23) CLASS-X SUBJECT-SANSKRIT

MARKING SCHEME

Sl. No.	Value Points	Marks allotted	Page No.
Q.1	(क) (i) भौतिकशास्त्रस्य (ii) कारयानेन (ख) (i) जनाः आइष्टीन्-महोदयम् एकस्यां सभायां भाषणार्थं दूरभाषया आहूतवन्तः (ii) कारचालकः एकस्य जटिलप्रश्नस्य उत्तरं दातुं अशक्तः आसीत् (iii) आइनष्टीन – महोदयः चालकस्थाने चालक वेशे स्थितम् आसीत्। (ग) शीर्षक : - “अल्वर्ट आइनस्टीन्” – महोदयः अथवा छात्राः उचित शीर्षकं दास्यन्ति। (घ) (i) विख्यातः (ii) सः (iii) कृतवान् (iv) अपृच्छन्	1 x 2 = 2 2 x 2 = 4 1 x 1 = 1	N A N A N A
Q.2	(i) वसन्तविहारः (ii) नमस्ते (iii) विलम्बेन (iv) गृहीतः (v) वाद्यवृन्दम् (vi) राजपथम् (vii) अकेननृत्यानि (viii) स्वप्नः (ix) पितरौ (x) सुहृम्	½ x 10 = 5	N A
Q.3	छात्राः मञ्जुषापदैः पञ्चवाक्यानि लेखिष्यन्ति	1 x 5 = 5	N A
Q.4	(क) अहम् ईश्वरं पूजयामि। (ख) कृषकः कृषिक्षेत्रे परिभ्रमं करोति । (ग) साधवः वने अवसन्। (घ) तव गृहं कुत्र अस्ति ? (ङ) शिक्षकः श्रेणीगृहं प्रविशति (च) माता भोजनं पचति (छ) सः पत्रम् अलखित्	1 x 5 = 5	N A
Q.5	(i) (क) कः + चित् (ii) पुनः अपि (iii) युष्मत् + दर्शनात् (iv) बुद्धिर्बलवती (v) उदीरितः + अर्थः	1 x 4 = 4	N A
Q.6	(i) मलस्य अभावः (ii) शक्तिम् अनतिक्रम्य (iii) दिनं दिनं प्रति (iv) विद्यया हीनः (v) वाष्पयानानां माला	1 x 4 = 4	N A
Q.7	(i) वत्सल + टाप् (ii) रमणीय + तल् (iii) महत्वम् (iv) किशोर + डीप् (v) श्रद्धावान्	1 x 4 = 4	N A
Q.8	(i) गच्छसि (ii) मया (iii) करोषि (iv) फलम्	1 x 3 = 3	N A
Q.9	(i) पादोन पञ्च (ii) सपाद पञ्च (iii) सार्धं अष्ट (iv) द्वि (v) नव	1 x 4 = 4	N A
Q.10	(i) च (ii) उच्चैः (iii) श्वः (iv) अद्य (v) इतस्ततः	1 x 3 = 3	N A
Q.11	(i) बालिका (ii) वृक्षाः (iii) गच्छथ (iv) आगमिष्यति	1 x 3 = 3	N A
Q.12	I (i) क्षेत्रकर्षणं (ii) दुर्बलः (iii) सुरभेः II (i) सः ऋषभः हलमूढवा गन्तुमशक्तः क्षेत्रे पपात्। (ii) सुराधिपः अपृच्छत् “अयि शुभे ! किमेवं रोदिषि ? उच्यताम्”। (iii) सर्वधेनुनां मातुः नाम सुरभिः	½ x 2 = 1 1 x 2 = 2	N A N A
	III (i) सुराधिपः (ii) कृद्धः (iii) दुर्बलः	1 x 2 = 2	N A
Q.13	I (i) नराणां (ii) वहिनः (iii) देहे	½ x 2 = 1	N A

	II	(i) क्रोधः देहस्य विनाशं करोति (ii) काष्ठगतः वह्निं काष्ठ दहते (iii) क्रोधः प्रथमः शत्रुः	$1 \times 2 = 2$	N A
	III	(i) प्रथमः (ii) क्रोधः (iii) विनाशनाय	$1 \times 2 = 2$	N A
Q.14	I	(i) सिंहः (ii) वानरः (iii) सिंहम्	$\frac{1}{2} \times 2 = 1$	N A
	II	(i) सिंहेन सत्यं कथितं यत् वनराज भवितुं सः एव भोग्यः (ii) राजा रक्षकः भवति (iii) यः पीड्यमानान् वित्रस्तान् न रक्षति सः पार्थिवरूपेण कृतान्तः	$1 \times 2 = 2$	N A
	III	(i) त्वम् (ii) वित्रस्तान् (iii) योग्यः	$1 \times 2 = 2$	N A
Q.15		(i) कौ (ii) कः (iii) कस्याः (iv) का (v) कासां	$1 \times 4 = 4$	N A
Q.16		(i) महावृक्षः (ii) दैवात् (iii) नास्ति (iv) छाया अथवा (i) मानवानाम् (ii) आलस्यम् (iii) बन्धुः (iv) मानवाः	$1 \times 4 = 4$	N A
Q.17		(iii) (v) (vii) (iv) (vi) (viii) (i) (ii)	$\frac{1}{2} \times 8 = 4$	N A
Q.18		(क) धनिम् (ख) बहूनि (ग) सन्तानं (घ) एकान्ते	$1 \times 3 = 3$	N A

DAV PUBLIC SCHOOLS, ODISHA ZONE

MODEL QUESTION PAPER - 2022 – 23

- Please check that this question paper contains 07 printed pages.
- Check that this question paper contains 18 questions.
- Write down the Serial Number of the question in the left side of the margin before attempting it.
- 15 minute time has been allotted to read this question paper only and do not write any answer on the answer book during this period.

Time Allowed: 3 Hours

CLASS-X

Maximum Marks: 80

SUB: SANSKRIT

General Instructions:

(i) खण्डः कः अपठितांश अवबोधम्- 10marks

(ii) खण्डः खः रचनात्मक कार्य - 15 marks

(iii) खण्डः गः अनुप्रयुक्य व्याकरणम् - 25 marks

(iv) खण्डः घः पठित अवबोधम् - 30 marks

निर्देशः--

(i) अस्ति न् प्रश्न पत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति I

(ii) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एक स्मिन् स्थाने क्रमेण लिखनियानि I

(iii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवस्थमेव लेखनिया I

(iv) सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखनियानि I

	खण्ड:- क अपठिताववोधनम्- (10 अड्का:)	
1.	<p>अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -</p> <p>विवेकानन्दस्य जन्म कलिकातानगरे अभवत् । तस्य पिता विश्वनाथदत्तः माता च भुवनेश्वरी देवी आस्ताम् । तस्य प्रथमं नाम नरेन्द्रः आसीत् । नरेन्द्रः बाल्यात् एव क्रीडापटुः, दयालुः विचारशीलः च आसीत् । 'ईश्वरः अस्ति न वा' इति शङ्का आसीत् । शास्त्राणाम् अध्ययनेन बहूनां साधूनाम् च समीपं गत्वा अपि शङ्कापरिहारः न अभवत् अन्ते च श्रीरामकृष्ण परमहंसस्य सकाशात् तस्य सन्देहपरिहारः अभवत् । परमहंसस्य दिव्यप्रभावेण आकृष्टः सः तस्य शिष्यः अभवत् । सः विश्वधर्मसम्मेलने भागं ग्रहीतुम् अमेरिकादेशस्य शिकागो नगरं गतवान् तत्र विविधदेशीयान् जनान् उद्दिश्य हिन्दुधर्मः विषये भाषणं कृतवान् । तेन सः विश्व-प्रसिद्धः अभवत् । तदन्तरम् सः देशविदेशेषु भारतीयदर्शनस्य हिन्दुधर्मस्य च प्रचारं कृतवान् । सः भारतीयान् उत्तिष्ठत जाग्रत, 'दीनदेवो भव, दरिद्रदेवो भव' - इति सम्बोधितवान् अमूल्याः तस्य उपदेशाः ।</p> <p>I एकपदेन उत्तरतः - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <ul style="list-style-type: none"> (i) कस्य प्रथम नाम नरेन्द्रः आसीत्? (ii) विवेकानन्दस्य मातुः नाम किम् आसीत्? (iii) विवेकानन्दस्य गुरुः नाम किम् आसीत्? <p>II पूर्णवाक्येन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <ul style="list-style-type: none"> i. विवेकानन्दः कस्य प्रचारम् अकरोत् ? i. विवेकानन्दः भारतीयान् किम् सम्बोधितवान्? i. नरेन्द्रःबाल्यात् एव कीदृशी आसीत्? v. अस्य अनुच्छेदस्य कृते उचितम् शीर्षकं लिखत- v. यथानिर्देशं प्रश्नान् उत्तरतः - (केवलं प्रश्नत्रयम्) <ul style="list-style-type: none"> (i) 'कृतवान्' इति क्रियापदस्य कर्ता कः? <ul style="list-style-type: none"> (क) सा (ख) विवेकानन्दः (ग) गुरुः (घ) आसीत् (ii) "बहूना साधूनाम्" इत्यनयोः पदयोः विशेषण पदं किम्? <ul style="list-style-type: none"> (क) साधूनाम् (ख) समीपं (ग) बहूनां (घ) एव 	(1X2=2)
		(2X2=4)
		(1)
		(1X3=3)

	<p>(i.) "मृत्युः" इति पदस्य किं विपरीतपदं अनुच्छेदे प्रयुक्तम्? (क) जन्मः (ख) जीवन (ग) जननी (घ) जनम्</p> <p>(iv) 'तेन सः विश्वप्रसिद्धः अभवत्।' तेन इति कर्तृ पदस्य क्रिया पदं किम्? (क) तेन (ख) सः (ग) विश्व (घ) अभवत्.</p>	
	<p>खण्डः-ख</p> <p>रचनात्मकं कार्यम्- (15 अड्काः)</p>	
2.	<p>अस्वस्थतायाः हेतोः दिनद्वयस्य अवकाशार्थम् प्रधानाचार्य प्रति लिखिते प्रार्थनापत्रे मञ्जूषायाः पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत (अस्वस्थ होने के कारण दो दिन के अवकाश के लिए प्रधानाचार्य को लिखे गए प्रार्थना-पत्र में मञ्जूषा से पद चुनकर खाली स्थान भरिए)।</p> <p>परीक्षाभवनम्</p> <p>आदरणीयाः (i)-----</p> <p>विषय- अवकाशप्राप्तये निवेदनम् सविनयं (ii)-----</p> <p>अस्ति यत् अहं (iii)----- आक्रान्तः अस्मि ।</p> <p>एतस्मात् कारणात् विद्यालयम् आगन्तुम् (iv)----- अस्मि</p> <p>। अतः मह्यम् (v)----- अवकाशं प्रदाय (vi) -----</p> <p>अनुगृहणन्तु एतयोः दिवसयोः(vii)----- अध्ययनस्य या (vii)-----</p> <p>भविष्यति ताम् (viii)----- यतिष्ये ।</p> <p>(IX)-----</p> <p>भवदीयः शिष्यः (x)-----।</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-top: 10px;"> <p>मञ्जूषा- दूरीकर्तुम्, हानिः, धन्यवादः, दिनद्वयस्य, प्रधानाचार्याः, असमर्थः, माम्, तीव्रज्वरेण, निवेदनम्,</p> <p style="text-align: center;">सुधीरः</p> </div>	$(\frac{1}{2} \times 10 = 5)$

3.	<p>प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया पञ्चवाक्यानि संस्कृतेन लिखत-</p> <p>मञ्जूषा- बालिका शिक्षाका व्यजनानि, वातानुकूलनयन्त्रम् आसब्दाः, उत्पीठिका, तिष्ठन्ति, ध्यानेन शृण्वन्ति, प्रसन्न,</p> <p>विद्युत-फलकम् भित्तौ, कक्षा, प्रसन्नाः</p>	(1 x 5 = 5)
	<p>अथवा</p> <p>मञ्जूषा प्रदत्तशब्दानां साहाय्येन अधोलिखितम् विषयम् अधिकृत्य पञ्चभिः संस्कृतवाक्यैः एकम् अनुच्छेदं लिखत-</p> <p style="text-align: center;">वृक्षाणां महत्वम्</p> <p>मञ्जूषा- प्रकृतेः शोभा, पर्यावरणस्य, रक्षकाः, यच्छन्ति, प्राणवायुम् औषधम्, काष्ठम, फलानि, पुष्पाणि, मेघवर्षणे, सहायकाः, छायाम्, विहगानाम्, आश्रयस्थलम्</p>	
4.	<p>अधोलिखितानां हिन्दीभाषायां अथवा आंग्लभाषायां वाक्यानां संस्कृतेन अनुवाद कुरुत - (केवलं पञ्चवाक्यं)</p> <p>(क) हम दोनों गाँव जाएँगे। We both will go to village.</p> <p>(ख) सीता गीत गाती है। Sita sing a sang.</p> <p>(ग) नदी पर्वत से निकलती है। The River Flow Out of the Mountain.</p>	(1 x 5 = 5)

	<p>(घ) वह समाचार पत्र पढ़ेगी।</p> <p>She will read the newspaper.</p> <p>(ङ) गाय दूध देती है।</p> <p>Cow gives milk.</p> <p>(च) गुरु को नमस्कार।</p> <p>Greetings to the teacher.</p> <p>(छ) मैंने खाना खाया।</p> <p>I ate food.</p>	
	<p>खण्ड:-ग</p> <p>अनुप्रयुक्तव्याकरणम्- (25 अड्काः)</p>	
5.	<p>अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदेषु सन्धि सन्धिच्छेदं वा कुरूत- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)</p> <p>(क) <u>कः + चित्</u> कृषकः बलीवदाभ्यां क्षेत्रकर्षणं कुर्वन्नासीत्।</p> <p>(ख) महानगरमध्ये <u>चलदनिशं</u> कालायसचक्रम्</p> <p>(ग) <u>अयमेकस्तावत्</u> विभज्यभुज्यताम्।</p> <p>(घ) अतिदीर्घः <u>प्रवासः + अयं</u> दारुणश्च।</p> <p>(ङ) तथापि वृषः <u>नोत्थितः</u>।</p>	(1 x4 =4)
6.	<p>अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां समासं विग्रहा वा प्रदत्तविकल्पेभ्यः चित्वा लिखत- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)</p> <p>(क) <u>इन्द्रेण पृष्टा</u> सुरभिः प्रत्यवोचत्।</p> <p>1. इन्दम् पृष्टा 2. इन्देपृष्टा 3. इन्द्रष्टा 4. इन्द्रपृष्टा</p> <p>(ख) ततः प्रविशतः विदुषकेनोपदिश्यमानमार्गो तापसौ <u>कुशलवौ</u>।</p> <p>1. लव-कुश 2. कुश लव इति 3. कुशः च लवः च 4. लवे च कुशे च</p> <p>(ग) कुत्सितवस्तुमिश्रितं भक्ष्यं <u>मलेन सहितम्</u> धरातलम्।</p>	(1 x4 =4)

	<p>1. मलस्य सहितम् 2. सललं 3. समलं 4. समलेन</p> <p>(घ) कुशलवौ <u>उपरामम्</u> उपसृत्य प्रणम्य च ।</p> <p>1. वमम सम 2. रामेण समम 3. रामस्य समिपम 4. रामेण एव</p> <p>(ङ) <u>सुराणाम्</u> अधिपः तामुपृच्छत् - अयि शुभे किमेवं रोदिषि ?</p> <p>1. सुराधिप 2. सुरेधिप 3. सुरशाधिप 4. सुराधिपः</p>	
7.	<p>अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां प्रकृति -प्रत्ययौ संयोज्य विभज्य वा उचित उत्तरं विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)</p> <p>(क) हरिततरुणां ललितलम्नां माला <u>रमणीया</u> ।</p> <p>(1) रमणु + तल् (2) रम + ता (3) रम् + अनीयर + टाप् (4) रमणीय + तल्</p> <p>(ख) हिमकरः अपि पशुपति मस्तककेतक छद + त्व व्रजति।</p> <p>(1) छदतम् (2) छदत्वं (3) छदतम् (4) छदेत्वं</p> <p>(ग) अन्योऽपि बुद्धिमान् लोके मुच्यते महतो भयात् ।</p> <p>(1) बुद्धि + ताल् (2) बुद्धि + मतुप् (3) बुद्धि + तापु (4) बुद्धि + त्व</p> <p>(घ) संपत्तौ च विपत्तौ च महताम् <u>एकरूप + तल्</u></p> <p>(1) एकरूपता (2) एकम रूपता (3) एकरूपता</p> <p>(4) एकेनारूपता</p> <p>(ङ) <u>अश्वाः</u> अश्वेण सह शीघ्रं याति।</p> <p>(1) अश्व + टाव (2) अश्व + ल्यप (3) अश्व + लाप (4) अश्व+ टाप्</p>	(1 x4 =4)

8.	<p>अधोलिखित वाक्येषु वाच्यानुसारं प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चिनुत- (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(i) लता -सीते त्वं कुत्र-----? (क) गच्छसि (ख) गच्छामि (ग) गच्छति (घ) गच्छभः</p> <p>(ii) सीता-मया तु कुत्रापि न----- (क) गच्छते (ख) गम्यते (ग) गच्छामः (घ) गच्छेयम्</p> <p>(iii) लता-किं----- प्रदर्शनी न दृश्यते? (युष्मद्) (क) अहम् (ख) त्वम् (ग) त्वया (घ) आवाम्</p> <p>(iv) सीता-मया प्रदर्शनी न----- (क) रूचते (ख) रोचन्ते (ग) रोचते (घ) रोचध्वे</p>	(1 x3 =3)
9.	<p>कालबोधकशब्दैः अधोलिखित- दिनचर्याँ पूरयत-- (केवलं प्रश्नत्रुष्ट्यम्)</p> <p>(क) कृषकस्य दिनचर्यायाः समयसारणि (ख) प्रात् (5:30) ----- वादने उतिष्ठति । (ग) प्रातः (7:00) ----- वादने क्षेत्रं गच्छति । (घ) सायंकाले (6:15) ----- वादने गृहं प्रत्यागच्छति। (ङ) रात्रौ (8:45) ----- भोजनं करोति (च) पश्चात् (10:00) ----- शयनं करोति ।</p>	(1 x4 =4)
10.	<p>मञ्जूषायां प्रदत्तैः उचितैः अव्ययपदैः अधोलिखितवाक्येषु रिक्तस्थानानि पूरयत - (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(क) दुर्वहम् ----- जीविता जातं प्रकृतिरेव शरणम् । (ख) ----- युज्यते किं नागधेयम्? (ग) रामम् उपसृत्य प्रणम्य----- कुशलवौ वदतः । (घ) ----- राजसिंह नाम राजपुत्र वसति स्म मञ्जूषा- च, अत्र, सम्प्रति, तत्र</p>	(1 x3 =3)
11.	<p>अधोलिखित वाक्येषु रेखांडिकतपदम् अशुद्धम् अस्ति। शुद्धं पदं विकल्पेभ्यः चिनुत ।</p>	(1 x3 =3)

	<p>(केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(i) <u>श्रमिकः</u> वेतनं लभ्यते ।</p> <p>(क) श्रमिकैः (ख) श्रमिकेन (ग) श्रमिकाः (घ) श्रमिकम्</p> <p>(ii) माता <u>पुत्र</u> प्रतीक्षते ।</p> <p>(क) पुत्रे (ख) पुत्रम् (घ) पुत्रात् (ग) पुत्राय</p> <p>(iii) सर्पाः पवनं <u>पिबति</u> ।</p> <p>(क) पिबामि (ख) पिबन्ति (ग) पिवेयत् (घ) पिनिष्यति</p> <p>(iv) <u>लतां</u> राष्ट्रगीत गायति ।</p> <p>(क) लता (ख) लतायै (ग) लतासु (घ) लताः</p>	
	<p><u>खण्डः-घ</u></p> <p>पठितावबोधनम्- (30 अंड़काः)</p>	
12.	<p>अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि</p> <p>संस्कृतेन लिखत-</p> <p>विचित्रा दैवगतिः तस्यामेव रात्रौ तस्मिन् गृहे कश्चन चौरः गृहाभ्यन्तरं प्रविष्टः । तत्र निहितामेकां मञ्जूषाम् आदाय पलायितः चौरस्य पादध्वनिना प्रबद्धोऽतिथिः चौरशङ्क्या तमन्वधावत अगृल्लाञ्छ परं विचित्रमघटता। चौरः एव उच्चैः क्रोशितुमारभत चौरोऽयं 'चौरोऽयम्' इति। तस्य तारस्वरेण प्रबुद्धाः ग्रामवासिनः स्वगृहाद् निष्क्रम्य तत्रागच्छन् वराकामतिथिमेव च चौरं मत्वाऽभर्त्यसन्। यद्यापि ग्रामस्य आरक्षी एवं चौर आसीत्। तत्क्षणमेव रक्षापुरुषः तम् अतिथिं चौरोऽयम् इति प्रख्याप्य कारागृहे प्राक्षिपत् ।</p> <p>1 . एकपदेन उत्तरता। (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) कीदृशी दैवगतिः?</p> <p>(ii) कः गृहाभ्यान्तरं प्रविष्टः?</p>	<p>(½ x 2 = 1)</p> <p>(1 x 2 = 2)</p>

	<p>(iii) किमादाय चौरः पलायितः?</p> <p>॥ पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) चौरः कः आसीत्?</p> <p>(ii) चौरस्य पादध्वनिना कः प्रबुद्धः?</p> <p>(iii) तस्य तारस्वरेण के प्रबुद्धाः?</p> <p>III. निर्देशानुसारम् उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) 'एका मञ्जूषाम्' इत्यनयो पदयोः विशेषण पदं किम्?</p> <p>(ii) 'जाग्रताः' इति पदस्य पर्यायपदं गद्यांशे किम्?</p> <p>(iii) "मञ्जूषाम् आदाय पलायितः" इत्यस्मिन् वाक्ये क्रियापदं किम्?</p>	(1 x2 =2)
13.	<p>निम्नलिखितकान् पठित्वा तदाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत-</p> <p>पिता यच्छ्रति पुत्राय वाल्ये विद्याधनं महत्। पिताऽस्य किं तपस्तेषे इत्युक्तिस्तत्कृतज्ञता ॥</p> <p>I. एकपदेन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) विद्याधनम् कः यच्छ्रति?</p> <p>(ii) पिता पुत्राय विद्याधनं कदा यच्छ्रति?</p> <p>(iii) तपः कः करोति?</p> <p>II. पूर्णवाक्येन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) पिता कस्मै विद्याधनं यच्छ्रति?</p> <p>(ii) अत्र किं धनं अमन्यत् ?</p> <p>(iii) पिताऽस्य किं तपस्तेषे इति उक्ति कस्य कृते कृतज्ञता?</p> <p>III. यथानिर्देशम् उत्तरत् (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) 'विद्याधनम्' क्षोके अस्य विशेषणपदं किम्?</p>	(½ x2 =1) (1 x2 =2)

	<p>(ii) 'तेषे' इति क्रियायाः कर्तृपदं किम्?</p> <p>(iii) 'कथनम्' इति अर्थे किं पदं श्लोके प्रयुक्तम्?</p>	
14.	<p>अधोलिखितानां नाट्यांशं पठित्वा प्रदत्त प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत-</p> <p>वानरः - (सगर्वम्) अतएव कथयामि यत् अहमेव योग्यः वनराजपदायः शीघ्रमेव मम राज्याभिषेकाय तत्पराः भवन्तु सर्वे वन्यजीवाः ।</p> <p>मयूरः - अरे वानर ! तूष्णिं भवा कथं त्वं योग्यः वनराजपदाय? पश्यतु पश्यतु मम शिरसि राजमुकुटमिव । शिखां स्थापयता विधात्रा एवाहं पक्षिराजः कृतः, अतः वने निवसन्तं मां वनराजरूपेणापि द्रष्टुं सज्जाः भवन्तु अधुना। यतः कथं कोऽप्यन्यः विधातुः निर्णयम् अन्यथाकर्तुं क्षमः।</p> <p>काकः - (सव्यङ्गम्) अरे अहिभुक् नृत्यातिरिक्तं का तव । विशेषता यत् त्वां वनराजपदाय योग्यं मन्यामहे वयम् ।</p> <p>मयूरः - यतः मम नृत्यं तु प्रकृतेः आराधना पश्य ! पश्य ! । मम पिच्छानामपूर्वं सौंदर्यम् (पिच्छानुद्वाट्य नृत्यामुद्रायां स्थितः सन्) न कोऽपि त्रैलोक्ये मत्सदृशः सुन्दरः ।</p> <p>I. एकपदेन उत्तरत्। (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) सगर्वम् कः कथयति?</p> <p>(ii) 'तूष्णिं भव' इति कः कथयति?</p> <p>(iii) कस्य शिरसि राजमुकुटमिव शिखां स्थापयता विधात्रा?</p> <p>II. पूर्णवाक्येन उत्तरत्। (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p>	<p>(½ x 2 = 1)</p> <p>(1 x 2 = 2)</p> <p>(1 x 2 = 2)</p>

	<p>(i) नृत्यातिरिक्तं कस्य कोऽपि विशेषता नास्ति?</p> <p>(ii) अहिभुक् कः अस्ति?</p> <p>(iii) कस्य पिच्छानाम् अपूर्व सौन्दर्यं अस्ति?</p> <p>III. निर्देसानुसारम् उत्तरत् (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) 'सर्वगम् अतएव कथयामि । 'अस्मिन् वाक्ये क्रियापदं किम्?</p> <p>(ii) 'कानने' इति पदस्य पर्यायपदं नाट्यांशे किं प्रयुक्तम्</p> <p>(iii) "मन्दम्" इति पदस्य विलोम पदं नाट्यांशे किम्?</p>	
15.	<p>रेखांडिकत-पदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत - (केवलं प्रश्नचतुष्टम्)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <u>कृषकः</u> क्षेत्रकर्षणं कुर्वन्नासीत् । 2. मयूरस्य नृत्यं <u>प्रकृतेः</u> आराधना। 3. स <u>भारवेदनया</u> क्रंदति स्म। 4. <u>धैर्यवान्</u> लोके परिभवं न प्राप्नोति। 5. करुणापरो गृही <u>तस्मै</u> आश्रयं प्रायच्छत्। 	(1x4 =4)
16.	<p>मञ्जूषातः समुचितपदानि चित्वा अधोलिखित -क्षोकयोः अन्वयं पूरयत -</p> <p>विचित्रे खलु संसारे नास्ति किञ्चिन्निरर्थकम्।</p> <p>अश्वश्रेद धावने वीरः भारस्य वहने खरः ॥</p> <p>अन्वयः (क) ----- . संसारे खलु (ख) ..----- निरर्थकम् नास्ति । अश्वः चेत् (ग) .----- वीरः खरः (घ) - ----- (वीर) भवति।</p> <p>मञ्जूषा- धावने, विचित्रे, किञ्चित्, भारस्यवहने</p> <p>मञ्जूषायाः साहाय्येन क्षोकस्य भावार्थे रित्कस्थानानि पूरयित्वा पुनः लिखत-</p> <p>वाक्पटुधैर्यवान् मन्त्री सभायामप्यकातरः ।</p>	(1x4 =4)

स केनापि प्रकारेण परैर्न परिभूयते ॥

भावार्थः - यः (i) ----- वक्तु चतुरः, धैर्ययुक्तः
 सभायाम् (ii) ----- च भवति सः अन्यः
 (iii) ----- 'केन अपि प्रकारेण न (iv) -
 -----।

मञ्जूषा - निर्भीकः, तिरस्क्रियते, जनैः मन्त्री

17.	<p>अधोलिखितानि वाक्यानि घटनाक्रमानुसारं पुनः लिखता।</p> <p>(i) तयो बलीवर्दयोः एकः शरीरेण दुर्बलः आसीत् ।</p> <p>(ii) अतः कृषकः तं दुर्बलं वृषभं तोदनेन नुद्यमानः अवर्तता।</p> <p>(iii) कुद्धः कृषीवलः तमुत्थापयितुं बहुवारम् यत्तम् अकरोत् ।</p> <p>(iv) सः बलीवर्दाभ्यां क्षेत्र कर्षणं कुर्वन्नासीत् ।</p> <p>(v) तथापि वृषः न उत्थितः ।</p> <p>(vi) सः वृषभः हलमूढवा गन्तुम् अशक्तः क्षेत्रे पपात ।</p> <p>(vii) दुर्बलः बलीवर्दः जवेन गन्तुम् असमर्थः आसीत् ।</p> <p>(viii) एकः कृषकः आसीत् ।</p>	(1/2x8 =4)
18.	<p>रेखांडिकृतपदानां प्रसङ्गानुसारम् उचितार्थं विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत- (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>i. अन्येषा <u>वदने</u> ये तु ते चक्षुनामनी मते</p> <p>(क) हस्तं (ख) मुखे (ग) पादं (घ) उदरम्</p> <p>ii. <u>वायसः</u>: का का इति कर्कश शब्दं करोति।</p> <p>(क) कोकिलः (ख) मयूरः (ग) बकः (घ) काकः</p> <p>iii. <u>पशुपतिः</u>: मस्तके केतकच्छदत्वम्।</p> <p>(क) गणेश (ख) विष्णुः (ग) शिवः (घ) रामः</p>	(1 x 3 = 3)

iv. मृगः तुर्णम् धावन्ति ।

(क) वनम् (ख) शनैः (ग) शीघ्रम् (घ) तीव्र

DAV PUBLIC SCHOOLS, ODISHA ZONE

SUBJECT – SANSKRIT - CLASS: X

MARKING SCHEME

QSTN NO	Value Points	Marks Allotted	PAGE NO. OF NCERT / TEXT BOOK
1	<p>क- खण्डः (अपठिताववोधनम्)</p> <p>I एकपदेन</p> <ul style="list-style-type: none"> i. विवेकानन्दस्य ii. भुवनेश्वरी देवी iii. श्रीरामकृष्णपरमहंस <p>II पूर्णवाक्येन-</p> <ul style="list-style-type: none"> i. सः देशविदेशेषु भारतीयदर्शनस्य हिन्दुधर्मस्य च प्रचारं कृतवान्। ii. सः भारतीयान् 'उत्तिष्ठत जाग्रत, दीनदेवो भव, दरिद्रदेवो भव' - इति सम्बोधितवान्। iii. नरेन्द्रः बाल्यात् एव क्रीडापटुः, दयालुः विचारशीलः च आसीत्। <p>III विवेकानन्द अथवा छात्राः अन्य काऽपि शीर्षकं दातुम् शक्यते</p> <p>IV भाषिककार्यम् –</p> <ul style="list-style-type: none"> i. विवेकानन्दः (ख) ii. बहूनां (ग) iii. (क) जन्मः iv सः (ख) 	<p>1x2=2</p> <p>2x2=4</p> <p>1x1=1</p> <p>1x3=3</p>	NA
2	<p>पत्रलेखनम्- (i) प्रधानाचार्याः (ii) निवेदनम् (iii) तीव्रज्वरेण (iv) असमर्थः (v) दिनद्वयस्य (vi) माम् (vii) हानिः (viii) दूरीकर्तुम् (ix) धन्यवादः (x) सुधीरः</p>	<p>1/2x1 0=5</p>	NA

3	<p>छात्राः मञ्जूषायां प्रदत्ता शब्दाः सहायतया वाक्यानि निर्मातुम् शक्यन्ते ।</p> <p>अथवा</p> <p>छात्राः मञ्जूषायां प्रदत्तानां शब्दानां विभक्ति परिवृत्य पंच वाक्य-निर्माणम् कर्तुं शक्यवन्ति।</p>	1x5=5	NA
4	<p>क. आवाम् ग्रामं गमिष्यावः।</p> <p>ख. सीत गीतं गायति।</p> <p>ग. नदी पर्वतात् निर्गच्छति ।</p> <p>घ. सः समाचार पत्रं पठिष्यति।</p> <p>ड. गोः दुग्धं यच्छति।</p> <p>च. गुरवे नमः</p> <p>छ. अहम् भोजनम् अखादम्।</p>	1x5=5	NA
5	<p>क कश्चित् (ख) चलत्+ अनिशं (ग) अयमेक+ तावत् (घ)</p> <p>प्रवासो यम् (ड) न +उत्थितः</p>	1x4=4	SHEMU SI- bhag2 CH- 1,4,5
6	(क) 4. इन्दपृष्ठा (ख) 3 कुशःच लवःच (ग) 3 समलं (घ) 3 रामस्य समिपम् (ड) 4 सुराधिपः	1x4=4	CH- 2,3,4,5
7	(क) 3 रम + अनीयर + टाप् (ख) 2. छदत्वं (ग) 2 बुद्धि मतुप् (घ) 3 एकरूपता (ड) अशव टाप्	1x4=4	CH- 1,4,2,6
8	i (क) गच्छसि ii (ख) गम्यते iii (ग) त्वया iv (ग) रोचते	1x3=3	NA
9	सार्धपंच सप्त सपादषड् पादोन नववादने दशवादने	1x4=4	NA
10	क. अत्र (ख) सम्प्रति (ग) च (घ) तत्र	1x3=3	CH- 2,1,4
11	i (क) श्रमिकैः ii (ख) पुत्रम् iii (ख) पिबन्ति iv (क) लता	1x3=3	NA

12	I एकपदेन— i) विचित्रा ii) चौरः iii) मञ्जूषाम् II पूर्णवाक्येन— i) रक्षापुरुषःचौरः आसीत्। ii) चौरस्य पादध्वनिना प्रबुद्धोऽतिथिः iii) तस्य तारस्वरेण प्रबुद्धाः ग्रामवासिनः III भाषिककार्यम् - i) एकां ii) प्रबुद्धाः iii) पलायितः	1/2x2=1 1x2=2 1x2=2	CH-8
13	I. एकपदेन – i) पिता ii) वाल्ये iii) पिता II. पूर्णवाक्येन- (i) पिता पुत्राय विद्याधनं यच्छति (ii) अत्र विद्या धनं अमन्यत (iii) पिताऽस्य किं तपस्तेपे इति उक्ति कस्य कृते कृतज्ञता. III. भाषिककार्यम्- i) महत् ii) पिता iii) त्युक्ति	1/2x2=1 1x2=2 1x2=2	CH-9
14	I एकपदेन— i वानरः ii मयूरः iii मयूरः II पूर्णवाक्येन— (i) नृत्यातिरिक्तं मयूरः कोऽपि विशेषता नास्ति (ii) अहिभुक् मयूरः अस्ति (iii) मयूरः पिच्छानामपूर्वं सौन्दर्यं अस्ति III भाषिककार्यम्- i कथयमि ii वनम् iii शीत्रम	1/2x2=1 1x2=2 1x2=2	CH-7
15	1 .कः 2.कस्य 3.क्या 4 कुत्र 5 कुत्र	1x4=4	CH-5,7,8,9, 10
16	अन्वयः - (क) विचित्रे (ख) किञ्चित् (ग) धावने (घ) भारस्यवहने अथवा भावार्थः (i) मन्त्री (ii) निर्भीकः (iii) जनैः (iv) तिरस्क्रियते	1/2x4=2 CH-9	CH-6

17	<p>(viii) एकः कृषकः आसीत्।</p> <p>(iv) सः बलीवर्दाभ्यां क्षेत्रं कर्षणं कुर्वन्नासीत् ।</p> <p>(i) तयो बलीवर्दयोः एकः शरीरेण दुर्बलः आसीत् ।</p> <p>(vi) दुर्बलः बलीवर्दः जवेन गन्तुम् असमर्थः आसीत्।</p> <p>(ii) अतः कृषकः तं दुर्बलं वृषभं तोदनेन नुद्यमानः अवर्तता।</p> <p>(v) सः वृषभः हलमूढवा गन्तुम् अशक्तः क्षेत्रे पपात् ।</p> <p>(iii) कुद्धः कृषीवलः तमुत्थापयितुं बहुवारम् यत्नम् अकरोत् ।</p> <p>(v) तथापि वृषः न उत्थितः।</p>	$1/2 \times 8 = 4$	CH-5
18	<p>I (ख) मुखे II (घ) काकः III (ग) शिवः IV (ग) शीघ्रम्</p>	$1 \times 3 = 3$	CH-7,9,4,2

आदर्श-प्रश्नपत्रम् – 2022-23

द्वितीयं सत्रम्

कक्षा – दशमी

संस्कृतम् (कोड -122)

समयः – होराद्वयम्

सम्पूर्णडिका: - 80

सामान्यनिर्देशः –

1. कृपया सम्यक्त्या परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे 8 पृष्ठानि मुद्रितानि सन्ति।
  2. कृपया सम्यक्त्या परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे 18 प्रश्नाः सन्ति।
  3. अस्य प्रश्नपत्रस्य पठनाय 20 निमेषाः निर्धारिताः सन्ति। अस्मिन् अवधौ केवलं प्रश्नपत्रं पठनीयम् उत्तरपुस्तिकायां च किमपि न लेखनीयम्।
  4. उत्तरलेखनात् पूर्वं प्रश्नस्य क्रमाङ्कः अवश्यं लेखनीयः।
  5. प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् एव लेखनीया।
  6. सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि।
  7. प्रश्नानां निर्देशाः ध्यानेन अवश्यं पठनीयम्।

अपठितावबोधनम् – 10

1	<p>अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत ।</p> <p>शिक्षा मानवविकाशस्य परमं साधनम्। शिक्षा ज्ञानोदयेन नैतिकं चारित्रिकं च विकाशं सम्पादयति। शिक्षा सांस्कृतिकीं दृष्टिम् उद्घोधयति। वर्तमान-शिक्षापद्धतौ बालकस्य सर्वाङ्गीणविकाशस्य परिकल्पना अस्ति। अधुना बालाः आधुनिकविषयान् अपि अध्येतुं सम्प्रेरिताः दृश्यन्ते। यथा हि विज्ञानम्, गणितम्, भूगोलम्, इतिहासम्, अर्थशास्त्रम्, राजनीतिशास्त्रम्, सङ्गीतम्, सङ्गणकयन्त्रम् (Computer) आदयः। वर्तमान-शिक्षापद्धतौ शिक्षिताः युवकाः युवत्यश्च कठिनं श्रमं कृत्वा स्व स्वक्षेत्रे महत्त्वपूर्ण साफल्यं प्राप्तवन्तः। अतएव शिक्षा श्रमस्य महत्त्वम् अपि शिक्षयति। शिक्षिताः युवकाः मानवीयगुणान् प्रति आकर्षिताः भवन्ति। अस्माकं देशे शिक्षाप्राप्त्यै कः अपि बालः कापि बाला च अर्थभावं न अनुभवेत् इति शासनं प्रयतते। यतः शिक्षा न केवलं मानवकल्याणाय अपेक्षिता अपितु सा राष्ट्रगौरवाय अपि महत्त्वपूर्णा।</p> <p>अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) शिक्षा कीदृशीं दृष्टिम् उद्घोधयति ?</p> <p>(ख) का श्रमस्य महत्त्वम् अपि शिक्षयति ?</p> <p>(ग) शिक्षा मानवविकाशस्य किम् अस्ति ?</p> <p>आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) के कठिनं श्रमं कृत्वा साफल्यं प्राप्तवन्तः?</p> <p>(ख) शिक्षिताः युवकाः कान् प्रति आकर्षिताः भवन्ति ?</p> <p>(ग) वर्तमान-शिक्षापद्धतौ कस्य परिकल्पना अस्ति ?</p>	10
---	---	----

	इ. प्रदत्तगद्यांशस्य कृते समुचितं शीर्षकं लिखता। ई. निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नत्रयम्) (क) “ कापि बाला अर्थाभावं न अनुभवेत्। ” अस्मिन् वाक्ये किं क्रियापदम् ? (अ) कापि (आ) बाला (इ) अर्थाभावं (ई) अनुभवेत्। (ख) “ बालकः ” इति पदस्य किं विपरीतम् अनुच्छेदे अस्ति ? (अ) बालिका (आ) वृद्धा (इ) तरुणः (ई) युवकः (ग) “ शिक्षिताः युवकाः ” इत्यनयोः किं विशेषणपदम् ? (अ) छात्रः (आ) बालकः (इ) शिक्षिताः (ई) युवकाः (घ) “ धनम् ” इति पदस्य किं पर्यायम् अस्ति ? (अ) अर्थम् (आ) वनम् (इ) क्षणम् (ई) जीवनम्	[1] [1x3=3]
--	--	----------------

रचनात्मककार्यम् – 15

2	<p>भवती गौरी । भवत्याः सखी मुदिता अस्ति। तां प्रति लिखिते मञ्जूषायाः उचित-पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत।</p> <p>(i) _____</p> <p>तिथिः –</p> <p>प्रियसखि मुदिते !</p> <p>सन्तोहं (ii) _____</p> <p>अद्य एव तव पत्रं (iii) _____। पत्रे लिखितम् आसीत् यत् तव परीक्षाः</p> <p>समाप्ताः अवकाशाः च (iv) _____। इदं ज्ञात्वा मम मनः अति (v)</p> <p>_____ अभवत् यत् अग्रिमे मासे त्वम् मम गृहम् आगमिष्यसि। अहम् उत्सुकतया</p> <p>तव (vi) _____ करोमि। यदा त्वम् अत्र आगमिष्यसि (vii) _____ बहु</p> <p>आनन्दः भविष्यति। (viii) _____ मिलित्वा बहु-वार्ता: करिष्यावः, विपणिं</p> <p>गमिष्यावः, (ix) _____ परिधानानि च क्रेष्यावः। भ्रमणाय अपि गमिष्यावः।</p> <p>मातापितृभ्यां नमोनमः।</p> <p>तव (x) _____</p> <p>गौरी</p> <p>मञ्जूषा - (सखी, प्रसन्नम्, प्राप्तम्, आरब्धा, प्रतीक्षाम्, नमोनमः, तदा, बहूनि, दिल्लीनगरात्, आवाम्)</p>	[1/2x10=5]
---	---	------------

03	मञ्जूषायाः सहायतया चित्रं वर्णयत । (वाक्यपञ्चकम् अनिर्वार्यम्)	[1x5=5]
----	--	---------

[1x5=5]

मञ्जूषा-(देशरक्षा, जीवनम्, आकाशमार्गे, सैनिकाः, समर्पयन्ति, युद्धम्, सीमारेखायां, गोलिकोचालनम्, वीराः, सेवां कुर्वन्ति, भारतमातुः, शत्रुभिः सह)

.अथवा

“ पुस्तकमेलकम् ” इति विषयम् अधिकृत्य मञ्जूषापदसाहाय्येन अनुच्छेदमेकं लिखत।

(वाक्यपञ्चकम् अनिर्वार्यम्)

मञ्जूषा - (चित्राणि, पुस्तकानि, मित्राणि, लोकार्पणम्, अभवत्, अतीवप्रसन्ना, ध्वनिमुद्रिका, संगणकम्, अन्तःप्रवेशः, विविधं साहित्यम्, विभिन्नानि, प्रकोष्ठानि, संस्कृतपुस्तकानि, जनाः, पश्यन्ति)

4 अधोलिखितवाक्यानां संस्कृतभाषया अनुवादं कुरुत । (केवलं वाक्यपञ्चकम्)

(i) पेड से पत्ते गिरते हैं।

Leaves fall down from the tree.

(ii) क्या मैं अंदर आऊँ?

May I come in ?

(iii) राघव साँप से डरता है।

Raghav is scared of snake.

(iv) गङ्गा का जल पवित्र होता है।

The water of Ganga is pure.

(v) महेश खा रहा था।

Mahesh was eating.

(vi) तुम ने उसे कपड़ा दिया।

You gave him cloth.

(vii) कल विद्यालय का अवकाश रहेगा।

Tomorrow the school will remain closed.

अनुप्रयुक्तव्याकरणम् – 25

05 प्रदत्तवाक्येषु स्थूलपदानां सन्धिं सन्धिच्छेदं वा कृत्वा लिखत । (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)

[1x4=4]

(क) दुर्दान्तैः + दशनैः जनग्रसनम् नैव स्यात्।

08	<p>वाच्यस्य नियमानुगुणं उचितं विकल्पं चिनुत । (केवलं प्रश्नत्रयम्) पूरयता।</p> <p>(क) _____ शनैः शनैः चल्यते। (अ) गजाः (आ) गजैः (इ) गजेभ्यः (ई) गजः</p> <p>(ख) चिकित्सकः _____ करोति। (अ) उपचारः (आ) उपचारैः (इ) उपचारेण (ई) उपचारं</p> <p>(ग) अस्माभिः ग्रामः _____ । (अ) गम्यते (आ) गच्छन्ति (इ) गच्छामः (ई) गच्छति</p> <p>(घ) _____ चित्राणि दृश्यन्ते। (अ) अहम् (आ) त्वया (इ) त्वम् (ई) तेभ्यः</p>	[1x3=3]
09	<p>प्रदत्तेभ्यः विकल्पेभ्यः समुचितं कालबोधकं पदं चिनुत । (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(क) (११:००) _____ मित्रम् आगच्छति।</p> <p>(ख) छात्रः प्रातः (७:३०) _____ प्रातराशं करोति।</p> <p>(ग) द्वितीयरेलयानं (१०:१५) _____ जयपुरं प्राप्नोति।</p> <p>(घ) वयं (९:४५) _____ पर्यन्तं गणितविषयं पठामः ।</p> <p>(ङ) अनन्या (५:४५) _____ क्रीडति।</p>	[1x4=4]
10	<p>वाक्यानुगुणम् उचितम् अव्ययपदं चिनुत । (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(क) रामः - _____ युज्यते। किं नामधेयम्?</p> <p>(ख) प्राकृतिक-वातावरणे क्षणं सञ्चरणम् _____ लाभदायकं भवति।</p> <p>(ग) यत्र हरीतिमा _____ शुचि पर्यावरणम्।</p> <p>(घ) श्रृगालः हसन् आह - “भवान् _____ भयात् पलायितः? मञ्जूषा - (अपि, सम्प्रति, कुतः, तत्र)</p>	
11	<p>प्रदत्तवाक्येषु स्थूल-अशुद्धपदनां स्थाने शुद्धं पदं विकल्पेभ्यः चिनुता। (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(क) सः सुन्दराणि “चित्रं” रचयति। (अ) चित्राणि (आ) चित्रः (इ) चित्राः (ई) चित्रेण</p> <p>(ख) “त्वं” लेखः लिख्यते । (अ) सः (आ) त्वया (इ) तेभ्यः (ई) सा</p> <p>(ग) युवां भोजनं “खादताम्” । (अ) खादतः (आ) खादावः (इ) खादति (ई) खादतम्</p> <p>(घ) सीता “रामस्य” सह वनम् अगच्छत्। (अ) रामं (आ) रामे (इ) रामेण (ई) रामः</p>	[1x3=3]
12	<p>अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत । आदेशं प्राप्य उभौ प्राचलताम्। तत्रोपेत्य काष्ठपट्टले निहितं पटाच्छादितं देहं</p>	[5]

	<p>स्कन्धेन वहन्तौ न्यायाधिकरणं प्रति प्रस्थितौ। आरक्षी सुपुष्टदेहः आसीत्, अभियुक्तश्च अतीव कृशकायः। भारवतः शवस्य स्कन्धेन वहनं तत्कृते दुष्करम् आसीत्। स भारवेदनया क्रन्दति स्म। तस्य क्रन्दनं निशम्य मुदितः आरक्षी तमुवाच-रे दुष्ट! तस्मिन् दिने त्वयाऽहं चोरिताया मञ्जूषाया ग्रहणाद् वारितः। इदानीं निजकृत्यस्य फलं भुक्ष्व। अस्मिन् चौर्याभियोगे त्वं वर्षत्रयस्य कारादण्डं लप्स्यसे” इति प्रोच्य उच्चैः अहसत्। यथाकथञ्चिद् उभौ शवमानीय एकस्मिन् चत्वरे स्थापितवन्तौ।</p> <p>अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) कः कृशकायः आसीत् ?</p> <p>(ख) आदेशं प्राप्य कौ प्राचलताम् ?</p> <p>(ग) कः उच्चैः अहसत् ?</p> <p>आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) अभियुक्तस्य कृते किं दुष्करम् आसीत् ?</p> <p>(ख) अभियुक्तस्य क्रन्दनं श्रुत्वा आरक्षी तं किम् अवदत् ?</p> <p>(ग) उभौ शवमानीय कुत्र स्थापितवन्तौ ?</p> <p>इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) “ लप्स्यसे ” इति क्रियापदस्य कः कर्ता ?</p> <p>(ख) “ पण्डितो जनः ” अनयोः पदयोः विशेष्यपदं किम् अस्ति ?</p> <p>(ग) “ सुकरम् ” इति पदस्य किं विपरीतं श्लोके अस्ति?</p>	[1/2x2=1]
13	<p>अधोलिखितं पद्यांशं अनुसृत्य प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत ।</p> <p>उदीरितोऽर्थः पशुनापि गृह्यते हयाश्च नागाश्च वहन्ति बोधिताः। अनुक्तमप्यूहति पण्डितो जनः परेङ्गतज्ञानफलाः हि बुद्ध्यः॥</p> <p>अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) केन उदीरितः अर्थः गृह्यते?</p> <p>(ख) का: परेङ्गतज्ञानफलाः भवन्ति ?</p> <p>(ग) कः अनुक्तमपि ऊहति?</p> <p>आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) के बोधिताः वहन्ति?</p> <p>(ख) बुद्ध्यः कीदृश्यः भवन्ति?</p> <p>(ग) पशुना अपि किं गृह्यते?</p> <p>इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) “ ऊहति ” इति क्रियापदस्य कः कर्ता ?</p> <p>(ख) “ यथाकथञ्चिद् उभौ शवमानीय एकस्मिन् चत्वरे स्थापितवन्तौ। ” अत्र विशेष्यं किम् अस्ति ?</p> <p>(ग) “ उक्तम् ” इति पदस्य किं विपरीतं श्लोके अस्ति?</p>	<p>[5]</p> <p>[1/2x2=1]</p> <p>[1x2=2]</p> <p>[1x2=2]</p>

14	<p>अधोलिखितं नात्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत ।</p> <p>काकः – आम् सत्यं कथितं त्वया-वस्तुतः वनराजः भवितुं तु अहमेव योग्यः।</p> <p>पिकः – (उपहसन्) कथं त्वं योग्यः वनराजः भवितुं, यत्र तत्र का-का इति कर्कशध्वनिना वातावरणमाकुलीकरोषि। न रूपं न ध्वनिरस्ति। कृष्णवर्णं, मेध्यामध्यभक्षकं त्वां कथं वनराजं मन्यामहे वयम्?</p> <p>काकः – अरे ! अरे ! किं जल्पसि? यदि अहं कृष्णवर्णः तर्हि त्वं किं गौराङ्गः? अपि च विस्मर्यते किं यत् मम सत्यप्रियता तु जनानां कृते उदाहरणस्वरूपा-‘अनृतं वदसि चेत् काकः दशेत्’-इति प्रकारेण। अस्माकं परिश्रमः ऐक्यं च विश्वप्रथितम्। अपि च काकचेष्टः विद्यार्थी एव आदर्शच्छात्रः मन्यते।</p> <p>पिकः – अलम् अलम् अतिविक्थनेन, किं विस्मर्यते यत्-</p> <p>काकः कृष्णः पिकः कृष्णः कोः भेदः पिककाकयोः। वसन्तसमये प्राप्ते काकः काकः पिकः पिकः॥</p> <p>अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) कः मेध्यामध्यभक्षकः ?</p> <p>(ख) काकचेष्टः विद्यार्थी एव कीदृशः छात्रः मन्यते ?</p> <p>(ग) पिकस्य वर्णः कः ?</p> <p>आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) काकः का - का इति ध्वनिना किं करोति ?</p> <p>(ख) किमर्थं काकः दशेत्-इति कथा अस्ति ?</p> <p>(ग) कस्मिन् समये पिककाकयोः भेदः ज्ञायते ?</p> <p>इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) “ अनृतं वदसि चेत् काकः दशेत्। ” अत्र कः कर्ता ?</p> <p>(ख) “ काकः कृष्णः ” अनयोः पदयोः विशेषणं किम् अस्ति ?</p> <p>(ग) “ अरे ! अरे ! किं जल्पसि ? ” अस्मिन् वाक्ये किं क्रियापदम् ?</p>	[1/2x2=1]
15	<p>उद्धृतपदानि आधृत्य समुचितं प्रश्नवाचकं पदं चिनुत ।(केवलं प्रश्नपञ्चकम्)</p> <p>(क) “ प्रकृत्याः ” सन्निधौ वास्तविकं सुखं विद्यते ।</p> <p>(ख) त्वं “ मानुषात् ” विभेषि ।</p> <p>(ग) अपूर्वः अयं “ मानवानां ” सरस्वत्यवतारः ।</p> <p>(घ) अयम् “ अन्येभ्यः ” दुर्बलः ।</p> <p>(ङ) बुद्धिर्बलबती तन्वी “ सर्वकार्येषु ” सर्वदा ।</p>	[1x4=4]
16	<p>क्षोकाधारेण मञ्जूषायाः सहायतया अन्वयं पूरयित्वा पुनः लिखत ।</p> <p>अवक्रता यथा चित्ते तथा वाचि भवेद् यदि। तदेवाहुः महात्मानः समत्वमिति तथ्यतः॥</p> <p>अन्वयः - यथा _____ चित्ते तथा यदि _____ भवेत्,</p>	[1x4=4]

	<p>महात्मानः _____ तदेव _____ इति आहुः।</p> <p>(वाचि, समत्वम्, अवक्रता, तथ्यतः)</p> <p>अथवा</p> <p>मञ्जूषायाः सहायतया क्षोकस्य भावार्थं पूरयित्वा पुनः लिखत ।</p> <p>वाक्पटुर्धैर्यवान् मन्त्री सभायामप्यकातरः।</p> <p>स केनापि प्रकारेण परैर्न परिभूयते॥</p> <p>भावार्थः - (यः) मन्त्री _____ सम्भाषणे चतुरः, धैर्ययुक्तः _____</p> <p>च भवति, सःm मन्त्री _____ कथमपि _____ न</p> <p>शक्यते ।</p> <p>(तिरस्कर्तुम्, निर्भीकः, सभायाम्, विरोधिभिः)</p>	
17	<p>अधोलिखितान् कथांशान् समुचितक्रमेण लिखत।</p> <p>(क) विविधा पक्षिणः अपि सिंहस्य एतादृशीं दशां दृष्ट्वा हर्षमिश्रितं कलरवं कुर्वन्ति।</p> <p>(ख) तुच्छजीवैः आत्मनः एतादृश्या दुरवस्थया श्रान्तः सर्वजन्तून् दृष्ट्वा पृच्छति।</p> <p>(ग) एकः सिंहः सुखेन विश्राम्यते तदेव एक वानरः आगत्य तस्य पुच्छं धूनोति।</p> <p>(घ) एवमेव वानराः वारं वारं सिंहम् तुदन्ति।</p> <p>(ङ) कुद्धः सिंहः तं प्रहर्तुमिच्छति।</p> <p>(च) कुद्ध सिंहः इतस्ततः धावति गर्जति च।</p> <p>(छ) तदेव अन्यस्मात् वृक्षात् अपरः वानरः सिंहस्य कर्णमाकृष्य पुनः वृक्षोपरि आरोहति।</p> <p>(ज) परम् किमपि कर्तुमसर्मर्थः एव तिष्ठति।</p>	[1/2x8=4]
18	<p>अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां प्रसङ्गानुकुलम् उचितार्थं प्रदत्तविकल्पेभ्यः चिनुत । (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(क) अत्र जीवितं दुर्वहं जातम् प्रकृति मे शरणम्।</p> <p>(अ) सौविध्यं (आ) दुष्करं (इ) सुकरं (ई) सरलं</p> <p>(ख) इत्युक्त्वा धाविता तूर्णं व्याघ्रमारी भयङ्करा।</p> <p>(अ) मन्दं मन्दं (आ) शीघ्रम् (इ) कृच्छ्रेण (ई) कष्टेन</p> <p>(ग) श्रगालः भयाकुलं व्याघ्रं दृष्ट्वा अहसत् ।</p> <p>(अ) सिंहः (आ) व्याघ्रः (इ) गजः (ई) जम्बुकः</p> <p>(घ) भो वासव ! अहं पुत्रस्य दैन्यं दृष्ट्वा रोदिमि।</p> <p>(अ) अग्ने ! (आ) वरुण ! (इ) विष्णो ! (ई) इन्द्र !</p>	[1x3=3]

DAV PUBLIC SCHOOLS, ODISHA ZONE

ANNUAL EXAMINATION

SUB-SANSKRIT (CODE-122)

STD-X (2022-23)

MARKING SCHEME

अपठितावबोधनम् – 10

Q. NO.	ANSWER KEY	80 अङ्काः
1	<p>अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) सांस्कृतिकीं (ख) शिक्षा (ग) साधनम्</p> <p>आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) शिक्षिता: युवकाः युवत्यश्च कठिनं श्रमं कृत्वा स्व स्वक्षेत्रे महत्त्वपूर्ण साफल्यं प्राप्तवन्तः।</p> <p>(ख) शिक्षिता: युवकाः मानवीयगुणान् प्रति आकर्षिताः भवन्ति।</p> <p>(ग) वर्तमान-शिक्षापद्धतौ बालकस्य सर्वाङ्गीणविकाशस्य परिकल्पना अस्ति।</p> <p>इ. शिक्षा / शिक्षायाः महत्त्वम् (अन्यत् किमपि उचितं शीर्षकं भवेत्)</p> <p>ई. निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(क) अनुभवेत् (ख) बालिका (ग) शिक्षिता: (घ) अर्थम्</p>	<p>[1x2=2]</p> <p>[2x2=4]</p> <p>[1]</p> <p>[1x3=3]</p>

रचनात्मककार्यम् – 15

2	<p>भवती गौरी । भवत्याः सखी मुदिता अस्ति। तां प्रति लिखिते मञ्जूषायाः उचित-पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत।</p> <p>(i) दिल्लीनगरात् (ii) नमोनमः (iii) प्राप्तम् (iv) आरब्धा (v) प्रसन्नम्</p> <p>(vi) प्रतीक्षाम् (vii) तदा (viii) आवां (ix) बहूनि (x) सखी</p>	[1/2x10=5]
03	<p>चित्रवर्णनम्</p> <p>अत्र छात्रेभ्यः संक्षिप्तवाक्यरचना अपेक्षिता वर्तते। केवलं वाक्यशुद्धिः द्रष्टव्या। अस्य प्रश्नस्य प्रमुखम् उद्देश्यं वाक्यरचना अस्ति। वाक्यं दीर्घम् अस्ति अथवा लघुः इति महत्त्वपूर्ण नास्ति। प्रतिवाक्यम् अर्थः अङ्कः भावस्य कृते अर्थः अङ्कः च व्याकरणदृष्ट्या शुद्धतानिमित्तं निर्धारितः अस्ति। मञ्जूषायां प्रदत्ताः शब्दाः सहायतार्थं सन्ति। छात्राः तेषां वाक्येषु प्रयोगं कुर्यात् इति अनिवार्यं नास्ति। छात्राः स्वमेधया अपि वाक्यानि लेखितुं शकुवन्ति। मञ्जूषायां प्रदत्तानां शब्दानां विभक्तिं परिवर्तनं कृत्वा अपि वाक्यानि निर्मातुं शक्यते।</p> <p style="text-align: center;">अथवा</p> <p>अनुच्छेदलेखनम्</p> <p>अयं विकल्पः सर्वेभ्यः अस्ति। छात्राः मञ्जूषायां प्रदत्तानां शब्दानां विभक्तिं परिवर्तनं कृत्वा अपि वाक्यानि निर्मातुं शकुवन्ति। अतः अङ्काः देयाः। अस्य मूल्याङ्कनाय अन्ये नियमाः चित्रवर्णनस्य अनुगुणं पालनीयाः।</p>	[1x5=5]
4	<p>(क) वृक्षात् पत्राणि पतन्ति।</p> <p>(ख) किम् अहम् अन्तः आगच्छानि?</p> <p>(ग) राघवः सर्पात् विभेति।</p>	[1x5=5]

	(घ) गङ्गायाः जलं पवित्रम् अस्ति। (ङ) महेश अखादत्। (च) त्वं तस्मै वस्त्रम् अयच्छत्। (छ) श्वः विद्यालयस्य अवकाशः भविष्यति।	
--	---	--

अनुप्रयुक्तव्याकरणम् – 25

05	(क) <u>दुर्दान्तैर्दशनैः</u> जनग्रसनम् नैव स्यात्। (ख) पाषाणीसभ्यता निसर्गे स्यात् + न समाविष्टा। (ग) कः + <u>चित्</u> धूर्तः शृगालः हसन् आह । (घ) न कः + <u>चित्</u> + <u>अस्मिन्</u> तपोवने तस्य नाम व्यवहरति। (ङ) <u>आर्योऽपि</u> गुरुचरणवन्दनायाम्।	[1x4=4]
06	(क) <u>वायुमण्डलं</u> भृशं दूषितं न हि निर्मलं जलम्। (ख) <u>जम्बुकेन</u> कृतः अस्मात् उत्साहात् कथं मुच्यताम् इति बुद्धिमती चिन्तितवती। (ग) <u>सविदूषकम्</u> तापसौ कुशलवौ प्रविशतः। (घ) <u>रामः च लक्ष्मणः च</u> मिथिलाम् अगच्छताम्। (ङ) सर्वत्र जलस्य उपप्लवः सञ्चातः।	[1x4=4]
07	(क) <u>वाष्पयानमाला</u> ध्वानम् वितरन्ति संधावति। (ख) हे तन्वि ! सर्वदा सर्वकार्येषु बुद्धिः एव <u>बल + मतुप्</u> भवति। (ग) लोके <u>बुद्धिमान्</u> जनः_____ महतः भयात् मुच्यते । (घ) हिमकरः अपि बालभावात् पशुपतिमस्तक- <u>केतकच्छद +त्व</u> व्रजति। (ङ) दुर्बले सुते मातुः <u>अभ्यधिक + टाप्</u> कृपा सहजैव।	[1x4=4]
08	वाच्यस्य नियमानुगुणं उचितं प्विकल्पं चिनुत । (केवलं प्रश्नत्रयम्) पूरयता। (क) <u>गजैः</u> शनैः शनैः चल्यते। (ख) चिकित्सकः <u>उपचारं</u> करोति। (ग) अस्माभिः ग्रामः <u>गम्यते</u> । (घ) <u>त्वया</u> चित्राणि दृश्यन्ते।	[1x3=3]
09	प्रदत्तेभ्यः विकल्पेभ्यः समुचितं कालबोधकं पदं चिनुत । (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) (क) <u>एकादशवादने</u> मित्रम् आगच्छति। (ख) छात्रः प्रातः <u>सार्ध-सप्तवादने</u> प्रातराशं करोति। (ग) द्वितीयरेलयानं <u>सपाद-दशवादने</u> जयपुरं प्राप्नोति। (घ) वयं <u>पादोन-दशवादनं</u> पर्यन्तं गणितविषयं पठामः । (ङ) अनन्या <u>पादोन-पञ्चवादने</u> क्रीडति।	[1x4=4]
10	(क) रामः - <u>सम्प्रति</u> युज्यते। किं नामधेयम्? (ख) प्राकृतिक-वातावरणे क्षणं सञ्चरणम् <u>अपि</u> लाभदायकं भवति। (ग) यत्र हरीतिमा <u>तत्र</u> शुचि पर्यावरणम्।	[1x3=3]

	(घ) श्रृगालः हसन् आह - “भवान् कुतः भयात् पलायितः?	
11	<p>प्रदत्तवाक्येषु स्थूल-अशुद्धपदनां स्थाने शुद्धं पदं विकल्पेभ्यः चिनुता। (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(क) सः सुन्दराणि “<u>चित्राणि</u>” रचयति।</p> <p>(ख) “<u>त्वया</u>” लेखः लिख्यते।</p> <p>(ग) युवां भोजनं “<u>खादतम्</u>”।</p> <p>(घ) सीता “<u>रामेण</u>” सह वनम् अगच्छत्।</p>	[1x3=3]
12	<p>अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) अभियुक्तः</p> <p>(ख) भौ (आरक्षी-अभियुक्तौ)</p> <p>(ग) आरक्षी</p> <p>आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) अभियुक्तस्य कृते भारवतः शवस्य स्कन्धेन वहनं दुष्करम् आसीत्।</p> <p>(ख) अभियुक्तस्य क्रन्दनं श्रुत्वा मुदितः आरक्षी तमुवाच-रे दुष्ट! तस्मिन् दिने त्वयाऽहं चोरिताया मञ्जूषाया ग्रहणाद् वारितः। इदानीं निजकृत्यस्य फलं भुक्ष्व। अस्मिन् चौर्याभियोगे त्वं वर्षत्रयस्य कारादण्डं लप्स्यसे” इति प्रोच्य उच्चैः अहसत्।</p> <p>(ग) उभौ शवमानीय एकस्मिन् चत्वरे स्थापितवन्तौ।</p> <p>इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) “<u>त्वम्</u>” (ख) “<u>जनः</u>” (ग) “<u>दुष्करम्</u>”</p>	[1/2x2=1] [1x2=2]
13	<p>अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) पशुना (ख) बुद्ध्यः (ग) पण्डितः जनः</p> <p>आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) हयाश्च नागाश्च बोधिताः वहन्ति।</p> <p>(ख) बुद्ध्यः परेङ्गितज्ञानफलाः भवन्ति।</p> <p>(ग) पशुना अपि उदीरितः अर्थः गृह्यते।</p> <p>इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) (पण्डितः) जनः (ख) एकस्मिन् (ग) अनुकृतम्</p>	[1/2x2=1] [1x2=2] [1x2=2]
14	<p>अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) काकः (ख) आदर्शच्छात्रः (ग) कृष्णः</p> <p>आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) काकः का - का कर्कशध्वनिना वातावरणमाकुली-करोति।</p> <p>(ख) ‘अनृतं वदसि चेत् काकः दशेत्’- इति कथा अस्ति।</p> <p>(ग) बसन्तसमये पिककाकयोः भेदः ज्ञायते।</p>	[1/2x2=1] [1x2=2]

	इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (क) काकः (ख) कृष्णः (ग) जल्पसि	[1x2=2]
15	उद्धृतपदानि आधृत्य समुचितं प्रश्नवाचकं पदं चिनुत ।(केवलं प्रश्नपञ्चकम्) (क) " कस्याः " सन्निधौ वास्तविकं सुखं विद्यते ? (ख) त्वं " कस्मात् " विभेषि ? (ग) अपूर्वः अयं " केषां " सरस्वत्यवतारः ? (घ) अयम् " केभ्यः " दुर्बलः ? (ङ) बुद्धिर्बलबती तन्वी " केषु " सर्वदा ?	[1x4=4]
16	अन्वयः - यथा <u>अवक्रता</u> चित्ते तथा यदि <u>वाचि</u> भवेत्, महात्मानः <u>तथ्यतः</u> तदेव <u>समत्वम्</u> इति आहुः। अथवा भावार्थः - (य:) मन्त्री <u>सभायाम्</u> सम्भाषणे चतुरः, धैर्ययुक्तः <u>निर्भीकः</u> च भवति, सःm मन्त्री <u>विरोधिभिः</u> कथमपि <u>तिरस्कर्तुम्</u> न शक्यते।	[1x4=4]
17	(क) एकः सिंहः सुखेन विश्राम्यते तदैव एक वानरः आगत्य तस्य पुच्छं धुनोति। (ख) क्रुद्धः सिंहः तं प्रहर्तुमिच्छति। (ग) तदैव अन्यस्मात् वृक्षात् अपरः वानरः सिंहस्य कर्णमाकृष्य पुनः वृक्षोपरि आरोहति। (घ) एवमेव वानराः वारं वारं सिंहम् तुदन्ति। (ङ) क्रुद्ध सिंहः इतस्ततः धावति गर्जति च। (च) परम् किमपि कर्तुमसमर्थः एव तिष्ठति। (छ) विविधा पक्षिणः अपि सिंहस्य एतादृशीं दशां दृष्ट्वा हर्षमिश्रितं कलरवं कुर्वन्ति। (ज) तुच्छजीवैः आत्मनः एतादृश्या दुरवस्थया श्रान्तः सर्वजन्तून् दृष्ट्वा पृच्छति।	[1/2x8=4]
18	(क) अत्र जीवितं <u>दुष्करं</u> जातम् प्रकृति मे शरणम्। (ख) इत्युक्त्वा धाविता <u>शीघ्रम्</u> व्याघ्रमारी भयड़करा। (ग) <u>जम्बुकः</u> भयाकुलं व्याग्रं दृष्ट्वा अहसत्। (घ) भो <u>इन्द्रः</u> ! अहं पुत्रस्य दैत्यं दृष्ट्वा रोदिमि।	[1x3=3]

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--	--

Candidates must write the set No .
on the title page of the answer book.

DAV PUBLIC SCHOOLS, ODISHA ZONE**SAMPLE QUESTION PAPER****सामान्यनिर्देशः –**

- कृपया सम्यकतया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे—11 पृष्ठानि मुद्रितानि सन्ति ।
- कृपया सम्यकतया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे 18 प्रश्नाः सन्ति ।
- अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति ।
- प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि ।
- उत्तरलेखनात् पूर्वं प्रश्नस्य क्रमाङ्कः अवश्यं लेखनीयः ।
- सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि ।
- प्रश्नानां निर्देशाः ध्यानेन अवश्यं पठनीयाः ।
- अस्य प्रश्नपत्रस्य पठनाय 15 निमेषाः निर्धारिताः सन्ति । अस्मिन् अवधौ केवलं प्रश्नपत्रं पठनीयम् उत्तरपुस्तिकायां च किमपि न लेखनीयम् ।

प्रश्नपत्रस्वरूपम् -

‘क’ खण्डः	:	अपठितावबोधनम्	10
‘ख’ खण्डः	:	रचनात्मककार्यम्	15
‘ग’ खण्डः	:	अनुप्रयुक्तव्याकरणम्	25
‘घ’ खण्डः	:	पठितावबोधनम्	30

आदर्श-प्रश्नपत्रम्-2022-23

कक्षा – दशमी

संस्कृतम् (कोड संख्या – 122)

समयः – 3 होरा:

पूर्णाङ्कः – 80

क खण्डः

अपठितीवबोधनम् (10 अङ्काः)

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठिला प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत । (10)

वैज्ञानिकाः सञ्चारसाधनेषु प्रतिदिनं नवीनतमान् आविष्कारान् कुर्वन्ति । येन सन्देशप्रेषणे अधिकतमा सुविधा स्यात् । चलभाषितयन्नम् (मोबाइल/सेलफोन) तादृशं एव लोकप्रियं यन्नम् भवति । बालाः, युवकाः, पुरुषाः, महिलाः, नागरिकाः, ग्रामीणाः वा, सर्वेषाम् एव एतत् कर्णभूषणं जातम् । यानानि आरूढाः, कार्यालयेषु कार्यं कुर्वन्तः, मार्गेषु चलन्तः, सभागारेषु प्रवचनं श्रृण्वन्तः जनाः अस्य ध्वनिं श्रृत्वा वार्तामग्राः भवन्ति । अविवेकपूर्णः अस्य प्रयोगः कार्येषु व्यवधानं करोति । मार्गेषु दुर्घटनाः भवन्ति । सभागारेषु, कक्षासु, अन्यसभाषु वा अव्यवस्था भवति । सत्यम् अस्ति यत् आविष्काराः कदापि हानिकाराः न, परन्तु तस्य दुष्प्रयोगेण जीवनस्य शान्तिः नश्यति । वस्तुतः वयं यन्नस्य अधीनाः न स्याम अपितु यन्नम् अस्माकम् अधीनं स्यात् । ते एव बुद्धिमन्तः ये विज्ञानस्य सदुपयोगं कुर्वन्ति ।

प्रश्नाः

I. एकपदेन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1 x 2 = 2)

- (क) वर्तमानयुगे किं लोकप्रियं सञ्चारसाधनम् अस्ति ?
- (ख) यन्नस्य कीदृशः प्रयोगः कार्येषु व्यवधानं करोति ?
- (ग) वयं कस्य अधीनाः न स्याम ?

II. पूर्णवाक्येन लिखत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) (2 x 2 = 4)

- (क) के खलु बुद्धिमन्तः ?
- (ख) कक्षासु यन्नस्य ध्वनिना किं भवति ?
- (ग) यन्नाणां अविवेकपूर्णप्रयोगेण किं भवति ?

III. अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत । (1)

IV. यथानिर्देशम् उत्तरत – (केवलं प्रश्नत्रयम्)

(1 x 3 = 3)

(क) ‘सन्देशप्रेषणे अधिकतमा सुविधा स्यात्’। अत्र किं विशेषणपदम् ?

(i) अधिकतमा   (ii) सुविधा   (iii) स्यात्   (iv) प्रेषणे

(ख) ‘वस्तुतः वयं यन्नस्य अधीनाः न स्याम’। अत्र किं कर्तृपदम् ?

(i) वस्तुतः   (ii) वयं   (iii) अधीनाः   (iv) स्याम

(ग) ‘व्यवस्था’ इति पदस्य किं विलोमपदम् अत्र गद्यांशं प्रयुक्तम् ?

(i) सुव्यवस्था   (ii) अव्यवस्था   (iii) अपव्यवस्था   (iv) अवव्यवस्था

(घ) ‘वाहनानि’ इति पदस्य किं पर्यायपदम् अत्र प्रयुक्तम् ?

(i) यानानि   (ii) यन्नाणि   (iii) कार्याणि   (iv) धर्याणि

ख-खण्डः

रचनात्मकं-कार्यम् (15 अङ्काः)

2. भवान् महेशः । भवतः विद्यालये सर्वशिक्षाकार्यक्रमः आयोजितः । स्वविद्यालयस्य कार्यक्रमविषये मित्रं रमेशं प्रति
लिखिते पत्रे रिक्तस्थानानि मञ्जूषायाः पदैः पूरयित्वा पत्रं पुनः लिखत - (½ x10=5)

मोतीनगरम्

दिनाङ्कः - 20/10/2022

(i) ----- ।

प्रिय मित्र (ii) -----!

सप्रेम नमो नमः ।

अत्र कुशलं तत्रास्तु । मित्र अस्माकं विद्यालये (iii) ----- सर्वशिक्षा-कार्यक्रमः आयोजितः । वयं छात्राः
भिन्नवर्गेषु विभक्ताः भूत्वा विद्यालयस्य समीपस्थानि (iv) ----- गतवन्तः । तत्र लघुकृटीरे (v)-----
निरक्षरान् जनान् शिक्षायाः महत्त्वं विषये बोधितवन्तः । बालकान् विद्यालये प्रेषणार्थं तान् (vi) ----- ।
अस्माकं कार्यक्रमस्य प्रभावेण इदानीम् अस्माकं विद्यालये (vii) ----- परिमिताः (viii) -----
बालकाः पठितुम् आरब्धवन्तः । भवान् स्वविद्यालयस्य (ix) ----- विषये लिखतु ।

भवदीयं मित्रम्

(x) ----- ।

मञ्जूषा

गतगुरुवासरे , पञ्चविंशतिः ,निवसतः ,दिल्लीतः ,निर्धनाः ,रमेश ,कार्यक्रमस्य ,अशिक्षितक्षेत्राणि ,
महेशः , प्रेरितवन्तः

3. प्रदत्त चित्रं दृष्टा मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया पञ्चवाक्यानि संस्कृतेन लिखत- (1 x 5 = 5)

मञ्जूषा

वनम्,सूर्यः,व्याघ्रः,चित्रकः,गजः,शुकः,हंसः,कमलं,सरोवरः,प्रभातवेला,वृक्षाः,तृणानि,निझरः,
,चित्ररासभः,करियादः,अश्वः,चित्रोष्टः,पुष्पाणि,वन्यजीवाः,तरन्ति,विश्रामं

अथवा

मञ्जूषाप्रदत्तशब्दानां साहाय्येन निम्नलिखितं विषयम् अधिकृत्य न्यूनातिन्यूनं पञ्चभिः संस्कृतवाक्यैः एकम् अनुच्छेदं लिखत

“विद्यालये स्वच्छता ”

कर्गदपत्राणि, अवकरपात्रे, सुधाखण्डान्, क्षिपन्ति, भित्तिषु, लिखन्ति, अवकरं पातयन्ति, उद्याने, त्रोटयन्ति, पुष्पाणि, कर्तव्यम्

4. अधोलिखितानि वाक्यानि संस्कृतभाषया अनूद्य लिखत- (केवलं वाक्यपञ्चकम्) (1 x 4 = 4)

(i) छात्र कक्षा में भोजन नहीं करेंगे ।

Students will not eat in class.

(ii) कल तुम कहाँ थे ?

Where were you yesterday?

(iii) चोर पुलिस से डरता है ।

The thief scared the police.

(iv) विद्यालय में फूल खिल रहे हैं ।

Flowers are blooming in the school.

(v) वह पढ़ने के लिए विदेश गया ।

He went foreign for study.

(vi) पंचवटी में पांच वृक्ष हैं ।

There are five tress in Panchavati .

(vii) पुत्र पिता के साथ बाजार जा रहा है ।

The son is going with his father to the market.

ग-खण्डः

अनुप्रयुक्तव्याकरणम् (25 अङ्गाः)

5. अधोलिखितेषु रेखाङ्कितपदेषु सन्धिं विच्छेदं वा कुरुत्-(केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) (1 x 4 = 4)

i. पुरुषोत्तमक्षेत्रे भगवान् जगन्नाथः विराजते ।

(क) जगन् + नाथः   (ख) जगत् + नाथः   (ग) जगन्न + नाथः   (घ) जग + नाथः

ii. भो च्छात्राः! अजादिः इति कथनेन किं वोध्यते ?

(क) अजा + दिः   (ख) अच् + दिः   (ग) अच् + आदिः   (घ) अचा+ आदिः

iii. प्रकृतेः सौन्दर्य मनोहरं भवति ।

(क) मन + हरं   (ख) मनः + हरं   (ग) मनसः + हरं   (घ) मनो + हरं

iv. नमस्ते जगतारिणी त्राहि दुर्गे ।

(क) नमसः + ते   (ख) नमः + ते   (ग) नमः + स्ते   (घ) नमस् + ते

v. रामः त्वं प्रथमः + अध्यायस्य पाठं पठ ।

(क) प्रथमोध्यायस्य   (ख) प्रथमोऽध्यायस्य   (ग) प्रथमअध्यायस्य   (घ) प्रथमाध्यायस्य

6. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां समासं विग्रहं वा कृत्वा विकल्पेभ्यः चित्वा पुनः लिखत ।

(केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) (1 x 4= 4)

i. भटोजीदिक्षितः शास्त्रपारङ्गतः आसीत् ।

(क) शास्त्रान् पारङ्गतः   (ख) शास्त्रेषु पारङ्गतः   (ग) शास्त्रं पारङ्गतः   (घ) शास्त्रा पारङ्गतः

ii. ग्रामान्ते पश्यामि निर्झर-नदी- पयःपूरम् ।

(क) पयेन पूरम्

(ख) पयसा पूरम्

(ग) पयः पूरम्

(घ) पयस् पुरम्

iii. समलं धरातलं कुत्सितवस्तुमिश्रितम् अभवत् ।

(क) मलिन सहितम्

(ख) मलेन सहितम्

(ग) मलानाम् सहितम्

(घ) मलाय सहितम्

iv. विग्रहाणां स्थापना स्थानम् अनतिक्रम्य, तस्मिन् स्थापयतु ।

(क) यथास्थाने

(ख) यथास्थानं

(ग) यथास्थानस्य

(घ) यथास्थानाय

v. व्याघ्रचित्रकौ एतत् सर्वं अपश्यताम् ।

(क) व्याघ्रम् च चित्रकम् च (ख) व्याघ्रः च चित्रकः च (ग) व्याघ्रः च चित्रकम् च (घ) व्याघ्रचित्रक च

7. अधोलिखितानां रेखाङ्कितपदानां प्रकृति-प्रत्ययौ संयोज्य विभज्य वा विकल्पेभ्यः उत्तरं चित्वा लिखत ।

(केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)

(1 x 4 = 4)

(i) रूप + मतुप् ----- नरः सर्वत्र शोभते ।

(क) रूपमान्

(ख) रूपवान्

(ग) रूपवन्तः

(घ) रूपवतः

(ii) तस्य भार्या बुद्धि + मतुप् ----- पितुर्गृहं प्रति चलिता ।

(क) बुद्धिमान्

(ख) बुद्धिमता

(ग) बुद्धिमती

(घ) बुद्धिमत्या

(iii) पृथिव्याः गुरु + त्व ----- विषये कृपया वदतु ।

(क) गुरुत्वं

(ख) गुरुत्व

(ग) गुरुत्वमा

(घ) गुरुत्वस्य

(iv) गायक + टाप् ----- मधुरं गीतं गायति ।

(क) गायिपा

(ख) गायिका

(ग) गायिटा

(घ) गायका

(v) तस्यै नायक + टाप् ,----- भोजनं आनय ।

(क) नायिका

(ख) नायिकायै

(ग) नायिकास्यै

(घ) नायका

8. वाच्यानुसारं उचितपदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा अधोलिखितं संवादं पुनः लिखत-

(केवलं प्रश्नत्रयम्)

(1 x 3 = 3)

रामः – अयि मित्र ! किं त्वं आपणं गच्छसि ?

गोविन्दः – आम् (i) ----- आपणं गम्यते ।

(क) अहम्

(ख) मया

(ग) माम्

(घ) मह्यम्

रामः – आपणात् किम् आनयसि ?

गोविन्दः - आपणात् मया (ii) ----- आनीयन्ते ।

(क) पाठ्यपुस्तकम्

(ख) पाठ्यपुस्तकानि

(ग) पाठ्यपुस्तकः

(घ) पाठ्यपुस्तकौ

रामः – अधुना (iii) ----- किं क्रियते ?

(क) त्वया

(ख) त्वं

(ग) त्वां

(घ) तव

श्यामः – किं ----- क्रीडितुं गच्छसि ?

(क) त्वया

(ख) त्वम्

(ग) त्वाम्

(घ) तव

9. अधोलिखितानां वाक्यानां समयं संस्कृतेन लिखित्वा वाक्यपूर्ति विकल्पेभ्यः चित्वा उत्तरं लिखत । (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) (1 x 4 = 4)

(i) रामः प्रातः (6:00) ----- उत्तिष्ठति ।

(क) षण्वादने

(ख) षट् वादने

(ग) षष्ठ्वादने

(घ) षष्ठिः

(ii) सः (7:30) ----- ईश्वरवन्दनां करोति ।

(क) सपाद सप्त वादने

(ख) सार्ध सप्त वादने

(ग) सप्त वादने

(घ) पादोन सप्त वादने

(iii) विद्यालयात् (2:15) ----- आगत्य भोजनं करोति ।

(क) सपाद द्वि वादने

(ख) सार्ध द्वि वादने

(ग) पादोन द्वि वादने

(घ) द्विवादने

(iv) सः (3:45) ----- क्रीडितुं क्रीडाक्षेत्रं प्रति गच्छति ।

(क) सपाद त्रय वादने

(ख) पादोन चतुर्वादने

(ग) पादोन त्रय वादने

(घ) सपाद चतुर्वादने

(v) सायं (5:00) ----- पुनः प्रार्थनां करोति ।

(क) पञ्च वादने

(ख) पञ्चम वादने

(ग) पञ्चाः वादने

(घ) पञ्चवादने

10. मञ्जूषायां प्रदत्तैः उचितैः अव्ययपदैः अधोलिखितवाक्येषु रिक्तस्थानानि पूरयत ।

(केवलं प्रश्नत्रयम्)

(1 x 3 = 3)

(i) केचिद् अभोदा: ----- गर्जन्ति ।

(ii) यदि अहं कृष्णवर्णः ----- त्वं किं गौराङ्गः ?

(iii) अयं प्रवासः अतिदीर्घः दारुणः ----- ।

(iv) भवान् ----- भयात् पलायितः ?

मञ्जूषा

च, वृथा, कुतः, तर्हि

11. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कित-अशुद्धपदाय उचितपदं चित्वा वाक्यानि पुनः लिखत ।

(केवलं प्रश्नत्रयम्)

(1 x 3 = 3)

(i) रामस्य द्वौ भगिन्यौ स्तः ।

(क) द्वे

(ख) द्वो

(ग) द्वयोः

(घ) द्वा

(ii) सर्वाः बालकाः विद्यालये पठन्ति ।

(क) सर्वः

(ख) सर्वे

(ग) सर्वान्

(घ) सर्वान्

(iii) सत्यप्रियं भीष्मः युद्धे पराजयं स्वीकृतवान् ।

(क) सत्यप्रिया:

(ख) सत्यप्रियः

(ग) सत्यप्रिय

(घ) सत्यप्रियान्

(iv) भवान् फलं खाद् ।

(क) खादतु

(ख) खादसि

(ग) अखादः

(घ) खादेयुः

घ खण्ड

पठितावबोधनम् (30अङ्कः)

12. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत-(5)

अस्ति देउलाख्यो ग्रामः । तत्र राजसिंहः नाम राजपुत्रः वसति स्म । एकदा केनापि आवश्यककार्येण तस्य भार्या बुद्धिमती पुत्रद्वयोपेता पितुर्गृहं प्रति चलिता । मार्गे गहनकानने सा बुद्धिमती एकं व्याघ्रं दर्दर्श । सा व्याघ्रमागच्छन्तं दृष्ट्वा धाष्ट्यात् पुत्रौ चपेटया प्रहृत्य जगाद - कथमेकैकशो व्याघ्रभक्षणाय कलहं कुरुथः ? अयमेकस्तावद्विभज्य भुज्यताम् । पश्चाद् अन्यो द्वितीयः कश्चिल्लक्ष्यते । इति श्रुत्वा व्याघ्रमारी काचिदियमिति मत्वा व्याघ्रो भयाकुलचितो नष्टः ।

अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (½ x 2 = 1)

(क) कः भयाकुलचितो नष्टः ?

(ख) सा बुद्धिमती कुत्र एकं व्याघ्रं दर्दर्श ?

(ग) राजसिंहः कः आसीत् ?

आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1 x 2 = 2)

(क) सा पुत्रौ चपेटया प्रहृत्य किं जगाद ?

(ख) बुद्धिमती सा किमर्थं पितुर्गृहं प्रति चलिता ?

(ग) मार्गे सा बुद्धिमती किं दर्दर्श ?

इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1 x 2 = 2)

(क) सा पुत्रौ चपेटया प्रहृत्य जगाद । अत्र क्रियापदं किम् ?

(ख) तस्य भार्या बुद्धिमती पितुर्गृहं प्रति चलिता । अत्र विशेषणपदं किम् ?

(ग) भयात् पलायितः इत्यस्य किं पर्यायपदं प्रयुक्तम् ?

13. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत । (5)

कञ्चित् कालं नय मामस्मानगराद् बहुदूरम् ।

प्रपश्यामि ग्रामान्ते निझर-नदी-पयःपुरम् ॥

एकान्ते कान्तारे क्षणमपि मे स्यात् सञ्चरणम् ।

शुचिपर्यावरणम् ॥

अ एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (½ x 2 = 1)

- (क) कविः कस्मात् दूरं गन्तुं इच्छति ?
 (ख) कविः ग्रामे किं द्रष्टुम् इच्छति ?
 (ग) कीदृशो कान्तारे कः क्षणमपि संञ्चरणं कर्तुम् इच्छति ?
- आ पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1 x 2 = 2)
- (क) कविः कीदृशं पर्यावरणं कर्तुं कथयति ?
 (ख) ग्रामान्ते सः किं द्रष्टुम् इच्छति ?
 (ग) कविः सञ्चरणाय कुत्र गन्तुम् इच्छति ?

इ. निर्देशानुसारं उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1 x 2 = 2)

- (क) कञ्चित् कालं माम् नय बहुदूरम् । अत्र क्रियापदं किम् ?
 (ख) प्रपश्यामि ग्रामान्ते निर्झर-नदी-पयःपुरम् । अत्र प्रपश्यामि क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ?
 (ग) काननम् इत्यस्य पदस्य किं समानार्थकपदं अत्र प्रयुक्तम् ?

14. अधोलिखितं नाट्यांशं पठिला प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत - (5)

मयूरः - (वृक्षोपरितः - सादृहासपूर्वकम्) विरम , विरम आत्मश्लाघायाः । किं न जानासि यत् -
 यदि न स्यान्नरपतिः सम्पङ्गेता ततः प्रजा ।
 अकर्णधारा जलधौ विष्ववेतेह नौरिव ॥
 को न जानाति तव ध्यानावस्थाम् । 'स्थितप्रज्ञ' इति व्याजेन वराकान् मीनान् छलेन अधिगृह्य
 क्रूरतया भक्षयति । धिक् त्वाम् । तव कारणात् तु सर्वं पक्षिकुलमेवावमानितं जातम् ।

वानरः - (सर्वम्) अतएव कथयामि यत् अहमेव योग्यः वनराजपदाय । शीघ्रमेव मम राज्याभिषेकाय
 तत्पराः भवन्तु सर्वे वन्यजीवाः ।

मयूरः - अरे वानर ! तूष्णीं भव । कथं त्वं योग्यः वनराजपदाय ? पश्यतु पश्यतु मम शिरसि
 राजमुकुटमिव शिखां स्थापयता विधात्रा एवाहं पक्षिराज कृतः अतः वने निवसन्तं मां
 वनराजरूपेणापि द्रष्टुं सज्जाः भवन्तु अधुना यतः कोऽप्यन्यः विधातुः निर्णयम्
 अन्यथा कर्तुं क्षमः ।

काकः - (सव्यङ्ग्यम्) अरे अहिभुक् ! नृत्यातिरिक्तं का तव विशेषता यत् त्वां वनराजपदाय योग्यं मन्यामहे
 वयम् ।

- अ एकपदेन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्) (½ x 2 = 1)
- (क) कः सर्वं वदति ?
 (ख) काकः कं सव्यङ्ग्यं अवदत् ?
 (ग) अरे वानर तूष्णीं भव । इति कः कथयति ?

आ पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1 x 2 = 2)

(क) वकस्य स्थितप्रज्ञ विषये मयूरः किम् अकथयत् ?

(ख) काकः किं वदति ?

(ग) वानरः (सर्गार्व) किं वदति ?

इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1 x 2 = 2)

(क) 'अतएव कथयामि यत् अहमेव योग्यः वनराजपदाय' । अत्र कर्तृपदं किम् ?

(ख) 'त्वां वनराजपदाय योग्यं मन्यामहे' । अत्र क्रियापदं किमस्ति ?

(ग) 'मयूर' इत्यस्य पदस्य किं समानार्थकं पदं अत्र प्रयुक्तम् ?

15. रेखाङ्कित-पदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) (1 x 4 = 4)

(क) कालायसचक्रं सदा वक्रं भ्रमति ।

(ख) सा निजबृद्ध्या भयाद् विमुक्ता ।

(ग) रामः सवाष्पम् अवलोकयति ।

(घ) करुणापरो गृही तस्मै आश्रयं प्रायच्छत् ।

(ङ) ललितालतानां माला रमणीया ।

16. मञ्जूषातः समुचितपदानि चित्वा अधोलिखित-श्लोकस्य अन्वयं पूरयत – (1 x 4 = 4)

निमित्तमुद्दिश्य हि यः प्रकुप्यति , ध्रुवं स तस्यापगमे प्रसीदति ।

अकारणद्वेषि मनस्तु यस्य वै, कथं जनस्तं परितोषयिष्यति ॥

अन्वयः – यः निमित्तम् (i) ----- प्रकुप्यति सः तस्य (ii) ----- ध्रुवं प्रसीदति यस्य

(iii) ----- अकारणद्वेषि (अस्ति) जनः तं (iv) ----- परितोषयिष्यति ।

मञ्जूषा-

अपगमे , कथं , मनः , उद्दिश्य

अथवा

मञ्जूषायाः साहाय्येन श्लोकस्य भावार्थे रिक्तस्थानानि पूरयित्वा पुनः लिखतः – (1 x 4 = 4)

त्यक्त्वा धर्मप्रदां वाचं परूषां योऽभ्युदीरयेत् ।

परित्यज्य फलं पक्वं भुङ्गेऽपक्वं विमूढधीः ॥

भावार्थः – अस्य भावोऽस्ति यत्- यः नरः धर्मयुक्तां (i) ----- त्यक्त्वा (ii) ----- वाचं वदेत्

सः (iii) ----- पक्वं फलं त्यक्त्वा (iv) ----- फलं खादति I अर्थात् तस्य नरस्य

वाण्याम् सरसता मधुरता च न भवति ।

मञ्जुषा

कठोरां, वाणीं, अपकं, मूर्खबुद्धिः

17. अधोलिखितं-कथांशं समुचित-क्रमेण लिखत – (½ x 8 = 4)

- (क) तेनवित्तेन तत्पुत्रम् महाविद्यालये प्रवेशं दापयितुं सफलः जातः ।

(ख) तत्र निवसन् अध्ययने संलग्नः समभूत् ।

(ग) पिता पुत्रं द्रष्टुं च प्रस्थितः ।

(घ) कश्चनः निर्धनः जनः वित्तमुपार्जितवान् ।

(ङ) सः बसयानं विहाय पदातिरेव प्राचलत् ।

(च) एकदा तस्य पुत्रः रूणः अभवत् ।

(छ) तत् तनयः छात्रावासे वसति स्म ।

(ज) पुत्रस्य रूणतामाकर्ण्य सः व्याकुलः सञ्चातः ।

18. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां प्रज्ञानकूलम् उचितार्थं चित्वा लिखत- (केवलं प्रश्नत्रयम्) 1x3=3

-0000

DAV PUBLIC SCHOOL, ODISHA ZONE
SAMPLE PAPER MARKING SCHEME
SUBJECT SANSKRIT
STD – X

1. अपठित-अवबोधनम्

एकपदेन उत्तरत-(i) चलभाषितयन्त्रम्

(ii) अविवेकपूर्णः

(iii) यन्त्रस्य

पूर्णवाक्येन उत्तरत –

(i) ये विज्ञानस्य सदुपयोगं कुर्वन्ति ते खलु बुद्धिमन्तः ।

(ii) कक्षासु अव्यवस्था भवति ।

(iii) अविवेकपूर्णः अस्य प्रयोगः कार्येषु व्यवधानं करोति ।

गद्यांशस्य शीर्षकः

इ. यन्त्रस्य प्रभावः

यथानिर्देशम् उत्तरत -

(i) (क) अधिकतमा

(ii) (ख) वयम्

(iii) (ख) अव्यवस्था

(iv) (क) यानानि

2. पत्रलेखनम्

- i) दिल्लीतः
- (ii) रमेश
- (iii) गतगुरुवासरे
- (iv) अशिक्षितक्षेत्राणि
- (v) निवसतः
- (vi) प्रेरितवन्तः
- (vii) पञ्चविंशतिः
- (viii) निर्धनाः
- (ix) कार्यक्रमस्य
- (x) महेशः

3. चित्रवर्णनम्

- (i) इदं वनस्य चित्रम् अस्ति ।
- (ii) पशवः तृणानि खादन्ति ।
- (iii) व्याघ्रचित्रकः वृक्षस्य शाखायां स्वपिति ।
- (iv) चित्रोष्ट्रः तृणं खादति ।
- (v) करियादः जले तरति ।
- (vi) वन्यजीवाः वने चरन्ति ।

4. संस्कृते संवाद लेखनम्

- i) छात्रः विद्यालये भोजनं न करिष्यन्ति ।
- (ii) ह्यः त्वं कुत्र आसीः ।

- (iii) चौरः रक्षकात् विभेति ।
- (iv) विद्यालये पुष्पाणि विकसन्ति ।
- (v) सः पठनाय विदेशं अगच्छत् ।
- (vi) पञ्चवट्यां पञ्च वृक्षाः सन्ति ।
- (vii) पुत्रः पित्रा सह आपणं गच्छति

5. सन्धिकार्यम्

- (i) (ख) जगत् + नाथः
- (ii) (ग) अच् + आदिः
- (iii) (ख) मनः+हरं
- (iv) (ख) नमः+ते
- (v) (ख) प्रथमोऽद्यायस्य

6. समास-कार्यम्

- (i) (ख) शास्त्रेषु पारङ्गतः
- (ii) (ख) पयसा पूरम्
- (iii) (ख) मलेन सहितम्
- (iv) (ख) यथास्थानं
- (v) (ख) व्याघः च चित्रकः च

7. प्रकृति-प्रत्यय-कार्यम्

- (i) (ख) रूपवान्
- (ii) (ग) बुद्धिमती iii) (क) गुरुत्वं (iv) (ख) गायिका (v) (ख) नायिकायै

8. वाच्यपरिवर्तनम्

- (i) (ख) मया
- (ii) (ख) पाठ्यपुस्तकानि
- (iii) (क) त्वया
- (iv) (ख) त्वं

9. समय-लेखनम्

- (i) (ख) षड्-वादने
- (ii) (ख) सार्ध-सप्तवादने
- (iii) (ख) सार्ध-त्रिंशिवादने
- (iv) (ख) पादोन-चतुर्वादने
- (v) (क) पञ्चवादने

10. अव्यय-कार्यम्

- (i) उच्चैः
- (ii) तर्हि:
- (iii) च
- (iv) कुतः

11. अशुद्धि-शुद्धिः

- (i) (ख) द्वे
- (ii) (ख) सर्वे
- (iii) (ख) सत्यप्रियः
- (iv) (क) खादतु

12. पठितावबोधनम्

गद्यांशम्

एकपदेन उत्तरत-

- (क) व्याघ्रः
- (ख) गहनकानने
- (ग) राजपुत्रः

पूर्णवाक्येन उत्तरत-

- (क) कथं एकैकशः व्याघ्रभक्षणाय कलहं कुरुथः
- (ख) केनापि आवश्यककार्येण पितुर्गृहं प्रति चलिता

(ग) एकं व्याघ्रं ददर्श

निर्देशानुसारं उत्तरत-

- (क) जगाद
- (ख) बुद्धिमती
- (ग) नष्टः

13.पठित-पद्यांशम्

एकपदेन उत्तरत –

- (क) नगरात्
- (ख) निर्झर-नदी-पयःपुरम्

(ग) एकान्ते

पूर्णवाक्येन उत्तरत –

- (क) कवि: शुचिपर्यावरणं कर्तुम् इच्छति ।
- (ख) निर्झर-नदी-पयःपुरम् द्रष्टुम् इच्छति ।
- (ग) कान्तारं गन्तुम् उच्छति ।

यथानिर्देशम् उत्तरत-

- (क) नय
- (ख) अहम्
- (ग) कान्तारम्

14.पठित-नाट्यांशम्

एकपदेन उत्तरत –

(क) वानरः

(ख) मयूरं

(ग) मयूरः

पूर्णवाक्येन उत्तरत –

- (क) वराकान् मीनान् छलेन अधिगृह्य क्रूरतया भक्षयति ।
- (ख) अरे अहिभुक् ----- मन्यामहे वयम्।
- (ग) अहमेव योग्यः वनराजपदाय ।

निर्देशानुसारम् उत्तरत-

(क) वनराजपदाय

(ख) मन्यामहे

(ग) अहिभुक्ष्

15. प्रश्ननिर्माणम्

(क) किम्

(ख) कया

(ग) कः

(घ) कस्मै

(ङ) कासां

16. अन्वय-कार्यम्

(i) उद्दिश्य (ii) अपगमे (iv) मनः (iv) कथं

अथवा

भावार्थ लेखनम्

(i) वाणी

(ii) कठोरां

(iii) मूर्खबुद्धिः

(iv) अपक्वं

17. कथाक्रमेण-लेखनम्-

(i) कश्चन निर्धनः-----उपार्जितवान्

(ii) तेनवित्तेन ----- सफलः जातः

- (iii) त तनयः -----वसति स्म
(iv) तत्र निवसन्----- समभूत्
(v) एकदा तस्य----- अभवत्
(vi) पुत्रस्य ----- व्याकुलः सञ्जातः
(vii) पिता पुत्रं----- प्रस्थितः
(viii) सः बसयानं ----- प्राचलत्

18. अर्थमेलनम्

- (क) पत्नी
(ग) वद
(ग) मार्ग
(घ) त्यजति

**DAV PUBLIC SCHOOLS,ODISHA ZONE
PRE-BOARD EXAMINATION(2022-23)**

CLASS-X

Time-3Hrs

सामान्याःनिर्देशाः-

**SUB-SANSKRIT
M.M.-80**

- अस्मिन्प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति ।
- प्रत्येकं खण्डमधिकृत्य उत्तराणि क्रमानुसारं लेखनीयानि।
- प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया ।
- सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि।
- प्रश्नपत्रस्वरूपम् -क भागः -अपठितावबोधनम् - १० अङ्काः
  - ख भागः - रचनात्मककार्यम् - १५ अङ्काः
  - ग भागः - अनुप्रयुक्तव्याकरणम् - २५ अङ्काः
  - घ भागः - पठितावबोधनम् - ३० अङ्काः

क भागः

अपठित-अवबोधनम् – १० अङ्काः

1 - अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत ।

एकस्मिन् गृहे एका वीणा आसीत् । यदा कदा यः कोऽपि तत्र गच्छति सः वीणां वादयति स्म । परन्तु वीणाशब्दः सम्यक् न अस्फुरत् । तस्याः शब्दं श्रुत्वा सर्वे कर्णपीडाम् अनुभवन्ति स्म । कदाचित् क्रोधेन गृहमुख्यः तां वीणां बहिः निष्कास्य स्थापितवान् । एकः भिक्षुकः तां वीणां प्राप्य गृहस्य वरण्डे उपविस्य तां वादितवान् । वीणायाः मनोहरशब्देन जनाः तत्र एकत्रिताः अभवन् । परिवारसदस्याः चकिताः अभवन् । यथेयं वीणा तथा जीवनवीणा तस्याः स्वरसंयोजनम् अस्माभिः यत्नः कर्तव्यः । सत्कर्मसाधनं विनारागद्वेषपरिहारं विना कौशलशिक्षणं विना जीवनवीणायाः स्वरः सर्वेषाम् आकर्षणे समर्थो न स्यात् । अतः सर्वैः मानवैः तदर्थमेव यत्नः कर्तव्यः । क - एकपदेन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1×2=2)

(i)- एकस्मिन् गृहे का आसीत् ?

(ii)-वीणायाः मनोहरशब्देन के एकत्रिताः अभवन् ?

(iii)-कस्याः शब्दः सम्यक् न अस्फुरत्?

ख- पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्) (2×2=4)

(i)- कः वीणां बहिः निष्कास्य स्थापितवान् ?

(ii) - कः गृहस्य वरण्डे उपविस्य वीणां वादितवान् ?

(iii)-के चकिताः अभवन्?

ग- अस्य अनुच्छेदस्य उचितं शीर्षकं लिखत । (1)

घ- निर्देशानुसारम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नत्रयम्) (1×3=3)

अ- स्थापितवान् इत्यत्र कः प्रत्ययः ?

(i)- मतुप्   (ii)- तुप्   (iii)- क्तवतु   (iv)-वान्

आ- सर्वे इति पदस्य क्रियापदं किम् ?

(i)- कर्तव्यः   (ii)- वादितवान्   (iii)- अनुभवन्ति स्म   (iv)-शब्दम्

इ - कर्तव्यः इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ?

(i)- यत्नः   (ii)- मानवैः   (iii)- सर्वेषाम्   (iv)-तदर्थमेव

ई - यथेयं वीणा - अनयोः पदयोः मध्येविशेष्यपदं किम् ?

(i)-यथेयं वीणा (ii)- वीणा   (iii)-यथेयं   (iv)-इयम्

ख भागः

रचनात्मककार्यम् – १५ अड्काः

2- मित्रं प्रति परीक्षासफलतायां लिखितं पत्रं मञ्जूषायां प्रदत्तैः शब्दैः पूरयत।

(1/2×10=5)

.....(i).....

तिथिः .....

.....(ii).....

.....(iii).....

भवतः परीक्षासफलतापत्रम् अधुनैव .....(iv).. | भवतः उतीर्णतां जात्वा मयि अतीव

.....(v).....अस्ति | अहोरात्रं प्रयासं विधाय भवान् (95 %)पञ्चनवतिः प्रतिशतम्

.....(vi)..... लब्धवान् | त्वं ममपरिवारजनस्य .....(vii)..... अहंसि | पत्रसमाप्तौ तुभ्यं

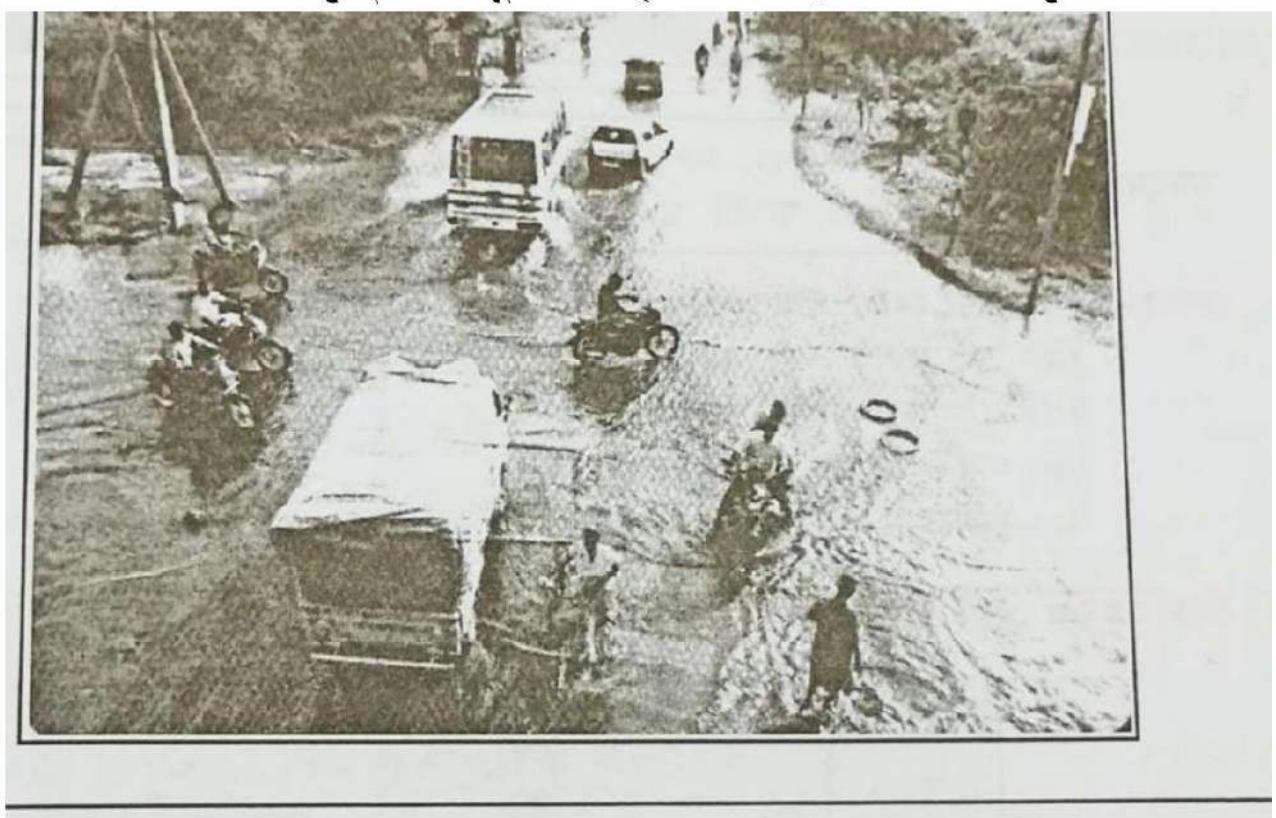
पुनः वर्धापनं .....(viii)..... | .....(ix)..... सादरं नमः |

भवतः .....(x).....

(मञ्जूषा - सन्तोषः , अङ्कान् , परीक्षाभवनात् , मित्रम् , साधुवादान् , प्राप्तम् ,
पितृभ्याम् , कामये , सप्रेम नमस्कारम् , प्रियमित्र ।)

3-अधोदतं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषापदसहायतया पञ्च वाक्यानि संस्कृतेन लिखत ।

(1×5=5)

(मञ्जूषा-वृष्टिकारणात् , जलमग्नाः सर्वत्र , मन्दं चलति , द्विचक्रिका , तैलवाहनानि
, मार्गाः चलति , चालयन्ति , कष्टम् , अनुभवन्ति , जलप्लावः , तरन्ति वा , इति , अमः)

अथवा स्वच्छतायाः महत्वम् इति विषयमधिकृत्य मञ्जूषापदसहायतया पञ्च
वाक्यानि संस्कृतेन लिखत ।

(मञ्जूषा-स्वच्छतायाः शरीरम् , उपयोगिता , स्वास्थ्यरक्षायै , स्थानम् , जलम् , वस्त्रादिकम् ,
समाजे , खाद्यवस्तूनि , मनसि प्रसन्नता , सम्मानम् , स्वच्छम्)

4 - संस्कृतभाष्या अनुवादं कुरुत । (केवलं प्रश्नपञ्चकम्) (1×5=5)

क - गंगा का जल पवित्र होता है ।

ख - तुम्हारी परीक्षा कब होगी ?

ग - राम और श्याम पढ़ते हैं ।

घ - हमारे विद्यालय में वार्षिकोत्सव है ।

ड - कृपया मेरे लिए पानी लाओ ।

च - तुम क्या करते हो ?

ग भागः

अनुप्रयुक्तव्याकरणम् - २५ अङ्काः

5 - रेखाङ्कितपदानां सन्धिं विच्छेदं वा कुरुत । (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) ($1 \times 4 = 4$)

क- सिंहः इतस्ततः धावति।

ख- बुद्धिमाँल्लोके मुच्यते महतः + भयात् ।

ग- सोऽपि आगमिष्यति।

घ- तत्र षट् + नवतिः छात्राः क्रीडन्ति।

ड- निसर्गे स्यान्न समाविष्टा।

6 - रेखाङ्कितपदानां समासं विग्रहं वा कुरुत । (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) ($1 \times 4 = 4$)

क- मन्त्री वाक्पटुः भवेत् ।

(i)-वाचि पटुः   (ii)-वाचे पटुः   (iii)-वाचः पटुः   (iv)-वाचा पटुः

ख- वयं निर्विघ्नं जीवामः ।

(i)-विघ्नेन अभावः   (ii)-विघ्नानाम् अभावः

(iii)-विघ्नात् अभावः   (iv)-विघ्ने अभावः

ग- व्याघ्रचित्रकौ आगतौ ।

(i)-व्याघ्रौचित्रकौ (ii)-व्याघ्रः चित्रकौ (iii)-व्याघ्रः च चित्रकः च (iv)-व्याघ्रौ चित्रकः

घ- सत्यसमं तपः नास्ति ।

(i)-सत्याय समम् (ii)-सत्येन समम् (iii)-सत्यात् समम् (iv)-सत्यस्य समम्

ड- उपगङ्गम् अयं घोषः शोभते ।

(i)-गङ्गायाः दूरम्   (ii)-गङ्गायाम् एव

(iii)-गङ्गायाः समीपम्   (iv)-उप एव गङ्गम्

7 - रेखाङ्कितपदानां प्रकृति-प्रत्ययौ संयोज्य विभज्य वा लिखत ।

(केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) ($1 \times 4 = 4$)

क- हनुमान् श्रीरामस्य भक्तः ।

(i)-हनुमा + न् (ii)-हनु + मान् (iii)-हनु + मतुप् (iv)-हनु + क्तवतु
ख- सा सङ्गिते कुशल + टाप् ।

(i)-कुशला (ii)-कुशली (iii)-कुशलिनी(iv)-कुशलिन्
ग -सर्वेषां महत्वं विद्यते ।

(i)-महत् + त्वम् (ii)-महत् + त्व (iii)-महा + त्वम्(iv)-मह+त्वम्
घ- श्रद्धा + मतुप् ज्ञानं लभते ।

(i)-श्रद्धावान् (ii)-श्रद्धामान्(iii)-श्रद्धामत(iv)-श्रद्धावति
ड- सीता जनकस्य सुत + टाप् आसीत् ।

(i)-सुता(ii)-सुतः (iii)-सुत (iv)-सुतम्

8 - वाच्यानुसारम् उचितैः पदैः वाक्यपूर्ति कुरुत । (केवलं प्रश्नत्रयम्) (1×3=3)

क- तेन ..... श्रुयते ।

(i)-कथा: (ii)-कथा(iii)-कथाम् (iv)-कथया

ख- सुध्या विद्यालयः ..... ।

(i)-गम्यते (ii)-गम्यन्ते (ई)-गम्येते (iv)-गमते

ग-लेखकः ..... लिखति ।

(i)-लेखः (ii)-लेखाः (iii)-लेखं (iv)-लेख

घ- लता पाठं ..... ।

(i)-पठति (ii)-पठन्ति (iii)-पठतः (iv)-पठ

9 - समयानुसारं समुचितम् उत्तरं प्रदत्त । (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) (1×4=4)

क- अहं प्रातः (५.००) वादने भ्रमितुं गच्छामि ।

ख- रात्रौ (१०.१५) वादने भोजनं कारोमि ।

ग- विद्यालये (९) वादने प्रार्थना भवति ।

घ- मोहनः (८.४५) वादने कार्यालयं गच्छति ।

ड- छात्राः (१.३०) वादने विद्यालयात् आगच्छन्ति ।

10 - उचितैः अव्ययपदैः रिक्तस्थानानि पूर्यत ।(केवलं प्रश्नत्रयम्) (1×3=3)

क- श्रमं ..... विजयः न भवति ।

ख- वृद्धः ..... चलति ।

ग- ईश्वरः ..... व्यापकः अस्ति ।

घ- उद्याने ..... पुष्पाणि सन्ति, तत्र भ्रमराः सन्ति ।

(मञ्जूषा - सर्वत्र, शनैः शनैः, यत्र, विना)

11- रेखाङ्कितपदानां संशोधनं कुरुत । (केवलं प्रश्नत्रयम्) (1×3=3)

क- कविः हयः कवितां पठिष्यति ।

(i)-पठति   (ii)-पठन्ति   (iii)-अपठत्   (iv)-अपठन्

ख- वृक्षात् फला: पतन्ति ।

(i)-फलानी   (ii)- फलानि   (iii)-फलम्   (iv)-फले

ग- एषा छात्राः क्रीडन्ति ।

(i)-एते   (ii)- एतानी   (iii)-एतम्   (iv)- एता

घ- बालकौ पाठं पठति ।

(i)-बालकौ   (ii)-बालकः   (iii)-बालक   (iv)-बालकाः

घ भागः

पठित-अवबोधनम् – ३० अङ्काः

12- अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा उत्तराणि प्रदत्त । (5)

न्यायाधीशेन पुनस्तौ घटनायाः विषये वक्तुमादिष्टौ । आरक्षिणि
निजपक्षं प्रस्तुतवति आश्चर्यमधट्टत सशवः प्रावारकमपसार्य न्यायाधीशमभिवाद्य
निवेदितवान् – मान्यवर ! एतेन आरक्षिणा अध्वनि यदुक्तं तद् वर्णयामि – त्वयाऽहं
चोरितायाः मञ्जूषायाः ग्रहणाद् वारितः, अतः निजकृत्यस्य फलं भुङ्क्ष्व । अस्मिन्
चौर्याभियोगे त्वं वर्षत्रयस्य कारादण्डं लप्स्यसे इति । न्यायाधीशः आरक्षिणे
कारादण्डमादिश्य तं जनं ससम्मानं मुक्तवान् ।

क- एकपदेन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1/2×2=1)

(i)- आरक्षी किं प्रस्तुतवान्?

(ii)-न्यायाधीशः कस्याः विषये वक्तुम् आदिशति ?

(iii)-प्रावारकमपसार्य कः न्यायाधीशमभिवाद्य निवेदितवान्?

ख- पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1×2=2)

(i)-न्यायाधीशः किं निर्णयं प्रदतवान् ?

(ii)-शवः किं कृत्वा न्यायाधीशमभिवाद्य निवेदितवान् ?

(iii)-कः कारादण्डं प्राप्तवान् ?

ग- निर्देशानुसारम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1×2=2)

(i)- न्यायाधीशः इति कर्तृपदस्य किं क्रियापदम् ?

(ii)- सम्मानेन सहितम् - इत्यर्थं किं पदं प्रयुक्तम् ?

(iii)- मार्गे इति पदस्य किं पर्यायपदं प्रयुक्तम् ?

13 - अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा उत्तराणि प्रदत्त । (5)

त्यक्त्वा धर्मप्रदां वाचं परुषां योऽभ्युदीरयेत् ।

परित्यज्य फलं पक्वं भुड्कतेऽपक्वं विमूढधीः ॥

क- एकपदेन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1/2×2=1)

(i)- कः परुषां वाचं वदति ?

(ii)- अपक्वं फलं कः खादति ?

(iii)- कः पक्वं फलं परित्यजति ?

ख- पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1×2=2)

(i)- विमूढधीः कीदृशीं वाचं त्यजति ?

(ii)- विमूढधीः कीदृशं फलं त्यजति?

(iii)- पक्वं फलं परित्यज्य विमूढधीः कीदृशं फलं खादति?

ग- निर्देशानुसारम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1×2=2)

(i)- कठोराम् इति पदस्य किं पर्यायपदं प्रयुक्तम् ?

(ii)- पक्वं इति पदस्य किंविलोमीपदम् ?

(iii)- परुषां इति कस्य पदस्य विशेषणम् ?

14 - अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा उत्तराणि प्रदत्त । (5)

जम्बुकः - स्वामिन् ! यत्रास्ते सा धूर्ता तत्र गम्यताम् । व्याघ्र ! तव
पुनः तत्र गतस्य सा सम्मुखमपीक्षते यदि , तर्हि त्वया अहं
हन्तव्यः इति ।

व्याघ्रः - शृगाल ! यदि त्वं मां मुक्त्वा यासि तदा वेलाप्यवेला स्यात् ।

जम्बुकः - यदि एवं तर्हि मां निजगले बद्ध्वा चल सत्वरम् । स व्याघ्रः तथा

कृत्वा काननं ययौ । शृगालेन सहितं पुनरायान्तं व्याघ्रं दूरात्
 दृष्ट्वा बुद्धिमती चिन्तितवती-जम्बुककृतोत्साहाद् व्याघ्रात्
 कथं मुच्यताम् ? परं प्रत्युत्पन्नामतिः सा जम्बुकमाक्षिपन्त्यङ्गुल्या
 तर्जयन्त्युवाच ।

क- एकपदेन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1/2×2=1)

(i)-त्वया अहं हन्तव्यः इति कः कथयति ?

(ii)- व्याघ्रजम्बुकौ कुत्र ययौ ?

(iii)- का चिन्तितवती?

ख- पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1×2=2)

(i)- व्याघ्रः जम्बुकं किम् अवदत् ?

(ii)- मां निजगले बद्ध्वा सत्वरं चल इति कं कथयति ?

(iii)- सा बुद्धिमती किं चिन्तितवती?

ग- निर्देशानुसारम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1×2=2)

(i)- चिन्तितवती- इति क्रियापदस्य किं कर्तृपदम् ?

(ii)- शीघ्रम्- इति पदस्य किं पर्यायपदं प्रयुक्तम् ?

(iii)- बद्ध्वा- इति पदस्य विपर्ययपदम् अत्र किमस्ति ?

15 - रेखाङ्कितपदानां प्रश्ननिर्माणं कुरुत । (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) (1×4=4)

क- त्यागसमं सुखं नास्ति ।

ख- विचित्रा दैवगतिः ।

ग- बकः बराकान् मीनान् भक्षयति ।

घ- गीता महाभारतस्य अंशः ।

ड- माता कृपार्द्धहृदया भवेत् ।

16 - उचितैः पदैः अन्वयं पूर्यत । (1×4=4)

विद्वांसः एव लोकेऽस्मिन् चक्षुष्मन्तः प्रकीर्तिताः ।

अन्येषां वदने ये तु ते चक्षुर्नामनी मते ॥

अन्वयः - अस्मिन् लोके ....(i)..... एव .....(ii)..... प्रकीर्तिः ।
 अन्येषां .....(iii).....ये चक्षुषी ते तु .....(iv) ..... मते ।
 (मञ्जूषा -वदने , नामनी , विद्वांसः , चक्षुषमन्तः)

अथवा

- उचितैः पदैः भावार्थं लिखत । (1×4=4)

“ यानानां पङ्कतयो ह्यनन्ताः कठिनं संसरणम् ” ।

भावार्थः - आधुनिकयुगे ... (i)..... मार्गेषु विविधयानानां .....(ii)..... धुमं
 मुञ्चन्ति....(iii).. च धावन्ति अतः एव चलनं गमनं च....(iv).. वर्तते ।
 (मञ्जूषा -पङ्कतयः , तीव्रगत्या , कठिनम् , महानगरेषु)

17- घटनाक्रमानुसारं लिखत । (1/2×8=4)

क - भूमौ पतिते स्वपुत्रं दृष्ट्वा सुरभेः नेत्राभ्याम् अश्रूणि आविरासन् ।

ख - कश्चित् कृषकः बलीवर्दाभ्यां क्षेत्रकर्षणं करोति स्म ।

ग - सुराधिपः ताम् अपृच्छत् -अयि शुभे ! किमेवं रोदिषि ?

घ - पुत्रस्य दैन्यं दृष्ट्वा अहं रोदिमि ।

ङ - तयोः बलीवर्दयोः एकः शरीरेण दुर्वलः जवेन गन्तुम् असक्तः च आसीत् ।

च - सः बृषभः हलमुढ्वा गन्तुम् असक्तः क्षेत्रे पपात ।

छ - अचिरात् एव चण्डावातेन मेघरवैश्च सह प्रहर्षः समजायत ।

ज - सुरभिवचनं श्रुत्वा भृशं विस्मितस्याखण्डलस्यापि हृदयमद्रवत् ।

18 - रेखाङ्कितपदानां प्रसङ्गानुसारम् उचितम् अर्थं चित्वा लिखत ।

(केवलं प्रश्नत्रयम्) (1×3=3)

क- नवमालिका रसालं मिलित्वा ।

(i)-वनम्   (ii)-चलिता   (iii)- आम्रम्   (iv)- रसयुक्तम्

ख- सः कृच्छ्रेण भारं वहति ।

(i)-सुकरेण   (ii)-काठिन्येन   (iii)-लघुता   (iv)-सरलेन

ग- काकः मेध्यम् अमेध्यं च खादति ।

(i)-अशुद्धम् (ii)-शुद्धम् (iii)- कृतम् (iv)-अमेध्यं
घ- उभौ शवमानीय चत्वरे स्थापितवन्तौ ।

(i)-चत्वारः (ii)-चतुष्पथे (iii)-प्रसृते (iv)-चतुरः

.....

**DAV PUBLIC SCHOOLS, ODISHA ZONE
PRE-ANNUAL EXAMINATION (2022 -23)**

CLASS - X

TIME - 3 Hour

SUB - SANSKRIT

MARKING SCHEME

F.M-80

(अपठित-अवबोधनम्) १० अङ्काः

1-(क)- (i) वीणा (ii) जना : (iii) वीणायाः (1x 2= 2)

(ख)-(i)-गृहमुख्यः वीणां बहि निष्कास्यः स्थापितवान्। (2x 2= 4)

(ii)-एकः भिक्षुकः गृहस्य वरण्डे उपविस्य वीणां वादितवान् ।

(iii)-परिवारसदस्याः चकिताः अभवन् ।

(ग)- अस्य गद्यांशस्य समुचितं शीर्षकं भवति 'जीवनवीणा' अन्यत् किमपि भवितुम् अहंति।

(1x 1= 1)

(घ)- (अ) कृतवतु(आ) अनुभवन्ति स्म(इ) मानवैः (ई) वीणा (1x 3= 3)

(रचनात्मककार्यम्) १५ अङ्काः

2 - (i) परीक्षाभवनात् (ii) प्रियमित्र (iii) सप्रेम नमस्कारम् (iv) प्राप्तम् (1x 5= 5)

(v) सन्तोषः (vi) अङ्कान् (vii) साधुवादान् (viii) कामये (ix) पितृभ्याम् (x) मित्रम्

3 - मञ्जूषायाः आधारेण पञ्चवाक्यानि लेखनीयानि । (1x 5= 5)

4 - (क)- गंगायाः जलं पवित्रं भवति । (1x 5= 5)

(ख)- तव परीक्षा कदा भविष्यति ?

(ग)- रामः श्यामः च पठतः ।

(घ)- अस्माकं विद्यालये वार्षिकोत्सवः अस्ति ।

(ङ)- कृपया मम कृते जलम् आनय ।

(च)- त्वं किं करोषि ?

अनुप्रयुक्तव्याकरणम् - २५ अङ्काः

5-(क)- इतः + ततः (ख)- महतो भयात् (ग)- सः + अपि (1x 4= 4)

(घ)- षण्णवति: (ङ)- स्यात् + न

6-(क)-वाचि पटुः (ख)-विघ्नानाम् अभावः (ग)- व्याघ्रःच चित्रकः च (1×4=4)

(घ)- सत्येन समम्(डं)-गङ्गायाः समीपम् :

7-(क)-हनु +मतुप्(ख)- कुशला (ग)-महत् +त्व1)×4=4)

(घ)- श्रद्धावान्(डं)-सुता

8-(क)-कथा(ख)-गम्यते (ग)-लेखम् (घ)- पठति (1×3=3)

9-(क)-पञ्चवादने(ख)-सपाद-दशवादने (ग)- नववादने (1×4=4)

(घ)-पादोन-नववादने (डं)-सार्थ-एकवादने

10-(क)-विना (ख)- शनैः शनैः (ग)-सर्वत्र(घ)- यत्र (1×3=3)

11-(क)-अपठत्(ख)- फलानि (ग)-एते(घ)- बालकः 1(×3=3)

पठित अवबोधनम्--३० अड्काः

12-(क)- (i)निजपक्षं(ii)घटनायाः (iii)स शवः (1/2×2=1)

(ख)- (i)- न्यायाधीशःआरक्षिणे कारादण्डमादिश्य तं जनं (1x2=2)

ससम्मानं मुक्तवान् ।

(ii)- सशवप्रावारकमपसार्य न्यायाधीशमभिवाद् य निवेदितवान् : ।

(iii)- आरक्षी कारादण्डं प्राप्तवान् ।

(ग)- (i)मुक्तवान् (ii)ससम्मानं (iii)अध्वनि(1x2=2)

13-(क)- (i)विमूढधीः(ii)विमूढधीः(iii)विमूढधीः(1/2×2=1)

(ख)- (i)-विमूढधीःधर्मप्रदां वाचं त्यजति ?(1x2=2)

(ii)-विमूढधीःपक्वं फलं त्यजति?

(iii)-पक्वंफलंपरित्यज्य विमूढधीःअपक्वं फलं खादति

(ग)- (i)परुषां (ii)अपक्वं (iii)वाचः(1x2=2)

14-(क)- (i)जम्बुकः(ii)काननं(iii)बुद्धिमती(1/2×2=1)

(ख)- (i)-व्याघ्रजम्बुकःम् अवदत्-शृगाल यदि त्वं मां (1x2=2)

मुक्त्वा यासि तदा वेलाप्यवेला स्यात्।

(ii)-मां निजगले बद्ध्वा सत्वरं चल इतिजम्बुकःव्याघ्रं कथयति ।

(iii)-सा बुद्धिमती चिन्तितवती-जम्बुककृतोत्साहाद् व्याघ्रात्
कथंमुच्यताम् ?

(ग)- (i)बुद्धिमती (ii)सत्वरम् (iii)मुक्त्वा (1x2=2)

15-(क)-किम्(ख)-कीदृशी(ग)-कान् (घ)- कस्य(ङ)- का (1x4=4)

16-(i)-विद्वांस : (ii)-चक्षुष्मन्तः (iii)-वदने(iv)-नामनी (1x4=4)

अथवा

(i)-महानगरेषु (ii)-पङ्कतयः (iii)-तीव्रगत्या (iv)-कठिनम्

17 -क- कश्चित् कृषकबलीवर्दभ्यां क्षेत्रकर्षणं करोति स्म । :(1/2x8=4
ख- तयोः बलीवर्दयोः एकः शरीरेण दुर्वलः जवेन गन्तुम् अशक्तः च आसीत्।
ग -सः वृषभः हलमुद्रवा गन्तुम् असक्तः क्षेत्रे पपात ।

घ- भूमौ पतिते स्वपुत्रं दृष्ट्वा सुरभेनेत्राभ्याम् अश्रूणि आविरासन् । :

ङ- सुराधिपताम् अपृच्छत् :-अयि शुभे किमेवं रोदिषि !?

च- पुत्रस्य दैन्यं दृष्ट्वा अहं रोदिमि ।

छ- सुरभिवचनं श्रुत्वा भृशं विस्मितस्याखण्डलस्यापि हृदयमद्रवत् ।

ज- अचिरात् एव चण्डावातेन मेघरवैश्च सह प्रहर्षसमजायत । :

18- (क)- आमम् (ख)- काठिन्येन (ग)- शुद्धम् (घ)- चतुष्पथे (1x3=3)

.....

Roll No.

--	--	--	--	--	--

DAV PUBLIC SCHOOLS, ODISHA ZONE
SAMPLE QUESTION PAPER (2022-23)

- Please check that this question paper contains **12** printed pages.
- Set number given on the right hand side of the question paper should be written on the title page of the answer book by the candidate.
- Check that this question paper contains **18** questions.
- Write down the Serial Number of the question in the left side of the margin before attempting it.
- 15 minutes time has been allotted to read this question paper. The question paper will be distributed 15 minutes prior to the commencement of the examination. The students will read the question paper only and will not write any answer on the answer script during this period.

CLASS- X**SUB: SANSKRIT (CODE – 122)****Time Allowed: 3 Hours****Maximum Marks: 80****General Instructions:****सामान्या: निर्देशः**

1. कृपया सम्यक्तया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे **12** पृष्ठानि मुद्रितानि सन्ति ।
2. कृपया सम्यक्तया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे **18** प्रश्नाः सन्ति ।
3. अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति ।
4. प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि ।
5. उत्तरलेखनात् पूर्वं प्रश्नस्य क्रमाङ्कः अवश्यं लेखनीयः ।
6. प्रश्नस्य क्रमाङ्कः प्रश्नपत्रानुसारम् एव लेखनीयः ।
7. सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि ।
8. प्रश्नानां निर्देशाः ध्यानेन अवश्यं पठनीयाः ।

प्रश्नस्वरूपम् –

'क' खण्डः	-	अपठित – अवबोधनम्	10 अङ्काः
'ख' खण्डः	-	रचनात्मक – कार्यम्	15 अङ्काः
'ग' खण्डः	-	अनुप्रयुक्त – व्याकरणम्	25 अङ्काः
'घ' खण्डः	-	पठित – अवबोधनम्	30 अङ्काः

खण्ड-क (अपठित-अवबोधनम्) (10)

1. निम्नलिखितम् अपठितगद्यांशम् पठित्वा तदाधारितप्रश्नान् उत्तरत- (10)

अद्यत्वे समाजे धनस्य वर्चस्वं सर्वत्र दृश्यते । यः जनः धनी भवति, तस्मिन् एव सर्वे गुणाः दृश्यन्ते । सः एव बुद्धिमान्, गुणवान्, कुशलः दर्शनीयः च मन्यते । दृश्यते एव जनाः धनवन्तं नरम् एव मुख्यातिथिरूपेण निमन्त्रितं कुर्वन्ति, न तु गुणवन्तं जनम् । निर्धनः जनः यदि गुणवान् अपि भवति तथापि सम्माननीयः न भवति परम् धनी जनः गुणहीनः भूत्वा अपि सम्मानं लभते । धनस्य बलेन जनाः शिक्षाम् अपि क्रीणन्ति उपाधिं च प्राप्नुवन्ति यद्यपि तेषां समीपे ज्ञानं न भवति । निर्धनः जनः बुद्धिमान् भूत्वा अपि धनाभावे शिक्षां प्राप्तुं न शक्नोति । सत्यम् एव उक्तम् – सर्वे गुणाः काञ्चनम् आश्रयन्ति । परन्तु यथा विद्वान् आत्मनि तुष्टः भवति तथा धनी नैव ।

अ. पदेन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1×2=2)

- (i) सर्वे गुणाः किम् आश्रयन्ति ?
- (ii) कः गुणहीनः भूत्वा अपि सम्मानं लभते ?
- (iii) जनाः धनवन्तं नरम् केन रूपेण निमन्त्रितं कुर्वन्ति?

आ. वाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (2×2=4)

- (i) धनी जनः कीदृशः मन्यते ?
- (ii) निर्धनः जनः किं कर्तुं न शक्नोति ?
- (iii) धनस्य बलेन जनाः किं कुर्वन्ति ?

इ. अस्य अनुच्छेदस्य कृते समुचितं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत | (1×1=1)

- (i) आश्रयन्ति – क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ?
 (क) सर्वे   (ख) गुणाः   (ग) सर्वे गुणाः   (घ) काञ्चनम्
- (ii) गुणवान् – पदस्य विपरीतं गद्यांशे किम् ?
 (क) गुणहीनः   (ख) सम्माननीयः   (ग) धनी   (घ) जनः
- (iii) धनहीनः – इत्यर्थे गद्यांशे किम् प्रयुक्तम् ?
 (क) जनः   (ख) बुद्धिमान्   (ग) निर्धनः   (घ) गुणवान्
- (iv) धनवन्तम् – पदस्य विशेष्यपदं किम् ?
 (क) निमन्त्रितम्   (ख) नरम्   (ग) गुणवन्तम्   (घ) जनाः

खण्ड - ख (रचनात्मक-कार्यम्) (15)

2. भवान् देवब्रतः शर्मा | स्वगृहस्य समीपं जलसंरक्षणम् कर्तुम् इच्छति | एतदर्थं भवान्नगरनिगमस्य आयुक्तं सहायतायै पत्रं लिखति | मञ्जूषायाः समुचितानि पदानि नीत्वा स्वपत्रं पूर्यतु | (1/2x10=5)

(i).....

पञ्चावप्रान्तम्
दिनाङ्कः-

सेवायाम्

श्रीमन् आयुक्तमहोदय !

(ii) .....

मोहालीनगरम्

विषयः – जलरक्षणार्थम् शासनस्य सहायता - याचनम् |

महोदय,

अहं (iii) ..... सप्तमे खण्डे निवसामि | इदानीम् अस्य क्षेत्रस्य जनाः (iv) ..... अनुभवं कुर्वन्ति | भविष्ये अस्याः समस्यायाः (v) ..... कर्तुम् अहं स्वगृहे जलस्य (vi) ..... कर्तुम् इच्छामि अतः शासनस्य (vii) ..... इच्छामि | भवान् नगर-निगमात् साधनरूपे

तकनीकरूपे च यां सहायतां कर्तुं (viii) ..... अस्ति , कृपया शीघ्रम् एव
लिखतु | अहं भवताम् (ix) ..... भविष्यामि | भवतां पत्रोत्तरं
प्रतीक्ष्यमाणम् अस्ति |

भवदीयः
(x) .....
गृहसंख्या १६,
मोहालीनगरम्

मञ्जूषा –

अनुगृहीतः, संरक्षणम्, मोहालीनगरम्, समर्थः, देवत्रतः शर्मा, अत्र,
सहायताम्, नगरनिगमः, समाधानम्, जलाभावस्य

3. चित्रमाधृत्य मञ्जूषा-प्रदत्त-शब्द-सहायतया पञ्चवाक्यानि रचयत | (1×5=5)

मञ्जूषा – गुरुकुलम्, शिष्याः, मयूरौ, कुटीरम्, पाठ्यति, हरिणः, वृक्षाः,
पठन्ति, गुरुः, रमणीयम्, वातावरणम्, ध्यानमग्नाः, स्नेहेन

अथवा

मञ्जूषा-प्रदत्त-शब्दानां सहायतया “पर्यावरणम्” इति विषये पञ्चवाक्यैः

अनुच्छेदमेकं लिखत |

(1x5=5)

मञ्जूषा –

वृक्षाः, पुष्पाणि, सुगन्धितः, वायुः, पर्यावरणम्, रमणीयम्, वृक्षरोपणेन,
सुरक्षितम्, जीवाः, पशुपक्षिणः, आनन्दिताः, स्वास्थ्यमयम्

4. संस्कृतेन अनुवादं कुरुत - (केवलं प्रश्नपञ्चानाम्) (1x5=5)

- 1) सब विद्या का महत्व जानते हैं | (All know the value of education)
- 2) विद्यालय विद्या के मंदिर होते हैं | (Schools are the temples of Education)
- 3) भक्त शिव को नमस्कार करते हैं | (Divotees bow to Shiva)
- 4) कल वे सब कहाँ गए थे ? (Where did they go yesterday)
- 5) जीवन का लक्ष्य सुन्दर होना चाहिए | (The goal of life should be Beautiful)
- 6) तुम अभी घर को जाओ | (Go to home right now / at once)
- 7) वह बालक कल विदेश जाएगा | (That boy will go to foreign Tomorrow)

खण्ड-ग (अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्) (25)

5. अधोलिखितरेखांकितपदेषु सन्धि विच्छेदं वा कृत्वा लिखत- (केवलं प्रश्नचतुर्णाम्)

(1x4=4)

- (i) प्रकृतिरेव शरणम् शुचि पर्यावरणम् |
- (ii) त्वं मानुषात् + अपि विभेषि |
- (iii) वयसस्तु न किञ्चित् अन्तरम् |
- (iv) आलस्यं मनुष्याणां शरीरस्थः + महान् रिपुः |

(v) सिंहमहोदयेन सम्युक्तम् ?

6. अधोलिखितरेखाङ्कितपदेषु समासं विग्रहं वा प्रदत्तविकल्पेभ्यः चित्वा लिखत-

(केवलं प्रश्नचतुर्णाम्) (1×4=4)

(i) पक्षिणः हर्षमिश्रितं कलरवं कुर्वन्ति ।

- (क) हर्षस्य मिश्रितम्   (ख) हर्षेण मिश्रितम्
(ग) हर्षात् मिश्रितम्   (घ) हर्षे मिश्रितम्

(ii) न्यायाधीशः जनं सम्मानेन सहितं मुक्तवान् ।

- (क) ससम्मानम्   (ख) ससम्मानेन
(ग) उपसम्मानम्   (घ) अनुसम्मानम्

(iii) विमूढधीः अपक्वं फलं भुड्न्ते ।

- (क) विमूढं धीः यस्य सः   (ख) विमूढा धीः
(ग) विमूढा धीः यस्य सः   (घ) यस्य धीः विमूढा

(iv) लवः च कुशः च राम उपसृत्य प्रणमतः ।

- (क) लवकुशः   (ख) लवकुशश्च
(ग) लवकुशाः   (घ) लवकुशौ

(v) राजसिंहः नाम राजपुत्रः देओलाख्यग्रामे वसति स्म ।

- (क) राज्ञः पूतः   (ख) राजा पुत्रः
(ग) राज्ञः पुत्रः   (घ) राजस्य पुत्रः

7. अधोलिखितरेखाङ्कितपदेषु प्रकृतिप्रत्ययौ संयोज्य विभज्य वा उचितम् उत्तरं

विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत- (केवलं प्रश्नचतुर्णाम्) (1×4=4)

(i) सर्वेषाम् एव मत्कृते महत्वम् विद्यते ।

- (क) महत् + त्व   (ख) महत् + त्वम्
(ग) महत् +अनीयर्   (घ) महत् + तल्

(ii) विचित्र + टाप् दैवगतिः ।

(क) विचित्रता

(ग) विचित्रा

(ख) विचिता

(घ) विचित्रि

(iii) पाषाणी सभ्यता निसर्गे समाविष्टा न स्यात् ।

(क) पाषाण + डीप्

(ग) पाषाण + त्व

(ख) पाषाण + ई

(घ) पाषाण + टाप्

(iv) सर्वदा सर्वकार्येषु बुद्धिः बलवती भवति ।

(क) बल + वती

(ग) बलवत् + ई

(ख) बल + मतुप्

(घ) बल + त्व

(v) यथा चित्ते तथा वाचि अवक्र + तल् भवेत् ।

(क) अवक्रत्व

(ग) अवक्रा

(ख) अवक्रतता

(घ) अवक्रता

8. वाच्यानुसारं रिक्तस्थानानि पूरयित्वा पूर्णवाक्यानि लिखत- (केवलं प्रश्नत्रयम्) ($1 \times 3 = 3$)

(i) यूयं किं ..... ?

(क) करोषि

(ग) कुरुथ

(ख) कुरुथः

(घ) कुर्वन्ति

(ii) अस्माभिः ..... स्मर्यन्ते ।

(क) उत्तरम्

(ग) उत्तराणि

(ख) उत्तरे

(घ) उत्तरैः

(iii) ..... दशमपाठस्य उत्तराणि स्मरामः ।

(क) वयम्

(ग) यूयम्

(ख) अस्माभिः

(घ) अहम्

(iv) यूयम् ध्यानेन ..... पठथ ।

(क) पाठम्

(ग) पाठेन

(ख) पाठः

(घ) पाठाः

9. कालवाचकशब्दैः अधोलिखितवाक्यानि पूरयत- (केवलं प्रश्नचतुर्णाम्) ($1 \times 4 = 4$)

(i) रमेशः (8:00) ..... वादने विद्यालयं गच्छति।

- (ii) सः (9:30) ..... वादने जलपानं करोति।
- (iii) सः (1:15) ..... गृहम् आगच्छति।
- (iv) रमेशः (5:45) ..... वादने गृहात् बहिः क्रीडनाय गच्छति।
- (v) रमेशः (7:30) ..... देवालयम् अपि गच्छति।

10. मञ्जूषायां प्रदत्तैः उचितैः अव्ययपदैः अधोलिखितवाक्येषु रिक्तस्थानानि पूरयत –
(केवलं प्रश्नत्रयाणाम्) (1×3=3)

- (i) भवान् ..... भयात् पलायितः ?
- (ii) अहम् ..... कुश इति आत्मानं श्रावयामि ।
- (iii) चण्डवातेन मेघरवैः ..... सह प्रवर्षः समजायत ।
- (iv) यदा सिंहः सुखेन विश्राम्यते ..... वानरः तस्य पुच्छं धुनाति ।

अपि , च , तदा , कुतः

11. शुद्धं पदं संशोध्य शुद्धवाक्यानि लिखत- (केवलं प्रश्नत्रयाणाम्) (1×3=3)

- (i) अहम् ईश्वरं भजति ।

(क) भजन्ति	(ख) भजामः
(ग) भजामि	(घ) भजसि
- (ii) मम चत्वारि मित्राः सन्ति ।

(क) मित्रम्	(ख) मित्रे
(ग) मित्राणि	(घ) मित्रः
- (iii) माम् फलानि रोचन्ते ।

(क) मह्यम्	(ख) मम
(ग) अस्मान्	(घ) मया
- (iv) श्वः वयम् भ्रमणाय अगच्छाम ।

(क) अगच्छत्	(ख) गमिष्यामः
(ग) गमिष्यन्ति	(घ) गमिष्यथ

खण्ड-घ (पठित-अवबोधनम्) (30)

12. अधोलिखित-गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत- (5)

कश्चन निर्धनः जनः भूरि परिश्रम्य किंचित् वित्तमुपार्जितवान् । तेन वित्तेन स्वपुत्रम् एकस्मिन् महाविद्यालये प्रवेशं दापयितुं सफलः जातः । तत्तनयः तत्रैव छात्रावासे निवसन् अध्ययने संलग्नः समभूत् । एकदा स पिता तनूजस्य रुग्णताम् आकर्ण्य व्याकुलः जातः पुत्रं द्रष्टुम् च प्रस्थितः । परमर्थकाश्येन पीडितः स बसयानं विहाय पदातिरेव प्राचलत् ।

अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1/2x2=1)

- (क) सः जनः किं विहाय पदातिरेव प्राचलत् ?
- (ख) निर्धनः जनः परिश्रम्य किम् उपार्जितवान् ?
- (ग) कः रुग्णः अभवत् ?

आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1x2=2)

- क) तनयः कस्मिन् संलग्नः अभवत् ?
- ख) जनः केन पीडितः आसीत् ?
- ग) जनः स्वपुत्रं कुत्र प्रवेशं दापयितुं सफलः जातः ?

इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1x2=2)

- क) “धनहीनः” इति अर्थे किं पर्यायपदं प्रयुक्तम् ?
- ख) “सः बसयानं विहाय पदातिरेव प्राचलत्” अत्र ‘प्राचलत्’ क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ?
- ग) “निर्धनः” इति पदस्य विशेष्यपदं किम् ?

13. अधोलिखितं क्षोकं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत – (5)

कज्जलमलिनं धूमं मुञ्चति शतशकटीयानम् ।
वाष्पयानमाला संधावति वितरन्ती ध्वानम् ॥
यानानां पङ्क्तयः ह्यनन्ताः कठिनं संसरणम् । शुचि .... ॥

अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1/2x2=1)

- क) पर्यावरणे कीदृशं धूमं प्रसरति ?
- ख) किं धूमं मुञ्चति ?

ग) का संधावति ?

आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1x2=2)

क) वाष्पयानमाला किं वितरन्ती संधावति ?

ख) महानगरे काः अनन्ताः ?

ग) शतशकटीयानम् किं करोति ?

इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1x2=2)

क) “अनन्ताः” इति पदस्य विशेष्यपदं किम् ?

ख) “मुञ्चति” क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ?

ग) “अन्ताः” इति पदस्य किं विपरीतं पदं क्षोके प्रयुक्तम् ?

14. अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत – (5)

वानरः – (सगर्वम्) अतएव कथयामि यत् अहमेव योग्यः वनराजपदाय |

शीघ्रमेव मम राज्याभिषेकाय तत्पराः भवन्तु सर्वे वन्यजीवाः |

मयूरः – अरे वानरः ! तूष्णिं भव | कथं त्वं योग्यः वनराजपदाय ? पश्यतु
पश्यतु मम शिरसि राजमुकुटमिव शिखां स्थापयता विधात्रा एव
अहम् पक्षिराजः कृतः , अतः वने निवसन्तं मां वनराजरूपेणापि
द्रष्टुं सज्जाः भवन्तु अधुना | यतः कथं कोऽपि अन्यः विधातुः
निर्णयम् अन्यथाकर्तुं क्षमः |

काकः – (सव्यङ्ग्यम्) अरे अहिभुक् ! नृत्यातिरिक्तं का तव विशेषता यत्
त्वां वनराजपदाय योग्यं मन्यामहे वयम् ?

मयूरः – यतः मम नृत्यं तु प्रकृतेः आराधना |

अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1/2x2=1)

क) के वानरस्य राज्याभिषेकाय तत्पराः भवन्तु ?

ख) कस्य शिरसि राजमुकुटम् इव शिखा शोभते ?

ग) सव्यङ्ग्यम् कः कथयति ?

आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1x2=2)

क) मयूरस्य नृत्यं तु कस्याः आराधना ?

ख) केन मयूरः पक्षिराजः कृतः ?

ग) सर्वे वन्यजीवाः कथं तत्पराः भवन्तु ?

इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)

(1x2=2)

- क) “गर्वेण सहितम्” इत्यर्थे किं पदम् अत्र प्रयुक्तम् ?
- ख) “अक्षमः” पदस्य विपरीतं पदम् अत्र किम् ?
- ग) “कथयामि” क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ?

15. रेखांडिकतपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत -(केवलं प्रश्नचतुर्णाम्) (1x4=4)

- क) बुद्धिमती चपेटया पुत्रौ प्रहृतवती |
- ख) शिशुजनः लालनीयः एव भवति |
- ग) गुणी गुणं वेत्ति |
- घ) जनकेन सुताय शैशवे विद्याधनं दीयते |
- ङ) अयम् अन्येभ्यः दुर्बलः |

16. मञ्जूषातः समुचितपदानि गृहीत्वा अधोलिखितक्षोकस्य अन्वयं पूरयत – (1x4=4)

एकेन राजहंसेन या शोभा सरसो भवेत् |
न सा बक्सहस्रेण परितस्तीरवासिना ||

अन्वयः – एकेन (i) ..... सरसः या (ii)..... भवेत् ,
(iii) ..... तीरवासिना (iv) ..... सा शोभा न (भवति) |

परितः , शोभा , बक्सहस्रेण , राजहंसेन

अथवा

अधोलिखितक्षोके भावार्थं पूरयत – (1x4=4)

क्षोकः – आलस्यं हि मनुष्याणां शरीरस्थो महान् रिपुः |

नास्त्युद्यमसमो बन्धुः कृत्वा यं नावसीदति ||

भावार्थः – मनुष्याणां (i) ..... एव तेषां महान् (ii) .....

विद्यते | सः शत्रुः(iii) ..... हि वर्तते | तत् विपरीतं (iv) .....

समः महान् बन्धुः अन्यः कोऽपि नास्ति | अतः परिश्रमं कुर्यात् | यं कृत्वा नरः
कदापि दुःखी न भवति |

आलस्यम्, उद्यमेन, शरीरमध्ये, शत्रुः

17. घटनाक्रमानुसारं वाक्यानि लिखत -

$$(1/2 \times 8 = 4)$$

- क) इन्द्रः सुरभिम् असान्त्वयत् – गच्छ वत्से ! सर्वं भद्रं जायेत ।

ख) भूमौ पतितं स्वपुत्रं दृष्ट्वा सर्वधेनूनां मातुः सुरभेः नेत्राभ्याम् अश्रूणि
आविरासन् ।

ग) एकः कृषकः बलीवर्दाभ्यां क्षेत्रकर्षणं कुर्वन् आसीत् ।

घ) कृषभः हलम् उद्धवा गन्तुम् अशक्तः क्षेत्रे अपतत् ।

ङ) कृषकः हर्षातिरेकेण कर्षणविमुखः सन् वृषभौ नीत्वा गृहम् अगच्छत् ।

च) बलीवर्दयोः एकः शरीरेण दुर्वलः जवेन गन्तुम् अशक्तः आसीत् ।

छ) सर्वेषु अपत्येषु जननी तुल्यवत्सला भवति ।

ज) तदा क्रद्धः कृषीवलः तम् उत्थापयितुम् बहवारं यत्तम् अकरोत् ।

18. अधोलिखितपदानां पर्यायपदानि मञ्जूषातः चित्वा लिखत - (केवलं प्रश्नत्रयाणाम्)

$$(1 \times 3 = 3)$$

(i) व्याघ्रमारी तुर्णं धाविता ।

(क) शनैः

(ख) शीघ्रम्

(ग) अधिकम्

(घ) ततः

(ii) द्वयोः एकम् एव प्रतिवचनम् ।

(क) उत्तरम्

(ख) प्रश्नम्

(ग) संदेहम्

(घ) शब्दम्

(iii) मुख्यः परुषां वाचं वदति ।

(क) सत्यम्

(ख) असत्यम्

(ग) कठोराम

(घ) प्रियम

iv) भड़गा: रसालमक्लानि समाश्रयन्ते ।

(क) मध्यकरा:

(ख) भ्रमराः

(ग) कीटाः

(घ) पक्षिणः

***   ***   ***

ANNEXURE –A**DAV PUBLIC SCHOOLS, ODISHA****SAMPLE QUESTION, SUBJECT - SANSKRIT CLASS : X****BLUE PRINT OF QUESTION PAPER**

SI No.	Chapters / units	Marks Allotted in Syllabus	VSA (8Nos)	SA-I (21 Nos.)	MCQ (17 Nos.)	LS (44 Nos.)	TOTAL (90 NOS.)
1	अपठित अवबोधनम्-	10	1X2	1X1	1X3	2X2	10
2	पत्र लेखनम्-	5				1/2X10	5
3	चित्रवर्णनम् अनुच्छेद-	5				1X5	5
4	संस्कृत अनुवादः-	5				1X5	5
5	सन्धिः	4		1X4			4
6	समासः	4			1X4		4
7	प्रत्ययः	4			1X4		4
8	वाच्यपरिवर्तनम्-	3			1X3		3
9	समय लेखनम्-	4		1X4			4
10	अव्यव्य पदानि-	3		1X3			3
11	अशुद्धिसंशोधनम्	3			1X3		3
12	गद्यांशः	5	1/2X2	1X2		1X2	5
13	पद्यांशः	5	1/2X2	1X2		1X2	5
14	नाट्यांशः	5	1/2X2	1X2		1X2	5
15	प्रश्न निर्माणम्-	4				1X4	4
16	अन्वयः भावार्थः	4				1X4	4
17	घटनाक्रमः	4				1/2X8	4
18	अर्थ चयनम्-	3		1X3			3
MARKS		80	5	21	17	37	80

DAV PUBLIC SCHOOLS, ODIsha				
SAMPLE QUESTION , SUBJECT - SANSKRIT			CLASS : X	
QUESTION WISE ANALYSIS				
	Chapters / units	Forms of Question - (LA , MCQ, SA-I, VSA)	Marks Allotted	(R), (U), (A), (H), (E)
1	अपठित अवबोधनम्-	LA -2 VSA -2 MCQ -3 SA - 1	10	U – 2 U - 4 E – 1 H - 3
2	पत्र लेखनम्-	LA	5	A – 3 H - 2
3	चित्र वर्णनम्- अनुच्छेद	LA	5	U – 2 A - 3
4	संस्कृत अनुवाद:-	LA	5	R – 1 A - 4
5	सन्धिः	SA	4	R – 2 A - 2
6	समासः	MCQ	4	A - 4
7	प्रत्ययः	MCQ	4	R – 2 A – 2
8	वाच्यपरिवर्तनम्-	MCQ	3	R – 1 A - 2
9	समय लेखनम्-	SA	4	R – 2 A - 2
10	अव्यव्य पदानि-	SA	3	R – 1 A - 2
11	अशुद्धिसंशोधनम्	MCQ	3	R – 1 A - 2
12	गद्यांशः	VSA - 2 LA - 2 SA - 2	5	U – 1 U – 2 H - 2
13	पद्यांशः	VSA - 2 LA - 2 SA - 2	5	U – 1 U – 2 H - 2
14	नाट्यांशः	VSA - 2 LA - 2 SA - 2	5	U – 1 U – 2 H - 2
15	प्रश्न निर्माणम्-	LA	4	A – 3 E - 1
16	अन्वयः भावार्थः /	LA	4	U – 2 A - 2
17	घटनाक्रमः	LA	4	R – 2

18	अर्थ चयनम्-	SA	3	R - 3
----	-------------	----	---	-------

DAV PUBLIC SCHOOLS, ODISHA SAMPLE QUESTION SUBJECT – SANSKRIT CLASS : X MARKING SCHEME			
QSTN NO	Value Points	Marks Allotted	PAGE NO. OF NCERT /TEXT BOOK
1	<p>खण्ड-क (अपठित-गद्यांशः) (10)</p> <p>अपठित-गद्यांश-आधारित-उत्तराणि</p> <p>अ. पदेन उत्तरत -</p> <ul style="list-style-type: none"> i) काञ्चनम् ii) धनी जनः iii) मुख्यातिथिरूपेण <p>आ. वाक्येन उत्तरत -</p> <ul style="list-style-type: none"> i) धनी जनः बुद्धिमान् , गुणवान् , कुशलः दर्शनीयः च मन्यते । ii) निर्धनं जनः बुद्धिमान् भूत्वा अपि धनाभावे शिक्षां प्राप्तुं न शक्नोति । iii) धनस्य बलेन जनाः शिक्षाम् अपि क्रीणन्ति उपाधिं च प्राप्नुवन्ति । <p>इ. “धनस्य वर्चस्वम्” अथवा अन्यः कश्चित् समुचितः शीर्षकः छात्रैः लेखितव्यः ।</p> <p>ई. भाषिकप्रश्नाः -</p> <ul style="list-style-type: none"> i) सर्वे गुणाः ii) गुणहीनः iii) निर्धनः iv) नरम् 	(1X2=2) (2X2=4) (1X1=1) (1X3=3)	NA
2	<p>खण्ड-ख (रचनात्मक-कार्यम्) (15)</p> <p>पत्रलेखनम्</p> <ul style="list-style-type: none"> i. मोहालीनगरम् ii. नगरनिगमः iii. अत्र iv. जलाभावस्य v. समाधानम् 	(1/2X10=5)	NA

	vi. संरक्षणम् vii. सहायताम् viii. समर्थः ix. अनुगृहीतः x. देवदत्तः शर्मा		
3	छात्रैः चित्रम् आधृत्य मञ्जूषाप्रदत्तपदैः शुद्ध-सरल- पञ्चवाक्यानि लेखितव्यानि । अथवा अनुच्छेदस्य शीर्षकम् आधृत्य मञ्जूषाशब्दसहायतया छात्रैः शुद्ध-सरल-पञ्चवाक्यानि लेखितव्यानि ।	(1X5=5) (1X5=5)	NA
4	संस्कृत-भाषया अनुवादः - 1) सर्वे विद्यायाः महत्वं जानन्ति । 2) विद्यालयाः विद्यायाः मन्दिराणि भवन्ति । 3) भक्ताः शिवम् नमन्ति । 4) ह्यः ते सर्वे कुत्र अगच्छन् । 5) जीवनस्य लक्ष्यम् सुन्दरं भवेत् । 6) त्वम् अधुना गृहम् गच्छ । 7) सः बालकः श्वः विदेशं गमिष्यति ।	(1X5=5)	NA
5	(खण्ड-ग) (अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्) (25) सन्धिः - i) प्रकृतिः + एव ii) मानुषादपि iii) वयसः + तु iv) शरीरस्थो महान् v) सम्यक् + उक्तम्	(1X4=4)	NCERT CH. 1 (3) CH. 2 (14) CH. 4 (31) CH. 6 (48) CH. 7 (59)
6	समासः - i) हर्षण मिश्रितम् ii) ससम्मानम् iii) विमूढा धीः यस्य सः iv) लवकुशः v) राज्ञः पुत्रः	(1X4=4)	NCERT CH. 7 (57) CH. 8 (68) CH. 9 (75) CH. 4 (30) CH. 2 (13)
7	प्रत्यय- i) महत् + त्व ii) विचित्रा iii) पाषाण + डीप्	(1X4=4)	NCERT CH. 7 (60) CH. 8 (68) CH. 1 (4)

	iv) बल + मतुप् v) अवक्रता		CH. 2 (15) CH. 9 (75)
8	वाच्यम् - i) कुरुथ ii) उत्तराणि iii) वयम् iv) पाठम्	(1X3=3)	NA
9	समयः - i) अष्ट ii) सार्थ – नव iii) सपाद – एक – वादने iv) पादोन – षड् v) सार्थ – सप्त – वादने	(1X4=4)	NA
10	अव्ययपदानि - i) कुतः ii) अपि iii) च iv) तदा	(1X3=3)	NCERT CH. 2 (14) CH. 4 (31) CH. 5 (41) CH. 7 (56)
11	शुद्धिकरणम् - i) भजामि ii) मित्राणि iii) मह्यम् iv) गमिष्यामः	(1X3=3)	NA
12	खण्ड-घ (पठित-अवबोधनम्)(30) गद्यांशः: अ. पदेन उत्तरत - क) वसयानम् ख) वित्तम् ग) तनूजः आ. वाक्येन उत्तरत- क) तनयः अध्ययने संलग्नः अभवत् । ख) जनः परमर्थकाश्येन पीडितः आसीत् । ग) जनः स्वपुत्रम् एकस्मिन् महाविद्यालये प्रवेशं दापयितुं सफलः जातः । इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत - क) निर्धनः ख) सः ग) जनः	(1/2X2=1) (1X2=2) (1X2=2)	NCERT CH. 8 (66)
13	श्लोकः		

	<p>अ. पदेन उत्तरत -</p> <p>क) कज्जलमलिनम् ख) शतशकटीयानम् ग) वाष्पयानमाला</p> <p>आ. वाक्येन उत्तरत -</p> <p>क) वाष्पयानमाला ध्वानम् वितरन्ति संधावति । ख) महानगरे यानानां पङ्क्तयः अनन्ताः । ग) शतशकटीयानम् कज्जलमलिनं धूमं मुञ्चति ।</p> <p>इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत -</p> <p>क) पङ्क्तयः ख) शतशकटीयानम् ग) अनन्ताः</p>	(1/2X2=1) (1X2=2) (1X2=2)	NCERT CH. 1 (3)
14	<p>नात्यांशः</p> <p>अ. पदेन उत्तरत -</p> <p>क) वन्यजीवाः ख) मयूरस्य ग) काकः</p> <p>आ. वाक्येन उत्तरत -</p> <p>क) मयूरस्य नृत्यं तु प्रकृतेः आराधना । ख) विधात्रा मयूरः पक्षिराजः कृतः । ग) सर्वे वन्यजीवाः वानरस्य रज्याभिषेकाय तत्पराः भवन्तु ।</p> <p>इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत -</p> <p>क) सर्गर्वम् ख) क्षमः ग) अहम्</p>	(1/2X2=1) (1X2=2) (1X2=2)	NCERT CH. 7 (59)
15	<p>प्रश्ननिर्मणम् -</p> <p>क) क्या ? ख) कः ? ग) कम् ? घ) कस्मै ? ङ) केभ्यः ?</p>	(1X4=4)	NCERT CH. 2 (17) CH. 4 (31) CH. 6 (48) CH. 9 (77) CH. 5 (44)
16	<p>अन्वयः -</p> <p>i) राजहंसेन ii) शोभा iii) परितः iv) बकसहस्रेण <u>अथवा</u></p> <p>भावार्थः -</p> <p>i) शरीरमध्ये ii) शत्रुः iii) आलस्यम् iv) उद्यमेन</p>	(1X4=4) (1X4=4)	NCERT CH. 12 (99) CH. 6 (49)
17	<p>घटनाक्रमः -</p> <p>1) एकः कृषकः .....</p> <p>2) बलीवर्दयोः एकः .....</p> <p>3) ऋषभः हलम् .....</p> <p>4) तदा कुद्धः .....</p>	(1/2X8=4)	NCERT CH. 5 (40 , 41)

	5) भूमौ पतितं		
	6) इन्द्रः सुरभिं		
	7) कृषकः हर्षात्तिरेकेण		
18	8) सर्वेषु अपत्येषु	(1X3=3)	NCERT CH. 2 (15) CH. 4 (31) CH. 9 (75) CH. 12 (104)

*** * * * * * ***

आदर्श-प्रश्नपत्रम् – 2022-23

कक्षा – दशमी

संस्कृतम् (कोड -122)

समयः – होराद्वयम्

सम्पूर्णाङ्कः - 80

सामान्यनिर्देशः –

1. कृपया सम्यक्तया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे 8 पृष्ठानि मुद्रितानि सन्ति।
2. कृपया सम्यक्तया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे 18 प्रश्नाः सन्ति।
3. अस्य प्रश्नपत्रस्य पठनाय 20 निमेषाः निर्धारिताः सन्ति। अस्मिन् अवधौ केवलं प्रश्नपत्रं पठनीयम्
उत्तरपुस्तिकायां च किमपि न लेखनीयम्।
4. उत्तरलेखनात् पूर्वं प्रश्नस्य क्रमाङ्कः अवश्यं लेखनीयः।
5. प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् एव लेखनीया।
6. सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि।
7. प्रश्नानां निर्देशः ध्यानेन अवश्यं पठनीयम्।

अपठितावबोधनम् – 10

1	<p>अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत ।</p> <p>शिक्षा मानवविकाशस्य परमं साधनम्। शिक्षा ज्ञानोदयेन नैतिकं चारित्रिकं च विकाशं सम्पादयति। शिक्षा सांस्कृतिकीं दृष्टिम् उद्घोधयति। वर्तमान-शिक्षापद्धतौ बालकस्य सर्वाङ्गीणविकाशस्य परिकल्पना अस्ति। अधुना बालाः आधुनिकविषयान् अपि अध्येतुं सम्प्रेरिताः दृश्यन्ते। यथा हि विज्ञानम्, गणितम्, भूगोलम्, इतिहासम्, अर्थशास्त्रम्, राजनीतिशास्त्रम्, सङ्गीतम्, सङ्गणकयन्त्रम् (Computer) आदयः। वर्तमान-शिक्षापद्धतौ शिक्षिताः युवकाः युवत्यश्च कठिनं श्रमं कृत्वा स्व स्वक्षेत्रे महत्त्वपूर्णं साफल्यं प्राप्तवन्तः। अतएव शिक्षा श्रमस्य महत्त्वम् अपि शिक्षयति। शिक्षिताः युवकाः मानवीयगुणान् प्रति आकर्षिताः भवन्ति। अस्माकं देशे शिक्षाप्राप्त्यै कः अपि बालः कापि बाला च अर्थाभावं न अनुभवेत् इति शासनं प्रयतते। यतः शिक्षा न केवलं मानवकल्याणाय अपेक्षिता अपितु सा राष्ट्रगौरवाय अपि महत्त्वपूर्णी।</p> <p>अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) शिक्षा कीदृशीं दृष्टिम् उद्घोधयति ?</p> <p>(ख) का श्रमस्य महत्त्वम् अपि शिक्षयति ?</p> <p>(ग) शिक्षा मानवविकाशस्य किम् अस्ति ?</p> <p>आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) के कठिनं श्रमं कृत्वा साफल्यं प्राप्तवन्तः?</p> <p>(ख) शिक्षिताः युवकाः कान् प्रति आकर्षिताः भवन्ति ?</p> <p>(ग) वर्तमान-शिक्षापद्धतौ कस्य परिकल्पना अस्ति ?</p> <p>इ. प्रदत्तगद्यांशस्य कृते समुचितं शीर्षकं लिखत।</p>	10
		[1x2=2]
		[2x2=4]
		[1]

	ई. निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नत्रयम्) (क) “ कापि बाला अर्थाभावं न अनुभवेत्। ” अस्मिन् वाक्ये किं क्रियापदम् ? (अ) कापि (आ) बाला (इ) अर्थाभावं (ई) अनुभवेत्। (ख) “ बालकः ” इति पदस्य किं विपरीतम् अनुच्छेदे अस्ति ? (अ) बालिका (आ) वृद्धा (इ) तरुणः (ई) युवकः (ग) “ शिक्षिताः युवकाः ” इत्यनयोः किं विशेषणपदम् ? (अ) छात्रः (आ) बालकः (इ) शिक्षिताः (ई) युवकाः (घ) “ धनम् ” इति पदस्य किं पर्यायम् अस्ति ? (अ) अर्थम् (आ) वनम् (इ) क्षणम् (ई) जीवनम्	[1x3=3]
--	--	---------

रचनात्मककार्यम् – 15

2	भवती गौरी । भवत्याः सखी मुदिता अस्ति। तां प्रति लिखिते मञ्जूषायाः उचित-पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत। (i) _____ तिथिः – प्रियसखि मुदिते ! सर्वत्र (ii) _____ अद्य एव तव पत्रं (iii) _____। पत्रे लिखितम् आसीत् यत् तव परीक्षाः समाप्ताः अवकाशाः च (iv) _____। इदं ज्ञात्वा मम मनः अति (v) _____ अभवत् यत् अग्रिमे मासे त्वम् मम गृहम् आगमिष्यसि। अहम् उत्सुकतया तव (vi) _____ करोमि। यदा त्वम् अत्र आगमिष्यसि (vii) _____ बहु आनन्दः भविष्यति। (viii) _____ मिलित्वा बहु-वार्त्ताः करिष्यावः, विपणिं गमिष्यावः, (ix) _____ परिधानानि च क्रेष्यावः। भ्रमणाय अपि गमिष्यावः। मातापितृभ्यां नमोनमः। तव (x) _____ गौरी मञ्जूषा - (सखी, प्रसन्नम्, प्राप्तम्, आरब्धा, प्रतीक्षाम्, नमोनमः, तदा, बहूनि, दिल्लीनगरात्, आवाम्)	[1/2x10=5]
03	मञ्जूषायाः सहायतया चित्रं वर्णयत । (वाक्यपञ्चकम् अनिर्वार्यम्)	[1x5=5]

[1x5=5]

मञ्जूषा-(देशरक्षा, जीवनम्, आकाशमार्गे, सैनिकाः, समर्पयन्ति, युद्धम्, सीमारेखायां, गोलिकोचालनम्, वीराः, सेवां कुर्वन्ति, भारतमातुः, शत्रुभिः सह)

.अथवा

“ पुस्तकमेलकम् ” इति विषयम् अधिकृत्य मञ्जूषापदसाहाय्येन अनुच्छेदमेकं लिखत।

(वाक्यपञ्चकम् अनिर्वार्यम्)

मञ्जूषा - (चित्राणि, पुस्तकानि, मित्राणि, लोकार्पणम्, अभवत्, अतीवप्रसन्ना, ध्वनिमुद्रिका, संगणकम्, अन्तःप्रवेशः, विविधं साहित्यम्, विभिन्नानि, प्रकोष्ठानि, संस्कृतपुस्तकानि, जनाः, पश्यन्ति)

4 अथोलिखितवाक्यानां संस्कृतभाषया अनुवादं कुरुत । (केवलं वाक्यपञ्चकम्)

(i) पेड से पत्ते गिरते हैं।

Leaves fall down from the tree.

(ii) क्या मैं अंदर आऊँ?

May I come in ?

(iii) राघव साँप से डरता है।

Raghav is scared of snake.

(iv) गङ्गा का जल पवित्र होता है।

The water of Ganga is pure.

(v) महेश खा रहा था।

Mahesh was eating.

(vi) तुम ने उसे कपड़ा दिया।

You gave him cloth.

(vii) कल विद्यालय का अवकाश रहेगा।

Tomorrow the school will remain closed.

अनुप्रयुक्तव्याकरणम् – 25

05 प्रदत्तवाक्येषु स्थूलपदानां सन्धिं सन्धिच्छेदं वा कृत्वा लिखत । (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)

[1x4=4]

(क) दुर्दान्तैः + दशनैः: जनग्रसनम् नैव स्यात्।

(ख) पाषाणीसभ्यता निसर्गे स्यान्न समाविष्टा।

	(ग) कश्चित् धूर्तः श्रृगालः हसन् आह । (घ) न कश्चिदस्मिन् तपोवने तस्य नाम व्यवहरति। (ङ) आर्यः + अपि गुरुचरणवन्दनायाम्।	
06	वाक्येषु उद्धृतपदानां समासं विग्रहं वा विकल्पेभ्यः चिनुता।(केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) (क) वायोः मण्डलं भृशं दूषितं न हि निर्मलं जलम्। (अ) वायोमण्डलं (आ) वायुमण्डलं (इ) वायामण्डलं (ई) वायुमण्डलानि (ख) जम्बुककृतः अस्मात् उत्साहात् कथं मुच्यताम् इति बुद्धिमती चिन्तितवती। (अ) जम्बुकस्य कृतः (आ) जम्बुकाय कृतः (इ) जम्बुकं कृतः (ई) जम्बुकेन कृतः (ग) विदूषकेन सह तापसौ कुशलवौ प्रविशतः। (अ) सविदूषकम् (आ) उपविदूषकम् (इ) यथाविदूषकम् (ई) अनुविदूषकम् (घ) रामलक्ष्मणौ मिथिलाम् अगच्छताम्। (अ) रामात् च लक्ष्मणात् च (आ) रामः च लक्ष्मणः च (इ) रामस्य च लक्ष्मणस्य च (ई) रामौ च लक्ष्मणौ च (ङ) सर्वत्र जलोपप्लवः सञ्चातः। (अ) जले उपप्लवः (आ) जलाय उपप्लवः (इ) जलस्य उपप्लवः (ई) जलात् उपप्लवः	[1x4=4]
07	प्रदत्तवाक्येषु स्थूलपदानां प्रत्ययं संयोजनं विभाजनं वा विकल्पेभ्यः चिनुत । (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) (क) (वाष्पयानमाल + टापु) ध्वानम् वितरन्ति संधावति। (अ) वाष्पयानमालम् (आ) वाष्पयानमाला (इ) वाष्पयानमालः (ई) वाष्पयानमालानि (ख) हे तन्वि ! सर्वदा सर्वकार्येषु बुद्धिः एव बलवती भवति। (अ) बल + वती (आ) बल + वतुप् (इ) बलवत् + ई (ई) बल + मतुप् (ग) लोके (बुद्धि + मतुप्) जनः_____ महतः भयात् मुच्यते । (अ) बुद्धिमान् (आ) बुद्धिमत् (इ) बुद्धिवती (ई) बुद्धिमती (घ) हिमकरः अपि बालभावात् पशुपतिमस्तक-केतकच्छदत्वं व्रजति। (अ) केतकच्छ + दत्वं (आ) केतकच्छद + त्व (इ) केतक + च्छदत्वं (ई) केतकच्छद + त्वं (ङ) दुर्वले सुते मातुः अभ्यधिका कृपा सहजैव। (अ) अभ्य + धिका (आ) अभ्यधि + का (इ) अभ्यधिक + टाप् (ई) अभ्यधिक + आ	[1x4=4]

08	<p>वाच्यस्य नियमानुगुणं उचितं विकल्पं चिनुत । (केवलं प्रश्नत्रयम्) पूरयता।</p> <p>(क) _____ शनैः शनैः चल्यते। (अ) गजाः (आ) गजैः (इ) गजेभ्यः (ई) गजः</p> <p>(ख) चिकित्सकः _____ करोति। (अ) उपचारः (आ) उपचारैः (इ) उपचारेण (ई) उपचारं</p> <p>(ग) अस्माभिः ग्रामः _____ । (अ) गम्यते (आ) गच्छन्ति (इ) गच्छामः (ई) गच्छति</p> <p>(घ) _____ चित्राणि दृश्यन्ते। (अ) अहम् (आ) त्वया (इ) त्वम् (ई) तेभ्यः</p>	[1x3=3]
09	<p>प्रदत्तेभ्यः विकल्पेभ्यः समुचितं कालबोधकं पदं चिनुत । (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(क) (११:००) _____ मित्रम् आगच्छति।</p> <p>(ख) छात्रः प्रातः (७:३०) _____ प्रातराशं करोति।</p> <p>(ग) द्वितीयरेलयानं (१०:१५) _____ जयपुरं प्राप्नोति।</p> <p>(घ) वयं (९:४५) _____ पर्यन्तं गणितविषयं पठामः ।</p> <p>(ङ) अनन्या (५:४५) _____ क्रीडति।</p>	[1x4=4]
10	<p>वाक्यानुगुणम् उचितम् अव्ययपदं चिनुत । (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(क) रामः - _____ युज्यते। किं नामधेयम्?</p> <p>(ख) प्राकृतिक-वातावरणे क्षणं सञ्चरणम् _____ लाभदायकं भवति।</p> <p>(ग) यत्र हरीतिमा _____ शुचि पर्यावरणम्।</p> <p>(घ) श्रृगालः हसन् आह - “भवान् _____ भयात् पलायितः? मञ्जूषा - (अपि, सम्प्रति, कुतः, तत्र)</p>	
11	<p>प्रदत्तवाक्येषु स्थूल-अशुद्धपदनां स्थाने शुद्धं पदं विकल्पेभ्यः चिनुता। (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(क) सः सुन्दराणि “चित्रं” रचयति। (अ) चित्राणि (आ) चित्रः (इ) चित्राः (ई) चित्रेण</p> <p>(ख) “त्वं” लेखः लिख्यते । (अ) सः (आ) त्वया (इ) तेभ्यः (ई) सा</p> <p>(ग) युवां भोजनं “खादताम्” । (अ) खादतः (आ) खादावः (इ) खादति (ई) खादतम्</p> <p>(घ) सीता “रामस्य” सह वनम् अगच्छत्। (अ) रामं (आ) रामे (इ) रामेण (ई) रामः</p>	[1x3=3]
12	<p>अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत । आदेशं प्राप्य उभौ प्राचलताम्। तत्रोपेत्य काष्ठपटले निहितं पटाच्छादितं</p>	[5]

	<p>देहं स्कन्धेन वहन्तौ न्यायाधिकरणं प्रति प्रस्थितौ। आरक्षी सुपुष्टदेहः आसीत्, अभियुक्तश्च अतीव कृशकायः। भारवतः शवस्य स्कन्धेन वहनं तत्कृते दुष्करम् आसीत्। स भारवेदनया क्रन्दति स्म। तस्य क्रन्दनं निशम्य मुदितः आरक्षी तमुवाच-रे दुष्ट! तस्मिन् दिने त्वयाऽहं चोरिताया मञ्जूषाया ग्रहणाद् वारितः। इदानीं निजकृत्यस्य फलं भुक्ष्व। अस्मिन् चौर्याभियोगे त्वं वर्षत्रयस्य कारादण्डं लप्स्यसे” इति प्रोच्य उच्चैः अहसत्। यथाकथञ्चिद् उभौ शवमानीय एकस्मिन् चत्वरे स्थापितवन्तौ।</p> <p>अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) कः कृशकायः आसीत् ?</p> <p>(ख) आदेशं प्राप्य कौ प्राचलताम् ?</p> <p>(ग) कः उच्चैः अहसत् ?</p> <p>आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) अभियुक्तस्य कृते किं दुष्करम् आसीत् ?</p> <p>(ख) अभियुक्तस्य क्रन्दनं श्रुत्वा आरक्षी तं किम् अवदत् ?</p> <p>(ग) उभौ शवमानीय कुत्र स्थापितवन्तौ ?</p> <p>इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) “लप्स्यसे” इति क्रियापदस्य कः कर्ता ?</p> <p>(ख) “पण्डितो जनः” अनयोः पदयोः विशेष्यपदं किम् अस्ति ?</p> <p>(ग) “सुकरम्” इति पदस्य किं विपरीतं श्लोके अस्ति?</p>	[1/2x2=1]
13	<p>अधोलिखितं पद्यांशं अनुसृत्य प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत ।</p> <p>उदीरितोऽर्थः पशुनापि गृह्यते हयाश्च नागाश्च वहन्ति बोधिताः। अनुक्तमप्यूहति पण्डितो जनः परेङ्गतज्ञानफलाः हि बुद्धयः॥</p> <p>अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) केन उदीरितः अर्थः गृह्यते?</p> <p>(ख) का: परेङ्गतज्ञानफलाः भवन्ति ?</p> <p>(ग) कः अनुक्तमपि ऊहति?</p> <p>आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) के बोधिताः वहन्ति?</p> <p>(ख) बुद्धयः कीदृश्यः भवन्ति?</p> <p>(ग) पशुना अपि किं गृह्यते?</p> <p>इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) “ऊहति” इति क्रियापदस्य कः कर्ता ?</p> <p>(ख) “यथाकथञ्चिद् उभौ शवमानीय एकस्मिन् चत्वरे स्थापितवन्तौ।” अत्र विशेष्यं किम् अस्ति ?</p> <p>(ग) “उक्तम्” इति पदस्य किं विपरीतं श्लोके अस्ति?</p>	<p>[5]</p> <p>[1/2x2=1]</p> <p>[1x2=2]</p> <p>[1x2=2]</p>

14	<p>अधोलिखितं नात्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत ।</p> <p>काकः – आम् सत्यं कथितं त्वया-वस्तुतः वनराजः भवितुं तु अहमेव योग्यः।</p> <p>पिकः – (उपहसन्) कथं त्वं योग्यः वनराजः भवितुं, यत्र तत्र का-का इति कर्कशध्वनिना वातावरणमाकुलीकरोषि। न रूपं न ध्वनिरस्ति। कृष्णवर्णं, मेध्यामध्यभक्षकं त्वां कथं वनराजं मन्यामहे वयम्?</p> <p>काकः – अरे ! अरे ! किं जल्पसि? यदि अहं कृष्णवर्णः तर्हि त्वं किं गौराङ्गः? अपि च विस्मर्यते किं यत् मम सत्यप्रियता तु जनानां कृते उदाहरणस्वरूपा-‘अनृतं वदसि चेत् काकः दशेत्’-इति प्रकारेण। अस्माकं परिश्रमः ऐक्यं च विश्वप्रथितम्। अपि च काकचेष्टः विद्यार्थी एव आदर्शच्छात्रः मन्यते।</p> <p>पिकः – अलम् अलम् अतिविक्थनेन, किं विस्मर्यते यत्-</p> <p>काकः कृष्णः पिकः कृष्णः कोः भेदः पिककाकयोः। वसन्तसमये प्राप्ते काकः काकः पिकः पिकः॥</p> <p>अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) कः मेध्यामध्यभक्षकः ?</p> <p>(ख) काकचेष्टः विद्यार्थी एव कीदृशः छात्रः मन्यते ?</p> <p>(ग) पिकस्य वर्णः कः ?</p> <p>आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) काकः का - का इति ध्वनिना किं करोति ?</p> <p>(ख) किमर्थं काकः दशेत्-इति कथा अस्ति ?</p> <p>(ग) कस्मिन् समये पिककाकयोः भेदः ज्ञायते ?</p> <p>इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) “ अनृतं वदसि चेत् काकः दशेत्। ” अत्र कः कर्ता ?</p> <p>(ख) “ काकः कृष्णः ” अनयोः पदयोः विशेषणं किम् अस्ति ?</p> <p>(ग) “ अरे ! अरे ! किं जल्पसि ? ” अस्मिन् वाक्ये किं क्रियापदम् ?</p>	[1/2x2=1]
15	<p>उद्धृतपदानि आधृत्य समुचितं प्रश्नवाचकं पदं चिनुत ।(केवलं प्रश्नपञ्चकम्)</p> <p>(क) “ प्रकृत्याः ” सन्निधौ वास्तविकं सुखं विद्यते ।</p> <p>(ख) त्वं “ मानुषात् ” विभेषि ।</p> <p>(ग) अपूर्वः अयं “ मानवानां ” सरस्वत्यवतारः ।</p> <p>(घ) अयम् “ अन्येभ्यः ” दुर्बलः ।</p> <p>(ङ) बुद्धिर्बलबती तन्वी “ सर्वकार्येषु ” सर्वदा ।</p>	[1x4=4]
16	<p>क्षोकाधारेण मञ्जूषायाः सहायतया अन्वयं पूरयित्वा पुनः लिखत ।</p> <p>अवक्रता यथा चित्ते तथा वाचि भवेद् यदि। तदेवाहुः महात्मानः समत्वमिति तथ्यतः॥</p> <p>अन्वयः - यथा _____ चित्ते तथा यदि _____ भवेत्,</p>	[1x4=4]

	<p>महात्मानः _____ तदेव _____ इति आहुः। (वाचि, समत्वम्, अवक्रता, तथ्यतः) अथवा</p> <p>मञ्जूषायाः सहायतया क्षोकस्य भावार्थं पूरयित्वा पुनः लिखत । वाक्पटुर्धैर्यवान् मन्त्री सभायामप्यकातरः। स केनापि प्रकारेण परैर्न परिभूयते॥</p> <p>भावार्थः - (य:) मन्त्री _____ सम्भाषणे चतुरः, धैर्ययुक्तः _____ च भवति, सःm मन्त्री _____ कथमपि _____ न शक्यते ।</p> <p>(तिरस्कर्तुम्, निर्भीकः, सभायाम्, विरोधिभिः)</p>	
17	<p>अधोलिखितान् कथांशान् समुचितक्रमेण लिखत।</p> <p>(क) विविधा पक्षिणः अपि सिंहस्य एतादृशीं दशां दृष्ट्वा हर्षमिश्रितं कलरवं कुर्वन्ति।</p> <p>(ख) तुच्छजीवैः आत्मनः एतादृश्या दुरवस्थया श्रान्तः सर्वजन्तून् दृष्ट्वा पृच्छति।</p> <p>(ग) एकः सिंहः सुखेन विश्राम्यते तदैव एक वानरः आगत्य तस्य पुच्छं धुनोति।</p> <p>(घ) एवमेव वानराः वारं वारं सिंहम् तुदन्ति।</p> <p>(ङ) क्रुद्धः सिंहः तं प्रहर्तुमिच्छति।</p> <p>(च) क्रुद्ध सिंहः इतस्ततः धावति गर्जति च।</p> <p>(छ) तदैव अन्यस्मात् वृक्षात् अपरः वानरः सिंहस्य कर्णमाकृष्य पुनः वृक्षोपरि आरोहति।</p> <p>(ज) परम् किमपि कर्तुमसमर्थः एव तिष्ठति।</p>	[1/2x8=4]
18	<p>अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां प्रसङ्गानुकूलम् उचितार्थं प्रदत्तविकल्पेभ्यः चिन्तुत । (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(क) अत्र जीवितं दुर्वहं जातम् प्रकृति मे शरणम्।</p> <p>(अ) सौविध्यं (आ) दुष्करं (इ) सुकरं (ई) सरलं</p> <p>(ख) इत्युक्त्वा धाविता तूर्णं व्याघ्रमारी भयङ्करा।</p> <p>(अ) मन्दं मन्दं (आ) शीघ्रम् (इ) कृच्छ्रेण (ई) कष्टेन</p> <p>(ग) श्रूगालः भयाकुलं व्याघ्रं दृष्ट्वा अहसत् ।</p> <p>(अ) सिंहः (आ) व्याघ्रः (इ) गजः (ई) जम्बुकः</p> <p>(घ) भो वासव ! अहं पुत्रस्य दैन्यं दृष्ट्वा रोदिमि।</p> <p>(अ) अग्ने ! (आ) वरुण ! (इ) विष्णो ! (ई) इन्द्र !</p>	[1x3=3]

DAV PUBLIC SCHOOLS, ODISHA ZONE

ANNUAL EXAMINATION

SUB-SANSKRIT (CODE-122)

STD-X (2022-23)

MARKING SCHEME

अपठितावबोधनम् – 10

Q. NO.	ANSWER KEY	80 अङ्काः
1	<p>अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) सांस्कृतिकीं (ख) शिक्षा (ग) साधनम्</p> <p>आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) शिक्षिता: युवकाः युवत्यश्च कठिनं श्रमं कृत्वा स्व स्वक्षेत्रे महत्त्वपूर्ण साफल्यं प्राप्तवन्तः।</p> <p>(ख) शिक्षिता: युवकाः मानवीयगुणान् प्रति आकर्षिताः भवन्ति।</p> <p>(ग) वर्तमान-शिक्षापद्धतौ बालकस्य सर्वाङ्गीणविकाशस्य परिकल्पना अस्ति।</p> <p>इ. शिक्षा / शिक्षायाः महत्त्वम् (अन्यत् किमपि उचितं शीर्षकं भवेत्)</p> <p>ई. निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(क) अनुभवेत् (ख) बालिका (ग) शिक्षिता: (घ) अर्थम्</p>	<p>[1x2=2]</p> <p>[2x2=4]</p> <p>[1]</p> <p>[1x3=3]</p>

रचनात्मककार्यम् – 15

2	<p>भवती गौरी । भवत्याः सखी मुदिता अस्ति। तां प्रति लिखिते मञ्जूषायाः उचित-पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत।</p> <p>(i) दिल्लीनगरात् (ii) नमोनमः (iii) प्राप्तम् (iv) आरब्धा (v) प्रसन्नम्</p> <p>(vi) प्रतीक्षाम् (vii) तदा (viii) आवां (ix) बहूनि (x) सखी</p>	[1/2x10=5]
03	<p>चित्रवर्णनम्</p> <p>अत्र छात्रेभ्यः संक्षिप्तवाक्यरचना अपेक्षिता वर्तते। केवलं वाक्यशुद्धिः द्रष्टव्या। अस्य प्रश्नस्य प्रमुखम् उद्देश्यं वाक्यरचना अस्ति। वाक्यं दीर्घम् अस्ति अथवा लघुः इति महत्त्वपूर्ण नास्ति। प्रतिवाक्यम् अर्थः अङ्कः भावस्य कृते अर्थः अङ्कः च व्याकरणदृष्ट्या शुद्धतानिमित्तं निर्धारितः अस्ति। मञ्जूषायां प्रदत्ताः शब्दाः सहायतार्थं सन्ति। छात्राः तेषां वाक्येषु प्रयोगं कुर्यात् इति अनिवार्यं नास्ति। छात्राः स्वमेधया अपि वाक्यानि लेखितुं शकुवन्ति। मञ्जूषायां प्रदत्तानां शब्दानां विभक्तिं परिवर्तनं कृत्वा अपि वाक्यानि निर्मातुं शक्यते।</p> <p style="text-align: center;">अथवा</p> <p>अनुच्छेदलेखनम्</p> <p>अयं विकल्पः सर्वेभ्यः अस्ति। छात्राः मञ्जूषायां प्रदत्तानां शब्दानां विभक्तिं परिवर्तनं कृत्वा अपि वाक्यानि निर्मातुं शकुवन्ति। अतः अङ्काः देयाः। अस्य मूल्याङ्कनाय अन्ये नियमाः चित्रवर्णनस्य अनुगुणं पालनीयाः।</p>	[1x5=5]
4	<p>(क) वृक्षात् पत्राणि पतन्ति।</p> <p>(ख) किम् अहम् अन्तः आगच्छानि?</p> <p>(ग) राघवः सर्पात् विभेति।</p>	[1x5=5]

	(घ) गङ्गायाः जलं पवित्रम् अस्ति। (ङ) महेश अखादत्। (च) त्वं तस्मै वस्त्रम् अयच्छत्। (छ) श्वः विद्यालयस्य अवकाशः भविष्यति।	
--	---	--

अनुप्रयुक्तव्याकरणम् – 25

05	(क) <u>दुर्दान्तैर्दशनैः</u> जनग्रसनम् नैव स्यात्। (ख) पाषाणीसभ्यता निसर्गे स्यात् + न समाविष्टा। (ग) कः + <u>चित्</u> धूर्तः शृगालः हसन् आह। (घ) न कः + <u>चित्</u> + <u>अस्मिन्</u> तपोवने तस्य नाम व्यवहरति। (ङ) <u>आर्योऽपि</u> गुरुचरणवन्दनायाम्।	[1x4=4]
06	(क) <u>वायुमण्डलं</u> भृशं दूषितं न हि निर्मलं जलम्। (ख) <u>जम्बुकेन</u> कृतः अस्मात् उत्साहात् कथं मुच्यताम् इति बुद्धिमती चिन्तितवती। (ग) <u>सविदूषकम्</u> तापसौ कुशलवौ प्रविशतः। (घ) <u>रामः च लक्ष्मणः च</u> मिथिलाम् अगच्छताम्। (ङ) सर्वत्र जलस्य उपप्लवः सञ्चातः।	[1x4=4]
07	(क) <u>वाष्पयानमाला</u> ध्वानम् वितरन्ति संधावति। (ख) हे तन्वि ! सर्वदा सर्वकार्येषु बुद्धिः एव <u>बल + मतुप्</u> भवति। (ग) लोके <u>बुद्धिमान्</u> जनः _____ महतः भयात् मुच्यते। (घ) हिमकरः अपि बालभावात् पशुपतिमस्तक- <u>केतकच्छद +त्व</u> व्रजति। (ङ) दुर्बले सुते मातुः <u>अभ्यधिक + टाप्</u> कृपा सहजैव।	[1x4=4]
08	वाच्यस्य नियमानुगुणं उचितं प्विकल्पं चिनुत । (केवलं प्रश्नत्रयम्) पूरयता। (क) <u>गजैः</u> शनैः शनैः चल्यते। (ख) चिकित्सकः <u>उपचारं</u> करोति। (ग) अस्माभिः ग्रामः <u>गम्यते</u> । (घ) <u>त्वया</u> चित्राणि दृश्यन्ते।	[1x3=3]
09	प्रदत्तेभ्यः विकल्पेभ्यः समुचितं कालबोधकं पदं चिनुत । (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) (क) <u>एकादशवादने</u> मित्रम् आगच्छति। (ख) छात्रः प्रातः <u>सार्ध-सप्तवादने</u> प्रातराशं करोति। (ग) द्वितीयरेलयानं <u>सपाद-दशवादने</u> जयपुरं प्राप्नोति। (घ) वयं <u>पादोन-दशवादनं</u> पर्यन्तं गणितविषयं पठामः। (ङ) अनन्या <u>पादोन-पञ्चवादने</u> क्रीडति।	[1x4=4]
10	(क) रामः - <u>सम्प्रति</u> युज्यते। किं नामधेयम्? (ख) प्राकृतिक-वातावरणे क्षणं सञ्चरणम् <u>अपि</u> लाभदायकं भवति। (ग) यत्र हरीतिमा <u>तत्र</u> शुचि पर्यावरणम्।	[1x3=3]

	(घ) श्रृगालः हसन् आह - “भवान् कुतः भयात् पलायितः?	
11	<p>प्रदत्तवाक्येषु स्थूल-अशुद्धपदनां स्थाने शुद्धं पदं विकल्पेभ्यः चिनुता। (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(क) सः सुन्दराणि “<u>चित्राणि</u>” रचयति।</p> <p>(ख) “<u>त्वया</u>” लेखः लिख्यते।</p> <p>(ग) युवां भोजनं “<u>खादतम्</u>”।</p> <p>(घ) सीता “<u>रामेण</u>” सह वनम् अगच्छत्।</p>	[1x3=3]
12	<p>अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) अभियुक्तः</p> <p>(ख) भौ (आरक्षी-अभियुक्तौ)</p> <p>(ग) आरक्षी</p> <p>आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) अभियुक्तस्य कृते भारवतः शवस्य स्कन्धेन वहनं दुष्करम् आसीत्।</p> <p>(ख) अभियुक्तस्य क्रन्दनं श्रुत्वा मुदितः आरक्षी तमुवाच-रे दुष्ट! तस्मिन् दिने त्वयाऽहं चोरिताया मञ्जूषाया ग्रहणाद् वारितः। इदानीं निजकृत्यस्य फलं भुक्ष्व। अस्मिन् चौर्याभियोगे त्वं वर्षत्रयस्य कारादण्डं लप्स्यसे” इति प्रोच्य उच्चैः अहसत्।</p> <p>(ग) उभौ शवमानीय एकस्मिन् चत्वरे स्थापितवन्तौ।</p> <p>इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) “<u>त्वम्</u>” (ख) “<u>जनः</u>” (ग) “<u>दुष्करम्</u>”</p>	[1/2x2=1] [1x2=2]
13	<p>अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) पशुना (ख) बुद्ध्यः (ग) पण्डितः जनः</p> <p>आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) हयाश्च नागाश्च बोधिताः वहन्ति।</p> <p>(ख) बुद्ध्यः परेङ्गितज्ञानफलाः भवन्ति।</p> <p>(ग) पशुना अपि उदीरितः अर्थः गृह्यते।</p> <p>इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) (पण्डितः) जनः (ख) एकस्मिन् (ग) अनुकृतम्</p>	[1/2x2=1] [1x2=2] [1x2=2]
14	<p>अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) काकः (ख) आदर्शच्छात्रः (ग) कृष्णः</p> <p>आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) काकः का - का कर्कशध्वनिना वातावरणमाकुली-करोति।</p> <p>(ख) ‘अनृतं वदसि चेत् काकः दशेत्’- इति कथा अस्ति।</p> <p>(ग) बसन्तसमये पिककाकयोः भेदः ज्ञायते।</p>	[1/2x2=1] [1x2=2]

	इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (क) काकः (ख) कृष्णः (ग) जल्पसि	[1x2=2]
15	उद्धृतपदानि आधृत्य समुचितं प्रश्नवाचकं पदं चिनुत ।(केवलं प्रश्नपञ्चकम्) (क) " कस्याः " सन्निधौ वास्तविकं सुखं विद्यते ? (ख) त्वं " कस्मात् " विभेषि ? (ग) अपूर्वः अयं " केषां " सरस्वत्यवतारः ? (घ) अयम् " केभ्यः " दुर्बलः ? (ङ) बुद्धिर्बलबती तन्वी " केषु " सर्वदा ?	[1x4=4]
16	अन्वयः - यथा <u>अवक्रता</u> चित्ते तथा यदि <u>वाचि</u> भवेत्, महात्मानः <u>तथ्यतः</u> तदेव <u>समत्वम्</u> इति आहुः। अथवा भावार्थः - (य:) मन्त्री <u>सभायाम्</u> सम्भाषणे चतुरः, धैर्ययुक्तः <u>निर्भीकः</u> च भवति, सःm मन्त्री <u>विरोधिभिः</u> कथमपि <u>तिरस्कर्तुम्</u> न शक्यते।	[1x4=4]
17	(क) एकः सिंहः सुखेन विश्राम्यते तदैव एक वानरः आगत्य तस्य पुच्छं धुनोति। (ख) क्रुद्धः सिंहः तं प्रहर्तुमिच्छति। (ग) तदैव अन्यस्मात् वृक्षात् अपरः वानरः सिंहस्य कर्णमाकृष्य पुनः वृक्षोपरि आरोहति। (घ) एवमेव वानराः वारं वारं सिंहम् तुदन्ति। (ङ) क्रुद्ध सिंहः इतस्ततः धावति गर्जति च। (च) परम् किमपि कर्तुमसमर्थः एव तिष्ठति। (छ) विविधा पक्षिणः अपि सिंहस्य एतादृशीं दशां दृष्ट्वा हर्षमिश्रितं कलरवं कुर्वन्ति। (ज) तुच्छजीवैः आत्मनः एतादृश्या दुरवस्थया श्रान्तः सर्वजन्तून् दृष्ट्वा पृच्छति।	[1/2x8=4]
18	(क) अत्र जीवितं <u>दुष्करं</u> जातम् प्रकृति मे शरणम्। (ख) इत्युक्त्वा धाविता <u>शीघ्रम्</u> व्याघ्रमारी भयड़करा। (ग) <u>जम्बुकः</u> भयाकुलं व्याग्रं दृष्ट्वा अहसत्। (घ) भो <u>इन्द्रः</u> ! अहं पुत्रस्य दैत्यं दृष्ट्वा रोदिमि।	[1x3=3]

आदर्श-प्रश्नपत्रम्-(2022-23)

कक्षा-दशमी

संस्कृतम्(कोड संख्या-122)

समयः-3 होरा: पूर्णाकाः-80

सामान्यनिर्देशः -

- अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाःसन्ति ।
- प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि ।
- प्रश्नस्य क्रमाङ्कः प्रश्नपत्रानुसारम् एव लेखनीयः।
- सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि ।
- प्रश्नानां निर्देशाः अवश्यं पठनीयाः ।

प्रश्नपत्रस्वरूपम्-

‘क’ खण्डः - अपठितावबोधनम्	10 अङ्काः
‘ख’ खण्डः - रचनात्मककार्यम्	15 अङ्काः
‘ग’ खण्डः - अनुप्रयुक्तव्याकरणम्	25 अङ्काः
‘घ’ खण्डः - पठितावबोधनम्	30 अङ्काः

‘क’ खण्डः

अपठित-अवबोधनम् (10 अङ्काः)

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानां उत्तराणि संस्कृतेन लिखत - (10)

भारतभूमिः वीराणां जननी अस्ति । एषा हि अनेकेषां वीराणां गाथाभिः आप्लाविता । अत्रैकः वीरबालकः स्कन्दगुप्तः आसीत् । वीर-बालक-स्कन्दगुप्तस्य पिता कुमारगुप्तः भारतस्य सम्राट् आसीत् । सम्राट् कुमारगुप्तः वीरयोद्धा , न्यायप्रियः विद्वान् शासकश्च आसीत् । युवराज-स्कन्दगुप्तः यदा त्रयोदशवर्षीयः एव आसीत् तदा विदेशीजनाः भारतम् आक्रान्तवन्तः । अस्यामेव युवराजः स्कन्दगुप्तः सैनिक-शिक्षायां पूर्णतया प्रवीणः सञ्जातः आसीत् । विदेशिनां आक्रमणस्य वार्ता श्रुत्वा सोऽपि युद्धभूमिं प्रति गन्तुम् उद्यतः अभवत् । तस्य निश्चयं ज्ञात्वा सम्राट् कुमरगुप्तः तमबोधयत् यत् त्वं कोमलदेहः असि , युद्धस्य विषमता न जानासि । परं तस्य शौर्य-दृढता-सम्मुखं सः किञ्चित् वर्तुं न अपारयत् ।

अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1x2=2)

- भारतस्य सम्राट् कः आसीत् ?
- भारतभूमिः केषां जननी अस्ति ?
- का वीराणां गाथाभिः आप्लाविता ?

आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (2x2=4)

- सम्राट् कुमारगुप्तः कीदृशः शासकः आसीत् ?
  - विदेशीजनाः कदा भारतम् आक्रान्तवन्तः ?
  - विदेशिनां आक्रमणस्य वार्ता श्रुत्वा स्कन्दगुप्तः किम् अकरोत् ?
- इ. अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत | (1x1=1)
- ई. यथानिर्देशम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नत्रयम्) (1x3=3)

- i) तत्परः इति पदस्य समानर्थकं पदं किमस्ति ?
 क) उद्यतः ख) सञ्चातः ग) सम्प्रति घ) प्रवीणः
- ii) वीरबालकः स्कन्दगुप्तः - अनयोः विशेषणपदं किम् ?
 क) स्कन्दगुप्तः ख) कुमारगुप्तः ग) वीरबालकः घ) न्यायप्रियः
- iii) 'आक्रमणं अकुर्वन्' इत्यर्थे किं क्रियापदं गद्यांशे प्रयुक्तम् ?
 क) आक्रान्तवन्तः ख) आप्लाविता ग) अभूत् घ) आसीत्
- iv) 'आकर्ण' इति पदस्य किं पर्यायपदं गद्यांशे प्रयुक्तम् ?
 क) वार्ता ख) श्रुत्वा ग) वक्तुं घ) गन्तुम्

'ख' खण्डः- रचनात्मकं कार्यम् (15 अड्काः)

2. लघुभातरं सोमेशं प्रति लिखिते पत्रे मञ्जूषायां प्रदत्तैःशब्दैः रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत।

(1/2x10=5)

(i) .....

आगरा

तिथिः - .....

प्रिय(ii) ..... सोमेश ,

सस्तेहं आशीर्वादम् | (iii).....अहं तव पत्रं प्राप्तवान् | (iv).....परीक्षापरिणामः(v).....अस्ति ,परं गणितविषये भवता न्यूनाः अड्काः(vi)..... इति सखेदं मया अधीतम् |(vii)..... प्रतिदिनं प्रातःकाले उत्थाय गणितस्य (viii)..... कुरु , गणिताध्यापकं च पुनःपुनः प्रश्नान् पृच्छ |अभ्यासेन एव सर्वाणि कार्याणि सिध्यन्ति |(ix)..... चरणयोः सादरं प्रणामः |

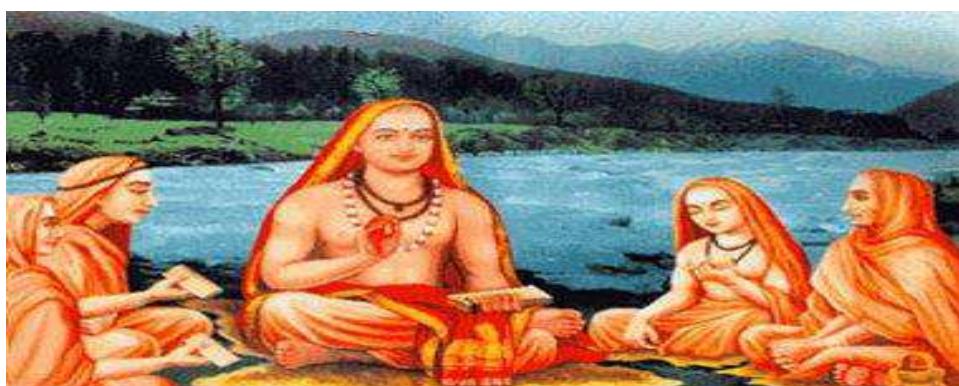
भवदीयः अग्रजः ,

(x) .....

मञ्जूषा - [पित्रोः ,त्वं, अभ्यासं , छात्रावासतः, अनुजः, ह्यः, शोभनः, श्रीशः , तव , प्राप्ताः]

3. प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया पञ्च वाक्यानि संस्कृतेन लिखत।

(1x5=5)

मञ्जूषा - आदिगुरुः , शंकराचार्यस्य , शिष्यान् , वेदाः , एका नदी , गैरिकवस्त्राणि , धारयन्ति , मालाः , वृक्षाः , वनम् , तीरे , तिष्ठन्ति

अथवा

मञ्जूषाप्रदत्त-शब्दानां साहाय्येन 'योग्याभ्यासः' विषयम् अधिकृत्य पञ्चभिः संस्कृतवाक्यैः एकम् अनुच्छेदं लिखत।

मञ्जूषा- [शरीरं , स्वास्थ्याय, अभ्यासं ,योगः , उत्तमं , सर्वे , जनाः , कुर्वन्ति, निरामयाः , सुखेन , प्रसन्नः]

4. अधोलिखितानि वाक्यानि संस्कृतभाषायां अनूद्य लिखत | (केवलं वाक्यपञ्चकम्) (1x5=5)

- क) कर्ण दुर्योधन का मित्र था |
- ख) तुम अपना गृहकार्य कब करोगे ?
- ग) विद्यालय के दोनो ओर पेड़ हैं |
- घ) हम सब मिलकर गाएँगे |
- ङ) कल राम कहाँ था ?
- च) हम भारत के नागरिक हैं |
- छ) क्या तुम संस्कृत पढ़ते हो ?

‘ग’ खण्डः- अनुप्रयुक्तव्याकरणम् (25अङ्काः)

5. अधोलिखितवाक्येषु रेखांकितपदेषु सन्धि सन्धिच्छेदं वा कुरुत | (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) (1x4=4)

- (i) पण्डितः+ जनः (.....)अनुक्तमपि ऊहति |
- (ii) सदाचारं प्राणेभ्योऽपि (.....+.....)विशेषतः रक्षेत् |
- (iii) एतत् + अर्थं तु अवामेव योग्यौ | (.....)
- (iv) अस्मिन् संसारे किञ्चिन्निर्थकं (..... +.....)नास्ति |
- (v) प्रकृतिः + एव (.....) शरणम् |

6. अधोलिखितवाक्येषु रेखांकितपदानां समासं विग्रहं वा विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत |(केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) (1x4=4)

- (i) पिकः च काकः च कूजतः |
(क)काकपिकौ (ख)पिककाकौ (ग)पिककाकम् (घ)काकपिकम्
- (ii) अयं बालकः दिनं दिनं प्रति उद्याने विहरति |
(क)प्रतिदिनात् (ख) प्रतिदिने (ग)प्रतिदिनम् (घ)प्रतिदिनस्य
- (iii) मन्त्री वाक्पटुः भवति |
(क)वाचि पटुः (ख) वाचा पटुः (ग) वाक् पटुः (घ) वाक्प पटुः
- (iv) निशान्धकारे प्रसृते विजने प्रदेशे पदयात्रा न शुभावहा |
(क)निशायाम् अन्धकारे (ख)निशायाः अन्धकारे (ग) निशा अन्धकारे (घ) निशया अन्धकारे
- (v) वृक्षपतितः बालः उच्चैःरोदति |
(क) वृक्षात् पतितः (ख)वृक्षे पतितः (ग) वृक्षः पतितः (घ)वृक्षाय पतितः

7. अधोलिखितवाक्येषु रेखांकितपदानां प्रकृति-प्रत्ययौ संयोज्य विभज्य वा उचितम् उत्तरं विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत) |(केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) (1x4=4)

- (i) धन+मतुप् जनाः निर्धनानां सहायतां कुर्वन्ति |(धनमत्, धनवान्, धनवन्तः , धनी)
- (ii) श्वः अस्माकं मासिकी परीक्षा भविष्यति |(मास+टाप्, मास+ इन्,मास+ठक्, मास + त्व)
- (iii) यत्रास्ते सा धूर्त +टाप् तत्र गम्यताम् |(धूर्तः, धूर्तं,धूर्ततां , धूर्ता)
- (iv) संसारे सरलता प्रशंसनीया भवति | (सरल +तल्, सर+लता ,सरल +टाप्,सरल +त्व)
- (v) बुद्धिः बल +मतुप् भवति |(बलवान्, बलवन्तः ,बलशाली , बलवती)

8. वाच्यानुसारं उचितपदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा पुनः लिखत |(केवलं प्रश्नत्रयम्) (1x3=3)

- (i) बालकाः फलानि ..... | (खाद्यन्ते ,खाद्यते , खादन्ति ,खादामि)

(ii) ..... प्रश्नः पृच्छते | (अध्यापकः,अध्यापकं ,अध्यापकाः,अध्यापकेन)

(iii) छात्रैः ..... पठ्यते |(पाठः ,पाठं,पाठाः,पाठौ)

(iv) मया चन्द्रः ..... | (पश्यते ,दृश्यते ,दृश्यन्ते , पश्यन्ते)

9. कालबोधकशब्दैः अधोलिखित-दिनचर्यां पूरयत | (केवलं प्रश्नचतुष्यम्) (1x4=4)

(i) रमा प्रातः ..... (5:00)वादने उत्तिष्ठति |

(ii) सा .....(5:15) वादने प्रातः भ्रमणाय गच्छति |

(iii) सा ..... (5:45) वादने गृहम् आगच्छति |

(iv) रमा .....(6:30) वादने प्रातराशं करोति |

(v) सा .....(7:00) वादने विद्यालयं गच्छति |

10. मञ्जूषायां प्रदत्तैः उचितैः अव्ययपदैः रिक्तस्थानानि पूरयत | (केवलं प्रश्नत्रयम्) (1x3=3)

(i) ते ..... आगच्छन्ति ?

(ii) ..... सोमवासरः आसीत् |

(iii) भो छात्राः ! कोलाहलं ..... कुरुत |

(iv)वयं गृहात् ..... गच्छामः |

मञ्जूषा – (ह्यः, मा , बहिः ,कुतः)

11. अधोलिखितवाक्येषु रेखाइक्त-अशुद्धपदेभ्यः उचितपदानि चित्वा वाक्यानि पुनः लिखत | (केवलं प्रश्नत्रयम्) (1x3=3)

(i) मे बहूनि अपत्या: सन्ति | (अपत्यं , अपत्यानि , अपत्यः , अपतेभ्यः)

(ii) वयं मेलकं पश्यन्ति | (पश्यथ , पश्यामि, पश्यामः: पश्यावः)

(iii) ते श्वः विद्यालयम् अगच्छन् | (गमिष्यन्ति , गमिष्यसि, गमिष्यामि, गमिष्यतः)

(iv)पिता पुत्रं स्निह्यति | (पुत्राय , पुत्रं ,पुत्रे ,पुत्रेण)

‘घ’ खण्डः – पठितावबोधनम् (30 अड्काः)

12. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानां उत्तराणि संस्कृतेन लिखत – (05)

पदातिक्रमेण संचलन सायं समयेऽप्यसौ गन्तव्याद् दूरे आसीत्। निशान्धकारे प्रसृते विजने प्रदेशे पदयात्रा न शुभावहा’ ,एवं विचार्य स पार्श्वस्थिते ग्रामे रात्रिनिवासं कर्तुं कञ्चित् गृहस्थमुपागतः | करुणापरो गृही तस्मै आश्रयं प्रायच्छत् | विचित्रा दैवगतिः | तस्यामेव रात्रौ तस्मिन् गृहे कश्चन चौरः गृहाभ्यन्तरं प्रविष्टः | तत्र निहितामेकां मञ्जूषाम् आदाय पलायितः | चौरस्य पदध्वनिना प्रबुद्धोऽतिथिः चौरशङ्क्या तमन्वधावत् अगृह्णाच्च , परं विचित्रमघटत | चौरः एव उच्चैः क्रोशितुमारभत ‘चौरोऽयं चौरोऽयम्’ इति | तस्य तारस्वरेण प्रबुद्धाः ग्रामवासिनः स्वगृहात् निष्क्रम्य तत्रागच्छन् वराकमतिथिमेव च चौरं मत्वा अभर्त्सयन् | यद्यपि ग्रामस्य आरक्षी एव चौरः आसीत् | तत्क्षणम् एव रक्षापुरुषः तम् अतिथिं चौरोऽयम् इति प्रख्याप्य कारागृहे प्राक्षिपत् ।

अ. एकपदेन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1/2x2=1)

क) गृही कीदृशः आसीत् ?

ख) कदा पदयात्रा न शुभावहा ?

ग) का विचित्रा अस्ति ?

आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1x2=2)

क) कः चौरशङ्क्या तमन्वधावत् अगृह्णाच्च ?

ख) चौरोऽयं चौरोऽयम्' इति कः उच्चैः क्रोशितुमारभत ?

ग) के अतिथिं चौरं मत्वा अभर्त्सयन् ?

इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1x2=2)

क) 'दिवसे' इति पदस्य किं विलोमं पदं गद्यांशे प्रयुक्तम् ?

ख) 'प्रबुद्धाः ग्रामवासिनः' – अनयोः विशेषणं पदं किम् ?

ग) 'अभर्त्सयन्' इति क्रियापदस्य कर्तुपदं किम् ?

13. अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानां उत्तराणि संस्कृतेन लिखत –

(05)

संपत्तौ च विपत्तौ च महतामेकरूपता
उदये सविता रक्तो रक्तश्चास्तमये तथा ॥

अ. एकपदेन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1/2x2=1)

क) केषां संपत्तौ विपत्तौ च एकरूपता भवति ?

ख) सविता अस्तमये कः वर्णः भवति ?

ग) उदये रक्तवर्णः कः भवति ?

आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1x2=2)

क) महतां कदा एकरूपता भवति ?

ख) सविता कदा रक्तः भवति ?

ग) सविता उदयसमये अस्तसमये च कीदृशः भवति ?

इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1x2=2)

क) संपत्तौ इति पदस्य विलोमपदं किम् ?

ख) सज्जनानाम् इति पदस्य समानार्थकपदं किम् ?

ग) रविः इति अर्थे क्षोके किं पदं प्रयुक्तम् ?

14. अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानां उत्तराणि संस्कृतेन लिखत –

(05)

काकः – (सव्यड़ग्यम्) अरे अहिभूक् ! नृत्यातिरिक्तं का तव विशेषता यत् त्वां वनराजपदाय योग्यं मन्यामहे वयम् ।

मयूरः – यतः मम नृत्यं तु प्रकृतेः आरधना पश्य ! पश्य ! मम पिच्छानामपूर्वं सौन्दर्यम् (पिच्छानुद्धाटय नृत्यमुद्रायां स्थितः सन्) न कोऽपि त्रैलोक्ये मत्सदृशः सुन्दरः । वन्यजन्तूनामुपरि आक्रमणं कर्तारं तु अहं स्वसौन्दर्येण नृत्येन च आकर्षितं कृत्वा वनात् बहिष्करिष्यामि |अतः अहमेव योग्यः वनराजपदाय |

अ. एकपदेन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1/2x2=1)

क) अहिभूक् कः अस्ति ?

ख) मयूरस्य विशेषता किम् अस्ति ?

ग) काकः कीदृशं/कथं वदति ?

आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1x2=2)

क) केषाम् उपरि आक्रमणं कृत्वा अहं वनात् बहिष्करिष्यामि ?

ख) पिच्छानाम् सौन्दर्यम् कीदृशम् अस्ति ?

ग) मयूरः कथं नृत्यमुद्रायां स्थितः भवति ?

इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1x2=2)

क) 'मन्यामहे' क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् अस्ति ?

ख) अपूर्वं सौन्दर्यम् – अनयोः विशेष्यं पदं किम् अस्ति ?

ग) अयोग्यः इति पदस्य विलोम पदं किम् ?

15. रेखाङ्कित-पदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) (1x4=4)

क) पिता पुत्राय बाल्ये विद्याधनं यच्छति |

ख) सर्वधेनूनां माता सुरभिः आसीत् |

ग) बकः मीनान् छलेन अधिगृह्य भक्षयति |

घ) जनः अहितं कर्म न कुर्यात् |

ङ:) तपोवनतवासिनो देवीति नाम्राहवयन्ति |

16. मञ्जूषातः समुचितपदानि चित्वा क्षोकस्य अन्वयं पूरयित्वा पुनः लिखत - (1x4=4)

क्षोकः – आलस्यं हि मनुष्याणां शरीरस्थो महान् रिपुः |

नास्त्युद्यमसमो बन्धुः कृत्वा यं नावसीदति ||

अन्वयः - आलस्यं हि (i)..... शरीरस्थः (ii)..... रिपुः (अस्ति) |(iii).....बन्धुः न अस्ति यं (iv)
..... (मानवः) न अवसीदति |

अथवा

मञ्जूषायाः साहाय्येन क्षोकस्य भावार्थे रिक्तस्थानानि पूरयित्वा पुनः लिखत |

क्षोकः - यत् प्रोक्तं येन केनापि तस्य तत्वार्थनिर्णयः |

कर्तुं शक्यो भवेद्येन स विवेक इतीरीतः ||

भावार्थः- अस्य भावोऽस्ति यत् – येन केनापि (i)..... यत् पूर्वं (ii)..... अस्ति तस्य (iii)..... येन
कर्तुं शक्यते सः: (iv)..... कथ्यते |

मञ्जूषा – [यथार्थनिर्णयः, नरेण ,विवेकः,कथितम्]

17. अधोलिखित-कथांशं समुचित क्रमेण लिखत – (1/2x8=4)

क) तेन वित्तेन तत्पुत्रं महाविद्यालये प्रवेशं दापयितुं सफलः जातः |

ख) तत्र निवसन् अध्ययने संलग्नः समभूत् |

ग) पिता पुत्रं द्रष्टुं च प्रस्थितः |

घ) कश्चन् निर्धनः जनः वित्तुमुपार्जितवान् |

ङ:) सः बसयानं विहाय पदातिरेव प्राचलत् |

च) एकदा तस्य पुत्रः रुणः अभवत् |

छ) तत्तनयः छात्रावासे वसति स्म |

ज) पुत्रस्य रुणताम् आकर्ण्य सः व्याकुलः सञ्ञातः |

18. रेखाङ्कितपदानां प्रसङ्गानुकूलं उचितार्थं चित्वा लिखत –(केवलं प्रश्नत्रयम्) (1x3=3)

i) वायसः: वसन्तस्य गुणं न जानाति | (काकः ,पिकः ,बकः ,शुकः)

ii) मार्गे गहने कानने सा एकं व्याघ्रं ददर्श | (गृहे , सरोवरे ,वने ,पर्वते)

(iii) बहूनि अपत्यानि मे सन्ति इति सत्यम् | (मम, माम्, मयि , मह्यम्)

(iv)काकः मेध्यामेध्यं भक्षकःअस्ति | (सत्यमसत्यम्,शुद्धाशुद्धं,शुभाशुभं, किमपि न)

SAMPLE QUESTION PAPER (2022-23)

MARKING SCHEME

CLAAS – X

SUB – SANSKRIT

खण्डः क (अपठित-अवबोधनम्)

1. अपठित- गद्यांशः -

अ.एकपदेन- **(1x2 =2)**

(क) कुमारगुप्तः(ख)वीराणाम् (ग) भारतभूमिः

आ. पूर्णवाक्येन - **(2x2=4)**

(क) भारतस्य सप्राद् कुमारगुप्तः वीरयोद्धा ,न्यायप्रियः ,विद्वान् च आसीत् ।

(ख) यदा कुमारगुप्तःत्रयोदशवर्षीयः आसीत् तदा विदेशीजनाःभारतम् आक्रान्तवन्तः ।

(ग) विदेशीनां आक्रमणस्य वार्ता श्रुत्वा स्कन्दगुप्तः अपि युद्धभूमिं प्रति गन्तुम् उद्यतः आसीत् ।

इ. भारतभूमिः , वीरबालकः स्कन्दगुप्तः अथवा अन्यत् किमपि उचितं शीर्षकम् । **(1x1=1)**

ई. निर्देशानुसारम् - **(1x3=3)**

(क) उद्यतः(ख) वीरबालकः (ग) आक्रान्तवन्तः(घ) श्रुत्वा

खण्डः ख (रचनात्मक कार्यम्)

2. पत्रम् - **(5)**

(i) छात्रावासतः (ii) अनुजः (iii) ह्यः (iv)तव(v) शोभनः (vi)प्राप्ताः (vii) त्वं (viii) अभ्यासं (ix) पित्रोः (x) श्रीशः

3. छात्राः मञ्जूषाप्रदत्तशब्दानां सहायतया स्वमनसा पञ्च वाक्यानि लेखिष्यन्ति । **(5)**

4. संस्कृतभाषायाम् अनुवादः- **(1x5=5)**

(क)कर्णः दुर्योधनस्य मित्रम् आसीत् ।

(ख)त्वं स्वगृहकार्यं कदा करिष्यसि ?

(ग) विद्यालयम् उभयतः वृक्षाः सन्ति ।

(घ) वयं मिलित्वा गास्यामः ।

(ङ) ह्यः रामः कुत्र आसीत् ?

(च) वयं भारतस्य नागरिकाः स्मः।

(ज) किं त्वं संस्कृतं पठसि ?

खण्डः ग (अनुप्रयुक्तव्याकरणम्)

5. संधि संधिच्छेदं वा - **(1x4=4)**

(i) पण्डितो जनः (ii) प्राणेभ्यः + अपि (iii) एतदर्थम् (iv) किञ्चित् + निरर्थकम् (v) प्रकृतिरेव

6. समासं विग्रहं वा - (1x4=4)

(i) पिककाकौ (ii) प्रतिदिनम् (iii) वाचि पटुः (iv) निशायाः अन्धकारे (v) वृक्षात् पतितः

7. प्रकृतिप्रत्ययौ संयोज्य विभज्य वा - (1x4=4)

(i) धनवन्तः (ii) मास+ठक् (iii) धूर्ता (iv) सरल + तल् (v) बलवती

8. वाच्य- (1x3=3)

(i) खादन्ति (ii) अध्यापकेन (iii) पाठः (iv) दृश्यते

9. समयः - (1x4=4)

(क) पञ्चवादने (ख) सपाद पञ्चवादने (ग) पादोन षड्वादने (घ) सार्थ षड्वादने (व) सप्तवादने

10. अव्ययपदानि - (3)

(i) कुतः (ii) ह्यः (iii) मा (iv) बहिः

11. अशुद्धिसंशोधनम् - (1x3=3)

(i) अपत्यानि (ii) पश्यामः (iii) गमिष्यन्ति (iv) पुत्रे

खण्डः घ (पठित-अवबोधनम्)

12. पठित-गद्यांशः- (5)

अ. एकपदेन- (i) करुणापरो (ii) निशान्धकारे (iii) दैवगतिः

आ. पूर्णवाक्येन -(i) चौरस्य पादध्वनिना प्रबुद्धः अतिथिः चौरशङ्कया तमन्वधावत् अगृह्णात् ।

(ii) चौरोऽयं चौरोऽयम् इति चौरः उच्चैः कथयति ।

(iii) ग्रामवासिनः अतिथिं चौरं मत्वा अभर्त्सयन् ।

इ. निर्देशानुसारम् - (i) रात्रौ (ii) प्रबुद्धाः (iii) ग्रामवासिनः

13. पठित-पद्यांशः - (5)

अ. एकपदेन- (क) महताम् (ख) रक्तवर्णः (ग) सविता

आ. पूर्णवाक्येन - (क) महतां संपत्तौ विपत्तौ च एकरूपता भवति ।

(ख) सविता उदये अस्तसमये च रक्तः भवति ।

(ग) सविता उदये अस्तसमये च रक्तः भवति ।

इ. निर्देशानुसारम् - (i) विपत्तौ (ii) महताम् (iii) सविता

14. पठित-नाट्यांशः - (5)

अ. एकपदेन- (क) मयूरः (ख) नृत्यं (ग) सव्यङ्गयम्

आ. पूर्णवाक्येन - (क) वन्यजन्तूनाम् उपरि आक्रमणकर्त्तरिम् आक्रमणं कृत्वा अहं वनात् बहिष्करिष्यामि ।

- (ख) पिच्छानां सौन्दर्यम् अपूर्वम् अस्ति ।
 (ग) मयूरः पिच्छान् उद्धाटय नृत्यमुद्रायां स्थितः भवति ।

इ. निर्देशानुसारम् - (क)वयम्(ख) सौन्दर्यम् (ग) योग्यः

15. प्रश्ननिर्माणम् - (क) कदा (ख) कासाम् (ग) कान् (घ) कीदृशम् (ङ.) के

16. अन्वयपूर्तिः -

(4)

(क) (i) मनुष्याणाम् (ii) महान् (iii) उद्यमसमो(iv) कृत्वा

अथवा

भावार्थः- (i)नरेण (ii)कथितम्(iii) यथार्थनिर्ययः (iv) विवेकः

17. घटनाक्रमानुसारम् -

(4)

(क) कश्चित् निर्धनो ..... |

(ख) तेन वित्तेन ..... |

(ग) तत्तनयःछात्रावासे ..... |

(घ) तत्र निवसन् अध्ययने ..... |

(ङ.) एकदा तस्य पुत्रः ..... |

(च) पुत्रस्य रुग्णताम् आकर्ण्य ..... |

(छ) पिता पुत्रं द्रष्टुं ..... |

(ज) सः बसयानं विहाय ..... |

18. अर्थः सह मेलनम् -

(3)

(i) काकः (ii) वने (iii) मम (iv) शुद्धाशुद्धम्

*****

SAMPLE PAPER EXAMINATION (2022-23)

CLASS - X SUB: SANSKRIT (Code No. 122)

TIME-3 hrs

Maximum Marks : 80

सामान्यनिर्देशा :-

- कृपया सम्यक्तया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे 10 पृष्ठानि मुद्रितानि सन्ति ।
- कृपया सम्यक्तया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे 18 प्रश्नाः सन्ति ।
- अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति ।
- उत्तरलेखनात् पूर्व प्रश्नस्य क्रमाङ्कः अवश्यं लेखनीयः ।
- अस्य प्रश्नपत्रस्य पठनाय 20 निमेषाः निर्धारिताः सन्ति । अस्मिन् अवधौ केवलं प्रश्नपत्रं पठनीयम् उत्तरपुस्तिकायां च किमपि न लेखनीयम् ।
- प्रश्नसङ्ख्या प्रश्नपत्रानुसारम् एव लेखनीयानि ।
- सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनियानि ।
- प्रश्नानां निर्देशाः ध्यानेन अवश्यं पठनीयाः ।

प्रश्नपत्रस्वरूपम्-

- ‘क’ खण्डः : अपठितावबोधनम्
‘ख’ खण्डः : रचनात्मककार्यम्
‘ग’ खण्डः : अनुप्रयुक्तव्याकरणम्
‘घ’ खण्डः : पठितावबोधनम्

‘क’ खण्डः:

अपठित-अवबोधनम् 10

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदन्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत- 10

रामायणं लौकिकसंस्कृतस्य प्रथमः ग्रन्थः मन्यते । अस्मिन् ग्रन्थे मर्यादा-पुरुषोत्तमस्य रामचन्द्रस्य जीवनस्य वृत्तान्तं वर्तते । अस्य लेखकः महर्षिः बाल्मीकिः आसीत् । सः आदिकविः अपि कथ्यते । तस्य रचना ‘आदिकाव्यम्’ इति विद्वांसः मन्यन्ते । इदं काव्यम् अनुष्टुप-छन्दसि निबद्धम् अस्ति । अस्मिन् महाकाव्ये चतुर्विंशतिसहस्र-श्लोकाः सन्ति । अनेन रामायणं ‘चतुर्विंशति-साहस्री संहिता’ इति नामा अपि प्रसिद्धम् अस्ति । अस्य भाषा अति सरला मधुरा च अस्ति । रामायणे कविना यद् वर्णनं कृतम् तत् सर्वत्र अलौकिकम् अस्ति । महर्षिं बाल्मीकिः श्री रामस्य वर्णनम् अवताररूपे न कृत्वा केवलं मर्यादा-पुरुषोत्तमरूपणं कृतवान् ।

अ. एकपदेन उत्तरत –(केवलं प्रश्नद्वयम्)

(1 x 2= 2)

- (i) लौकिकसाहित्यस्य प्रथमः ग्रन्थः किम् अस्ति ?
(ii) आदिकविः कः आसीत् ?

(iii) रामायणे कति श्लोकाः सन्ति ?

आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)

(2x2=4)

(i) रामायणे कस्य जीवनस्य-वृत्तान्तं वर्तते ?

(ii) रामायणं केन नाम्ना प्रसिद्धम् अस्ति ?

(iii) अयं ग्रन्थः कस्मिन् छन्दसि निबद्धः अस्ति ?

(इ) अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत । (द्वित्रिशब्दात्मक)

(1x1)

(ई) निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नन्त्रयम्)

(1x3=3)

(i) 'प्रथमः ग्रन्थः 'अनयोः किं विशेषणं पदम् ?

(क) ग्रन्थः (ख) प्रथमः (ग) रामायणः (घ) मन्यन्ते

(ii) 'विद्वांसः' इति कर्तृपदस्य क्रियापदं किम् अस्ति ?

(क) आसीत् (ख) आदिकाव्यम् (ग) मन्यन्ते (घ) रचना

(iii) 'जटिला'शब्दस्य विपर्ययः अनुच्छेदात् चित्वा लिखत ?

(क) मधुरा (ख) सरला (ग) संहिता (घ) छन्दसि

(iv) 'कृतवान्' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किं भवेत् ?

(क) बाल्मीकिः (ख) मर्यदा (ग) पुरुषोत्तम (घ) रामस्य

'ख' खण्डः:

(रचनात्मक-कार्यम्) 15

2. मातरं प्रति लिखितम् अधलिखितं पत्रं मञ्चूषापदसहायतया पूरयित्वा पुनः लिखत ।

(½ x 10 =5)

छात्रावासतः:

(i).....

दिनाङ्कः.....

परमपूज्यमातः ।

सादरं प्रणामाः ।

अहं कुशलः अत्र तत्रापि (ii)..... । भवत्याः पत्रम् प्राप्य मनसि सन्तोषः जातः । मम भ्राता

(iii)..... स्वस्थः इति हर्षस्य विषयः । सः मम अध्यनस्य (iv)..... च विषये चिन्तितः आसीत् ।

अहं पञ्चवादने (v)..... यथानिर्दिष्टं (vi)..... करोमि (vii)..... च पठामि । नववादने

विद्यालयं (viii)..... । चतुर्वादने (ix)..... आगच्छामि । सप्तवादने गृहकार्यं करोमि ।

पितृमहाभागनां प्रणामाः कथनीयाः ।

भवत्याः आज्ञापालकः (x)..... ।

प्रदीपः

मञ्चूषा- पुत्रः, विद्यालयात्, व्यायामं, स्वास्थ्यस्य, कामये , शिमलातः, इदानीम् , तदनन्तरं, उत्थाय, गच्छामि ।

3. अथ प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्चूषायां प्रदत्तशब्दानां सहाय्येन पञ्च वाक्यानि संस्कृतेन लिखत- (1x5=5)

मञ्चूषा – वर्षायाः, चित्रम्, वर्षा - ऋतौ, मार्गे जलं भरितं वर्तते, द्वे कन्ये, जले, चलतः, ते प्रसीदतः, अनेके जनाः, इतस्ततः, छत्रं, नीत्वा, गच्छन्ति।

अथवा

मञ्चूषाया प्रदत्तशब्दानां सहाय्येन निम्नलिखितं विषयं अधिकृत्य पञ्चाभिः संस्कृतवाक्यैः एकम् अनुच्छेदं लिखतः। (रचनात्मकानि पञ्चवाक्यानि-चिन्तनात्मकप्रश्नः)

“देशभक्ति”

मञ्चूषा - स्वमातृभूमिः, भावना, सैनिकाः, रक्षकाः, श्रतन्त्रतायाः, राष्ट्रम्, संस्कृति, रक्षाम्, कुर्वन्ति, भारतीयाः,

विचाराः, वीराः, माता, भूमिः, मानवम्, आत्म बलिदानम्

4. अधोलिखितानि वाक्यानि संस्कृतभाष्या अनुद्या लिखत - (केवलं पञ्चवाक्यम्) (1x5=5)

(i) मैं वहाँ पढ़ता हूँ।

I read there.

(ii) मैं पिताजी के साथ घर जाता हूँ।

I go home with my father.

(iii) रमा कल जायेगी।

Rama will go tomorrow.

(iv) कल तुम कहाँ थे ?

Where were you yesterday ?

(v) तुम सब कलम से लिखो।

All of you write with pen.

(vi) बच्चा सिंह से डरता है।

The child fears from lion.

(vii) हम सब संस्कृत पढ़ेंगे।

We will read Sanskrit ?

‘ग’ खण्डः

अनुप्रयुक्तव्याकरणम् 25

5. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां सन्धिपदं सन्धिच्छेदं वा चिनुत - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)

(1 x 4 = 4)

- (i) न कुर्यादहितं कर्म स परेभ्यः कदापि च ।
- (ii) प्रकृतिः+ एव शरणम् ।
- (iii) कश्चित् कृषकः बलीवर्दाभ्यां क्षेत्रकर्षणं कुर्वन्नासीत् ।
- (iv) बुद्धिः + बलवती तन्वि सर्वकार्येषु सर्वदा ।
- (v) व्याघ्रोऽपि सहसा नष्टः गलबद्धशृगालक ।

6. अधोलिखितवाक्येषु रेकाडिकतपदानां समासं विग्रहं वा प्रदन्तविकल्पेभ्यः चिनुत - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) (1x4=4)

- (i) ततः तापसौ कुशलवौ प्रविशतः ।
(क) लवः च कुशम् च (ख) लवम् च कुशम् च (ग) लवः च कुशौ च (घ) लवः च कुशः च
- (ii) काकः कृष्णवर्णः भवति ।
(क) कृष्णः वर्णः येन सः (ख) कृष्णः वर्णः यस्य सः (ग) कृष्णः वर्णः (घ) कृष्णवर्णं यस्मै सः
- (iii) गुणैः महताम् अपि वयोऽनुरोधात् शिशुजनः लालनीयः एव ।
(क) गुणमहताम् (ख) गुणोमहताम् (ग) गुणः महताम् (घ) गुण महताम्
- (iv) नहि निर्मलम् जलम् ।
(क) मल अभावः (ख) मलानाम् अभावः (ग) अभाव मलः (घ) मलेन अभावः
- (v) निर्बलः बलं न वेति ।
(क) निर्गतः बलः (ख) निर्गतं बलः (ग) निर्गतम् बलम् यस्मात् सः (घ) निर्गतं बलः यस्य सः

7. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां प्रकृति-प्रत्ययौ संयोज्य विभज्य वा उचितम् उत्तरं विकल्पेभ्यः चिनुत - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) 1x4=4

- (i) हरिततरूणां ललितलतानां माला रमणीय + टाप् ।
(क) रमणीयता (ख) रमणीयाम् (ग) रमणीया (घ) रमणिया
- (ii) बुद्धिः बलवती ।
(क) बलवत् + डीप् (ख) बलवत् + टाप् (ग) बलवत् + मतुप् (घ) बलवत् + तल्
- (iii) स्वतन्त्रता अस्माकं मूल + ठक् अधिकारः अस्ति ।
(क) मूलकः (ख) मौलिकः (ग) मूलिकः (घ) मौलिकम्
- (iv) संम्पत्तौ च विपत्तौ च महताम् एकरूपता ।
(क) एकरूप + टाप् (ख) एकरूप + अ (ग) एकरूप + तल् (घ) एकरूप + ता
- (v) तदेवाहुः महात्मानः सम + त्व इति तथ्यतः ।
(क) समत्व (ख) समत्वम् (ग) समत्वा (घ) समत्वाम्

8. वाच्यस्य नियमानुगुणम् उचितं विकल्पं चिनुत - (केवलं प्रश्नत्रयम्) 1x3=3

- शीला - सुधे! इदानी भवती किं पठति ?
सुधा - इदानीम् (i)..... गीतापुस्तकं पठयते ।
- शीला - अहमपि प्रातः गीताम् (ii)..... ।
सुधा - गीतायां कर्मयोगस्य निरूपणम् अस्ति ।

एतद्विषये (iii)..... कथं चिन्त्यते ?
 सुधा - (iv)..... गीतां पठित्वा अवगच्छामि ।

मञ्जूषा - भवत्या, मया, पठामि, अहम्

9. प्रदन्तेभ्यः विकल्पेभ्यः समुचितं कालबोधकशब्दं चिनुत - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) 1x4=4

- (i) उमा प्रातः 8:30..... वादने गृहकार्यं करोति ।
 (क) सार्ध-अष्ट (ख) सपाद-अष्ट (ग) पादोन-अष्ट (घ) सार्धः अष्ट
- (ii) उमा प्रातः 6:00 —— वादने जागर्त्ति ।
 (क) षड् (ख) सपाद-षड् (ग) पादोन-सप्त (घ) सार्धः षड्
- (iii) कपिलः प्रातः 7:30 —— वादने विद्यालयं गच्छति ।
 (क) सार्ध-सप्त (ख) सपाद-सप्त (ग) पादोन-सप्त (घ) सार्धः सप्त
- (iv) सायं 4:15 —— निनादः अतिरिक्तकक्षायै गच्छति ।
 (क) सपाद-चतुर् (ख) सपाद-चतुर्वादने (ग) पादोन-चतुर्वादने (घ) सार्धः चतुर्वादने
- (v) उमा रात्रौ 8:45 ..... दुरदर्शनं पश्यति ।
 (क) सार्ध-अष्टवादने (ख) सपाद-अष्टवादने (ग) पादोन-नववादने (घ) पादोन-दशवादने

10. वाक्यानुगुणाम् उचिताव्ययपदं चिनुत- (केवलं प्रश्नत्रयम्) (1x3=3)

- (i) गच्छ , गच्छ जम्बुक ! त्वम् —— किञ्चिद् गूढप्रदेशम् ।
 (क) श्वः (ख) ह्यः (ग) इदानीम् (घ) अपि
- (ii) चौरः —— निहितामेकां मञ्जूषाम् आदाय पलायितः ।
 (क) तत्र (ख) अत्र (ग) अन्यत्र (घ) एव
- (iii) काकः वदति अहं —— तव सन्ततिं न पालयामि तर्हि कुत्र स्युः पिकाः ?
 (क) यदा (ख) तदा (ग) एव (घ) यदि
- (iv) सिंहः ..... गर्जन् अवदत् ।
 (क) उच्चैः (ख) शनैः (ग) ह्यः (घ) अपि

11. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदम् अशुद्धम् अस्ति :। शुद्धं पदं विकल्पेभ्यः चिनुत- (केवलं प्रश्नत्रयम्) (1x3=3)

- (i) त्वं कदा जन्तुशालां द्रक्ष्यामः ?
 (क) पश्यथ (ख) द्रक्ष्यसि (ग) द्रक्ष्यन्ति (घ) द्रक्ष्यति
- (ii) सुदामा कृष्णस्य मित्रः आसीत्।
 (क) मित्रे (ख) मित्रम् (ग) मित्राणि (घ) मित्राः
- (iii) कोकिलाः गायति ।
 (क) गायतः (ख) गायति (ग) गायन्ति (घ) गायसि
- (iv) भ्रमराः मधुपानम् अकरोत् ।
 (क) अकुरुताम् (ख) अकुर्वन् (ग) अकरोत् (घ) अकरोत्

‘घ’ खण्डः
पठित-अवबोधनम्

12. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत-

“बहून्यपत्यानि मे मे सन्तीति सत्यम् तथाप्यहमेतस्मिन् पुत्रे विशिष्य आत्मवेदनामनुभवामि । यतोहि अयमन्येभ्यो दुर्बलः । सर्वेष्वपत्येषु जननी तुल्यवत्सला एव । तथापि दुर्बले सुते मातुः अत्यधिका कृपा सहजैव” इति । सुराभिवचनं श्रुत्वा भृशं विस्मितस्याखण्डलस्यापि हृदयमद्रवत् । स च तामेवसमान्तवयत्- “गच्छ वत्से । सर्वं भद्रं जायेत ।” अचिरादेव चण्डवातेन मे धर्मवैश्च सह प्रवर्षः समजायत । पश्यतः एव सर्वत्र जलोपप्लवः सञ्चातः । कृषकः हर्षातिरेकेण कर्षणाविमुखः सन् वृषभौ नीत्वा गृहमागतः ।

(अ) एकपदेन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)

(1/2 x 2 = 1)

- (i) सर्वत्र कः सञ्चातः ?
- (ii) बहूनि अपत्यानि कस्याः सन्ति ?
- (iii) कृषकः कौ नीत्वा गृहम् आगतः ?

(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलम् प्रश्नद्वयम्)

(1x2=2)

- (i) सुरभिः आखण्डलं किमुवाच ?
- (ii) कस्मिन् एव सुरभेः वात्सल्यम् अधिकम् आसीत् ?
- (iii) कथं विस्मितस्याखण्डलस्यापि हृदयमद्रवत् ?

(इ) निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)

(1x2=2)

- (i) ‘दुर्बले सुते’ अनयोः किं विशेषणं पदम् ?
- (ii) ‘समजायत्’ इति क्रियापदस्य कर्ता कः ?
- (iii) ‘सबलः’ शब्दस्य विपर्ययः अनुच्छेदात् चित्वा लिखत ?

13. अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत-

अवक्रता यथा चित्ते तथा वाचि भवेत् यदि ।
तदेवाहुः महात्मानः सममिति तथ्यतः ॥

(अ) एकदेन उत्तरत (केवलं प्रश्न द्वयम्)

(1/2 x 2 = 1)

- (i) के समत्वम् इति आहुः ?
- (ii) चिते किं भवेत् ?
- (iii) अवक्रता तथा कुत्र भवेत् ?

(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्न द्वयम्)

(1x2=2)

- (i) अवक्रता कुत्र भवेत् ?
- (ii) समत्वं किं कथ्यते ?
- (iii) वाण्यां वाचि च का भवेत् ?

(इ) निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)

(1x2=2)

- (i) 'वाण्याम्' इत्यस्य पदस्य कः पर्यायः ?
- (ii) 'भवेत्' इति क्रियापदस्य कर्ता कः ?
- (iii) 'यथा' इति पदस्य विपर्यय श्लोकात् चित्वा लिखत ?

14. अदोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत-

- मयूरः - को न जानाति तव ध्यानावस्थाम् ! स्थितप्रश्न इति व्याजेन वराकान् मीनान् छलेन अधिगृह्य क्रूरतया भक्षयसि। धिक् त्वाम्। तव कारणात् तु सर्वं पक्षिकुलमेवावमानितं जातम्।
- वानरः - (सगर्वम्) अतएव कथयामि यत् अहमेव योग्यः वनराजपदाय। शीघ्रमेव मम राज्याभिषेकाय तत्पराः भवन्तु सर्वे वन्यजीवाः।
- मयूरः - अरे वानर ! तूष्णी भव। कथं त्वं योग्यः वनराजपदाय ? परयतु मम शिरसि राजमुकुटमिव शिखां स्थापयता विधात्रा एवाहं पक्षिराजः कृतः अतः वने निवसन्तं माम् वनराज-रूपेणापि द्रष्टुं सज्जाः भवन्तु अधुना। यतः कथं कोऽप्यन्यः विधातुः निर्णियम् अन्यथाकर्तुं क्षमः।
- काकः - (सव्यडग्यम्) अरे अहिभुक् । नृत्यातिरिक्तं का तव विशेषता यत् त्वां वनराजपदाय योग्यं मन्यामहे वयम् ।
- मयूरः - यतः मम नृत्यं तु प्रकृतेः आराधना। पश्य। पश्य। मम पिच्छानामपूर्वं सौन्दर्यम्। (पिच्छानुदधाट्य नृत्य मुद्रायां स्थितः सन्) न कोऽपि त्रैलोक्ये मत्सदृशः सुन्दरः। वन्यजन्तूनामुपरि आक्रमणं कर्तारं तु अहं स्वसौन्दर्येण नृत्येन च आकर्षितं कृत्वा वनात् बहिष्करिष्यामि। अतः अहमेव योग्यः वनराजपदाय।

(अ) एकपदेन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)

(½ x2 =1)

- (i) नृत्यं कस्य विशेषता ?
- (ii) वकः कीदृशः इव वराकान् मीनान् भक्षयति ?
- (iii) विधात्रा कः पक्षिराजः कृतः ?

(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)

(1 x2=2)

- (i) विधात्रा मयूरं कथं पक्षीराजः कृतः ?
- (ii) काकः मयूरं किं कथयित्वा तिरष्करोति ?
- (iii) कस्य कारणात् तु सर्वं पक्षिकुलमेवावमानितं जातम् ?

(इ) निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नत्रयम्)

(1x2=2)

- (i) 'वराकान्' इति विशेषणपदस्य विशेष्यपदं किम् ?
- (ii) 'बहिष्करिष्यामि' इति क्रियापदस्य कर्ता कः ?
- (iii) 'अहिं भुद्भक्ते' इति पदस्य अर्थं किं पदम् अत्र प्रयुक्तम् ?

15. रेखांकितपदानाम् अधिकृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत । (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)

1x4= 4

- (i) धूर्तः श्रृगालः हसन् आह ।
- (ii) महानगरेषु वाहनानाम् अनन्ताः पड्कतयः धावन्ति ।
- (iii) चातकः पिपासितः एव प्रियते ।
- (iv) प्रकृत्याः सन्निधौ वास्तविकं सुखं विद्यते ।
- (v) उद्यमेन समः बन्धुः नास्ति ।

16. मञ्जूषातः समुचितपदानि चित्वा अधोलिखित-श्लोकस्य अन्वयं पूरयत-
अ) कज्वलमलिनं धूमं मुञ्चति शतशकटीयानम् ।

वाष्पयानमाला संधावति वितरनन्ती ध्वानम् ॥

यानानां पड्कतयो ह्यनन्ताः कठिनं संसरणम् ॥

अन्वयः - शतशकटीयानम् कज्वलमलिनं (i)..... मुञ्चति (ii)..... ध्वानम् वितरनन्ती
(iii) ..... । यानानां पड्कतयः हि (iv)..... (अस्ति) (अतः) कठिनम् संसरणम् ।

मञ्जूषा - संधावति , धूमम् , वाष्पयानमाला, अनन्ताः

अथवा (1x 4 = 4)

मञ्जूषायाः साहाय्येन श्लोकस्यभावार्थं रिक्तस्थानानि पूरयित्वा पुनः लिखत-
आलस्यं हि मनुष्याणां शरीरस्थो महान् रिपुः ।
नास्त्युद्यमसमो बन्धुः कृत्वा यं नावसीदति ॥

भावार्थः— (i) —— शरिरे स्थितम् (ii) -----एव तेषां महान् शत्रुः अस्ति । एवमेव पुरुषार्थम्

इव तेषां कोपि अन्यः (iii) ----- नास्ति । तं पुरुषार्थं कृत्वा (iv) ----- कदापि न दुःखिता भवन्ति ।

मञ्जूषा – (मानवाः, मानवानाम्, बन्धुः, आलस्यम्)

17. अधोलिखित-कथांशं समुचितक्रमेण लिखत- (1/2 x 8 = 4)

- (i) ग्रामवासिनः वराकमतिथिमेव च चौरं मत्वाऽमर्त्सयम्।
- (ii) सर्वं वृत्तांतम् अवगत्य न्यायादीशः तं निर्देषम् अमन्यत् अंरक्षिणं च दोषी।
- (iii) शवः प्रावारकमपसार्य सर्वं वृतान्तं निवेदितवान्।
- (iv) पाशवर्स्थिते ग्रामे करुणापरो गृही तस्मै आश्रयं प्रायच्छत्।
- (v) विचित्रं युक्त्या न्यायाधीशः निर्णयं कृत्वा तं जनं ससम्मानं मुक्तवान्।
- (vi) कश्चन चौरः रात्रौ तस्मिन् गृहे प्रविष्य मञ्जूषामेकां आदाय पलायितः।
- (vii) निर्धनः जनः सायं समयेऽप्यसौ गन्तव्याद् दूरे आसीत्।
- (viii) निशाञ्चकारे प्रसृते विजने प्रदेशे पद्यात्रा न शुभावहा।

18. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां प्रसङ्गानुकूलम् उचितार्थं चिनुत - (केवलं प्रश्नन्त्रयम्)

- (i) अत्र जीवनं दुर्वहं जातम् ।

1x3=3

- (क) सत्यम् (ख) मिथ्या (ग) कठिनम् (घ) सरलम्
- (ii) सहस्रदीधितिः भगवन् ।
(क) सूर्यः (ख) चन्द्रः (ग) भगवन् (घ) इन्द्रः
- (iii) निरनुक्रोश इति भणति ।
(क) कथयति (ख) पश्यति (ग) आगच्छति (घ) भ्रमति
- (iv) पतञ्जलाः परितः अम्बरपथम् आपेदिरे ।
(क) खगाः (ख) जनाः (ग) भ्रमराः (घ) पशावः

* * *

SAMPLE PAPER EXAMINATION(2022-23) CLASS – X

MARKING SCHEME

QSTN NO	Value Points	Marks Allotted
	अपठितअवबोधनम्	10 Marks
1	<p>अ. (i) रामायणं (ii) बाल्मीकि: (iii) चतुर्विंशतिसहस्र-श्लोकाः</p> <p>आ (i) रामायणे मर्यादा पुरुषोत्तमस्य रामचन्द्रस्य जीवनस्य वृत्तान्तं वर्तते ।</p> <p>(ii) रामायणं ‘चतुर्विंशति-साहस्री संहिता’ इति नाम्ना अपि प्रसिद्धम् अस्ति ।</p> <p>(iii) अयं ग्रन्थः अनुष्टुप् छन्दसि निबद्धम् अस्ति ।</p> <p>(इ) रामायणम् अथवा अन्यत् किमपि उचितं शीर्षकम्</p> <p>(ई) (i) (ख) प्रथमः (ii) (ग) मन्यन्ते (iii) (ख) सरला (iv) (क) बाल्मीकि:</p>	$1 \times 2 = 2$ $2 \times 2 = 4$ $1 \times 1 = 1$ $1 \times 3 = 3$
	रचनात्मक कार्यम्	15 Marks
2	<p>(i) शिमलातः (ii) कामये (iii) इदानीम् (iv) स्वास्थ्यस्य (v) उत्थाय (vi) व्यायामं (vii) तदनन्तरं (viii) गच्छामि (ix) विद्यालयात् (x) पुत्रः</p>	$\frac{1}{2} \times 10 = 5$
3	छात्राः चित्रं दृष्ट्वा अथवा अनुच्छेदं मञ्जूषा सहायतया पञ्चवाक्यानि लेखिष्यन्ति । अर्धाङ्कः शुद्ध व्याकरणाय अपराधः अङ्कः च शुद्धभाषायै प्रदेयः ।	1x5 = 5
4	<p>(i) अहं तत्र पठामि । (ii) अहं पित्रा सह गृहं गच्छामि । (iii) रमा श्वः गमिष्यति । (iv) ह्यः त्वं कुत्र आसीः ? (v) यूयं कलमेन लिखत । (vi) बालः सिंहात् बिभेति । (vii) वर्यं संस्कृतं पठिष्यामः ।</p>	1x5 = 5
5	<p>(i) कुर्यात् + अहितं (ii) प्रकृतिरेव (iii) कुर्वन् + आसीत् (iv) बुद्धिर्बलवती (v) व्याघ्रः + अपि</p>	1x4=4

6	(घ) लवः च कुशः च (ख) कृष्णः वर्णः यस्य सः (क) गुणमहताम् (ख) मलानाम् अभावः (ग) निर्गतम् बलं यस्मात् सः	1x4=4	
7	(ग) रमणीया (क) बलवत् + डीप् (ख) मौलिकः (ग) एकरूप + तल् (ख) समत्वम्	1x4=4	
8	(क) मया (ख) पठामि (ग) भवत्या (घ) अहम्	1x3=3	
9	(क) सार्ध-अष्ट (क) षड् (क) सार्ध-सप्त (ख) सपाद-चतुर्वादने (ग) पादोन-नववादने	1x4=4	
10	(घ) अपि (क) तत्र (घ) यदि (क) उच्चैः	1x3=3	
11	(ख) द्रक्ष्यसि (ख) मित्रम् (ग) गायन्ति (iv) (ख) अकुर्वन्	1x3=3	
	पठितावबोधनम्	15	
12	अ .(i) जलोपप्लवः (ii) सुरभेः (iii) वृषभौ आ (i) दुर्बले सुते मातुः अत्यधिका कृपा सहजैव इति । सुरभिः आखण्डलं उवाच । (ii) दुर्बले सुते एव सुरभेः वात्सल्यम् अधिकम् आसीत् । (iii) सुराभिवचनं श्रुत्वा भृशं विस्मितस्याखण्डलस्यापि हृदयमद्रवत् । इ (i) दुर्बले (ii) प्रवर्षः (iii) दुर्बलः	$\frac{1}{2} \times 2 = 1$ $1 \times 2 = 2$ $1 \times 2 = 2$	
13	अ .(i) महात्मानः (ii) अवक्रता (iii) वाचि आ. (i) अवक्रता चित्ते वाचि च भवेत् ।	$\frac{1}{2} \times 2 = 1$ $1 \times 2 = 2$	

	(ii) चित्ते वाचि च अवक्रता समत्वं कथयते । (iii) वाण्यां वाचि च सरलता भवेत् इ (i) वाचि (ii) अवक्रता (iii) तथा	1x2=2	
14	अ. (i) मयूरस्य (ii) स्थितप्रज्ञ (iii) मयूरः आ. (i) विधात्रा मयूरस्य शिरसि राजमुकुटमिव शिखां स्थापयता मयूरःपक्षिराजः कृतः । (ii) काकः (सव्यडग्यम्) अरे अहिभुक्! इति कथयित्वा तिरष्करोति । (iii) मयूरस्य कारणात् तु सर्वं पक्षिकुलमेवावमानितं जातम्। इ (i) मीनान् (ii) अहम् (iii) अहिभुक्	½ x2=1 1x2=2 1x2=2	
15	(i) कीदृशः (ii) केषां (iii) कीदृशः (iv) कस्याः (v) केन	1 x4=4	
16	(अ) (i) धूमं (ii) वाष्पयानमाला (iii) संधावति (iv) अनन्ताः अथवा (i) मानवानाम् (ii) आलस्यम् (iii) बन्धुः (iv) मानवाः	1 x4=4 1 x4=4	
17	i. (vii) निर्धनः जनः सायं समयेऽप्यसौ गन्तव्याद् दूरे आसीत्। ii. (viii) निशान्धकारे प्रसृते विजने प्रदेशे पद्यात्रा न शुभावहा । iii. (iv) पाशवर्स्थिते ग्रामे करुणापरो गृही तस्मै आश्रयं प्रायच्छत्। iv. (vi) कश्चन चौरः रात्रौ तस्मिन् गृहे प्रविष्य मञ्जूषामेकां आदाय पलायितः। v. (i) ग्रामवासिनः वराकमतिथिमेव च चौरं मत्वाऽमर्त्सयम्। vi. (iii) शवः प्रावारकमपसार्य सर्वं वृत्तान्तं निवेदितवान्। vii. (ii) सर्वं वृत्तांतम् अवगत्य न्यायादीशः तं निर्देषम् अमन्यत् अंरक्षिणं च दोषी । viii. (v) विचित्रं युक्त्या न्यायाधीशः निर्णयं कृत्वा तं जनं ससम्मानं मुक्तवान्।	½ x8=4 1x3=3	
18.	i. (ग) कठिनम् ii. (क) सूर्यः iii. (क) कथयति iv. (ग) भ्रमरा:	1x3=3	

DAV PUBLIC SCHOOLS, ODISHA ZONE
SAMPLE QUESTION PAPER
ANNUAL EXAMINATION(2022-23)

- Please check that this question paper contains **11** printed pages.
- Check that this question paper contains **18** questions.
- Write down the Serial Number of the question in the left side of the margin before attempting it.
- 15 minutes time has been allotted to read this question paper. The question paper will be distributed 15 minutes prior to the commencement of the examination. The students will read the question paper only and will not write any answer on the answer script during this period.

CLASS- X

SUB :SANSKRIT (CODE-122)

Time Allowed: 3 Hours

Maximum Marks :80

समयः होरात्रयम्

सम्पूर्णाङ्काः – 80

सामान्यनिर्देशः-

- कृपयासम्यकतयापरीक्षणंकुर्वन्तुयत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे 18 प्रश्नाः सन्ति।
  - उत्तरलेखनात् पूर्वप्रश्नस्यक्रमाङ्कः अवश्यं लेखनीयः।
  - अस्यप्रश्नपत्रस्यपठनाय 15
- निमेषाः निर्धारिताः सन्ति। अस्मिन् अवधौ केवलं प्रश्नपत्रं पठनीयम् उत्तरपुस्तिकायां च किमपिनलेखनीयम्।
- प्रश्नपत्रस्वरूपम्–

(i) अस्मिन्प्रश्नपत्रे चत्वारः भागाः सन्ति।

'क' – भागः- अपठितावबोधनम् - 10 अङ्काः

'ख' – भागः- रचनात्मककार्यम् - 15 अङ्काः

'ग' – भागः- अनुप्रयुक्तव्याकरणम् - 25 अङ्काः

'घ' – भागः- पठितावबोधनम् - 30 अङ्काः

(ii) प्रश्नसङ्ख्याप्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यम् एवलेखनीया।

(iii) सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि।

(iv) प्रश्नानां निर्देशः द्यानेन अवश्यं पठनीयाः।

'क' भागः- अपठितावबोधनम् - 10 अङ्काः

1. अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्त प्रश्नाना मृत्तराणि संस्कृते न लिखत -

(10)

एकस्मात् ग्रामात् तीर्थयात्रीणाम् ए कं दलं प्रस्थितम्। मार्गे एकस्य महात्मनः आश्रमः आसीत्। महात्मानं नमस्कृत्य दलसदस्याः अकथयन् - "अस्माकं तीर्थयात्रा निर्विघ्नतया यथा समा पयेत्तथा आशीर्वादः क्रियताम्"। महात्मा आशीर्वादेन तान् अनुगृह्य कुटीरस्था मेकां तुम्बिकां निःसार्य अवदत् - "यत्र - यत्र तीर्थेषु भवन्तः स्नानं करिष्यन्ति तत्र सर्वत्र मैतां तुम्बिका मपि अवश्यं स्नापयन्तु पश्चा त परावर्तनसमये एषा महयं दातव्या"। दलजनाः तथैव कृतं यथा महात्माअवदत्। अन्ते तीर्थया त्रां परिसमाप्य तुम्बिकां महात्मने दत्तवन्तः। महात्मा तुम्बिकां त्रोटयित्वा तस्याः एकमेकं खण्डं तेभ्यः भक्षयितुमयच्छत्। स्वादेन तदासीत् अतीव तिक्तम्। अतः तत्क्षणे एव सर्वैः पि थूत्कृतवन्तः। तद्वृष्टवामहात्मा अवदत् - "स्मरत, अनेकेषु तीर्थेषु स्नापितायाः अपि एतस्याः तुम्बिकायाः स्वादे परिवर्तनं न जातम्। एवमेव पापदूषितं मनः अपि कदापि नैव शुद्ध्यति। तत्तु केवलं सत्कर्माचरणा देव शुद्धं भवितुमर्हति। अतः सत्कर्माचरणं जीवने मुख्यं, तीर्थयात्रा गौणा"।

अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) ($1 \times 2 = 2$)

- (i) ग्रामात् केषां दलं प्रस्थितम् ?
- (ii) कं नमस्कृत्य दलसदस्याः अकथयन् ?
- (iii) दलसदस्याः काम् अवश्यं स्नापयन्तु ?

आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) ($2 \times 2 = 4$)

- (i) महात्मा कुटीरस्थां तुम्बिकां निःसार्य किम् अवदत् ?
- (ii) जीवने किंमुख्यम् ?
- (iii) स्वादेन तत् तुम्बिका - खण्डं कीदृशम् आसीत् ?

इ. अस्य अनुच्छेदस्यकृते समुचितं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत |(1)|

ई. यथानिर्देशम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नत्रयम्) ($1 \times 3 = 3$)

- (i) 'एकस्मात्' इति विशेषणपदस्य विशेष्यपदं किम् ?
- (क) ग्रामात्(ख) प्रस्थितम्(ग) पश्चात्(घ) तीर्थेषु

(ii) ' करिष्यन्ति' इति क्रियापदस्य किं कर्तृपदंप्रयुक्तम् ?

(क) भवन्तः(ख) स्नानं(ग) तुम्बिकां(घ) दलजनाः

(iii) "पापदूषितं मनः" अनयोः विशेषणपदं किम् ?

(क) शुद्धं(ख) परिवर्तनं (ग) पापदूषितं(घ)सत्कर्माचरणं

(iv) अनुच्छेदे 'मधुरम्' इति पदस्य किं विलोमपदं प्रयुक्तम् ?

(क) शुद्धं(ख) तिक्तम्(ग) पापदूषितं(घ) मुख्यं

'ख' भागः- रचनात्मककार्यम् - 15 अङ्काः

2. भवती कनिका। भवत्याः सखी सारिका गायन-प्रतियोगितायां प्रथमं स्थानं

प्राप्तवती। तस्यै लिखिते पत्रे

रिक्तस्थानानि पूरयित्वा पत्रं पुनः लिखत ।(1/2×10=5)

परीक्षाभवनात्

दिनाङ्कः -

प्रिये (i) -----

सप्रेम नमोनमः।

समाचारपत्रेण ज्ञातं यत् त्वं राष्ट्रीयगायन -प्रतियोगितायां (ii)----- स्थानं प्राप्तवती।

पठित्वा अतीव (iii)-----अनुभवामि। त्वया बाल्यकालात् एव (iv)-----गृहीता,

नित्यं च (v) -----कृतः, इति अहं जानामि । अनेकाः विपरीत - परिस्थितयः अपि

त्वया (vi) ----- । अद्य तव परिश्रमस्य आत्मविश्वासस्य च विजयः अभवत्।

सफलतायाः प्रथमं (vii) -----त्वया आरुढम्। अस्मिन् अवसरे मम (viii) -----

स्वीकरोतु, भविष्ये अपि एवमेव सफला भवेत्, इयं कामना अस्ति । स्वपित्रोः सेवायां

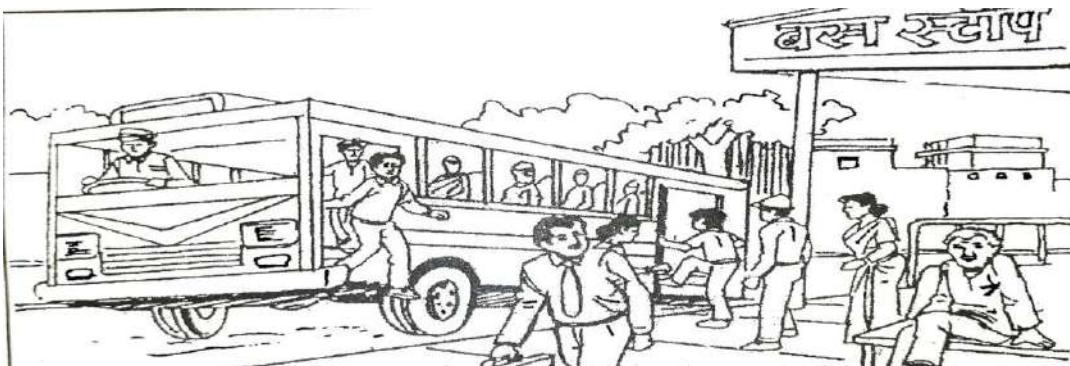
मम (ix) ----- निवेदयतु ।

तव सखी

(x)-----

मञ्जूषा -(प्रसन्नताम्, अभ्यासः, सोपानं, प्रथमं, कनिका, सारिके!, अभिवादनं, सोढाः, सङ्गीतशिक्षा, वर्धापनं)

**3. प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया पञ्चवाक्यानि संस्कृतेन
लिखत् - (1×5=5)**

मञ्जूषा- (वसस्थानकम्, उपविष्टः, प्रतीक्षा, बसयानम्, चालकः, जनकः, पन्कितबद्धः, आरोहति, जनसम्मर्दः, अष्ट, एका महिला)

अथवा

**मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया अधोदत्तं विषयम् अधिकृत्य पञ्चवाक्यानि
लिखत् - (1×5=5)**

'पर्वतीय - सौन्दर्यम्'

मञ्जूषा-(पर्यटकाः, जनाः, विहारं, जले, पुष्पाणि, लघुनौकाः, सुसज्जिताः, गृहनौकाः, नौकाविहारम्, कश्मीरप्रदेशः, शोभते, शुद्धवातावरणम्)

4. अधोलिखितानि वाक्यानि संस्कृतभाष्याअनूदय लिखत् - (केवलं वाक्यपञ्चकम्)

(i) वेद ज्ञान के भण्डार हैं। (1×5=5)

Vedas are the storehouses of knowledge.

(ii) रामायण में सात काण्ड हैं।

There are seven kandas in the Ramayan.

(iii) क्या आपमेरी सहायता करेंगे?

Will you help me ?

(iv) लता और आशा पढ़ने के लिए गये थे।

Lata and Asha went to read.

(v) तुम सब यहाँ से जाओ।

All of you go from here.

(vi) सदैव समय के अनुसार काम करना चाहिए ।

Work should be done always as per time.

(vii) परिश्रम से ही सफलता मिलती है।

Success is achieved by doing hard work.

'ग'भाग:- अनुप्रयुक्तव्याकरणम् -25 अड्काः

5. रेखाङ्कितपदेषु सन्धिं सन्धिं छेदं वाकुरुत् – (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) ($1 \times 4 = 4$)

(i) बुद्धिमती व्याघ्रजाद् भयात् पुनरपि मुक्ताऽभवत् ।

(ii) विचित्रेखलु संसारेना स्ति किञ्चित् + निरर्थकम्।

(iii) पिताऽस्य किं तपस्ते पे।

(iv) चौरस्य पादैव निना प्रबुद्धः + अतिथिः तमन्वधावत्।

(v) युष्मत् + दर्शनात् कुशलमिव ।

6. अधोलिखित वाक्येषु

रेखाङ्कितपदेषु समासं विग्रहं वाविकल्पेभ्यः चित्वाऽचितम् उत्तरं लिखत – (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) ($1 \times 4 = 4$)

(i) व्याघ्रचित्रकौन्दीजलं पातुम् आगतौ।

(क) व्याघ्रः च चित्रकः च (ख) व्याघ्रौ च चित्रकौच

(ग) व्याघ्राः च चित्रकाः च (घ) व्याघ्रः च चित्रकौच

(ii) विजने प्रदेशे पदाभ्यां यात्रा नशुभावहा।

(क) पदे यात्रा (ख) पदयात्रा

(ग) पदो यात्रा (घ) पदौ यात्रा

(iii) रामस्य समीपम् उपसृत्य प्रणन्य च ।

(क) उपरामम् (ख) रामसमीपम्

(ग) उपारामम् (घ) उपरामः

(iv) वायुमण्डलं भृशं दूषितम् ।

(क) वायोः मण्डलम् (ख) वायुमण्डलम्

(ग) वायूः मण्डलम् (घ) वायो मण्डलम्

(v) विमुद्धीः अपक्वं फलं भुइक्ते ।

(क) विमूढः धीः यस्य सः (ख) विमूढा धीः

(ग) विमूढा धीः यस्य सः (घ) विमूढी धीः यस्य सः

7. अधोलिखितवाक्येषुरेखाङ्कितपदानां प्रकृतिप्रत्ययौ संयोज्यविभज्यवाऽचितम्

उत्तरं विकल्पे भ्यः चित्वालिखत- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)

(1 x 4 = 4)

(i) हरिततरुणां ललितलतानां मालार रमणीया।

(क) रमणीय +आप्   (ख) रमणीय +टाप्

(ग) रमणीयः +टाप्   (घ) रमणीय +आ

(ii) अन्यः अपि बुद्धि+मतुप्लोके।

(क) बुद्धिः मत्   (ख) बुद्धिमान्

(ग) बुद्धिवत्   (घ) बुद्धिवान्

(iii) तपो वनवासिनः देवी इति आहवयन्ति।

(क) देव+डीप्   (ख) देवः +डीप्

(ग) देवाः +डीप्   (घ) देवाय +डीप्

(iv) सम्पत्तौ च विपत्तौ च एकरूप+ तला।

(क) एकरूपा   (ख) एकरूपता

(ग) एकरूपताम्   (घ) एकरूपतल्

(v) सर्वेषां महत्त्वं विद्यते यथासमयम्।

(क) मह+त्व(ख) महत् +त्व

(ग) मह+त्वम् (घ) महत् +त्वम्

8. वाच्यानुसारम् उचितपदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा अधोलिखितं संवादं पुनः लिखत-

(केवलं प्रश्नत्रयम्) (1 x 3 = 3)

(i) मोहनः - किं त्वया प्रदर्शनी -----?

(क) पश्यति   (ख) दृष्टवान्

(ग) दृश्यते   (घ) दृश्यसे

(ii) कमला - आम्! अहं ----- द्रष्टुं गच्छामि।

(क) प्रदर्शनी   (ख) प्रदर्शनीं

(ग) प्रदर्शनौ   (घ) प्रदर्शन्या

(iii) मोहनः -अधुनायावत्कथं-----नगतवान् ?

(क) त्वं (ख) त्वया

(ग) तव (घ) तुभ्यं

(iv) कमला -अहंपरीक्षानिमित्तंव्यस्ता -----।

(क) अस्मि (ख) अस्ति

(ग) असि (घ) स्तः

9. कालबोधकशब्दैः अधोलिखितानि वाक्यानि पूर्यत- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) ($1 \times 4 = 4$)

(i) पितामहीप्रातः ----- (5.00) वादनेऽतिष्ठति।

(ii) ----- (6.30) वादनेऽश्वरस्यप्रार्थनांकरोति।

(iii) सा----- (2.15) वादनेमयासहभोजनंकरोति।

(iv) ----- (2.45) वादनेविश्रामंकरोति।

(v) ----- (4. 15) वादनेभ्रमणाय गच्छति।

10. मञ्जूषायां प्रदत्तैः उचित-अव्ययपदैः अधोलिखितवाक्येषु रिक्तस्थानानि पूर्यत -

(केवलं प्रश्नत्रयम्) (1 x 3 = 3)

(i) सदाचारं प्राणेभ्यः----- विशेषतः रक्षेत् ।

(ii) सर्वेषु अपत्येषु----- जननी तुल्यवत्सला।

(iii) त्वं ----- भ्रमणाय गमिष्यसि ?

(iv) पर्यावरणस्य संरक्षणम् ----- प्रकृतेः आराधना ।

मञ्जूषा- (कदा , च , एव , अपि)

11. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कित-अशुद्धपदाय उचितपदानि चित्वा वाक्यानि पुनः

लिखत - (केवलं प्रश्नत्रयम्) (1 x 3 = 3)

(i) वृक्षेचतस्रःफलानिसन्ति।

(क) चत्वारः (ख) चत्वारि

(ग) तिस्रः (घ) त्रयः

(ii) प्रबुद्धाः ग्रामवासिनः तत्र आगच्छत्।

(क) आगच्छन् (ख) आगच्छताम्

(ग) आगच्छसि (घ) आगच्छथः

(iii) त्वम् अपि कुश इत्यात्मानं श्रावयामि।

(क)आवाम्   (ख)युवाम्

(ग)सः   (घ)अहम्

(iv)ट्यःसोमवासरः भविष्यति ।

(क)पुरा   (ख)श्वः

(ग)कदा   (घ)च

‘घ’ भागः -पठित-अवबोधनम्-30 अङ्काः

12. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्त-प्रश्नानाम् उत्तराणिलिखत - (5)

अस्ति देव उलाख्यो ग्रामः। तत्र राजसिंहः नाम राजपुत्रः वसति स्मा। एकदा केना पि आवश्यक कार्येण त स्य भार्या बुद्धिमती पुत्र द्वयो पेता पितृ गृहं प्रतिचलिता। मार्गे गहन कानने सा एकं व्याघ्रं दर्श। साव्या घम् आगच्छन्तं दृष्टवाधार्ष्ट्य आत्पुत्रौ च पेटया प्रहृत्य जगाद्-
कथमे कैकशः व्याघ्रभक्षणाय कलहं कुरुथः?

अयमेकस्तावत्विभज्य भुज्यता म्। पश्चाद् अन्यो द्वितीयः कश्चित्तलक्ष्यते।

अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1/2 x 2 = 1)

(क) राजसिंहः कुत्र वसति स्म?

(ख) राजसिंहः कः आसीत्?

(ग) बुद्धिमती कुत्र चलिता?

आ. पूर्णवाक्ये न उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1 x 2 = 2)

(क) सा पुत्रौ च पेटया प्रहृत्य किं जगाद्?

(ख) सा पुत्रौ किमर्थं च पेटया प्रहृत्य जगाद्?

(ग) मार्गे साकिंदर्श ?

इ. यथानिर्देशम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1 x 2 = 2)

(क). ‘जगाद्’ इति क्रिया पदस्य किं कर्तृपदं प्रयुक्तम्?

(ख) ‘भार्या’ इति पदस्य विशेषण पदं किम्?

(ग) ‘विलोक्य’ इति पदस्य किं पर्याय पदं प्रयुक्तम्?

13. अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा प्रदत्त-प्रश्नानाम् उत्तराणिलिखत - (5)

से वितव्यो महावृक्षः फलच्छाया समन्वितः।

यदिदैवात्फलं नास्ति छाया केन निवार्यते॥

अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1/2 x 2 = 1)

(क) कीदृशः वृक्षः सेवितव्यः ?

(ख) महावृक्षः कीदृशः भवति ?

(ग) दैवातिकं नास्ति ?

आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1 x 2 = 2)

(क) महावृक्षेषु कस्मात्फलं नास्ति ?

(ख) महावृक्षेषु किंननिवार्यते ?

(ग) कः फलच्छायासमन्वितः भवति ?

इ. यथानिर्देशम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1 x 2 = 2)

(क) महान्वृक्षः - अत्र विशेषणपदं किम् ?

(ख) भाग्यवशात् - इति अर्थं किं पदम् अनुच्छेदे प्रयुक्तम् ?

(ग) 'युक्तः' इति पदस्य किं पर्यायपदं प्रयुक्तम् ?

14. अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रदत्त प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत- (5)

मयूरः - (बकं प्रति) को न जानाति तव ध्यानावस्थाम् । स्थितप्रजः इति व्याजेन वराकान् मीनान् छलेन अधिगृह्य क्रूरतया भक्षयसि । धिक् त्वाम् । तव कारणात् तु सर्वं पक्षिकुलम् एव अवमानितं जातम् ।

वानरः - (सर्गर्वम्) अतएव कथयामि यत् अहमेव योग्यः वनराजपदाय । शीघ्रमेव मम राज्याभिषेकाय तत्पराः भवन्तु सर्वे वन्यजीवाः ।

मयूरः - अरे वानर ! तूष्णीं भव । कथं त्वं योग्यः वनराजपदाय ? पश्यतु पश्यतु मम शिरसि राजमुकुटमिव शिखां स्थापयता विधात्रा एवाहं पक्षिराजः कृतः अतः वने निवसन्तं माम् वनराजरूपेणापि द्रष्टुं सज्जाः भवन्तु । अधुना यतः कथं कोऽप्यन्यः विधातुः निर्णयम् अन्यथाकर्तुं क्षमः ।

काकः - (सव्यडग्यम्) अरे अहिभुक् । नृत्यातिरिक्तं का तव विशेषता यत् त्वां वनराजपदाय योग्यं मन्यामहे वयम् ।

अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नव्ययम्) (1/2 x 2 = 1)

(क) को न जानाति तव ध्यानावस्थाम् इति कः कथयति ?

(ख) कः छलेन वराकान् मीनान् अधिगृह्य क्रूरतया भक्षयति ?

(ग) कः गर्वेण कथयति अहं वनराजपदाय योग्यः अस्मि ?

आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नव्ययम्) (1 x 2 = 2)

- (क) विधात्रा मयूरः पक्षिराजः कथं कृतः?
 (ख) काकः मयूरं किम् अकथयत्?
 (ग) कस्मात् कारणात् समग्रं पक्षिकुलं अवमानितं जातम्?

इ.यथानिर्देशम्उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1 x 2= 2)

- (क) 'मन्यामहे'इतिक्रियापदस्यकिंकर्तृपदंप्रयुक्तम्?
 (ख) 'अक्षमः'इतिपदस्यकिंविलोमपदंप्रयुक्तम्?
 (ग) 'वराकान्'इतिपदस्यकिं विशेष्यपदंप्रयुक्तम्?

15.रेखाङ्कित-पदम्आधृत्यप्रश्ननिर्माणंकुरुत- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) (1 x 4 = 4)

- (क) पतङ्गाः अम्बरपथम् आपेदिरे।
 (ख) उद्यानेपक्षिणांकलरवंचेतःप्रसादयति।
 (ग) धैर्यवान् लोके पराभवं न प्राप्नोति।
 (घ) उभौ शवं चत्वरे स्थापितवन्तौ।
 (ङ) अयम् अन्येभ्यो दुर्बलः ।

16.मञ्जूषातः समुचितं पदं चित्वा अधोलिखितस्यश्लोकस्यअन्वयंपूरयित्वा

पुनः लिखत - (1 x 4 = 4)

उदीरितोऽर्थः पशुनापि गृह्यते,

हयाश्च नागाश्च वहन्ति बोधिताः।

अनुकृतमप्यूहति पण्डितो जनः

परेङ्गितज्ञानफला हि बुद्धयः॥

अन्वयः –पशुना अपि उदीरितो (क) ..... गृह्यते, हयाः नागाः च (ख) .....

वहन्ति, पण्डितः (ग) ..... अनुकृतम् (घ) ..... ऊहति। बुद्धयः

परेङ्गितज्ञानफलाभवन्ति।

मञ्जूषा- (अपि, बोधिताः, अर्थः, जनः)

अथवा

मञ्जूषायाः साहाय्येन श्लोकस्यभावार्थं रिक्तस्थानानिपूरयित्वा पुनः लिखत।(1 x 4 = 4)

आलस्यंहिमनुष्याणांशरीरस्थोमहान्निपुः।
 नास्त्युद्यमसमोबन्धुःकृत्वायनावसीदति॥

भावार्थः -अस्यभावःअस्तियत्(क)-----शरीरेस्थितं(ख)----- एवतेषां

महान्शत्रुःअस्ति। एवमेवपुरुषार्थःइवतेषांकःअपि अन्यः(ग) -----

नास्ति। तं पुरुषार्थकृत्वा(घ)-----कदापिदुःखीन भवन्ति।

मञ्जूषा-(मानवाः , मानवानां , शत्रुः , आलस्यम्)

17. अधोलिखितं कथांशं समुचितक्रमेण लिखत – (1/2 x 8 = 4)

- i. सुरभेःइमाम् अवस्थां दृष्ट्वासुराधिपः ताम् अपृच्छत्।
- ii. एकःदुर्बलः वलीवर्दः भूमौ अपतत्।
- iii. सा अकथयत्पुत्रस्य दैन्यं दृष्ट्वारोदिमि।
- iv. तदातत्र सुराधिपः आगच्छत्।
- v. कृषकः तं दुर्बलं बहुधापीडयति।
- vi. स्वपुत्रं दृष्ट्वासर्वधेनूनां मातासुरभिः रोदितिस्मा।
- vii. सः बलीवर्दः धुरं वोढुं नशकनोति।
- viii. अयिशुभे ! किमेवं रोदिषि ?

18. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां प्रसङ्गानुसारम् उचितम् अर्थचित्वा लिखत-

(केवलं प्रश्नत्रयम्)(1 x 3 = 3)

i. सःकृच्छ्रेणभारम् उद्वहति।

(क) काठिन्येन (ख) सहजेन

(ग) जवेन (घ) सरलेन

ii. आवांयमलौ।

(क) युगलौ (ख) द्वौ

(ग) द्वावेव (घ) त्रयौ

iii. व्याघ्रमारीतूर्णधाविता।

(क) शनैः (ख) शीघ्रं

(ग) समीपं (घ) दूरं

(iv) कथंमिथः कलहं कुर्वन्ति?

(क) परस्परम् (ख) द्वयोः

(ग) उभयोः (घ) एकत्र

*****

DAV PUBLIC SCHOOLS, ODISHA ZONE

**SAMPLE QUESTION PAPER, ANNUAL EXAMINATION, SUB-SANSKRIT
STD-X (2022-23)**

MARKING SCHEME

Q.NO.	VALUE POINTS	Marks Allotted
1	<p><u>अ.</u>(i) तीर्थयात्रीणाम् (ii) महात्मानं (iii) तुम्बिकाम्</p> <p><u>आ.</u>(i) महात्मा कुटीरस्थामेकां तुम्बिकां निःसार्य अवदत् – “यत्र - यत्र तीर्थेषु भवन्तः स्नानं करिष्यन्ति तत्र सर्वत्र मैतां तुम्बिकामपि अवश्यं स्नापयन्तु पश्चा त् परावर्तनसमये एषा मह्यं दातव्या” ।</p> <p>(ii) सत्कर्माचरणं जीवने मुख्यम् ।</p> <p>(iii) स्वादेन तत् तुम्बिका - खण्डं अतीव तिक्तम् आसीत्।</p> <p>इ. जीवने सत्कर्माचरणस्य महत्त्वम् अथवा अन्यः कोऽपि उचितः शीर्षकः ।</p> <p>ई.(i) (क) ग्रामात् (ii) (क) भवन्तः (ii) (ग) पापदूषितं (iv) (ख) तिक्तम्</p>	<p>[10]</p> <p>1x2=2</p> <p>2x2=4</p> <p>1</p> <p>1x3=3</p>
2	(i) सारिके! (ii) प्रथमं (iii) प्रसन्नताम् (iv) सङ्गीतशिक्षा (v) अभ्यासः (vi) सोढाः (vii) सोपानं (viii) वर्धापनं (ix) अभिवादनं (x) कनिका	$1/2 \times 10 = 5$
3	<p>चित्रवर्णनम्-</p> <p>अत्र छात्रेभ्यः संक्षिप्तवाक्यरचना अपेक्षिता वर्तते। केवलं वाक्यशुद्धिः द्रष्टव्या। अस्य प्रश्नस्य प्रमुखम् उद्देश्यं वाक्यरचना अस्ति। वाक्यं दीर्घम् अस्ति अथवा लघुः इति महत्त्वपूर्ण नास्ति। प्रतिवाक्यम् अर्थः अङ्गः भावस्य कृते अर्थः अङ्गः च व्याकरणदृष्ट्या शुद्धतानिमित्तं निर्धारितः अस्ति। मञ्जूषायां प्रदत्ताः शब्दाः सहायतार्थं सन्ति। छात्राः तेषां वाक्येषु प्रयोगं कुर्यात् इति अनिवार्यं नास्ति। छात्राः स्वमेधया अपि वाक्यानि लेखितं शक्तुवन्ति। मञ्जूषायां प्रदत्तानां शब्दानां विभक्तिं परिवर्तनं कृत्वा अपि वाक्यानि निर्मातुं शक्यते।</p> <p style="text-align: center;">अथवा</p> <p>अनुच्छेदलेखनम्-</p> <p>अयं विकल्पः सर्वेभ्यः अस्ति। छात्राः मञ्जूषायां प्रदत्तानां शब्दानां विभक्तिं परिवर्तनं कृत्वा अपि वाक्यानि निर्मातुं शक्तुवन्ति। अतः अङ्गाः देयाः। अस्य मूल्याङ्गकनाय अन्ये नियमाः चित्रवर्णनस्य अनुगुणं पालनीयाः।</p>	1x5=5
4	<p>(i) वेदाः ज्ञानस्य भाण्डागाराः/भण्डाराः सन्ति ।</p> <p>(ii) रामायणे सप्त काण्डाः सन्ति ।</p> <p>(iii) किं भवान् मम सहायतां करिष्यति ?</p> <p>(iv) लता आशा च पठनाय अगच्छताम् ।</p> <p>(v) यूयम् अस्मात् स्थानात् / इतः गच्छत ।</p> <p>(vi) सदैव समयानुसारं/यथासमयं कार्यं/ कर्म कर्तव्यम् / करणीयम् ।</p> <p>(vi) परिश्रमेण एव सफलता मिलति/ लभते /प्राप्यते।</p>	1x5=5
5	(i) पुनः + अपि (ii) किञ्चिन्निरर्थकम् (iii) तपः + तेषे (iv) प्रबुद्धोऽतिथिः (v) युष्मदर्शनात्	1x4=4
6	(i) (क) व्याघ्रः च चित्रकः च (ii) (ख) पदयात्रा (iii) (क) उपरामम्	1x4=4
	(iv) (क) वायोः मण्डलम् (v) (ग) विमूढा धीः यस्य सः	

7	(i) (ख) रमणीय +टाप् (ii) (ख) बुद्धिमान् (iii) (क) देव+डीप् (iv) ख) एकरूपता (v) (ख) महत् +त्व	1x4=4
8	(i)(ग) दृश्यते (ii)(ख) प्रदर्शनीं (iii) (क) त्वं (iv) (क) अस्मि	1x3=3
9	(i) पञ्च (ii) सार्थ षड् (iii)) सपाद द्वि (iv) पादोन त्रि (v) सपाद चतुर्	1x4=4
10	(i) अपि (ii) च (iii) कदा (iv) एव	1x3=3
11	(i) (ख) चत्वारि (ii) (क) आगच्छन् (iii) (घ) अहम् (iv) (ख) श्वः	1x3=3
12	अ. (क) देउलग्रामे (ख) राजपुत्रः (ग) पितुर्गृहं आ. (क) सापुत्रौ च पेट्या प्रहृत्यजगाद्- कथमेकैकशः व्याघ्रभक्षणाय कलहं कुरुथः? अयमेकस्तावत्विभज्य भुज्यता म्पश्चाद् अन्योद्दितीयः च कश्चित्लक्ष्यते। (ख) साव्याघ्रम् आगच्छन्तं दृष्ट्वा धाष्ठ्यात् पुत्रौ च पेट्या प्रहृत्यजगाद्। (ग) मार्गेगहनकाननेसाएकं व्याघ्रं ददर्श। इ. (क) सा (ख) बुद्धिमती/पुत्रद्वयोपेता (ग) दृष्ट्वा	[05] $\frac{1}{2} \times 2 = 1$ 1x2=2 1x2=2
13	अ. (क) महान्/महावृक्षः (ख) फलच्छायायासमन्वितः (ग) फलं आ. (क) महावृक्षेषु दैवात्फलं नास्ति। (ख) महावृक्षेषु छायाननिवार्यते। (ग) महावृक्षः फलच्छायायासमन्वितः भवति इ. (क) महान् (ख) दैवात् (ग) समन्वितः	[05] $\frac{1}{2} \times 2 = 1$ 1x2=2 1x2=2
14	अ. (क) मयूरः (ख) बकः (ग) वानरः आ. (क) मयूरस्य शिरसि राजमुकुटमिव शिखां स्थापयता विधात्रा एव सः पक्षिराजः कृतः। (ख) काकः मयूरम् अकथयत्, अरे अहिभुक्! नृत्यातिरिक्तं का तव विशेषता यत् त्वां वनराजपदाय योग्यं मन्यामहे वयम् इति। (ग) बकः वराकान् मीनान् छ्लेन अधिगृह्य कूरतया भक्षयति इति अस्मात् कारणात् तु सर्वं पक्षिकुलम् एव अवमानितं जातम्। इ. (क) वयं (ख) क्षमः (ग) मीनान्	[05] $\frac{1}{2} \times 2 = 1$ 1x2=2 1x2=2
15	(क) के(ख) केषां (ग) कः (घ) कुत्र(ङ) केभ्यः	1x4=4
16	अन्वयः- (i) अर्थः (ii) बोधिताः (iii) जनः (iv) अपि अथवा भावार्थः- (i) मानवानां (ii) आलस्यम् (iii) शत्रुः (iv) मानवाः	1x4=4
17	(i) एकः दुर्बलः वलीवर्दः भूमौ अपतत्। (ii) स्वपुत्रं दृष्ट्वा सर्वधेनूनां मातासुरभिः रोदितिस्मा। (iii) तदातत्र सुराधिपः आगच्छत्। (iv) सुरभेः इमाम् अवस्थां दृष्ट्वा सुराधिपः ताम् अपृच्छत्। (v) अयिशुभे ! किमेवं रोदिषि ? (vi) साऽकथयत्पुत्रस्य दैन्यं दृष्ट्वा रोदिमि। (vii) कृषकः तं दुर्बलं बहुधापीडयति। (viii) सः बलीवर्दः धुरं वोढुं नशकनोति।	$\frac{1}{2} \times 8 = 4$
18	(i) (क) काठिन्येन (ii) (क) युगलौ (iii) (ख) शीत्रं (iv) (क) परस्परम्	1x3=3

DAV PUBLIC SCHOOLS, ODISHA ZONE

ANNUAL EXAMINATION(2022-23)

**CLASS- X
SAMPLE QUESTION PAPER
SUB : SANSKRIT (CODE-122)**

Time Allowed: 3 Hours

Maximum Marks : 80

समयः होरात्रयम् सम्पूर्णाङ्काः – 80

सामान्यनिर्देशः

- कृपया सम्यक्तया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे 10 पृष्ठानि मुद्रितानि सन्ति।
- कृपया सम्यक्तया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे 18 प्रश्नाः सन्ति।
- अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति ।
- प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि ।
- उत्तरलेखनात् पूर्वं प्रश्नस्य क्रमाङ्कः अवश्यं लेखनीयः ।
- प्रश्नस्य क्रमाङ्कः प्रश्नपत्रानुसारम् एव लेखनीयः ।
- सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि।
- प्रश्नानां निर्देशाः ध्यानेन अवश्यं पठनीयाः।

प्रश्नपत्रस्वरूपम् -

'क' - खण्डः :	अपठित-अवबोधनम्	10 अङ्काः
'ख' - खण्डः :	रचनात्मक-कार्यम्	15 अङ्काः
'ग' - खण्डः :	अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्	25 अङ्काः
'घ' - खण्डः :	पठित-अवबोधनम्	30 अङ्काः

का-खण्डः

अपठित-अवबोधनम् (10 अङ्काः)

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखते (10)

-

एकदा शरीरस्य सर्वाणि इन्द्रियाणि -हस्तौ, पादौ, मुखं, नासिका, कण्ठं इत्यादीनि मिलित्वा अचिन्तयत्- “वयं सर्वं प्रतिदिनं परिश्रमं कुर्मः। एतत् उदरं सर्वं स्वीकरोति, स्वयं किमपि कार्यं न करोति। अद्यप्रभृति वयमपि कार्यं न करिष्यामः”। एवं चिन्तयित्वा सर्वाणि अङ्गानि कार्यम् अत्यजन्। पादौ स्थिरौ भूत्वा अतिष्ठताम्। हस्तौ निश्चलौ अभवताम्। मुखम् अन्नकणम् अपि न प्रावेशयत्, एवं द्वे दिने व्यतीते जाते शनैः शनैः सर्वाणि अङ्गानि शिथिलानि अभवन्। कार्यशक्तिः क्षीणा अभवत्। कथमपि पुनः मिलित्वा विचारम् अकुर्वन् - “अहो ! अस्माकं प्रमादः। भुक्तस्य अन्नस्य पाचनं तु उदरमेव करोति। एतत् एव अस्मभ्यं शक्तिं ददाति। अस्य कृपया एव वयं जीवामः। अतः अस्माभिः सर्वैः अनेन सह सहयोगः करणीयः”। नूनं संहतिः एव कार्यसाधिका।

$1 \times 2 = 2$

अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)

- (i) कार्यसाधिका का भवति ?
- (ii) भुक्तस्य अन्नस्य पाचनं किम् अङ्गं करोति ?
- (iii) कः सर्वं स्वीकरोति ?

$2 \times 2 = 4$

आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)

- (i) कानि अङ्गानि मिलित्वा कार्यं त्यक्तवन्तः ?
- (ii) कस्य कृपया अङ्गानि शक्तियुक्तानि भवन्ति ?
- (iii) द्वे दिने व्यतीते जाते कानि अभवन् ?

1

इ. अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत-

$1 \times 3 = 3$

ई. यथानिर्देशम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नत्रयम्)

- I. “जीवामः” इति क्रियापदस्य किं कर्तृपदम् ?
  - (क) कृपया (ख) वयं
  - (ग) एव (घ) वयमेव
- II. “पादौ” इत्यस्य कर्तृपदस्य क्रियापदं किम् ?
  - (क) अकुर्वन् (ख) अभवन्
  - (ग) अत्यजन् (घ) अतिष्ठताम्
- III. ‘भुक्तस्य अन्नस्य’ इत्यनयोः पदयोः विशेषणपदं किम् ?

	(क) भुक्तस्य	(ख) अङ्गस्य	
	(ग) अन्नस्य	(घ) स्थिरौ	
IV.	‘चलौ’ इति पदस्य किं विपर्ययपदं अत्र प्रयुक्तम् ?		
	(क) अचलौ	(ख) निश्चलौ	
	(ग) सचलौ	(घ) निचलौ	

'ਖ'-ਖਣਡ:

रचनात्मक कार्यम् (15 अडूकाः)

2.	<p>भवान् सत्यव्रतः । मातुः स्वास्थ्यं जातुं भगीर्णि रमां प्रति लिखिते पत्रे रिक्तस्थानानि पूर्यित्वा पत्रं च पुनः उत्तरपुस्तिकायां लिखत -</p> <p style="text-align: right;">½ x10=5</p> <p style="text-align: right;">.....(i) .....</p> <p style="text-align: right;">सम्बलपुरनगरम्</p> <p style="text-align: right;">दिनाङ्कः.....</p> <p>समादरणीये भगिनि !</p> <p>.....(ii) .....</p> <p>पत्रेण जातं यत् ....(iii) ..... ज्वरपीडिता अस्ति । अहम् अतीव चिन्तितः ....(iv) ..... परं ... (v) ..... गृहम्</p> <p>.....(vi) ..... सक्षमः न अस्मि । भवती यथासमयं ... (vii) .....</p> <p>औषधं यच्छतु । .....(viii) .....सा शीघ्रं स्वस्था भविष्यति । कृपया</p> <p>.....(ix) ..... शीघ्रं प्रेषयतु ।</p> <p>तव भ्राता</p> <p>.....(x) .....</p> <p>मञ्जूषा- (अम्बा, भगवत्कृपया, परीक्षाकारणात्, बुर्लातः, प्रश्नोत्तरं, सत्यव्रतः, तस्यै, अस्मि, आगन्तुं, नमो नमः)</p>	
3.	<p>प्रदत्तं चित्रं हृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया पञ्च वाक्यानि संस्कृतेन लिखत -</p>	1x5=5

मञ्जूषा :-

मञ्जूषा - (छात्राः , क्षेत्रे , वृक्षारोपणम्, वनमहोत्सवः पर्यावरणम्, शिक्षकैः, पादपानाम्, रोपणम्, पादपान्, उत्साहपूर्वकम्, अनेके वृक्षाः, विशालम्)

1x5=5

अथवा

मञ्जूषाप्रदत्तशब्दानां साहार्य्येन " प्रातःकालीनभ्रमणम् " इति विषयम्
अधिकृत्य पञ्चभिः संस्कृतवाक्यैः एकम् अनुच्छेदं लिखत -

मञ्जूषा - (सूर्योदयः, मार्गेषु ,उपवनेषु, जनाः ,बालाः, पक्षिणः, पशवः, भ्रमन्ति, कूजन्ति, क्रीडन्ति, गच्छन्ति, यत्र-तत्र, सर्वत्र, विहरन्ति, कालः, मनोहरः, अस्ति)

4.	<p>अधोलिखितानि वाक्यानि संस्कृतभाषया अनूद्य लिखत - (केवलं वाक्यपञ्चकम्)</p> <ul style="list-style-type: none"> I. तुम सब कक्षा में पढ़ो । All of you read in the classroom. II. दो किसानों ने खेत जोता था । Two farmers ploughed the field. III. क्या मैं बाहर जाऊं ? May I go out? IV. पिता के साथ पुत्र जाता है । Son goes with Father. V. हमें रोज़ व्यायाम करना चाहिए । We should do exercise daily. VI. शनिवारको मैं दिल्ली जाऊंगा । I will go to Delhi on Saturday . VII. उद्यान में फूल खिल रहे हैं । Flowers are blooming in the garden. 	1x5=5
----	--	-------

'ग' - खण्डः

अनुप्रयुक्त-व्याकरणम् (25 अङ्काः)

<p>5. <u>अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदेषु संधिं सन्धिच्छेदं वा कुरुत - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> I. सिंहमहोदयेन <u>सम्यग्कृतम्</u> । II. तत्र <u>राजसिंहः + नाम</u> राजपुत्रः वसति स्म । III. <u>सन्निधीयन्तां सभासदः</u> । IV. <u>मूर्खाः + च</u> मूर्खैः सुधियः सुधिभिः । V. <u>तयोरेकः</u> वृषभः दुर्बलः आसीत् । 	<p>1x4=4</p>
<p>6. <u>अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां समासं विग्रहं वा प्रदत्तविकल्पेभ्यः चिनुत- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> I. <u>वाष्पयानानां माला</u> ध्वानं वितरन्ती संधावति । (क) वाष्पयानामाला (ख) वाष्पयानमाला (ग) वाष्पमाला (घ) वाष्पयानमाले II. <u>श्रृगालेन सहितं पुनः</u> आयान्तं व्याघ्रं दृष्ट्वा बुद्धिमती चिन्तितवती । (क) अनुश्रृगालम् (ख) श्रृगालसहितं (ग) सश्रृगालसहितौ (घ) सश्रृगालम् III. किं द्वयोरपि एकमेव <u>प्रतिवचनम्</u> ? (क) वचनं वचनम् इति (ख) वचनम्प्रति (ग) प्रतिप्रतिवचनम् (घ) इतिएववचनम् IV. भुङ्कते अपक्वं <u>विमूढधीः</u> । (क) विमूढधीः यस्य सः (ख) विमूढः धीः यस्या सः (ग) विमूढाधीः यस्यसः (घ) विमूढाधीः यस्याः सा V. <u>हयाश्चनागाश्च</u> वहन्ति बोधिताः । (क) हयनागाः (ख) हयानागौ (ग) हयानागाश्च (घ) हयाः नागाः 	<p>1x4=4</p>
<p>7. <u>अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां प्रकृति-प्रत्ययौ संयोज्य विभज्य वा उचितमुत्तरं विकल्पेभ्यः चिनुत- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> I. <u>विचित्रा</u> दैवगतिः । 	<p>1x4=4</p>

(क) विचित्र + डीप्	(ख) विचित्र+ त्व
(ग) विचित्र + तल्	(घ) विचित्र + टाप्
.॥सर्वेषामेवमत्कृते <u>महत्+त्व</u> विद्यते।	
(क) महता	(ख) महत्त्वम्
(ग) महत्वम्	(घ) महत्वे
.॥विद्वांसः एव लोकेऽस्मिन् <u>चक्षुष्मन्तः</u> प्रकीर्तिः ।	
(क) चक्षुस्+ मतुप्	(ख) चक्षुष् + मतुप्
(ग) चक्षुः + मतुप्	(घ) चक्षुश्+ तल्

IV. बुद्धिमती पुत्रद्वयेन उपेता पितुर्गृहं प्रति चलिता ।

(क) बुद्धिमत्+ डीप्	(ख) बुद्धिमान्+ टाप्
(ग) बुद्धिमती+ डीप्	(घ) बुद्धिमान् + तल्

.Vमम सत्यप्रिय + तल् तु उदाहरणस्वरूपा ।

(क) सत्यप्रियम्	(ख) सत्यप्रियतल्
(ग) सत्यप्रीयता	(घ) सत्यप्रियता

8.	वाच्यस्य नियमानुगुणम् उचितं विकल्पं चिनुत- (केवलं प्रश्नत्रयम्)	1x3=3
I.	अजयः - गरिमे ! किं त्वं प्रातः पञ्च वादने ..... ?	
	(क) उत्तिष्ठ (ख) उत्तिष्ठसि (ग) उत्थीयते	
II.	गरिमा - आम् । ..... प्रातः पञ्चवादने उत्थीयते।	
	(क) अहम् (ख) त्वया (ग) मया	
III.	अजयः- किं त्वया उद्याने गत्वा व्यायामः .....?	
	(क) करोषि (ख) क्रियते (ग) करोति	
IV.	गरिमा- आम् अजय ! अहं प्रतिदिनं व्यायामं .....।	
	(क) करोमि (ख) क्रियते (ग) करोति	

9.	कालबोधकशब्दैः अधोलिखित दिनचर्या पूर्यत - (प्रश्नचतुष्टयम्)	1x4=4
I.	रमेशः (8.00) ..... वादने विद्यालयं गच्छति।	
II.	सः (9.30) ..... वादने जलपानं करोति।	
III.	(1.15) ..... वादने गृहम् आगच्छति।	
IV.	रमेशः (5.45) ..... वादने गृहात् बहिः क्रीडनाय गच्छति।	
V.	रमेशः (6.30) ..... वादने देवालयम् अपि गच्छति ।	

10.	<p>वाक्यानुग्रणम् उचिताव्ययपदं मञ्जूषायाः चिनुत - (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <ul style="list-style-type: none"> I. वने पशवः ..... अमन्ति। II. उद्याने केचन वृद्धाः जनाः ..... चलन्ति। III. ..... वयं भ्रमणाय अगच्छाम। IV. निर्जने वने रोदनं ..... अस्ति । <p>मञ्जूषा- (हयः ,इतस्ततः:, वृथा, शनैः शनैः)</p>	1x3=3																
11.	<p>अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदम् अशुद्धम् अस्ति । शुद्धं पदं विकल्पेभ्यः चिनुत-(केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 33%;">(i) इदार्दीं त्वं किं <u>कुर्वन्ति</u>?</td> <td style="width: 33%;">(क) करोमि</td> <td style="width: 33%;">(ख) कुर्मः</td> <td style="width: 33%;">(ग) करोषि</td> </tr> <tr> <td>(ii) <u>अयम्</u> कन्या अतीव गुणवती।</td> <td>(क) इदम्</td> <td>(ख) इयम्</td> <td>(ग) इमाम्</td> </tr> <tr> <td>(iii) छात्राः <u>हयः</u> भ्रमणाय गच्छन्ति।</td> <td>(क) श्वः</td> <td>(ख) कदा</td> <td>(ग) अधुना</td> </tr> <tr> <td>(iv) मम <u>मित्रः</u> बुद्धिमान् अस्ति।</td> <td>(क) मित्रं</td> <td>(ख) मित्र</td> <td>(ग) मित्रे</td> </tr> </table>	(i) इदार्दीं त्वं किं <u>कुर्वन्ति</u> ?	(क) करोमि	(ख) कुर्मः	(ग) करोषि	(ii) <u>अयम्</u> कन्या अतीव गुणवती।	(क) इदम्	(ख) इयम्	(ग) इमाम्	(iii) छात्राः <u>हयः</u> भ्रमणाय गच्छन्ति।	(क) श्वः	(ख) कदा	(ग) अधुना	(iv) मम <u>मित्रः</u> बुद्धिमान् अस्ति।	(क) मित्रं	(ख) मित्र	(ग) मित्रे	1x3=3
(i) इदार्दीं त्वं किं <u>कुर्वन्ति</u> ?	(क) करोमि	(ख) कुर्मः	(ग) करोषि															
(ii) <u>अयम्</u> कन्या अतीव गुणवती।	(क) इदम्	(ख) इयम्	(ग) इमाम्															
(iii) छात्राः <u>हयः</u> भ्रमणाय गच्छन्ति।	(क) श्वः	(ख) कदा	(ग) अधुना															
(iv) मम <u>मित्रः</u> बुद्धिमान् अस्ति।	(क) मित्रं	(ख) मित्र	(ग) मित्रे															
12.	<p>'घ'-खण्डः:</p> <p>पठित-अवबोधनम् (30 अड्काः)</p> <p>अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत- 5 (5)</p> <p>न्यायाधीशेन पुनस्तौ घटनायाः विषये वक्तुमादिष्टौ । आरक्षिणि निजपक्षं प्रस्तुतवति आश्चर्यमघटत् स शव : प्रावारकमपसार्य न्यायाधीशमभिवाद्य निवेदितवान्-मान्यवर ! एतेन आरक्षिणा अधवनि यदुक्तं तद् वर्णयामि 'त्वयाऽहं चोरितायाः मञ्जूषायाः ग्रहणाद् वारित :, अत : निजकृत्यस्य फलं भुद्धक्त्व । अस्मिन् चौराभियोगे त्वं वर्षत्रयस्य कारादण्डं लप्स्यसे ' इति । न्यायाधीशः आरक्षीणे कारादण्डम् आदिश्य तं जनं ससम्मानं मुक्तवान् ।</p> <p>अ. एकपदेन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) आरक्षिणि किं प्रस्तुतवति आश्चर्यमघटत् ?</p>	$\frac{1}{2} \times 2 = 1$																

	<p>(ख) न्यायाधीशः कस्याः विषये वक्तुम् आदिशति ?</p> <p>(ग) कः आरक्षिणे कारादण्डम् आदिश्य तं जनं ससम्मानं मुक्तवान् ?</p> <p>आ.पूर्णवाक्येन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) न्यायाधीशः किं निर्णयं कृतवान् ?</p> <p>(ख) कः प्रावारकम् अपसार्य न्यायाधीशं निवेदितवान् ?</p> <p>(ग) स शवः प्रावारकम् अपसार्य न्यायाधीशं किं निवेदितवान् ?</p> <p>इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) “मार्गे “ इति पदस्य अर्थं गद्यांशे किं पदं प्रयुक्तम् ?</p> <p>(ख) “परः” इत्यस्य पदस्य विपर्ययपदं चित्वा लिखन्तु ।</p> <p>(ग) “एतेन आरक्षिणा” – अत्र विशेषणपद किं प्रयुक्तम्?</p>	1x2=2
13.	<p>अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत</p> <p>(5)</p> <p style="text-align: center;">क्रोधो हि शत्रुः प्रथमो नराणां देहस्थितो देहविनाशनाय । यथास्थितः काष्ठगतो हि वह्निः स एव वह्निर्दहते शरीरम् ॥</p> <p>अ. एकपदेनउत्तरत। (केवलंप्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) कः नराणां प्रथमो शत्रुः ?</p> <p>(ख) क्रोधः कुत्र स्थितो भवति ?</p> <p>(ग) कः काष्ठं दहते ?</p> <p>आ.पूर्णवाक्येनउत्तरत। (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) कीदृशो अग्निः शरीराणि दहति ?</p> <p>(ख) क्रोधः केषां शत्रुः ?</p> <p>(ग) काष्ठेषु स्थितः अग्निः कं दहति ?</p> <p>इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) ”शरीरम्” इति पदस्य पर्यायपदं पद्यांशात् चित्वा लिखन्तु।</p> <p>(ख) ”मित्रम्” पदस्य विपर्ययपदं पद्यांशे किं प्रयुक्तम् ?</p> <p>(ग) ‘स एव वह्निर्दहते शरीरम्’- वाक्ये क्रियापदं किम् ?</p>	5 1/2 x2=1 1x2=2 1x2=2

<p>14. अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखते</p> <p>- काकः - रे परभृत् ! अहं यदि तव सन्ततिं न पालयामि तर्हि कुत्र स्युः पिकाः अतःः अहमेव करुणापरः पक्षिसमाट् काकः ।</p> <p>गजः - समीपतः एवागच्छन् अरे ! अरे ! सर्वा वार्ता शृण्वन्नेवाहम् अत्रागच्छम् । अहं विशालकायः, बलशाली, पराक्रमी, च । सिंहः वा स्यात् अथवा अन्यः कोऽपि वन्यपश्नून् तु तुदन्तं जन्तुमहं स्वशृण्डेन पोथयित्वा मारयिष्यामि । किमन्यः कोऽप्यस्ति एतादृशः पराक्रमी । अतः अहमेव योग्यः वनराजपदाय। वानरः - अरे ! अरे ! एवं वा (शीघ्रमेव गजस्यापि पुच्छं विधूय वृक्षोपरि आरोहति)</p>	<p>5</p> <p>$\frac{1}{2} \times 2 = 1$</p>
<p>अ. एकपदेन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) काकः कस्य सन्ततिं न पालयति ? (ख) काकः कम् 'परभृत्' इतिकथयति ? (ग) कः गजस्य पुच्छं विधूय वृक्षोपरि आरोहति ?</p>	<p>$1 \times 2 = 2$</p>
<p>आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) गजः आत्मनः विषये किं कथयति ? (ख) वानरः किं कृत्वा वृक्षोपरि आरोहति ? (ग) काकः पिकं किं कथयति ?</p>	<p>$1 \times 2 = 2$</p>
<p>इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) "अवतरति" पदस्य विलोमपदं नाट्यांशात् चित्वा लिखत । (ख) "समर्थः" पदस्य कः पर्यायः ? (ग) "अहमेव करुणापरः पक्षिसमाट् काकः- वाक्ये कर्तृपदं किम् ?</p>	<p>$1 \times 2 = 2$</p>
<p>15. रेखाङ्कित-पदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)</p> <ol style="list-style-type: none"> I. <u>सुराधिपः</u>: ताम् अपृच्छत्। II. तत्वार्थस्य निर्णयः <u>विवेकेन</u> कर्तुं शक्यम्। III. न्यायाधीशः अतिथिं <u>ससम्मानं</u> मुक्तवान्। IV. मयूरस्य <u>पिच्छानां</u> सौन्दर्यम् अपूर्वम् अस्ति। V. <u>महानगरेषु</u> वाहनानाम् अनन्ताः पडक्तयः धावन्ति। 	<p>$1 \times 4 = 4$</p>
<p>16. मञ्जूषातः समुचितपदानि चित्वा अधोलिखित-श्लोकस्य अन्वयं पूरयत-</p> <p>विद्वांस एव लोकेऽस्मिन् चक्षुष्मन्तः प्रकीर्तिताः ।</p>	<p>$1 \times 4 = 4$</p>

	<p style="text-align: center;">अन्येषां वदने ये तु ते चक्षुर्नामनी मते ॥</p> <p>अन्वयः - अस्मिन् लोके .....(i)..... एव ... (ii) ..... प्रकीर्तितः ।</p> <p>अन्येषां .....(iii) .....ये (चक्षुषी) ते तु .....(iv)..... मते ।</p> <p>मञ्जूषा- (वदने , चक्षुर्नामनी , विद्वांस , चक्षुषमन्तः)</p> <p style="text-align: center;"><u>अथवा</u></p> <p>मञ्जूषायाः साहार्येन श्लोकस्य भावार्थं रिक्तस्थानानि पूरयित्वा पुनः लिखत -</p> <p style="text-align: center;">संपतौ च विपतौ च महतामेकरूपता । उदये सविता रक्तो रक्तश्चास्तमये तथा ॥</p> <p>भावार्थः- इह लोके .....(i)..... सम्पन्नतायां ... (ii) .... चापि समरूपतां भजन्ते । यथा सूर्यः .....(iii) ..... अपि रक्तवर्णः भवति .....(iv) ..... अपि रक्तवर्णः दृश्यते अर्थात् सत्पुरुषाः विपत्तिकाले अपि खिन्नमनसः न जायन्ते।</p> <p>मञ्जूषा- (विपन्नतायां , उदयकाले , महापुरुषाः , अस्तकाले)</p>	$1 \times 4 = 4$
17.	<p>अधोलिखित-कथांशं समुचितक्रमेण लिखत-</p> <ul style="list-style-type: none"> I. बुद्धिर्बलवती तन्वि सर्वकार्येषु सर्वदा। II. तस्य भार्या बुद्धिमती आसीत्। III. मार्गे सा एकं व्याघ्रं ददर्श। IV. बुद्धिमती व्याघ्रजाद् भयात् पुनरपि मुक्ताऽभवत्। V. राजसिंहः नाम राजपुत्रः वसति स्म। VI. अस्ति देउलाख्यो नाम ग्रामः। VII. सा पुत्रद्वयोपेता पितुर्गृहं प्रति चलिता। VIII. सा धाष्ठ्यात् पुत्रौ चपेटया प्रहृत्य जगाद। 	$\frac{1}{2} \times 8 = 4$
18.	<p>अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां प्रसङ्गानुकूलम् उचितार्थं चिनुत - (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <ul style="list-style-type: none"> I. वानराः सिंहम् <u>अतुदन्</u> । (क) अकथयन् (ख) अपीडयन् (ग) अवदन् II. न्यायाधीशः सर्वं वृत्तम् <u>अवगत्य</u> तं निर्देषम् अमन्यत । (क) ज्ञात्वा (ख) दृष्ट्वा (ग) श्रुत्वा 	1x3=3

DAV PUBLIC SCHOOLS, ODISHA ZONE

MARKING SCHEME OF SAMPLE QUESTION PAPER (2022-23)

Class - X

F.M-80

Sub-Sanskrit (कोड – 122)

Time-

3Hrs

'क'-खण्डः

अपठित-अवबोधनम्(10 अङ्काः)

1.	अपठित-गद्यांशः - (10)	$1 \times 2 = 2$
	अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)	
	(i) संहतिः	
	(ii) उदरम्	
	(iii) उदरं	
आ.	पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवल प्रश्नद्वयम्)	$2 \times 2 = 4$
	(i) शरीरस्य सर्वाणि इन्द्रियाणि – पादौ, हस्तौ, मुखम्, नासिका, कण्ठौ इत्यादीनि मिलित्वा कार्यं त्यक्तवन्तः।	
	(ii) उदरस्य कृपया अङ्गानि शक्तियुक्तानि भवन्ति।	
	(iii) द्वे दिने व्यतीते जाते शनैःशनैःसर्वाणि अङ्गानि शिथिलानि अभवन् । कार्यशक्तिः क्षीणा अभवत्।	
	इ. शीर्षकम्-नूनम् संहतिः एव कार्यसाधिका, अथवा अन्यः कोऽपि उचित-शीर्षकः ।	$1 \times 3 = 3$
ई.	यथानिर्देशम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नत्रयम्)	
	(i) (ख)वयं (ii) (घ) अतिष्ठताम् (iii) (क)भुक्तस्य (iv) (ख)निश्चलौ	

'ख'-खण्डः

रचनात्मक कार्यम्(15अङ्काः)

2.	पत्रलेखनम् -	$\frac{1}{2} \times 10 = 5$
	(i) बुलातः (ii) नमोनमः (iii) अम्बा (iv) अस्मि (v) परीक्षाकारणात् (vi) आगन्तु (vii) तस्यै (viii) भगवत्कृपया (ix) प्रश्नोत्तरं (x) सत्यव्रतः	

3.	<p>चित्रवर्णनम् -</p> <p>छात्राः प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषाप्रदत्तशब्दसहायतया स्वबुद्ध्या संस्कृतेन पञ्च वाक्यानि लेखिष्यन्ति । प्रति शुद्धवाक्याय पूर्णाङ्गकः प्रदेयः ।</p> <p style="text-align: center;">अथवा</p> <p>छात्राः मञ्जूषाप्रदत्तशब्दानां साहाय्येन “प्रातः कालीन भ्रमणम्” इति विषयमधिकृत्य पञ्च वाक्यानि लेखिष्यन्ति । प्रति शुद्धवाक्याय पूर्णाङ्गकः प्रदेयः ।</p>	1x5=5
4.	<p>अधोलिखितानि वाक्यानि संस्कृतभाषया अनूदय लिखत - (केवल प्रश्नपञ्चकम्)</p> <ul style="list-style-type: none"> I. यूयं कक्षायां पठत । II. कृषकौ/ द्वौ कृषकौ क्षेत्रम्/भूमिं कर्षितवन्तौ/अकर्षताम्/कर्षतःस्म । III. किम् अहं बहिः गच्छानि /गच्छेयम् ? IV. पित्रा सह पुत्रः गच्छति। V. अस्माभिः प्रतिदिनं/नित्यं व्यायामः करणीयः/ कर्तव्यः । VI. शनिवासरे अहं दिल्लीनगरं गमिष्यामि । VII. उद्याने पुष्पाणि विकसन्ति । 	1x5=5
5.	<p>'ग' - खण्डः:</p> <p>अनुप्रयुक्त-व्याकरणम् (25 अङ्काः)</p>	
6.	<p>संधिः/सन्धिच्छेदः:- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)</p> <ul style="list-style-type: none"> I. सम्यक्+उक्तम् II. राजसिंहो नाम III. सत्+निधीयन्तां IV. मूर्खाश्च V. तयोः+एकः 	1x4=4
6.	<p>समास-विग्रहः - (प्रश्नचतुष्टयम्)</p> <ul style="list-style-type: none"> I. (ख)वाष्पयानमाला II. (घ) सश्रृगालम् III. (क) वचनं वचनम् इति 	1x4=4

	IV. (ग) विमूढा धीः यस्य सः V. (क) हयनागा:	
7.	प्रकृति-प्रत्ययाः- (प्रश्नचतुष्टयम्) I. (घ) विचित्र+टाप् II. (ख) महत्त्वम् III. (ख) चक्षुष+मतुप् IV. (क) बुद्धिमत्+डींप् V. (घ) सत्यप्रियता	1x4=4
8.	वाच्यम्- (केवलं प्रश्नत्रयम्) I. (ख) उत्तिष्ठसि II. (ग) मया III. (ख) क्रियते IV. (क) करोमि	1x3=3
9.	कालबोधकशब्दाः- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) I. अष्ट II. सार्ध नव III. सपाद-एक IV. पादोन षड् V. सार्ध षड्	1x4=4
10.	अव्ययपदानि- (केवलं प्रश्नत्रयम्) I. इतस्ततः II. शनैः शनैः III. ह्यः IV. वृथा	1x3=3
11.	अशुद्धि-शुद्धिः- (केवलं प्रश्नत्रयम्) (i) (ग) करोषि (ii) (ख) इयम् (iii) (ग) अर्धुना (iv) (क) मित्रं	1x3=3
'घ'-खण्डः - पठित-अवबोधनम् (30 अङ्काः)		
12	गद्यांशः - (5)	

	<p>(अ) एकपदेन - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) निजपक्षं (ख) घटनायाः (ग) न्यायाधीशः</p> <p>(आ) पूर्णवाक्येन- (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) न्यायाधीशः आरक्षिणे कारादण्डम् आदिश्य तं जनं ससम्मानं मुक्तवान्।</p> <p>(ख) स शब्दः प्रावारकमपसार्य न्यायाधीशं निवेदितवान्।</p> <p>(ग) स शब्दः प्रावारकमपसार्य न्यायाधीशमभिवाद्य निवेदितवान्-मान्यवर ! एतेन आरक्षिणा अध्वनि यदुक्तं तद् वर्णयामि ‘त्वयाऽहं चोरितायाः मञ्जूषायाः ग्रहणाद् वारितः, अतः निजकृत्यस्य फलं भुडक्ष्व । अस्मिन् चौराभियोगे त्वं वर्षत्रयस्य कारादण्डं लप्स्यसे । इति ।</p> <p>(इ) निर्देशानुसारम् - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) अध्वनिः (ख) निज(ग) एतेन</p>	$\frac{1}{2} \times 2 = 1$ $1 \times 2 = 2$ $1 \times 2 = 2$
13	<p>पद्यांशः - (5)</p> <p>अ. एकपदेन- (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) क्रोधः (ख) देहस्थितो (ग) वट्टिनः</p> <p>आ. पूर्णवाक्येन- (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) काष्ठगतो अग्निः शरीराणि दहति ।</p> <p>(ख) क्रोधः नराणां शत्रुः ।</p> <p>(ग) काष्ठेषु स्थितः अग्निः शरीरं दहति ।</p> <p>इ. निर्देशानुसारम् उत्तरता I (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) देहं (ख) शत्रुः (ग) दहते</p>	$\frac{1}{2} \times 1 = 1$ $1 \times 2 = 2$ $1 \times 2 = 2$
14	<p>नाट्यांशः - (5)</p> <p>अ. एकपदेन उत्तरता। (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) पिकस्य(ख) पिकम् (ग) वानरः</p> <p>आ. पूर्णवाक्येनउत्तरता। (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) गजः आत्मनः विषये कथयति – “अहं विशालकायः, बलशाली परात्र च । सिंहः वा स्यात् अथवा अन्यः कोऽपि । वन्यपशून् तु तुदन्तं जन्तु स्वशुण्डेन पोथयित्वा मारयिष्यामि । किमन्यः कोऽप्यस्ति एतादृशः पराक्रमी । अतः अहमेव योग्यः वनराजपदाय ।”</p> <p>(ख) वानरः शीघ्रमेव गजस्यापि पुच्छं विधूय वृक्षोपरि आरोहति ।</p> <p>(ग) काकः पिकं कथयति – “रे परभृत् ! अहं यदि तव सन्ततिं न पालयामि तर्हि कुत्र स्युः पिकाः ? अतः अहमेव करुणापरः पक्षिसमाट्</p>	$\frac{1}{2} \times 1 = 1$ $1 \times 2 = 2$ $1 \times 2 = 2$

	<p>काकः ।“</p> <p>इ. निर्देशानुसारम् - (केवलं प्रश्नदवयम्)</p> <p>(क) आरोहति (ख) योग्यः (ग) अहम्</p>	
15 .	<p>रेखाङ्कित-पदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)</p> <p>I. कः II. केन III. कथम् IV. केषाम् V. केषु / कुत्र</p>	1x4=4
16 .	<p>अन्वयः -(i) विद्वांस(ii) चक्षुष्मन्तः(iii) वदने(iv) चक्षुर्नामनी</p> <p>अथवा</p> <p>भावार्थः-(i) महापुरुषाः(ii) विपन्नतायां (iii) उदयकाले (iv) अस्तकाले</p>	1 × 4=4
17 .	<p>कथांशः -</p> <p>1- अस्ति देउलाख्यो नाम ग्रामः। 2- राजसिंहः नाम राजपुत्रः वसति स्म। 3- तस्य भार्या बुद्धिमती आसीत्। 4- सा पुत्रदवयोपेता पितुर्गृहं प्रति चलिता। 5- मार्गे सा एकं व्याघ्रं दर्दश। 6- सा धाष्ठ्यात् पुत्रौ चपेटया प्रहृत्य जगाद। 7- बुद्धिमती व्याघ्रजाद् भयात् पुनरपि मुक्ताऽभवत्। 8- बुद्धिर्बलवती तन्वि सर्वकार्येषु सर्वदा।</p>	$\frac{1}{2} \times 8 = 4$
18 .	<p>अर्थचयनम्- (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>I. (ख) अपीडयन् II. (क) जात्वा III. (ख) मूर्खः IV. (ग) समीपम्</p>	1x3=3

*****

DAV PUBLIC SCHOOLS, ODISHA, ZONE

SAMPLE QUESTION PAPER (2022-23)

Class - X

F.M-80

Sub-Sanskrit (कोड - 122)

Time-3Hrs

सामान्यनिर्देशः

1. कृपया सम्यक्तया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे 10 पृष्ठानि मुद्रितानि सन्ति ।
2. कृपया सम्यक्तया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे 18 प्रश्नाः सन्ति ।
3. अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति ।
4. प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि ।
5. उत्तरलेखनात् पूर्वं प्रश्नस्य क्रमाङ्कः अवश्यं लेखनीयः ।
6. प्रश्नस्य क्रमाङ्कः प्रश्नपत्रानुसारम् एव लेखनीयः ।
7. सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि।
8. प्रश्नानां निर्देशाः ध्यानेन अवश्यं पठनीयाः।

प्रश्नपत्रस्वरूपम् -

'क' - खण्डः :	अपठित-अवबोधनम्	10 अङ्काः
'ख' - खण्डः :	रचनात्मक-कार्यम्	15 अङ्काः
'ग' - खण्डः :	अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्	25 अङ्काः
'घ' - खण्डः :	पठित-अवबोधनम्	30 अङ्काः

1.	<p>अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत - (10)</p> <p>रामायणं लौकिकसंस्कृतस्य प्रथमः ग्रन्थः मन्यते। अस्मिन् ग्रन्थे मर्यादा पुरुषोत्तमस्य रामचन्द्रस्य जीवनस्य वृत्तान्तं वर्तते। अस्य लेखकः महर्षिः वाल्मीकिः आसीत्। सः आदिकविः अपि कथ्यते। तस्य रचना 'आदिकाव्यम्' इति विद्वांसः मन्यन्ते। इदं काव्यम् अनुष्टुप् छन्दसि निबद्धम् अस्ति। अस्मिन् (ग्रन्थे) महाकाव्ये चतुर्विंशतिसहस्र-श्लोकाः सन्ति। अनेन रामायणं 'चतुर्विंशति-साहस्री संहिता' इति नाम्ना अपि प्रसिद्धम् अस्ति। अस्य भाषा अति सरला मधुरा च अस्ति। रामायणे कविना यद् वर्णनं कृतम् तत् सर्वत्रम् अलौकिकम् अस्ति। महर्षिः वाल्मीकिः श्री रामस्य वर्णनम् अवताररूपे न कृत्वा केवलं मर्यादा पुरुषोत्तम रूपे कृतवान् अस्ति।</p> <p>अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <ul style="list-style-type: none"> (i) लौकिकसाहित्यस्य प्रथमः ग्रन्थः किम् अस्ति? (ii) आदिकविः कः आसीत्? (iii) रामायणे कति श्लोकाः सन्ति? <p>आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवल प्रश्नद्वयम्)</p> <ul style="list-style-type: none"> (i) रामायणे कस्य जीवनस्य वृत्तान्तं वर्तते? (ii) रामायणं केन नाम्ना प्रसिद्धम् अस्ति? (iii) अयं ग्रन्थः कस्मिन् छन्दसि निबद्धः अस्ति? <p>इ. अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत।</p> <p>ई. यथानिर्देशम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <ul style="list-style-type: none"> (i) 'आदिकाव्यम्' इति विद्वांसः मन्यन्ते' इत्यत्र मन्यन्ते इति क्रियापदस्य किं कर्तृपदम्? <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%;">(क) ग्रन्थः</td> <td style="width: 50%;">(ख) प्रथमः</td> </tr> <tr> <td>(ग) विद्वांसः</td> <td>(घ) तस्य</td> </tr> </table> (ii) 'पुरुषोत्तमस्य' इति पदस्य किं विशेष्यपदं गद्यांशे प्रयुक्तम्? <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%;">(क) पीडितो</td> <td style="width: 50%;">(ख) रामचन्द्रस्य</td> </tr> <tr> <td>(ग) नरः</td> <td>(घ) न कोऽपि</td> </tr> </table> (iii) 'चरितम्' इति पदस्य किं पर्यायपदं अनुच्छेदे आगतम् ? <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%;">(क) वर्णनम्</td> <td style="width: 50%;">(ख) सर्वत्रम्</td> </tr> <tr> <td>(ग) प्रसिद्धम्</td> <td>(घ) वृत्तान्तं</td> </tr> </table> (iv) सः आदिकविः अपि कथ्यते। अत्र सः इति सर्वनामपदं कस्मै प्रयुक्तम्? <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%;">(क) रामायणाय</td> <td style="width: 50%;">(ख) वाल्मीकये</td> </tr> <tr> <td>(ग) ग्रन्थाय</td> <td>(घ) काव्याय</td> </tr> </table> 	(क) ग्रन्थः	(ख) प्रथमः	(ग) विद्वांसः	(घ) तस्य	(क) पीडितो	(ख) रामचन्द्रस्य	(ग) नरः	(घ) न कोऽपि	(क) वर्णनम्	(ख) सर्वत्रम्	(ग) प्रसिद्धम्	(घ) वृत्तान्तं	(क) रामायणाय	(ख) वाल्मीकये	(ग) ग्रन्थाय	(घ) काव्याय	<p>1 x 2 = 2</p> <p>2 x 2 = 4</p> <p>1</p> <p>1x 3 = 3</p>
(क) ग्रन्थः	(ख) प्रथमः																	
(ग) विद्वांसः	(घ) तस्य																	
(क) पीडितो	(ख) रामचन्द्रस्य																	
(ग) नरः	(घ) न कोऽपि																	
(क) वर्णनम्	(ख) सर्वत्रम्																	
(ग) प्रसिद्धम्	(घ) वृत्तान्तं																	
(क) रामायणाय	(ख) वाल्मीकये																	
(ग) ग्रन्थाय	(घ) काव्याय																	

'ख'-खण्ड:
रचनात्मक कार्यम् (15 अङ्काः)

<p>2. भवान् अभिनवः। भवान् पितुः स्थानान्तरणवशात् असमप्रदेशम् आगतः। स्थानान्तरण-प्रमाणपत्रं प्राप्तुं प्रधानाचार्या प्रति लिखिते प्रार्थनापत्रे रिक्तस्थानानि पूरयित्वा पत्रं च पुनः उत्तरपुस्तिकायां लिखतु ।</p> <p>सेवायाम् ..... माननीया: (i) ..... डी.ए.वी. विद्यालयः, नवदेहली। विषयः- स्थानान्तरण-प्रमाणपत्रं प्राप्तुं प्रार्थनापत्रम्। महोदयाः ! (ii) ..... निवेदनम् अस्ति यद् अहं भवत्याः विद्यालये दशमकक्षायां (iii) ..... । मम पितुः (iv) ..... असमप्रदेशस्य गौहाटीनगरे सञ्जातम्। मम सम्पूर्णः परिवारः तत्रैव गत्वा निवासं (v) ..... अहम् अपि (vi) ..... सह गत्वा तत्रैव (vii) ..... । अतः अहं प्रार्थये यत् कृपया महयं स्थानान्तरणपत्रं (viii) ..... अनुगृहणान्तु। भवत्याः (ix) ..... कृपा भविष्यति। धन्यवादः। भवत्याः (x) ..... शिष्यः । दिनाङ्कः ..... अभिनवः दशमकक्षास्थः अनुक्रमाङ्कः-3 मञ्जूषा- (सविनयम्, पठामि, प्रधानाचार्याः, परिवारेण, करिष्यति, आज्ञाकारी, प्रदाय, स्थानान्तरणम्, पठिष्यामि, महती)</p>	$\frac{1}{2} \times 10 = 5$
<p>3. प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषाप्रदत्तशब्दानां सहायतया पञ्चवाक्यानि संस्कृतेन लिखत -</p> <p>मञ्जूषा :- (उद्यानम्, बालः, द्वौ, बाला, करोति, पश्यति, वृक्षः, चित्रम्, रचयति, उपविशति, दोलायाम्, पादकन्दुकम्)</p>	1x5=5

	<p style="text-align: center;">अथवा</p> <p>मञ्जूषाप्रदत्तशब्दानां साहाय्येन "वृक्षाणां महत्त्वम्" इति विषयम् अधिकृत्य पञ्चभिः संस्कृतवाक्यैः एकम् अनुच्छेदं लिखत ।</p> <p style="text-align: center;">मञ्जूषा -</p> <p>(आश्रयस्थलम्, औषधम्, सहायकाः, काष्ठं, फलानि, पक्षिणः, मेघवर्षणे, पुष्पाणि, प्रकृतेः, यच्छन्ति, रक्षकाः, प्राणवायुं, पर्यावरणस्य, छायाम्)</p>	
4.	<p>अधोलिखितानि वाक्यानि संस्कृतभाषया अनूद्य लिखत - (केवलं प्रश्नपञ्चकम्)</p> <p>(i) उद्यान में फूल खिल रहे हैं। (Flowers are blooming in the garden.) (ii) मेरे पास पाँच फल हैं। (I have five fruits.) (iii) दिल्ली भारत की राजधानी है। (Delhi is the capital of India.) (iv) कल हम दोनों गोवा गए थे। (Both of us went to Goa yesterday.) (v) कृपया तुम मेरे लिए पानी लाओ। (Please bring water for me.) (vi) शनिवार को मैं उत्सव में जाऊँगा। (I will go to festival on Saturday.) (vii) अब तुम्हें पढ़ना चाहिए। (You should study now.)</p>	1x5=5
'ग' - खण्डः		
	अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्	(25 अङ्काः)
5.	<p>अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदेषु संधिं सन्धिच्छेदं वा कुरुत - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)</p> <p>(i) अयोग्यः पुरुषः नास्ति <u>योजक</u> : + तत्र दुर्लभः। (ii) आलस्यं हि मनुष्याणां <u>शरीरस्थः</u> + <u>महान्</u> रिपुः। (iii) <u>अचिरादेव</u> चण्डवातेन मेघरवैश्च सह प्रवर्षः समजायत। (iv) <u>वाक्</u> + <u>मयं</u> तपः उच्यते । (v) सः <u>चेन्निरर्थकं</u> नीतः।</p>	1x4=4
6.	<p>अधोलिखितवाक्येषु रेखांकितपदानां समासं विग्रहं वा प्रदत्तविकल्पेभ्यः चिनुत- (प्रश्नचतुष्टयम्)</p> <p>(i) सुरभे: इमाम् अवस्थाम् दृष्ट्वा <u>सुराधिपः</u> अपृच्छत्। (क) सुरात् अधिपः (ख) सुरे अधिपः (ग) सुराणाम् अधिपः (घ) सुरस्य अधिपः (ii) <u>सुरभे:</u> वचनम् श्रुत्वा इन्द्रस्य हृदयमद्रवत्। (क) सुरभीवचनम् (ख) सुरभेवचनम् (ग) सुरवचनम् (घ) सुरभिवचनम्</p>	1x4=4

	<p>(iii) रमेशः – किम् तेन ..... नम्यते ?</p> <p>(क) अ॒द्या॒पकम् (ग) अ॒द्या॒पकेन</p> <p>(ख) अ॒द्या॒पकः (घ) अ॒द्या॒पकाय</p> <p>(iv) सुधा – आम् ..... अ॒द्या॒पकम् नमति।</p> <p>(क) तेन (ग) अशोकेन</p> <p>(ख) ते (घ) सः</p>	
9.	<p>समुचित-कालबोधकशब्दैः रिक्तस्थानानि पूरयत- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)</p> <p>(i) अहं सायं (5:30) वादने ..... अभ्युपासना करोमि। (ii) केशवः प्रातः (6:00) वादने ..... जागर्ति। (iii) कपिलः प्रातः (7:15) वादने ..... विद्यालयं गच्छति। (iv) सायं 4:30 वादने ..... निनादः अतिरिक्तकक्षायै गच्छति। (v) प्रणवः रात्रौ (8:45) वादने ..... दूरदर्शनं पश्यति।</p>	1x4=4
10.	<p>मञ्जूषाप्रदत्तैः उचित-अव्ययपदैः रिक्तस्थानानि पूरयत - (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(i) वृक्षस्य..... एकः नरः तिष्ठति । (ii) ..... छात्राः पादपान् सिञ्चन्ति। (iii) आगच्छ, गृहं गच्छाव ! ..... पुनः आगमिष्यामः । (iv) निर्जनस्थाने रोदनं ..... भवति।</p> <p>मञ्जूषा - (श्वः, अधः, वृथा, इदानीम्)</p>	1x3=3
11.	<p>अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदम् अशुद्धम् अस्ति। शुद्धं पदं विकल्पेभ्यः चिनुत- (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(i) इयं मम पुस्तकम् अस्ति । (क) अयं (ग) अस्य</p> <p>(ख) इदं (घ) सः</p> <p>(ii) ते बालिके कन्दुकेन <u>क्रीडन्ति</u> । (क) क्रीडतः (ग) क्रीडथ</p> <p>(ख) क्रीडत (घ) क्रीडन्ति</p>	1x3=3

	(iii) हयः एव तस्य जन्मदिवसः भविष्यति । (क) भवति (ग) अभवत्	(ख) भवसि (घ) भवेत्
	(iv) देवालये <u>अहं</u> देवम् अनमाम । (क) सः (ग) आवाम्	(ख) वयम् (घ) यूयम्

'घ'-खण्डः

पठित-अवबोधनम् (30 अड्काः)

12.	<p>अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत - (5)</p> <p>कश्चन निर्धनो जनः भूरि परिश्रम्य किञ्चिद् वित्तमुपार्जितवान् । तेन वित्तेन स्वपुत्रम् एकस्मिन् महाविद्यालये प्रवेशं दापयितुं सफलो जातः। तत्तनयः तत्रैव छात्रावासे निवसन् अद्ययने संलग्नः समभूत्। एकदा स पिता तनूजस्य रुणतामाकर्ण्य व्याकुलो जातः, पुत्रं द्रष्टुं च प्रस्थितः। परमर्थ काश्येन पीडितः स बसयानं विहाय पदातिरेव प्राचलत्। पदातिक्रमेण सञ्चलन् सायं समयेऽप्यसौ गन्तव्याद् दूरे आसीत्। 'निशान्धकारे प्रसृते विजने प्रदेशे पदयात्रा न शुभावहा ', एवं विचार्य स पाश्वस्थिते ग्रामे रात्रिनिवासं कर्तुं कञ्चिद् गृहस्थमुपागतः। करुणापरो गृही तस्मै आश्रयं प्रायच्छत्॥</p> <p>अ. एकपदेन उत्तरत । (केवलंप्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) कः भूरि परिश्रम्य किञ्चिद् वित्तमुपार्जितवान्? (ख) करुणापरो गृही तस्मै किं प्रायच्छत् ? (ग) निर्धनस्य पुत्रः कुत्र निवसन् अद्ययने संलग्नः समभूत्?</p> <p>आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) पिता कथं व्याकुलो जातः? (ख) निर्धनः जनः किमर्थं पदातिरेव प्राचलत् ? (ग) जनः किं विचार्य रात्रिनिवासं कर्तुं कञ्चिद् गृहस्थमुपागतः?</p> <p>इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) 'प्राचलत्' इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ? (ख) गद्यांशे 'एकान्ते' इत्यस्य किं पर्यायपदं प्रयुक्तम् ? (ग) गद्यांशे 'गृही' इति पदस्य विशेषणपदं किम् ?</p>	$\frac{1}{2} \times 2 = 1$
-----	--	----------------------------

13.	<p>अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत - (5)</p> <p style="text-align: center;">निमित्तमुद्दिश्य हि यः प्रकुप्यति, ध्रुवं स तस्यापगमे प्रसीदति॥ अकारणद्वेषि मनस्तु यस्य वै, कथं जनस्तं परितोषयिष्यति॥</p> <p>अ. एकपदेन उत्तरत । (केवलंप्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) अत्र किम् अकारणं द्वेषि उक्तम्? (ख) किम् उद्दिश्य नरः प्रकुप्यति? (ग) कस्य अपागमे मनुष्यः प्रसीदति?</p> <p>आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) मनुष्यः कदा ध्रुवं प्रसीदति ? (ख) जनः कं कथमपि न परितोषयिष्यति ? (ग) निमित्तस्य अपागमे कः प्रसीदति ?</p> <p>इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) पद्यांशे 'यः' इति पदं कस्मै प्रयुक्तम् ? (ख) श्लोके 'प्रकुप्यति' इति क्रिया पदस्य कर्तृपदं किम् ? (ग) श्लोके 'कारणम्' इत्यस्य पदस्य कः पर्यायः आगतः?</p>	$\frac{1}{2} \times 2 = 1$ $1 \times 2 = 2$ $1 \times 2 = 2$
14.	<p>अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत - (5)</p> <p>(एतस्मिन्नेव काले व्याघ्रचित्रकौ अपि नदीजलं पातुमागतौ एतं विवादं शृणुतः वदतः च)</p> <p>व्याघ्रचित्रकौ – अरे किं वनराजपदाय सुपात्रं चीयते? एतदर्थं तु आवामेव योग्यौ। यस्य कस्यापि चयनं कुर्वन्तु सर्वसम्मत्या।</p> <p>सिंहः- तूष्णीं भव भोः। युवामपि मत्सदृशौ भक्षकौ न तु रक्षकौ। एते वन्यजीवाः भक्षकं रक्षकपदयोग्यं न मन्यन्ते, अतएव विचारः विर्मशः प्रचलति।</p> <p>बकः- सर्वथा सम्यगुक्तम् सिंहमहोदयेन। वस्तुतः एव सिंहेन बहु-कालपर्यन्तं शासनं कृतं परमधुना तु कोऽपि पक्षी एव राजेति निश्चेतव्यम् अत्र तु संशीतिलेशस्यापि अवकाशः एव नास्ति।</p> <p>अ. एकपदेन उत्तरत । (केवलंप्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) नदीजलं पातुम् कौ आगतौ? (ख) सुपात्रं कस्मै चीयते? (ग) 'तूष्णीं भव भो !' इति कः कथयति?</p>	$\frac{1}{2} \times 2 = 1$

	<p>आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) सर्वसम्मत्या कस्य चयनं भवेत्?</p> <p>(ख) के भक्षकं रक्षकपदयोग्यं न मन्यन्ते?</p> <p>(ग) बकानुसारेण किं निश्चेतव्यम्?</p> <p>इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) 'भक्षकौ' इति पदस्य विपर्ययपदं किम्?</p> <p>(ख) 'कृतम्' इति क्रिया पदस्य किं कर्तृपदं प्रयुक्तम् ?</p> <p>(ग) सम्प्रति' इति पदस्य पर्यायपदं किम्?</p>	1x2=2
15.	<p>रेखांकित-पदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)</p> <p>(क) <u>गुणी</u> गुणं वेत्ति।</p> <p>(ख) मयूरः <u>विधात्रा</u> एव पक्षीराजः कृतः ।</p> <p>(ग) सः <u>भारवेदनया</u> क्रन्दति स्म।</p> <p>(घ) संसारे <u>विद्वांसः</u> जानचक्षुभिः नेत्रवन्तः कथ्यन्ते।</p> <p>(ङ) मयूरस्य नृत्यं <u>प्रकृतेः</u> आराधना अस्ति।</p>	1x4=4
16.	<p>मञ्जूषातः समुचितपदानि चित्वा अधोलिखित-श्लोकस्य अन्वयं पूरयत -</p> <p style="text-align: center;">त्यक्त्वा धर्मप्रदां वाचं परुषां योऽभ्युदीरयेत्। परित्यज्य फलं पक्वं भुड्कतेऽपक्वं विमूढधीः॥</p> <p>अन्वयः - यः धर्मप्रदां (i) ..... त्यक्त्वा (ii) ..... (वाचं) अभ्युदीरयेत्। (सः) (iii) ..... पक्वं फलं परित्यज्य (iv) ..... (फलं) भुड्कते। मञ्जूषा - (परुषां, अपक्वं, विमूढधीः, वाचं)</p> <p style="text-align: center;">अथवा</p> <p>मञ्जूषायाः साहाय्येन श्लोकस्य भावार्थं रिक्तस्थानानि पूरयित्वा पुनः लिखत -</p> <p style="text-align: center;">एकेन राजहंसेन या शोभा सरसो भवेत्। न सा बक्सहस्रेण परितस्तीरवासिना॥</p> <p>भावार्थः- अस्य भावोऽस्ति यत् सरसः या (i) ..... एकेन राजहंसेन भवति सा एव शोभा तस्य तीरे वसता (ii) ..... अपि न भविष्यति तथैव एकेनापि (iii) ..... समाजस्य देशस्य वा या शोभा भवति सा तु (iv) ..... अपि भवितुं कदापि न शक्नोति।</p> <p>मञ्जूषा- (मूर्खसहस्रेण, शोभा, बक्सहस्रेण, सज्जनेन (विदुषा))</p>	1 ×4=4

* * * * *

DAV PUBLIC SCHOOLS, ODISHA, ZONE

MARKING SCHEME OF SAMPLE QUESTION PAPER (2022-23)

Class - X

Sub-Sanskrit (कोड – 122)

F.M-80

Time-3Hrs

'क'-खण्डः अपठित-अवबोधनम् (10 अङ्काः)		
1. अपठित-गद्यांशः - (10)	1 x 2 = 2	
अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (i) रामायणम् (ii) वाल्मीकिः (iii) चतुर्विंशति-सहस्रं	2 x 2 = 4	
आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवल प्रश्नद्वयम्) (i) रामायणे मर्यादा पुरुषोत्तमस्य श्रीरामस्य जीवनस्य वृत्तान्तं वर्तते। (ii) रामायणं ‘चतुर्विंशति-साहस्री संहिता’ इति नाम्ना प्रसिद्धम् अस्ति। (iii) अयं ग्रन्थः अनुष्टुप् छन्दसि निबद्धः अस्ति।	1	
इ. शीर्षकम्- आदिकाव्यं-रामायणम् अथवा मर्यादापुरुषोत्तम-रामस्य जीवनी अन्यत् किमपि उचित-शीर्षकं वा	1x 3 = 3	
ई. यथानिर्देशम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नत्रयम्) (i) (ग) विद्वांसः (ii) (ख) रामचन्द्रस्य (iii) (घ) वृत्तान्तं (iv) (ख) वाल्मीकये		
'ख'-खण्डः रचनात्मक कार्यम् (15 अङ्काः)		
2. पत्रलेखनम् - (i) प्रधानाचार्याः (ii) सविनयम् (iii) पठामि (iv) स्थानान्तरणम् (v) करिष्यति (vi) परिवारेण (vii) पठिष्यामि (viii) प्रदाय (ix) महती (x) आजाकारी	½ x 10 = 5	
3. चित्रवर्णनम् - छात्राः प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषाप्रदत्तशब्दसहायतया स्वबुद्ध्या संस्कृतेन पञ्च वाक्यानि लेखिष्यन्ति । प्रति शुद्धवाक्याय पूर्णाङ्कः प्रदेयः । अथवा छात्राः मञ्जूषाप्रदत्तशब्दानां साहाय्येन “वृक्षाणां महत्त्वम्” इति विषयमधिकृत्य पञ्च वाक्यानि लेखिष्यन्ति । प्रति शुद्धवाक्याय पूर्णाङ्कः प्रदेयः ।	1x5=5	

4.	अधोलिखितानि वाक्यानि संस्कृतभाषया अनूद्य लिखत – (केवलं प्रश्नपञ्चकम्) (i) उद्याने पुष्पाणि विकसन्ति। (ii) मम समीपे पञ्च फलानि सन्ति। (iii) दिल्ली / देहली भारतस्य राजधानी अस्ति। (iv) हयः आवां गोवानगरम् अगच्छाव/गतवन्तौ। (v) कृपया त्वं महयं/मदर्थं जलम् आनय। (vi) शनिवासरे अहम् उत्सवं गमिष्यामि। (vii) अधुना त्वं पठेः / अधुना त्वया पठनीयम्/पठितव्यम्।	1x5=5
----	--	-------

'ग' - खण्डः:

अनुप्रयुक्त-व्याकरणम् (25 अड्काः)

5.	संधिः/सन्धिच्छेदः:- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) (i) योजकस्तत्र (ii) शरीरस्थो महान् (iii) अचिरात् + एव (iv) वाङ्मयं (v) चेत् + निरर्थकम्	1x4=4
6.	समास-विग्रहः :- (प्रश्नचतुष्टयम्) (i) (ग) सुराणाम् अधिपः (ii) (घ) सुरभिवचनम् (iii) (ग) राजः पुत्रः (iv) (ख) स्नेहेन सहितम् (v) (क) यथासमयम्	1x4=4
7.	प्रकृति-प्रत्ययाः :- (प्रश्नचतुष्टयम्) (i) (ख) चक्षुष् + मतुप् (ii) (क) विचित्र + टाप् (iii) (ग) महत्त्वम् (iv) (घ) सुन्दर + तल् (v) (ख) देवीम्	1x4=4
8.	वाच्यम्- (केवलं प्रश्नत्रयम्) (i) (क) पठति (ii) (ग) अशोकेन (iii) (ख) अर्ध्यापकः (iv) (घ) सः	1x3=3
9.	कालबोधकशब्दाः:- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) (i) सार्थ-पञ्च (ii) षड् (iii) सपाद-सप्त (iv) सार्थ-चतुर् (v) पादोन-नव	1x4=4
10.	अव्ययपदानि- (केवलं प्रश्नत्रयम्) (i) अधः (ii) इदानीम् (iii) इवः (iv) वृथा	1x3=3
11.	अशुद्धि-शुद्धिः- (केवलं प्रश्नत्रयम्) (i) (ख) इदं (ii) (क) क्रीडतः (iii) (ग) अभवत् (iv) (ख) वयम्	1x3=3

'घ'-खण्डः - पठित-अवबोधनम् (30 अड्काः)

12.	गद्यांशः :- (5) (अ) एकपदेन - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (क) निर्धनो जनः / जनः (ख) आश्रयं (ग) छात्रावासे (आ) पूर्णवाक्येन - (केवलं प्रश्नद्वयम्)	$\frac{1}{2} \times 2 = 1$
-----	---	----------------------------

	<p>(क) पिता तनूजस्य रुणतामाकर्ण्य व्याकुलो जातः।</p> <p>(ख) निर्धनो जनः अर्थकाश्येन पीडितः बसयानं विहाय पदातिरेव प्राचलत्।</p> <p>(ग) 'निशान्धकारे प्रसृते विजने प्रदेशे पदयात्रा न शुभावहा' इति विचार्य जनः रात्रिनिवासं कर्त्तुं कञ्चिद् गृहस्थमुपागतः।</p> <p>(इ) निर्देशानुसारम् - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) सः (ख) विजने (ग) करुणापरो</p>	1x2=2
13.	<p>पद्यांशः - (5)</p> <p>अ. एकपदेन - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) मनः (ख) निमित्तम् (ग) निमित्तस्य</p> <p>आ. पूर्णवाक्येन - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) निमित्तस्य अपागमे मनुष्यः ध्रुवं प्रसीदति ।</p> <p>(ख) यस्य मनः अकारणद्वेषि, जनः तं कथमपि न परितोषयिष्यति ।</p> <p>(ग) निमित्तमुद्दिश्य यः प्रकुप्यति सः निमित्तस्य अपागमे प्रसीदति ।</p> <p>इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत I (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) जनाय/नराय (ख) यः (ग) निमित्तम्</p>	½ x2=1
14.	<p>नाट्यांशः - (5)</p> <p>अ. एकपदेन उत्तरत I (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) व्याघ्रचित्रकौ (ख) वनराजपदाय (ग) सिंहः</p> <p>आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत I (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) सर्वसम्मत्या सुपात्रस्य चयनं भवेत्।</p> <p>(ख) वन्यजीवाः भक्षकं रक्षकपदयोग्यं न मन्यन्ते।</p> <p>(ग) बकानुसारेण कोऽपि पक्षी एव राजेति निश्चेतव्यम्।</p> <p>इ. निर्देशानुसारम् - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) रक्षकौ (ख) सिंहेन (ग) अधुना</p>	½ x2=1
15.	<p>रेखाङ्कित-पदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)</p> <p>(क) कः गुणं वेत्ति ?</p> <p>(ख) मयूरः केन एव पक्षीराजः कृतः ?</p> <p>(ग) सः क्या क्रन्दति स्म ?</p> <p>(घ) संसारे के जानचक्षुभिः नेत्रवन्तः कथ्यन्ते ?</p> <p>(ङ) मयूरस्य नृत्यं कस्याः आराधना अस्ति ?</p>	1x4=4
16.	<p>अन्वयः - (i) वाचं (ii) परुषां (iii) विमूढधीः (iv) अपक्वं</p> <p style="text-align: center;">अथवा</p> <p>भावार्थः - (i) शोभा (ii) बक्सहस्तेण (iii) सज्जनेन (विदुषा) (iv) मूर्खसहस्तेण</p>	1 x4=4

17.	<p>कथांशः -</p> <p>1- (छ) निर्धनः जनः सायं समयेऽप्यसौ गन्तव्याद् दूरे आसीत्। 2- (ज) निशान्धकारे प्रसृते विजने प्रदेशे पदयात्रा न शुभावहा। 3- (घ) पाश्वस्थिते ग्रामे करुणापरो गृही तस्मै आश्रयं प्रायच्छत्। 4- (च) कश्चन चौरः रात्रौ तस्मिन् गृहे प्रविश्य मञ्जूषामेकां आदाय पलायितः। 5- (क) ग्रामवासिनः वराकमतिथिमेव चौरं मत्वाऽभर्त्सयन्। 6- (ग) शवः प्रावारकमपसार्य सर्वं वृत्तान्तं निवेदितवान्। 7- (ख) सर्वं वृत्तांतम् अवगत्य न्यायाधीशः तं निर्दोषम् अमन्यत आरक्षिणं च दोषी 8- (ड) विचित्रं युक्त्या न्यायाधीशः निर्णयं कृत्वा तं जनं ससम्मानं मुक्तवान्।</p>	$\frac{1}{2} \times 8 = 4$
18.	<p>अर्थचयनम् - (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(i) (ग) खगाः (ii) (ख) अत्यधिकम् (iii) (घ) शरीरं (iv) (ख) तडागस्य</p>	1x3=3

*****

Roll No.

--	--	--	--	--	--

Candidates must write the set No .
on the title page of the answer book.

DAV PUBLIC SCHOOLS, ODISHA ZONE**SAMPLE QUESTION PAPER****सामान्यनिर्देशः -**

- कृपया सम्यकतया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे—09 पृष्ठानि मुद्रितानि सन्ति ।
- कृपया सम्यकतया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे 18 प्रश्नाः सन्ति ।
- अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति ।
- प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि ।
- उत्तरलेखनात् पूर्वं प्रश्नस्य क्रमाङ्कः अवश्यं लेखनीयः ।
- सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि ।
- प्रश्नानां निर्देशाः ध्यानेन अवश्यं पठनीयाः ।
- अस्य प्रश्नपत्रस्य पठनाय 15 निमेषाः निर्धारिताः सन्ति । अस्मिन् अवधौ केवलं प्रश्नपत्रं पठनीयम् उत्तरपुस्तिकायां च किमपि न लेखनीयम् ।

प्रश्नपत्रस्वरूपम् -

‘क’ खण्डः	:	अपठितावबोधनम्	10
‘ख’ खण्डः	:	रचनात्मककार्यम्	15
‘ग’ खण्डः	:	अनुप्रयुक्तव्याकरणम्	25
‘घ’ खण्डः	:	पठितावबोधनम्	30

आदर्श-प्रश्नपत्रम्-2022-23

कक्षा – दशमी

संस्कृतम् (कोड सङ्ख्या – 122)

समयः – 3 होरा:

पूर्णाङ्कः - 80

क खण्डः

अपठितीवबोधनम् (10 अङ्काः)

१. निम्नलिखितम् गद्यांशं पठित्वा तदाधारितप्रश्नान् उत्तरत ।

भारतीयजनानां पाश्चात्यम् प्रति महत् आकर्षणम् आसीत्, अस्ति, भविष्यति अपि च । विचारणीयः विषयः तु अयमेव अस्ति यत् किमर्थं जनाः पश्चात्यं प्रति आकर्षिताः भवन्ति ? किं स्वदेशे सर्वसुविधाः न सन्ति ? किं कारणम् अत्र ? अत्रापि आवासव्यवस्था तादृशी एव उत्तमा अस्ति यादृशी अन्येषु देशेषु अस्ति । कदा सः कालः आगमिष्यति यदा जनाः विदेशगमनस्य इच्छां त्यक्तवा स्वदेशे एव तिष्ठन्तः स्वज्ञानस्य प्रयोगं कृत्वा देशम् उत्तेष्यन्ति । देशः तु माता इव भवति । यः सर्वेभ्यः सर्वदा यच्छति एवं न किञ्चिदपि अपेक्षते । अतः देशस्य सम्मानम् अपि तादृशमेव भवेत् यादृशं मातुः सम्मानं भवति । अतः कथ्यते "जननी जन्मभूमिश्च स्वर्गादपि गरीयसी" ।

- I. एकपदेन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1 × 2 = 2)

क) भारतीयजनानां किं प्रति आकर्षणं सदा भवति ?

ख) कः माता इव भवति ?

ग) जनाः कस्य प्रयोगं कृत्वा देशम् उन्नेष्यन्ति ?

- II. पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्) $(2 \times 2 = 4)$

क) कः विचारणीयः विषयः अस्ति ?

ख) जनाः कथं देशम् उन्नेष्यन्ति ?

ग) जननी जन्मभूमिश्व कस्मात् गरीयसी ?

- III. अस्य अनुच्छेदस्य कृते उचितं शीर्षकं लिखत । (1)

- IV. निर्देशानुसारम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नत्रयम्) (1 × 3 = 3)

क) उत्तमा इति विशेषणपदस्य विशेष्यपदं किम् ?

(१) तादृशी   (२) आवासव्यवस्था   (३) यादृशी   (४) एव

ख) विदेशे इति पदस्य विपरीतपदं किम् ?

(१) देशोंमुख्यमन्त्री (२) स्वदेशोंमुख्यमन्त्री (३) अपेक्षते (४) अन्येषु

ग) आगमिष्ठति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ?

घ) माता इति अर्थे किम् अन्यत् पदं गद्यांशे प्रयुक्तम् ?

(१) गरियसी   (२) जननी   (३) जन्मभूमि   (४) मातुः

खण्डः - ख (रचनात्मकं कार्यम्) (१५ अङ्काः)

2. भवान् देवत्रतः शर्मा स्वगृहस्य समीपं जलसंरक्षणम् कर्तुम् इच्छति । एतदर्थं भवान्नगरनिगमस्य आयुक्तं सहायतायै पत्रं लिखति । मञ्चूषायाः समुचितानि पदानि चित्वा स्वपत्रं पूर्यतु । (1/2 × 10 = 5)

(१) _____
ओडिशाप्रान्तम्
दिनाङ्कः _____

सेवायाम्

श्रीमन् आयुक्तमहोदय ।

(२) _____

कटकनगरम्

विषयः - जलरक्षणार्थम् शासनस्य सहायता याचनम् ।

महोदय,

अहं (३) _____ सप्तमे खण्डे निवसामि । इदानीम् अस्य क्षेत्रस्य जनाः (४) _____ अनुभवं कुर्वन्ति । भविष्ये अस्याः समस्यायाः (५) _____ कर्तुम् अहं स्वगृहे जलस्य (६) _____ कर्तुम् इच्छामि अतः शासनस्य (७) _____ इच्छामि । भवान् नगर-निगमात् साधनरूपे यां सहायतां कर्तु (८) _____ अस्ति, कृपया शीघ्रम् एव लिखतु । अहं भवताम् (९) _____ भविष्यामि । भवतां पत्रोत्तरं प्रतीक्ष्यमाणम् अस्ति ।

भवदीयः

(१०) _____
गृहसंख्या १६

कटकनगरम्

(मञ्चूषा - अनुगृहीतः, संरक्षणम्, कटकनगरम्, समर्थः, देवत्रतः शर्मा, अत्र, सहायताम्, नगरनिगमः, समाधानम्, जलाभावस्य)

3. चित्रमाधृत्य मञ्चूषा-प्रदत्त-शब्द-सहायतया पञ्चवाक्यानि रचयत । (1 × 5 = 5)

(मञ्चूषा - सीमाक्षेत्रम्, अस्ति, सैनिकाः, अनेके, सन्ति, देशस्य, शत्रुभ्यः, कुर्वन्ति, रक्षां,

हरितं क्षेत्रम्, वृक्षाः, न कुर्वन्ति, मोहम्, जीवनस्य)

6. रेखाङ्कितपदेषु समुचितं समासं विग्रहं वा कृत्वा पुनः वाक्यानि लिखत । (प्रश्नचतुष्टयम्) (1 × 4 = 4)

(क) पयोदः प्रसन्नदायकः भवति ।

(१) पयो खादति इति   (२) पयः ददाति इति   (३) पयः दधाति इति

(ख) सः वनस्य समीपं गच्छति ।

(१) वनसमीपम्   (२) सवनम्   (३) उपवनम्

(ग) शिशिरः च वसन्तः च प्रियौ भवतः ।

(१) शिशिरः वसन्तः   (२) शिशिरवसन्तौ   (३) शिशिरवसन्ताः

(घ) पीताम्बरः देवालये पूज्यते ।

(१) पीतः अम्बरः   (२) पीतम् अम्बरं यस्य सः   (३) पीतः अम्बरः यः सः

(ङ) अहं सादरं त्वां नमामि ।

(१) आदरस्य सहितम्   (२) आदरेण सहितम्   (३) आदरात् सहितम्

7. रेखाङ्कितपदेषु प्रकृति-प्रत्ययौ संयोज्य विभज्य वा उचितवाक्यं लिखत । (प्रश्नचतुष्टयम्) (1 × 4 = 4)

(क) प्रातः स्मरणीयः गुरुः शङ्कराचार्यः ।

(१) स्मृ+अणीयः   (२) स्मृ-अनीयर्   (३) स्मर+अनीयर्   (४) स्मर+अणीयः

(ख) विचित्र+टाप दैवगतिः ।

(१) विचित्रिता   (२) विचित्रिः   (३) विचित्रा   (४) विचित्रता

(ग) त्यागी सर्वत्र दक्षः भवति ।

(१) त्याग+इन्   (२) त्याग+डीप्   (३) त्याग+ईं   (४) त्याग+णिनि

(घ) वर्धमानाः प्रचण्डानलशिखाः सर्वं लिहन्ति ।

(१) वृध्य+शतृ   (२) वृध्य+मानाः   (३) वृध्य+शानच्   (४) वर्ध+मानाः

(ङ) वीराः अभ्युदये क्षमा+मतुप् भवन्ति ।

(१) क्षमावान्   (२) क्षमावन्तौ   (३) क्षमावन्तः   (४) क्षमावानाः

8. रिक्तस्थानेषु समुचितम् अव्ययं पूर्यित्वा पूर्णवाक्यैः उत्तरत । (प्रश्नत्रयम्) (1 × 3 = 3)

(क) कर्मणि _____ ते अधिकारः ।

(१) इव   (२) एव   (३) एवं

(ख) देवस्य चक्षुः नीलोत्पलम् _____ भवति ।

(१) यथा   (२) तथा   (३) इव

(ग) वृक्षस्य _____ एकः नरः तिष्ठति ।

(१) अधः   (२) बहिः   (३) निकषा

(घ) वृक्षस्थिताः कोकिलाः _____ मधुरं गायन्ति ।

(१) ह्यः   (२) श्वः   (३) सम्प्रति

9. वाच्यानुसारेण रिक्तस्थानानि पूर्यित्वा पूर्णवाक्यानि लिखत । (प्रश्नत्रयम्) (1 × 3 = 3)

(क) आचार्यः - यूयं किं _____ ?

(१) क्रियते	(२) कुरुताम्	(३) कुरुथ
(ख) छात्रा: - अस्माभिः _____ सर्वन्ते ।		
(१) उत्तराणि	(२) उत्तरैः	(३) उत्तरम्
(ग) ज्योतिः - विद्यालये छात्रा: _____ सिञ्चन्ति ।		
(१) पादपः	(२) पादपान्	(३) पादपैः
(घ) अरुणः - आम् । तैः पादपाः _____ ।		
(१) सिञ्चन्ति	(२) सिञ्चयते	(३) सिञ्चन्ते
10. उचितकालबोधकशब्दं पूरयित्वा वाक्यानि लिखत ।		(प्रश्नचतुष्टयम्) (1 × 4 = 4)
(क) छात्रा: प्रातः _____ वादने उत्तिष्ठन्तु (5:30)		
(१) सपाद-पञ्च	(२) सार्ध-पञ्च	(३) पादोन-पञ्च
(ख) ते प्रातः _____ वादने व्यायामं कुर्वन्तु (6:00)		
(१) षट्	(२) पादोन-षट्	(३) सपाद-षट्
(ग) ते _____ वादने विद्यालयं गच्छन्तु (7:15)		
(१) सपाद-सप्त	(२) सार्ध-सप्त	(३) पादोन-सप्त
(घ) विद्यालये _____ वादने ईशप्रार्थनां कुर्वन्तु (7:45)		
(१) पादोन-सप्त	(२) सार्ध-सप्त	(३) पादोन-अष्ट
(ङ) तदनन्तरं _____ वादने प्रातराशं कुर्वन्तु (9:00)		
(१) एक	(२) सप्त	(३) नव
11. अशुद्धं पदं संशोध्य शुद्धवाक्यानि लिखत ।	(प्रश्नत्रयम्)	(1 × 3 = 3)
(क) अहम् ईश्वरं <u>भजति</u> ।		
(१) भजन्ति	(२) भजसि	(३) भजामि
(ख) मम चत्वारि <u>मित्राः</u> सन्ति ।		
(१) मित्रैः	(२) मित्राणि	(३) मित्रे
(ग) <u>माम्</u> फलानि रोचन्ते ।		
(१) मम	(२) महाम्	(३) मया
(घ) देवालये <u>अहं</u> देवम् अनमाम ।		
(१) सः	(२) वयम्	(३) आवाम्

अथ कदाचित् दानशालासु विचरन् स राजा बहुधनलाभेन सन्तुष्टानाम् अर्थिनां विरलसङ्घ्यां विलोक्य अचिन्तयत् - मम अर्थिनः तु धनलाभमात्रेण सन्तोषं भजन्ते । नूनं ते दानवीराः सौभाग्यशालिनः यान् याचकाः शरीरस्य अङ्गानि अपि याचन्ते । एवं राज्ञः स्वेषु गात्रेष्वपि निरासक्तिं विज्ञाय सकलं ब्रह्माण्डं व्याकुलं सञ्चातम् ।

I.	एकपदेन उत्तरत ।(केवलं प्रश्नद्वयम्)	(1/2 × 2 = 1)	
(क)	राजा कुत्र विचरन् अचिन्तयत् ?		
(ख)	के धनलाभमात्रेण सन्तोषं भजन्ते ?		
(ग)	याचकाः कानि याचन्ते?		
II.	पूर्णवाक्येन उत्तरत ।(केवलं प्रश्नद्वयम्)	(1 × 2 = 2)	
(क)	राजा कां विलोक्य अचिन्तयत् ?		
(ख)	दानवीराः कीदृशाः ?		
(ग)	सकलं ब्रह्माण्डं कथं व्याकुलं सञ्ञातम् ?		
III.	निर्देशानुसारम् उत्तरत ।(केवलं प्रश्नद्वयम्)	(1 × 2 = 2)	
(क)	दृष्टा - इत्यस्य पदस्य पर्यायपदं किम् ?		
(१) विचरन्	(२) विलोक्य	(३) विज्ञाय	(४) सञ्ञातम्
(ख)	याचन्ते - क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ?		
(१) याचकाः	(२) दानवीराः	(३) अङ्गानि	(४) ते
(ग)	सकलम् - पदस्य विशेष्यं किम् ?		
(१) सञ्ञातम्	(२) व्याकुलम्	(३) एवम्	(४) ब्रह्माण्डम्

13. पद्यांशं पठिल्वा उत्तराणि लिखत ।

(5)

कः पथ्यतरः ? धर्मः, कः शुचिरिह ? यस्य मानसं शुद्धम् ।
कः पण्डितः ? विवेकी, किं विषम् ? अवधीरणा गुरुषु ॥

I. एकेन पदेन उत्तरत ।(केवलं प्रश्नद्वयम्)	(1/2 × 2 = 1)		
(क) कः पथ्यतः ?			
(ख) कः पण्डितः ?			
(ग) गुरुषु अवधीरणा किम् ?			
II. पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)	(1 × 2 = 2)		
(क) अस्मिन् संसारे कः शुचिः ?			
(ख) किं विषं भवति ?			
(ग) विवेकी कीट्टशः भवति ?			
III. निर्देशानुसारम् उत्तरत ।(केवलं प्रश्नद्वयम्)	(1 × 2 = 2)		
(क) मानसम् - इति पदस्य विशेषणं किम् ?			
(१) विषम्	(२) शुद्धम्	(३) धर्मः	(४) पथ्यतः
(ख) अपमानम् पदस्य पर्यायपदं किम् ?			
(१) अवधीरणा	(२) विवेकी	(३) शुचिः	(४) इह
(ग) मूर्खः - इति पदस्य विपरीतपदं किम् ?			
(१) विषम	(२) गुरुषु	(३) पण्डितः	(४) धर्मः

14. नाव्यांशं पठित्वा तदाधारितप्रश्नान् उत्तरत ।

(5)

मयूरः - (प्रविश्य साट्हासम्) सत्यं सत्यम् । अहमेव राष्ट्रपक्षी | की न जानाति तव
ध्यानावस्थाम्? मौनं धृत्वा वराकान् मीनान् छलेन अधिगृह्य, कूरतया भक्षयसि,
धिक् त्वाम् । अवमानितं खलु सर्वं पक्षिकुलं त्वया ।

काकः - रे सर्पभक्षक । नर्तनात् अन्यत् किम् अपरं जानासि ?

मयूरः - श्रूयतां श्रूयताम् ! मम नृत्यं तु प्रकृतेः आराधना | पश्य चारुवर्तुलचन्द्रिका-शोभितानां मम पिच्छानाम्
अपूर्वं सौन्दर्यम् ? मम केकारवं श्रुत्वा कोकिलः अपि लज्जते । मम शिरसि राजमुकुटमिव शिखां
स्थापयता विधात्रा एव अहं पक्षिराजः कृतः ।

I. एकेन पदेन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)

(1/2 × 2 = 1)

(क) मयूरः अहमेव कः इति वदति ?

(ख) मयूरस्य नृत्यं कस्याः आराधना ?

(ग) मयूरस्य शिरसि राजमुकुटमिव का अस्ति ?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)

(1 × 2 = 2)

(क) चारुवर्तुलचन्द्रिकाशोभितम् किं भवति ?

(ख) केकारवं श्रुत्वा कः लज्जते ?

(ग) मयूरः कथं पक्षिराजः कृतः ?

(घ) निर्देशानुसारम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)

(1 × 2 = 2)

(क) मम केकारवम् - अत्र मम इति पदं कस्मै प्रयुक्तम् ?

(१) कोकिलाय

(२) मयूराय

(३) काकाय

(४) बकाय

(ख) लज्जते क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ?

(१) कोकिलः

(२) काकः

(३) बकः

(४) मयूरः

(ग) मस्तके पदस्य पर्यायपदं किम् ?

(१) शिखां

(२) विधात्रा

(३) शिरसि

(४) राजमुकुटम्

15. रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत । (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)

(1 × 4 = 4)

(क) एतेषां कलहो न वानराणां हिताय ।

(१) कानाम्

(२) केषाम्

(३) काम्

(ख) प्रच्छन्नभाग्यः स्वगृहं प्रतिनिवृत्तः ।

(१) कः

(२) किम्

(३) के

(ग) पिता पुत्राय बाल्ये महत् विद्याधनं यच्छति ।

(१) काय

(२) कस्यै

(३) कस्मै

(घ) अस्त्रम् अस्त्रेण शाम्यताम् ।

(१) का

(२) केन

(३) कया

(ङ) एषः संसारः विचित्रः अस्ति ।

(१) कः

(२) केषाम्

(३) कीदृशः

16. अधोलिखितश्लोकयोः मञ्जूषातः समुचितपदानि चित्वा अन्वयं /भावार्थं वा पुरयत् । (1 × 4 = 4)
 न तथा शीतलसलिलं न चन्दनरसो न शीतला छाया ।
 प्रह्लादयति च पुरुषं यथा मधुरभाषिणी वाणी ॥

अन्वयः - यथा (१) _____ वाणी पुरुषं प्रह्लादयति (२) _____ न शीतलसलिलं न (३) _____ न च
 शीतला (४) _____ (पुरुषं प्रह्लादयति) ।
 (मञ्जूषा - चन्दनरसः, मधुरभाषिणी, छाया, तथा)

अथवा

मञ्जूषायाः साहाय्येन श्लोकस्य भावार्थं रिक्तस्थानानि पूरयित्वा पुनः लिखत । (1 × 4 = 4)
 विचित्रे खलु संसारे नास्ति किञ्चिन्निरर्थकम् ।
 अश्वश्रेद् धावने वीरः भारस्य वहने खरः ॥

भावार्थः- अस्मिन् (i) _____ संसारे किञ्चिदपि वस्तु (ii) _____ न अस्ति यतः यदा (iii) _____
 कार्यम् भवति तदा (iv) _____ प्रयोगः भवति परन्तु यदा वहनस्य कार्यं भवति तदा खरः उपयोगी
 भवति ।
 (मञ्जूषा - धावनस्य, विचित्रे, अश्वस्य, निरर्थकम्)

17. अधोलिखित-कथांशं समुचितक्रमेण लिखत । (1/2 × 8 = 4)
- (क) कृषिवलः तं दुर्बलं वृषभं तोदनेन नुद्यमानः अवर्तत ।
  - (ख) सः जवेन गन्तुम् अशक्तः च आसीत्
  - (ग) तयोः बलीवर्दयोः एकः शरीरेण दुर्बलः आसीत् ।
  - (घ) तस्य समीपे द्वौ बलीवर्दौ आस्ताम् ।
  - (ङ) सुरभेः इमाम् अवस्थां दृष्ट्वा सुराधिपः तामपृच्छत् ।
  - (च) एकः कृषकः आसीत् ।
  - (छ) एतत् दृष्ट्वा सुरभेः नेत्राभ्याम् अश्रूणि आविरासन् ।
  - (ज) सः ऋषभः हलम् उद्ध्वा गन्तुम् अशक्तः क्षेत्रे पपात ।

18. प्रसङ्गानुसारं रेखाङ्कितपदानां समुचितार्थान् वाक्यैः सह लिखत । (प्रश्नत्रयम्) (1 × 3 = 3)

- (क) सर्वः भद्राणि पश्यतु ।

(१) कल्याणानि	(२) चित्राणि	(३) शोभनानि
---------------	--------------	-------------
- (ख) अरुणाचलप्रदेशे लोहिताञ्च्चा तरङ्गिणी प्रवहति ।

(१) पुरी	(२) राजधानी	(३) नदी
----------	-------------	---------
- (ग) सहस्रांशः न भासते ।

(१) पर्वतः	(२) सूर्यः	(३) चन्द्रः
------------	------------	-------------
- (घ) विमूढधीः अपक्रफलं भुङ्गे ।

(१) मूर्खः	(२) बुद्धिमान्	(३) शत्रुः
------------	----------------	------------

*****

DAV PUBLIC SCHOOLS, ODISHA ZONE

ANNUAL EXAMINATION 2022-23

CLASS- X

SUB - SANSKRIT

F.M. - 80

MARKING SCHEME

खण्डः - क (अपठित-अवबोधनम्) (१०अङ्काः)

1. निम्नलिखितम् अपठितगद्यांशं पठित्वा तदाधारित प्रश्नान् उत्तरत।

I. एकेन पदेन उत्तरत। (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1×2=2)

क) पाश्चात्यम्ख) देशः ग) स्वज्ञानस्य

II. पूर्णवाक्ये न उत्तरत। (केवलं प्रश्नद्वयम्) (2×2=4)

क) विचारणीयः विषयः अस्तियत्किमर्थं जनाः पश्चात्यं प्रतिआकर्षिताः भवन्ति?

किं स्वदेशे सर्वसुविधाः न सन्ति? किं कारणम् अत्र?

ख) जनाः विदेशगमनस्य इच्छांत्यकृत्वा स्वदेशे एव तिष्ठन्तः स्वज्ञानस्य प्रयोगं कृत्वा देशम् उन्नेष्यन्ति।

ग) जननीजन्मभूमिश्च स्वर्गात्गरीयसी।

III. जननीजन्मभूमिश्च स्वर्गादपि गरीयसी, अथवा अन्यत्किमपि। (1)

IV. निर्देशानुसारम् उत्तरत। (केवलं प्रश्नत्रयम्) (1×3=3)

क) (२) आवासव्यवस्थाख) (२) स्वदेशो ग) (२) कालः घ) (२) जननी

खण्डः - ख (रचनात्मकं कार्यम्) (१५अङ्काः)

2.

नगरनिगमस्य आयुक्तं प्रतिलिखिते पत्रे रिक्तस्थानानि पूर्यित्वा पत्रं च पुनः उत्तरपुस्तिकायां लेखनीयम्।
(1/2X10=5)

(१) कटकनगरम्, (२) नगरनिगमः, (३) अत्र, (४) जलाभावस्य (५) समाधानम्

(६) संरक्षण, (७) सहायताम्, (८) समर्थः, (९) अनुगृहीतः, (१०) देवव्रतः शर्मा

Page-1

3. छात्राः प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषा प्रदत्तशब्दसहायतया स्वबुद्ध्यासंस्कृतेन पञ्चवाक्यानि लोखिष्यन्ति।
| (1x5=5)

अथवा

मञ्जूषा प्रदत्तशब्दानां साहाय्येन वाक्यानि पञ्च विषयमधिकृत्य इति "महत्त्वम् वृक्षाणां"
| लेखिष्यन्ति (1x5=5)

4. अधोलिखितानि वाक्यानि संस्कृतभाषया अनूद्यते लिखत। (1x5=5)

(केवलं प्रश्नपञ्चकम्)।

I. मातापाठयित्वा विद्यालयात् आगच्छति

II. हयः त्वं कुत्र आसीः / अतिष्ठः ?

III. ज्ञानं / ज्ञानेन / ज्ञानात्विनाजीवनं व्यर्थम्।

IV. वयंयात्रीनिवासेस्थास्यामः।

V. जीवनेएकमेवलक्ष्यंभवेत्।

VI. साकवितांलिखति।

VII. यूयम् ईश्वरं नमथ ।

खण्डः - ' ग' (अनुप्रयुक्तंव्याकरणम्) (२५अङ्काः)

5. रेखाङ्कितपदेषुसन्धिंसन्धिविच्छेदंवाकृत्वापूर्णवाक्यानिलिखत। (1×4=4)
(प्रश्नचतुष्टयम्)

क) (३) ने+अतिखि) (१) चन्द्र+उदयःग) (२) वायोरिवघ) (३) पारङ्गतः
ङ) (१) वाक्+ईशः

6. रेखाङ्कितपदेषु समुचितं समासं विग्रहं वा कृत्वा पुनः वाक्यानिलिखत। (1×4=4)
(प्रश्नचतुष्टयम्)

क) (२) पयःददातिइतिखि) (३) उपवनम्ग) (२) शिशिरवसन्तौ
घ) (२) पीतम्अम्बरंयस्यसःङ) (२) आदरेणसहितम्

Page-2

7. रेखाङ्कितपदेषुप्रकृति-प्रत्ययौसंयोज्यविभज्यवाऽचितवाक्यंलिखत। (1×4=4)
(प्रश्नचतुष्टयम्)

क) (२) स्मृ+अनीयरुख) (३) विचित्राग) (४) त्याग+णिनिघ) (३) वृध्द+शानच्
ङ) (३) क्षमावन्तः

8. रिक्तस्थानेषुसमुचितम्अव्ययंपूरयित्वापूर्णवाक्यैःउत्तरत। (प्रश्नत्रयम्)। (1×3=3)
क) (२) एवख) (३) इवग) (१) अधःघ) (३) सम्प्रति

9. वाच्यानुसारेणरिक्तस्थानानानिपूरयित्वापूर्णवाक्यानिलिखत। (प्रश्नत्रयम्) (1×3=3)
क) (३) कुरुथख) (१) उत्तराणिग) (२) पादपान्घ) (३) सिञ्च्यन्ते

10. उचितकालबोधकशब्दंपूरयित्वावाक्यानिलिखत।(प्रश्नचतुष्टयम्)। (1×4=4)
क) (२) सार्ध-पञ्चख) (१) षट्ग) (१) सपाद-सप्तघ) (३) पादोन-अष्ट

ङ) (३) नव

11. अशुद्धंपदंसंशोद्यशुद्धवाक्यानिलिखत। (प्रश्नत्रयम्) (1×3=3)
क) (३) भजामिख) (२) मित्राणिग) महयम्घ) (२) वयम्

खण्डः - घ (पठित-अवबोधनम्) (३०अङ्काः)

12. पठितगद्यांशंपठित्वाऽत्तराणिलिखत। (5)

A. एकेनपदेनउत्तरत।(केवलंप्रश्नद्वयम्) (1/2×2=1)

क) दानशालासुख) अर्थिनःग) शरीरस्यअङ्गानि

B. पूर्णवाक्येनउत्तरत।(केवलंप्रश्नद्वयम्) (1×2=2)

क) राजाअर्थिनांविरलसङ्ख्यांविलोक्यअचिन्तयत्।

ख) दानवीराःसौभाग्यशालिनः।

ग) राजःस्वेषुगत्रेष्वपिनिरासकितंविज्ञायसकलंब्रह्माण्डव्याकुलंसञ्जातम्।

C. निर्देशानुसारम्उत्तरत।(केवलंप्रश्नद्वयम्) (1×2=2)

क) (२) विलोक्यख) (१) याचकाःग) (४) ब्रह्माण्डम्

Page-3

13. पठितपद्यांशंपठित्वाऽत्तराणिलिखत। (5)

A. एकेनपदेनउत्तरत।(केवलंप्रश्नद्वयम्) (1/2×2=1)

क) धर्मःख) विवेकीग) विषम्

B.पूर्णवाक्येनउत्तरत। (केवलंप्रश्नद्वयम्) (1×2=2)

क) अस्मिन्संसारेसःशुचिः, यस्यमानसंशुद्धम्अस्ति।

ख) गरुषअवधीरणाविषंभवति।

ग) विवेकीपण्डितःभवति।

C. निर्देशानुसारम्उत्तरत।(केवलंप्रश्नद्वयम्) (1×2=2)

क) (२) शुद्धम्ख) (१) अवधीरणाग) (३) पण्डितः

14. नाट्यांशंपौठित्वातदाधारितप्रश्नान्उत्तरत। (5)

A.एकेनपदेनउत्तरत।(केवलंप्रश्नद्वयम्) (1/2×2=1)

क) राष्ट्रपक्षीख) प्रकृतेःग) शिखा

B.पूर्णवाक्येनउत्तरत। (केवलंप्रश्नद्वयम्) (1×2=2)

क) चारुवर्तुलचन्द्रिकाशोभितंमयरस्यपिच्छंभवति।

ख) केकारवंश्रुत्वाकोकिलःलज्जर्ते।

ग) शिरसिराजमुकुटमिवशिखांस्थापयित्वाविधात्रामयूरःपक्षिराजःकृतः।

C.निर्देशानुसारम्उत्तरत। (केवलंप्रश्नद्वयम्) (1×2=2)

क) (२) मयूरायख) (१) कोकिलःग) (३) शिरसि

15.रेखाङ्कितपदानिआधृत्यप्रश्ननिर्माणंकरुत। (केवलंप्रश्नचतुष्टयम्) (1×4=4)

क) (२) केषाम्ख) (१) कःग) (३) कस्मैघ) (२) केनड) (३) कीदृशः

16. अन्वयः - (१) मधुरभाषिणी (२) तथा (३) चन्दनरसः (४) छाया

अथवा

भावार्थः - (i) विचित्रे (ii) निरर्थकम् (iii) धावनस्य (iv) अश्वस्य

17. अधोलिखितकथांशंसमुचितक्रमेणलिखत। (1/2 x 8 = 4)

I. एकः कृषकःआसीत्।

Page-4

II. तस्य समीपे द्वौ बलीवर्द्दौ आस्ताम्।

III. तयोः बलीवर्दयोः एकः शरीरेण दुर्बलः आसीत्।

IV. सः जवेनगन्तुम्अशक्तःचआसीत्।

V. सःऋषभःहलम्उद्वागन्तुम्अशक्तःक्षेत्रेपपात्।

VI. कृषिवलःतंदुर्बलंवृषभंतोदनेननुदयमानः अवर्तते।

VII. एतत्द्वासुरभेःनेत्राभ्याम्अश्रूणिआविरासन्।

VIII. सुरभेःइमाम्अवस्थांद्वासुराधिपःतामपृच्छत्।

18.प्रसङ्गानुसारंरेखाङ्कितपदानांसमुचितार्थान्वाक्यैःसहलिखत। (1×3=3)

(प्रश्नत्रयम्)

क) (१) कल्याणानिख) (३) नदीग) (२) सूर्यःघ) (१) मूर्खः

*****

SAMPLE QUESTION PAPER-1 (2022-23)
ANNUAL EXAM
CLASS-X

SUBJECT-SANSKRIT (Code No-122)

Time Allowed-3 hrs

Maximum Marks-80

सामान्यनिर्देशः:

प्रश्नपत्रस्वरूपम् -

- अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वारः भागः सन्ति ।

क -भागः -अपठित-अवबोधनम् - 10 अङ्काः

ख -भागः -रचनात्मककार्यम् -15 अङ्काः

ग- भागः -अनुप्रयुक्तव्याकरणम् -25 अङ्काः

घ- भागः -पठितावबोधनम् -30 अङ्काः

- प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया ।
- सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि ।
- प्रश्नानाम् निर्देशः ध्यानेन अवश्यं पठनीयाः ।

क -भागः - अपठित-अवबोधनम्

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्त- प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत (10) स्वामीविवेकानन्दः अमेरिकादेशे भारतीयसंस्कृत्याः प्रचारं करोति स्म । कश्चन श्रोता उपहासपूर्वकम् उक्तवान्-अहो भारतीयसंस्कृत्याः विसंगतिः । लक्ष्म्याः वाहनम् उलूकः, सरस्वत्याः वाहनं हंसः इति । विवेकानन्दः अवदत् --एषः एव अस्माकं भवतां मृद्ये दृष्टिभेदः । धनाधीनः जनः उलूकवत् आचरति । विवेकम् आश्रितं नरः विद्वान् भवति । अतएव सरस्वत्याः वाहनं हंसः लक्ष्म्याः च वाहनम् उलूकः इति । तस्य इदम् उत्तरं श्रुत्वा सः श्रोता लज्जितः भूत्वा उपाविशत् । स्वामी विवेकानन्दानुसारं भारतीयसंस्कृतिः अतुल्या स्तुत्या च वर्तते । यावत् तस्याः आचरणम् क्रियते तावदेव तस्य मनोहरं रूपं दृश्यते । अतः केवलं न अपितु तस्याः आचरणम् कृत्वा एव तां जानीयात् ।

- I. एकपदेन उत्तरत-(केवलं प्रश्नद्वयम्) (1/2 x 2= 2)
- लक्ष्म्याः वाहनं कः?
  - हंसः कस्याः वाहनम्?
  - का अतुल्या वर्तते ?
- II. पूर्णवाक्येन उत्तरत-(केवलं प्रश्नद्वयम्) (2 x 2= 4)
- विवेकानन्दः श्रोतारं उलूकहंसविषये किम् उत्तरम् अयच्छत्?
  - कश्चन श्रोता उपहासपूर्वकं किम् उक्तवान् ?
  - कः विद्वान् भवति ?
- III. अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकम् लिखत | (1 x 1= 1)
- IV. यथानिर्देशम् उत्तरत -(केवलं प्रश्नत्रयम्) (1 x 3= 3)
- शारदायाः कः पर्यायः अत्र प्रयुक्तः?
  - क. लक्ष्मीः   ख. सरस्वत्याः   ग. पार्वत्याः   घ. देव्याः
  - नरः विद्वान् -अत्र कः विशेष्यः?
  - क. नरः   ख. विद्वान्   ग. सुरः   घ. देवः
  - आचरति -इत्यस्य कर्तृपदम् किम् ?
  - क. जनः   ख. नरः   ग. सुरः   घ. असुरः
  - अतुल्या स्तुत्या च वर्तते -अत्र किं क्रियापदम् ?
  - क. अस्ति   ख. वर्तते   ग. स्तुत्या   घ. च
ख-भाग:- रचनात्मककार्यम्
2. धनप्रेषणार्थं पितरं प्रति लिखिते पत्रे रिक्तस्थानानि पूरयित्वा पत्रं पुनः उत्तर पुस्तिकायां लिखत - (1/2 x 10 = 5)
- विद्यालयछात्रावासः ,
-----(i)
- तिथि:-5.8.22
- परम- आदरणीयाः पितृमहाभागाः सादरं -----(ii)। सविनयं निवेदनम् अस्ति यत् मम मासिकी परीक्षा -----(iii) जाता । मम उत्तरपत्राणि (iv)-----अभवत् ।

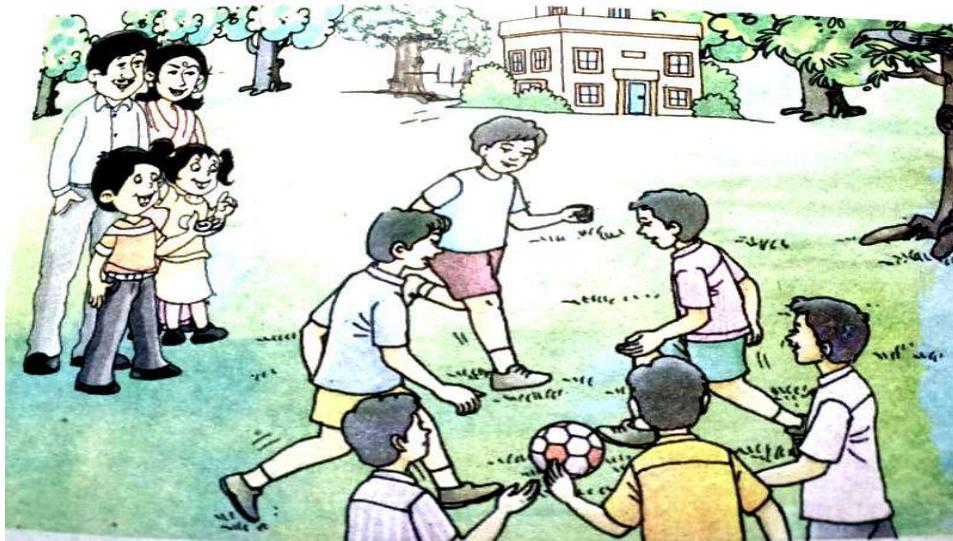
अस्मिन् ग्रीष्मावकाशे अहं गृहं न ----- (v) यतः विद्यालयेन एकस्याः ----- (vi)
 आयोजनं कृतम् । एषा यात्रा आगरा- ताजमहलं द्रष्टुं ----- (vii) । यात्रा व्यायार्थं
 पञ्चशतं ----- (viii) भवन्तः प्रेषयन्तु । शेषं सर्वं कुशलम् । ----- (ix) अग्रजाय च
 मम प्रणामा:

(x) ----- प्रियपुत्रः

शाश्वतः

(मञ्जूषा --भवदीयः, समाप्ता, शैक्षिकयात्रायाः, मुम्बइनगरम्, रुप्यकाणि, जनन्यै,
 आगमिष्यामि, प्रणामाः, शोभनानि, आयोजिता)

3. अधोलिखितं चित्रं दृष्ट्वा प्रदत्तशब्दानां सहायतया पञ्चवाक्यानि संस्कृतेन
 लिखत – (1 x 5 = 5)

(मञ्जूषा --खेलन्ति, क्रीडाप्रान्तरे, वृक्षाः, बालाः, फुट्वलक्रीडा, पश्यन्ति, गृहम्)

अथवा

आदर्शछात्रः इति विषयम् अधिकृत्य पञ्चवाक्यानि संस्कृतेन लिखत ।

(मञ्जूषा --विद्यालयः, गुरुम्, सम्मानम्, प्रतिदिनं, सत्यवादी, गुणनिपुणः,
 अध्ययने, पुस्तकानाम्, आदरः)

4. अधोलिखितानां वाक्यानां संस्कृतेन अनुवादं कुरुत- (केवलं वाक्यपञ्चकम्) ($1 \times 5 = 5$)

- i. Students read lessons
छात्र पाठ पढ़ते हैं।
- ii. Where do you go ?
तुम् कहाँ जाते हो ?
- iii. The rivers flow.
नदीयाँ वहती हैं।
- iv. The student wrote an essay
छात्र ने लेख लिखा।
- v. Children laughed.
बच्चे हँसे।
- vi. The School is near my house.
मेरे घर के पास विद्यालय है।
- vii. Tomorrow I will go to Cuttack.
मैं कल कटक जाऊँगा।

ग-भाग:-अनुप्रयुक्तव्याकरणम्

5. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदेषु सन्धिं सन्धिच्छेदं वा कुरुत -

(केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) $(1 \times 4 = 4)$

- i. प्रकृतिरेव शरणम्।
- ii. निसर्गं स्यात्+न् समाविष्टा।
- iii. सः कृच्छ्रेण भारम् उत्+वहति।
- iv. युष्मद्वर्णनात् कुशलमिव।
- v. सङ्कोचमञ्चति सरः+त्वयि दीनदीनो।

6. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां समासं विग्रहं वा विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत

- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) $(1 \times 4 = 4)$

- i. नहि निर्मलं जलम्।
- क. मलेन अभावः   ख. मलानाम् अभावः   ग. मलात् अभावः

घ. मले अभावः

ii. सुराधिपः ताम् अपृच्छत् ।

क. सुराणाम् अधिपः ख. सुरा अधिपः ग. सुरम् अधिपः घ. सुराय अधिपः

iii. सर्वथा समरूपः कुटुम्बवृत्तान्तः ।

क. कुटुम्बस्य वृत्तान्तः ख. कुटुम्बः वृत्तान्तः

ग. कुटुम्बाय वृत्तान्तः घ. कुटुम्बुभिः वृत्तान्तः

iv. व्याघ्रचित्रकौ नदीजलं पातुम् आगतौ ।

क. व्याघ्रौ चित्रकौ च ख. व्याघ्रः च चित्रकौ च

ग. व्याघ्रः चित्रकः च घ. व्याघ्रौ चित्रकः च

v. सः वृषभं च वृषभं च नीत्वा गृहमगात् ।

क. वृषभाः ख. वृषभान् ग. वृषभौ घ. वृषभाभ्याम्

7. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कित- पदानां प्रकृति-प्रत्ययौ संयोज्य विभज्य वा
उचितम् उत्तरं विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत --(केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) (1 x 4 = 4)

i. महाकवि- कालिदासस्य कवि+त्व कः वा न जानाति?

क. कवित्वम् ख. कवित्वाय ग. कवित्वे घ. कवित्वा

ii. ब्राह्मणः गो+मतुप् वर्तते ।

क. गोमान् ख. गोवान् ग. गोतुप् घ. गोवते

iii. एका बालिका अतीव चतुरा वर्तते।

क. चतुर+आप् ख. चतुर+ठाप् ग. चतुर+आ घ. चतुर+आ

iv. सुदामामित्रस्य मित्रत्वम् अविस्मरणीयम् ।

क. मित्र+अम् ख. मित्र +त्व ग. मित्र +त्वम् घ. मित्र+त्वा

v. हनुमान् सर्वत्र पूज्यते ।

क. हनु+मतुप् ख. हनु+वतुप् ग. हनु+मान् घ. हनु +वान्

8. वाच्यस्य नियमानुग्रुणम् उचितं विकल्पं चिनुत- (केवलं प्रश्नत्रयम्) ($1 \times 3 = 3$)

i. सुरेश्वरः -किम् अतिथयः भोजनम् -----?

क. कुर्वन्ति ख. करोति ग. करोषि घ. कुरुते

ii. विश्वेश्वरः - आम् भ्रातः! अतिथिभिः भोजनं -----।

क. करोमि ख. करोषि ग. क्रियते घ. कुरुते

iii. सुरेश्वरः -- किं जनकः अपि तत्र भोजनाय -----।

क. उपविशति ख. उपविश्य ग. उपविशन्ति घ. उपविशतः

iv. विश्वेश्वरः -- भ्रातः! ----तत्र उपविश्यते ।

क. जनकेन ख. जनकस्य ग. जनकात् घ. जनकाय

9. प्रदृत्तविकल्पेभ्यः समुचितं कालबोधकशब्दं चिनुत- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)

($1 \times 4 = 4$)

i. गोपालकः (4.45)----पशुभ्यः घासं ददाति ।

क. पादोन-पञ्चादने ख. सपाद-चतुर्वादने

ग. सार्ध-चतुर्वादने घ. पञ्च

ii. सः ----- (5.15) वादने गोदोहनम् करोति ।

क. सपाद-पञ्च ख. सार्ध-पञ्च

ग. पादोन-पञ्च घ. षट्

iii. सः (6.00) ----- वादने क्षेत्रं गच्छति ।

क. षड् ख. षाट् ग. सार्ध-षट् घ. सप्त

iv. सः (6.30) ----- वादने हलकार्यं करोति ।

क. सार्ध-सप्त ख. सार्ध-षड् ग. सपाद-षट् घ. अष्ट

v. सः ----- (8.00) वादने प्रातराशं ददाति ।

क. अष्ट ख. अष्टा ग. अष्टौ घ. नव

10. मञ्जूषाप्रदत्तैः उचितैः अव्ययपदैः रिक्तस्थानानि पूरयत् - (केवलं प्रश्नन्त्रयम्) (1 x 3 = 3)

- i. -----स्वकार्यस्य आरम्भं कुरु ।
- ii. -----दशरथःनाम राजा आसीत् ।
- iii. रात्रौ कुकुराः -----भग्नित ।
- iv. कक्षायाः ----मा गच्छ ।
(बहिः; पुरा, अधुना, इतस्ततः)

11. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदम् अशुद्धम् अस्ति । शुद्धं पदं विकल्पेभ्यः चिनुत्- (केवलं प्रश्नन्त्रयम्) (1 x 3 = 3)

- i. रामः मम मित्रः अस्ति ।
क. मित्रेण ख. मित्रम् ग. मित्रस्य घ. मित्राणि
- ii. वयं पुष्पोत्सवं पश्यन्ति ।
क. अहम् ख. ते ग. त्वम् घ. यूयम्
- iii. छात्राः अ॒द्यापकेन संस्कृतं पठन्ति ।
क. अ॒द्यापकस्य ख. अ॒द्यापकात् ग. अ॒द्यापकम् घ. अ॒द्यापकाय
- iv. सर्वे श्वः विद्यालयं न अगच्छन् ।
क. गच्छन्ति ख. गमिष्यन्ति ग. अगच्छन् घ. गच्छति
घ-भागः -पठितावबोधनम्

12. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्त-प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत – (5)
भो वासव! पुत्रस्य दैन्यं वृष्ट्वा अहं रोदिमि । स दीन इति जानन् अपि कृषकः तं
बहुधा पीडयति । सः कृच्छ्रेण भारम् उद्वहति । इतरमिव धुरं वोढुं न शक्नोति ।
एतत् भवान् पश्यति न? इति प्रत्यवोचत् । भद्रे! नूनम् सहसाधिकेषु पुत्रेषु सत्सु
अपि तव अस्मिन्नेव एतादृशं वात्सल्यं कथं? इति इन्द्रेण पृष्टा सुरभिः प्रत्यवोचत्

- I. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1/2 x 2 = 1)
  - i. सुरभिः पुत्रस्य किं वृष्ट्वा रोदिति?
  - ii. ऋषभः कथं भारम् उद्वहति?
  - iii. इन्द्रेण पृष्टा का प्रत्यवोचत्?

- II. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1x 2= 2)
- सुरभिः इन्द्राय किम् अवदत्?
  - कृषकः कथं तं बहुधा पीडयति?
  - सुरभिः कथं रोदिति स्म?
- III. यथानिर्देशम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1 x 2 = 2)
- अहं रोदिमि - अत्र क्रियापदं किम्?
  - सहस्राधिकेषु पुत्रेषु - अत्र कः विशेष्यः?
  - काठिन्येन इति अर्थे किं पदं अनुच्छेदे प्रयुक्तम्?
13. अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा प्रदत्त- प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत - (5)
- गुणी गुणं वेत्ति न वेत्ति निर्गुणो,
बली बलं वेत्ति न वेत्ति निर्बलः ।
- पिको वसन्तस्य गुणं न वायसः
करी च सिंहस्य बलं न मूषकः ॥
- I. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1/2 x 2 = 1)
- कः गुणं वेत्ति ?
  - वायसः कस्य गुणं न वेत्ति?
  - कः सिंहस्य बलं जानाति?
- II. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1 x 2= 2)
- कीदृशः जनः गुणं न जानाति?
  - बली किं जानाति निर्बलः च किं न जानाति?
  - सिंहस्य बलं कः न जानाति?
- III. यथानिर्देशम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1 x 2= 2)
- निर्बलः इति पदस्य किं विलोमपदम् श्लोके प्रयुक्तम्?
  - गजः इति पदस्य पर्यायपदं किम् प्रयुक्तम्?
  - गुणी इति कर्तृपदस्य क्रिया का अस्ति?

14. अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रदत्त-प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत –(5) (संहासनस्थः, रामः । ततः प्रविशतः विदूषकेनोपदिश्यमानमार्गौ तापसौ कुशलवौ) विदूषकः -इत इत आर्यो! कुशलवौ - (रामम् उपसृत्य प्रणम्य च) अपि कुशलं महाराजस्य ? रामः युष्मद्वर्शनात् कुशलमिव । भवतोः किं नामत्रय कुशलप्रश्नस्य भाजनम् एव, न पुनरतिथिजनसमुचितस्य कण्ठाश्लेशस्य । (परिष्वज्य) अहो हृदयग्राही स्पर्शः । उभौ -राजासनं खलु एतत् न युक्तम् अर्ध्यासितुम् । रामः-सव्यवधानं न चारित्रलोपाय । तस्मादङ्कव्यवहितम् अर्ध्यास्यतां सिंहासनम् । (अङ्कमुपवेशयति) उभौ -(अनिच्छां नाटयतः) राजन् अलम् अतिदाक्षिण्येन रामः -अलमतिशालीनतया ।
- I. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1/2 x 2 = 1)
    - i. सिंहासने कः तिष्ठति ?
    - ii. कुशलवौ कस्य समीपं आगच्छताम्?
    - iii. सव्यवधानं कस्मै न भवति?
  - II. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1 x 2= 2)
    - i. कयोः स्पर्शः रामाय हृदयग्राही आसीत्?
    - ii. ततः कौ प्रविशतः?
    - iii. रामः कुशलवौ परिष्वज्य किं कथयति?
  - III. यथानिर्देशम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1 x 2= 2)
    - i. समीपं गत्वा -इति अर्थे किं पदं अनुच्छेदे प्रयुक्तम्?
    - ii. इच्छाम् इत्यस्य किं विलोमपदम् अत्र प्रयुक्तम्?
    - iii. हृदयग्राही स्पर्शः -अत्र किं विशेषणम् ?
15. रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) (1 x 4= 4)
- i. विद्या एव नेत्रं वर्तते ।
  - ii. विवेकेन यथार्थः निर्णयः भवेत् ।
  - iii. चौरस्य पादध्वनिना अतिथिः प्रबुद्धः ।
  - iv. सा निजबुद्ध्या भयात् विमुक्ता ।
  - v. ललितलतानां माला रमणीया ।

16. अधोलिखितस्य श्लोकस्य अन्वयं मञ्जूषाप्रदत्त पदसहायतया पूर्यत(1 x 4= 4)
पिता यच्छति पुत्राय बाल्ये विद्याधनं महत् ।
पिता अस्य किं तपस्तेषे इत्युक्तिस्तत्कृतज्ञता ॥
अन्वयः -पिता पुत्राय ----- (i) महत् विद्याधनं ----- (ii) । अस्य पुत्रस्य पिता
किं ----- (iii) तेषे इति उक्तिः ----- (iv) ।
(यच्छति, तत्कृतज्ञता, बाल्ये, तपः)

अथवा

अधोलिखितस्य श्लोकस्य भावार्थं मञ्जूषातः चित्वा उचितैः पदैः पूर्यत-
क्रोधो हि शत्रुः प्रथमो नराणां
देहस्थितो देहविनाशनाय ।
यथास्थितो काष्ठगतो हि वह्निः
स एव वह्निर्दहते शरीरम् ॥
भावः -मनुष्याणां शरीरेषु स्थितः ----- (i) एव तेषां देहानां विनाशस्य प्रथमः -----
(ii) अस्ति । यथा काष्ठेषु स्थितः अग्निः तदेव ----- (iii) तथैव क्रोधरूपाग्निः अपि
----- (iv) शरीराणि दहति ।
(शत्रुः, जनानाम्, क्रोधः, दहति)

17. अधोलिखितानि वाक्यानि कथाक्रमानुसारं पुनः लेखनीयानि- (1/2 x 8 = 4)
- स पुत्रं द्रष्टुं पदातिरेव प्राचलत् ।
  - तस्मिन् गृहे कश्चन चौरः गृहाभ्यन्तरं प्रविष्टः ।
  - चौरः एव उच्चैः क्रोशितुमारभत ।
  - कश्चन निर्धनः जनः वित्तम् उपार्जितवान् ।
  - रात्रिनिवासं कर्तुम् कञ्चिद् गृहस्थमुपागतः ।
  - एकदा तस्य पुत्रः रूणः जातः ।
  - चौरस्य पादध्वनिना अतिथिः प्रबुद्धः ।
  - ग्रामवासिनः वराकम् अतिथिमेव चौरं मत्वा अभत्सर्यन् ।

18. अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानाम् प्रसङ्गानुकूलम् उचितार्थं चित्वा लिखत
-(केवलं प्रश्नन्त्रयम्) (1 x 3 = 3)

i. शतशकटीयानं धुमं मुञ्चति ।

क. धावति   ख. चलति   ग. पिबति   घ. त्यजति ।

ii. मा ब्रह्म दीनं वचः ।

क. बाला   ख. वद   ग. बालः   घ. वाहकः

iii. वायुमण्डलं भृशं दूषितम् ।

क. अधिकं   ख. अत्यधिकं   ग. वायुः   घ. दूषितम्

iv. कृषकः क्षेत्रकर्षणम् करोति स्म ।

क. कृषिबलः   ख. बलीवर्दः   ग. वाहकः   घ. कर्षणम्

SAMPLE QUESTION PAPER (2022-23)**SUBJECT – SANSKRIT (Code No -122)****CLASS : X****MARKING SCHEME**

QSTN NO	Value Points	Marks Allotted	PAGE NO. OF NCERT /TEXT BOOK
1	i. i. उलूकः ii. सरस्वत्या: iii. भारतीयसंस्कृतिः i. विवेकानन्दः उलूकहंसविषये उत्तरम् अयच्छत् - लक्ष्म्या: वाहनम् उलूकः; सरस्वत्या: वाहनं हंसः: इति । ii. कश्चन श्रोता उपहासपूर्वकं उक्तवान् -अहो भारतीयसंस्कृत्या: विसंगतिः । iii. विवेकम् आश्रितं नरः विद्वान् भवति । . भरतीयसंस्कृतिः अथवा अन्यत् किमपि । IV. i. सरस्वत्या: ii. नरः iii. जनः iv. वर्तते	10	NA
2	i. मुम्बईनगरम् ii. प्रणामा: iii. समाप्ता iv. शोभनानि v. आगमिष्यामि vi. शैक्षिकयत्रायाः vii. आयोजिता viii. रूप्यकाणि ix. जनन्यै x. भवदीयः	5	NA
3	चित्रं दृष्टवा छात्राः पञ्च संस्कृतवाक्यानि लेखिष्यन्ति । अथवा मञ्जूषाप्रदत्तशब्दानां साहाय्येन ,आदर्शः छात्रः ,इति विषये पञ्च संस्कृतवाक्यानि लेखिष्यन्ति ।	5	NA

4	i. छात्रः पाठान् पठन्ति । ii. त्वं कदा आगमिष्यसि ? iii. नद्यः प्रवहन्ति । iv. छात्रः लेखम् अलिखत् । v. बालाः हसन्ति । vi. मम गृहस्य समीपे विद्यालयः अस्ति । vii. अहं श्वः कटकं गमिष्यामि ।	5
5	i. प्रकृतिः+एव ii. स्यान्न iii. उद्वहति iv. युष्मत् +दर्शनात् v. सरस्त्वयि.	4
6	i. मलानाम् अभावः ii. सुराणाम् अधिपः iii. कुटुम्बस्य वृत्तान्तः iv. व्याघ्रः च चित्रकः च v. वृषभौ	4
7	i. कवित्वम् ii. गोमान् iii. चतुर+टाप् iv. मित्र +त्व v. हनु+मतुप्	4
8	i. कुर्वन्ति ii. क्रियते iii. उपविशति iv. जनकेन	3
9	i. पादोन-पञ्च	4

	ii. सपाद-पञ्च iii. षड् iv. सार्धषड् v. अष्ट		
10	i. अधुना ii. पुरा iii. इतस्ततः iv. बहिः,	3	
11	i. मित्रम् ii. ते iii. अद्यापकात् iv. गमिष्यन्ति	3	
12	I. i. दैन्यम् ii. कृच्छ्रेण iii. सुरभिः II.i. सुरभिः इन्द्राय अवदत् - पुत्रस्य दैन्यं वृष्ट्वा अहं रोदिमि । ii. सः दीनः इति जानन् अपि कृषकः तं बहुधा पीडयति । iii. पुत्रस्य दैन्यं वृष्ट्वा सुरभिः रोदिति स्म । III. i. रोदिमि ii. पुत्रेषु iii. कृच्छ्रेण	5	
13	I. i. गुणी ii. वसन्तस्य iii. करी II. i. निर्गुणः जनः गुणं न जानाति । ii. बली बलं जानाति निर्बलः बलं न जानाति । iii. सिंहस्य बलं मूषकः न जानाति । III. बलम्, करी, वेत्ति	5	
14	I. i. रामः ii. रामस्य iii. चारित्र्यलेपाय II. i. कुशलवयोः स्पर्शः हृदयग्राही भवति ।	5	

	ii. ततः लवकुशौ प्रविशतः । iii. रामः कुशलवौ परिष्वज्य कथयति - अहो हृदयग्राही स्पर्शः । 111. i. उपसृत्य ii. अनिच्छां iii. हृदयग्राही		
15	i. का ii. केन iii. कस्य iv. क्या v. कासाम्	4	
16	वाल्ये, यच्छति, तपः, तत्कृतज्ञता अथवा क्रोधः, शत्रुः, दहति, जनानाम्	4	
17	.iv, vi, i, v, ii, vii, iii, viii	4	
18	i. त्यजति ii. वद iii. अत्यधिकं iv. कृषिबलः	3	